

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา
ทำด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

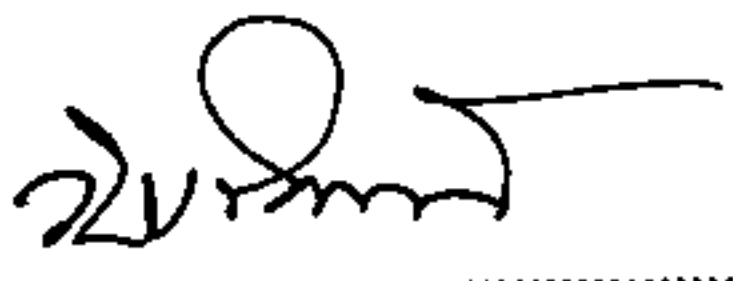
ทองยูน บุตรโสภา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)
สำนักพัฒนابัณฑิตศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

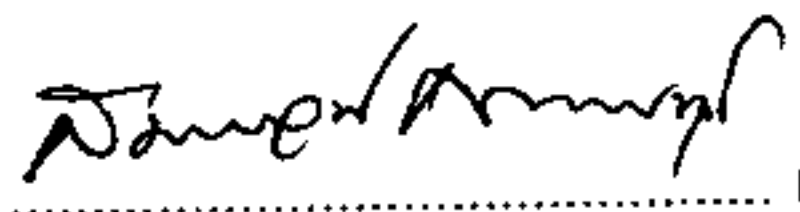
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา
ท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
ทองยูน บุตรโสภา
สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

อาจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร. จินตนา อมรสงวนสิน)

นาย กรรมการ
(นายวินิจ รักชาติ)

นาย กรรมการ
(นายสมศักดิ์ พิริโยธา)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้อำนวยการ
(ดร. สมพจน์ กรรณนุช)
วันที่ 30 กันยายน 2547

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา
ทำดำนโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ชื่อผู้เขียน : นางสาวทองยูน บุตรโสภ

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม)

ปีการศึกษา : 2547

การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ทำดำนโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยพิจารณาศึกษาในเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และ การสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภายนอกในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมในทำดำนโฮมสเตย์จำนวน 102 รายโดยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ วิธีการศึกษาได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการวิจัยโดยสัมภาษณ์เจาะลึกกับสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภายนอกและใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานโดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ (Linear Regression Analysis) หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยปัจจัยภายในได้แก่การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ของชุมชน วิถีชีวิตของชุมชน การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ตำแหน่งที่ตั้งโฮมสเตย์ และสถานที่ท่องเที่ยวนอกโฮมสเตย์

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและมีปัจจัยภายในของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เนื่องจากว่า การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความเป็นกันเองของเจ้าของบ้านไม่รู้สึกว่าคุณเป็นการแปลกหน้าก่อให้เกิดความพึงพอใจ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับการบริการในด้านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวการบริการขั้นพื้นฐานตลอดจนการอำนวยความสะดวกเป็นอย่างมาก และ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจและเหมาะสมในเรื่องราคาและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งปัจจัยทั้งสามส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

Title of Thesis : Sustainable Community-Based Ecotourism
Management: A Case Study of Thadan Homestay,
Nakhonnayok Province
Author : Miss Thongyoon Bootsopha
Degree : Master of Science (Environmental Management)
Year : 2004

This study was conducted in Thadan Homestay, Nakhonnayok Province. Its general purpose was to study sustainable community-based ecotourism management with the following specific objectives 1) to study the community-based ecotourism management model as well as the management support of related local authorities, 2) to study local physical condition of the study area affected ecotourism management of the community, 3) to study both internal and external factors of ecological tourism business running of the community, and 4) to study the satisfaction of tourists on the community-based ecotourism management.

For data collection, the structured questionnaire was used to investigate one hundred and two tourists selected by accidental sampling technique regarding the satisfaction on ecotourism management. In-depth interview was used to find out the community-based ecotourism management from all member of Thadan Homestay group as well as the management support from related local authorities. Field survey was also used to find out the local physical condition of the study area. Descriptive statistics including percentage, mean and standard deviation were used for data analysis. Inferential statistics including Linear Regression Analysis was used for hypothesis testing.

Based on the result of this study, it was found that the tourists were primarily satisfied by three internal basic factors of ecotourism business operation of the

community; namely welcome atmosphere creation, good services and attractive traveling menu. It implied that the tourists were satisfied by the offering of welcome atmosphere from the homestay group members who were the hosts. For good services, the tourist considerably satisfied the traditional knowledge on fruit orchard making; basic services like food, accommodation, and etc.; and facilitating to coordination by the homestay group. Reasonable price for food, accommodation, and etc.; as well as facility for daily life included in traveling menu were satisfied by the tourists. These three internal factors affected the satisfaction of the tourists on community-based ecotourism business operation, which led to the sustainability of community-based ecotourism management.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำดำนโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายกสำเร็จได้ เนื่องจากบุคคลหลายท่านได้กรุณาช่วยเหลือให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะ คำปรึกษา ความคิดเห็น และกำลังใจ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ดร.จินตนา อมรสงวนสิน ที่ได้ให้คำชี้แนะและตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน และขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการส่วนพัฒนาอุทยานแห่งชาติ ท่านวินิจ รักชาติ และผู้อำนวยการส่วนเสริมสร้างและพัฒนาป่าชายเลนท่านสมศักดิ์ พิริยะโยธาทิ ได้ให้คำแนะนำข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านของหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้ช่วยเหลือประสานงานการติดต่อเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณประติษฐ์ สุมณฑาและสมาชิกทำดำนโฮมสเตย์รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อมูลเป็นอย่างดีและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง เจ้าหน้าที่เขื่อนคลองท่าด่าน หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่(น้ำตกนางรอง) เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก และผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 8 ที่ได้ให้ข้อมูลการเสนอแนะ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคุณจักรกฤษณ์ ทูยปิงฉิม คุณชิตพงศ์ แม้นศิริพรหม ที่ช่วยปรับแต่งวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จด้วยดี อาจารย์จินตนา เทียมทิพร อาจารย์ณฤมล เสรีรัตน์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์รวมทั้งเพื่อนๆในหลักสูตรการจัดการสิ่งแวดล้อมรุ่น 7 ทุกท่านที่เป็นกำลังใจคอยกระตุ้นเตือนตลอดคุณสุภัทรา ขุนศรี คุณจุฬาวดี จันทรเทวาลิขิต คุณณชรส คุณณัญญา คุณชมภู คุณรัชนี คุณฉันทนาที่คอยช่วยเหลือในทุกด้านที่ขอความช่วยเหลือขอขอบคุณคุณสุกัณตรี โพธิ์โดย ที่ช่วยสอน SPSS

ขอขอบคุณคุณสุภาภรณ์ คัมแก้ว ที่คอยเป็นกำลังใจทุกเวลาตลอดจนแก้ไขปัญหางานการเรียนต่างๆ ของผู้เขียนให้บรรลุและสำเร็จด้วยดี ขอขอบคุณคุณอรรคยุพา สว่างเนตรที่ได้ช่วยเหลือเป็นกำลังใจที่ดีให้ผู้เขียนในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์และคอยกระตุ้นเตือนเสมอ ขอขอบคุณคุณอรุณี วิมลรัตนภรณ์ที่เป็นกำลังใจให้เสมอมา

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และคนในครอบครัวบุตรโสภาก็เป็นกำลังใจส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนและทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ทองยูน บุตรโสภ

กันยายน 2547

สารบัญ

	หน้า
<u>บทคัดย่อ</u>	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญแผนภูมิ	(15)
สารบัญภาพ	(16)
<u>บทที่ 1 บทนำ</u>	
1.1 ที่มาและแนวคิดในการศึกษา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	5
1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
1.7 สมมติฐานการศึกษา	8
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
<u>บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง</u>	c2-1
2.1 แนวคิดเรื่องการหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	12
2.2 แนวคิดและหลักการในการจัดการการท่องเที่ยว	18
2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	21
2.4 <u>แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโฮมสเตย์</u>	c2-2 37
2.5 <u>แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน</u>	c2-3 49
2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	70
2.7 ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก	78
<u>บทที่ 3 วิธีการศึกษา</u>	
3.1 ประชากรและตัวอย่าง	80

3.2 เครื่องมือในการวิจัย		81
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล		83
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล		83
บทที่ 4 ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก		
4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต		86
4.2 ภูมิประเทศ		87
4.3 ประวัติศาสตร์ นครนายก		87
4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว		92
4.5 สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ปี 2545		95
4.6 ข้อมูลและหลักฐานด้านประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์		98
บทที่ 5 ผลการศึกษา	c5-1	
5.1 บริบทชุมชนท่าด่านโฮมสเตย์		102
5.2 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ของท่าด่านโฮมสเตย์		112
5.3 <u>การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน</u>	c5-2	126
5.4 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน		138
5.5 <u>การวิเคราะห์ข้อมูล</u>	c5-3	143
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		
6.1 สรุปผลการศึกษา		167
6.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน		168
6.3 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก		169
6.4 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศโดยชุมชน		172
6.5 อภิปรายผลการศึกษา		174
6.6 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน		183
6.7 ข้อเสนอแนะ		186
<u>บรรณานุกรม</u>		192

ภาคผนวก	1
<u>ภาคผนวก ก</u>	2
<u>ภาคผนวก ข</u>	18
<u>ประวัติผู้เขียน</u>	44

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวโดยชุมชน	58
2.2 ความแตกต่างระหว่าง CBT กับ Homestay	59
2.3 ภาวคิตที่เกี่ยวข้งและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว	63
2.4 รูปแบบต้งๆ ในการทำงานกับภาวคิตที่เกี่ยวข้ง	66
2.5 แสดงความมุ่งหมายของต้งละองค์กร ในการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน	67
2.6 แสดงบทบาทของผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว	68
4.1 แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก	91
4.2 สรุปข้อมูลผู้เยี่ยมเยือน จังหวัดนครนายก ปี พ.ศ 2545	96
4.3 จำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามสถานที่พัก ปี พ.ศ 2545 จังหวัดนครนายก	97
4.4 การคาดประมาณจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนและต้งการห้องพัค จังหวัดนครนายก พ.ศ. 2539 - 2554	97
5.1 จำนวนประชากรของหมู่ 2	107
5.2 สัดส่วนอายุประชากร	107
5.3 อาชีพของราษฎร	108
5.4 โครงสร้างรายได้ของครัวเรือน	109
5.5 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพัคในแต่ละฤดูกาล	112
5.6 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามเพศ	143
5.7 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามอายุ	144
5.8 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามระดับ การศึกษา	144
5.9 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามอาชีพ	145
5.10 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามรายได้	145
5.11 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนก ตามภูมิสำเนาของนักท่องเที่ยว	146

5.12	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม ขนาดกลุ่มของนักท่องเที่ยว	146
5.13	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม พาหนะในการเดินทางของนักท่องเที่ยว	147
5.14	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม ระยะเวลาพำนักรักของนักท่องเที่ยว	147
5.15	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม จำนวนครั้งที่เดินทางมาพักของนักท่องเที่ยว	148
5.16	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม จำนวนครั้งที่เดินทางมาพักของนักท่องเที่ยว	148
5.17	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม ความคิดเห็นในการเดินทางมาพักอีกครั้งของนักท่องเที่ยว	149
5.18	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนก ตามเหตุผลที่มาพักของนักท่องเที่ยว	149
5.19	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนก ตามสื่อที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักโฮมสเตย์	150
5.20	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่รักท่องเที่ยว	151
5.21	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์	152
5.22	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านวิถีชีวิตชุมชน	153
5.23	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวใน ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว	154
5.24	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน	155
5.25	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์	156
5.26	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านบริการ	157
5.27	แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในด้านทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน	158

5.28	สัมพันธภาพของปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	160
5.29	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิด ความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	162
5.30	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านรูปแบบความเป็นอยู่ ของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	163
5.31	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านวิถีชีวิตของชุมชนของ นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	163
5.32	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการบริการที่มีผลต่อความ พึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	164
5.33	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	164
5.34	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายในชุมชน ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	165
5.35	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่ม ทำด่านโฮมสเตย์ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	166
5.36	ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน ของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	166
6.1	แสดงลักษณะการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานภายนอก	173

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	27
4.1 แสดงบริเวณจังหวัดนครนายก	86
5.1 แสดงป้ายทางเข้าทำด่านโฮมสเตย์	103
5.2 แสดงป้ายทางเข้าทำด่านโฮมสเตย์	104
5.3 แสดงถนนทางเข้าชุมชน	105
5.4 แสดงที่ตั้งและขอบเขตของทำด่านโฮมสเตย์	106
5.5 แสดงลักษณะทั่วไปของชุมชน	110
5.6 แสดงจุดชมท่องเที่ยวเกษตร	111
5.7 แสดงภาพประธานกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์	113
5.8 แสดงรางวัลและประกาศนียบัตรการเข้ารับการอบรมของสมาชิกกลุ่ม	116
5.9 แสดงผลิตภัณฑ์ OTOP ที่วางจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว	117
5.10 แสดงสวนส้มโอแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน	119
5.11 แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน	120
5.12 แสดงลำธารด้านหน้าโฮมสเตย์	120
5.13 แสดงบ้านพักที่เข้าร่วมโฮมสเตย์	123
5.14 แสดงบ้านพักที่เข้าร่วมโฮมสเตย์	123
5.15 แสดงภาพจักรยานที่ให้นักท่องเที่ยวเช่า	124
5.16 แสดงภาพกิจกรรมของนักท่องเที่ยว	125
5.17 แสดงกิจกรรมในการท่องเที่ยว	125
5.18 แสดงป้ายแสดงข้อมูลการท่องเที่ยวที่สนับสนุนโดยสำนักงานเกษตร จังหวัดนครนายก	133
5.19 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการ	138
5.20 แสดงภาพเขื่อนคลองทำด่าน	139
5.21 แสดงที่ตั้งและเส้นทางเดินทางมาทำด่านโฮมสเตย์	140
5.22 แสดงที่ตั้งและสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดนครนายก	141
5.23 แสดงลักษณะบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว	142

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1.1 แสดงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน	6
1.2 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7
2.1 การจัดโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	45
2.2 ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับโฮมสเตย์	47
2.3 องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน	62
2.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการท่องเที่ยว	70
5.1 แสดงรูปแบบโครงสร้างกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์	115

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและแนวคิดในการศึกษา

การพยากรณ์เกี่ยวกับแนวโน้มทางการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและความสามารถสร้างรายได้หลักให้กับประเทศ หรือพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปจนถึงการสร้างระบบกลไกทางการตลาดเพื่อให้เกิดการสนองตอบความต้องการทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของทรัพยากร ในขณะที่การท่องเที่ยวได้พัฒนาและเกิดการขยายตัวค่อนข้างสูงนั้น การท่องเที่ยวเองกลับสร้างผลกระทบด้านลบทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการค้นหารูปแบบของการท่องเที่ยวสำหรับศตวรรษที่ 21 ขึ้นมา โดยมีความ เชื่อมั่นว่าการพัฒนาในลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะทำให้เกิดการปฏิบัติต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม ซึ่งในการประชุมที่นครริโอเดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในปี ค.ศ.1992 ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) โดยกล่าวถึง การท่องเที่ยวว่าควรมีทิศทางในการตัดสินใจ พัฒนา และการจัดการอย่างยั่งยืน รวมถึงการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ขานรับแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยพบว่า ทั้งแผนและนโยบายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวนั้นได้มีการกล่าวถึง การพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการสร้างสมดุลกับการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น (มธุรสปราบไพร, 2544: 49)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่นำเสนอการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีจะสามารถลดผลกระทบที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมและครอบคลุมมากที่สุดนั้นเสนอโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ซึ่งได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมี

กระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือเป็นนัยยะแห่งความหมายใหม่ที่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์ธรรมชาติกับการพัฒนาชุมชน โดยหลักการพื้นฐานประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียงในการได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของท้องถิ่นเพื่อให้ รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตกอยู่กับชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเสมือนการเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนการท่องเที่ยวและสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนงานการบริหารจัดการทรัพยากร และกระจายอำนาจตัดสินใจ โดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติ แวดล้อมและการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน (ยศ, 2544: อ้างใน อุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2544: 41)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยวต่อไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ และ มีการจัดการด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและการใช้รายได้ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ หรือโดยสรุปคือการเกี่ยวข้องกันระหว่าง การอนุรักษ์ ธุรกิจและการพัฒนาชุมชน (อุษาวดี พูลพิพัฒน์, 2544: 41)

องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งคือ ที่พัก (Accommodation) ซึ่งปัจจุบันมีการกล่าวถึงที่พักประเภทโฮมสเตย์ (Homestay) กันอย่างแพร่หลาย โฮมสเตย์หมายถึง การจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมและเต็มใจของเจ้าบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักหรือพื้นที่ที่สามารถรองรับและสามารถให้บริการแก่ผู้มาเยือนได้ตามขีดความสามารถรวมถึงการที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและความพึงพอใจ (Appreciation and Impression) จากวิถีชีวิตชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย (มธุรส ปรวบไพรี, 2544: 51)

การจัดการโฮมสเตย์ สามารถดำเนินการได้ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attractions) และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิตประเพณี และวัฒนธรรม (Culture Attraction) ซึ่งในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมักจะนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนดังกรณีศึกษาซึ่งผู้วิจัย สนใจศึกษาคือ โฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายก

ทำด่านโฮมสเตย์ (Thadan homestay) เป็นที่พักแรมในชุมชน ซึ่งเสนอในรูปแบบของการพักรวมกับชาวบ้าน โดยจัดแบบโฮมสเตย์เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะพักผ่อนอยู่กับธรรมชาติ ศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ทำด่านโฮมสเตย์ เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งใกล้กับน้ำตกนางรอง และบริเวณพื้นที่กำลังก่อสร้างโครงการเขื่อนทำด่าน อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ

ทำด่านโฮมสเตย์ จัดบ้านของชาวบ้านในชุมชนให้เป็นที่พักรวมของนักท่องเที่ยว โดยได้รับการดูแลและสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 8 และหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดนครนายกเป็นอย่างดี

และด้วยเหตุผลที่ทำด่านโฮมสเตย์ตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายกที่ใกล้กรุงเทพมหานคร เหมาะแก่การส่งเสริมให้เป็นทางเลือกของแหล่งท่องเที่ยวใกล้กรุงเทพฯ ในการลดระยะเวลาในการเดินทางและเพื่อการกระจายรายได้สู่ชุมชน ท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบวางแผนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนที่ถูกต้องเหมาะสมกับแหล่ง ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเพื่อการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชน และนักท่องเที่ยวให้เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด และก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีทำด่านโฮมสเตย์ จังหวัดนครนายก ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.3.1.1 กลุ่มผู้สนับสนุนภายนอก ได้แก่

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
- 2) สำนักงาน เกษตรจังหวัดนครนายก
- 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง เขต 8)
- 4) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)
- 5) กรมชลประทาน (เขื่อนคลองท่าด่าน)

1.3.1.2 กลุ่มผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการโฮมสเตย์ทำด่าน จังหวัดนครนายก

1.3.1.3 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ทำด่าน และนักทัศนอาจรที่มาท่องเที่ยวในบริเวณทำด่านโฮมสเตย์ จังหวัดนครนายก

1.3.2 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษากิจการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์ จังหวัดนครนายก โดยทำการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างปลายเดือนธันวาคมถึงปลายเดือนมกราคม พ.ศ 2546 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

1.3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษากิจการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ปัจจัยภายในปัจจัยภายนอกของนักท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 เพื่อทราบถึงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่

1.4.2 เพื่อทราบถึงปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.4.3 เพื่อทราบถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.4.4 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง หรือส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษาและเป็นแนวทางหรือแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1.5.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษานี้มี 3 กลุ่ม ดังนี้

1.5.1.1 ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่วิถีชีวิตของชุมชนการบริการโปรแกรมการท่องเที่ยว ทรัพยากร การท่องเที่ยวภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์

1.5.1.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน

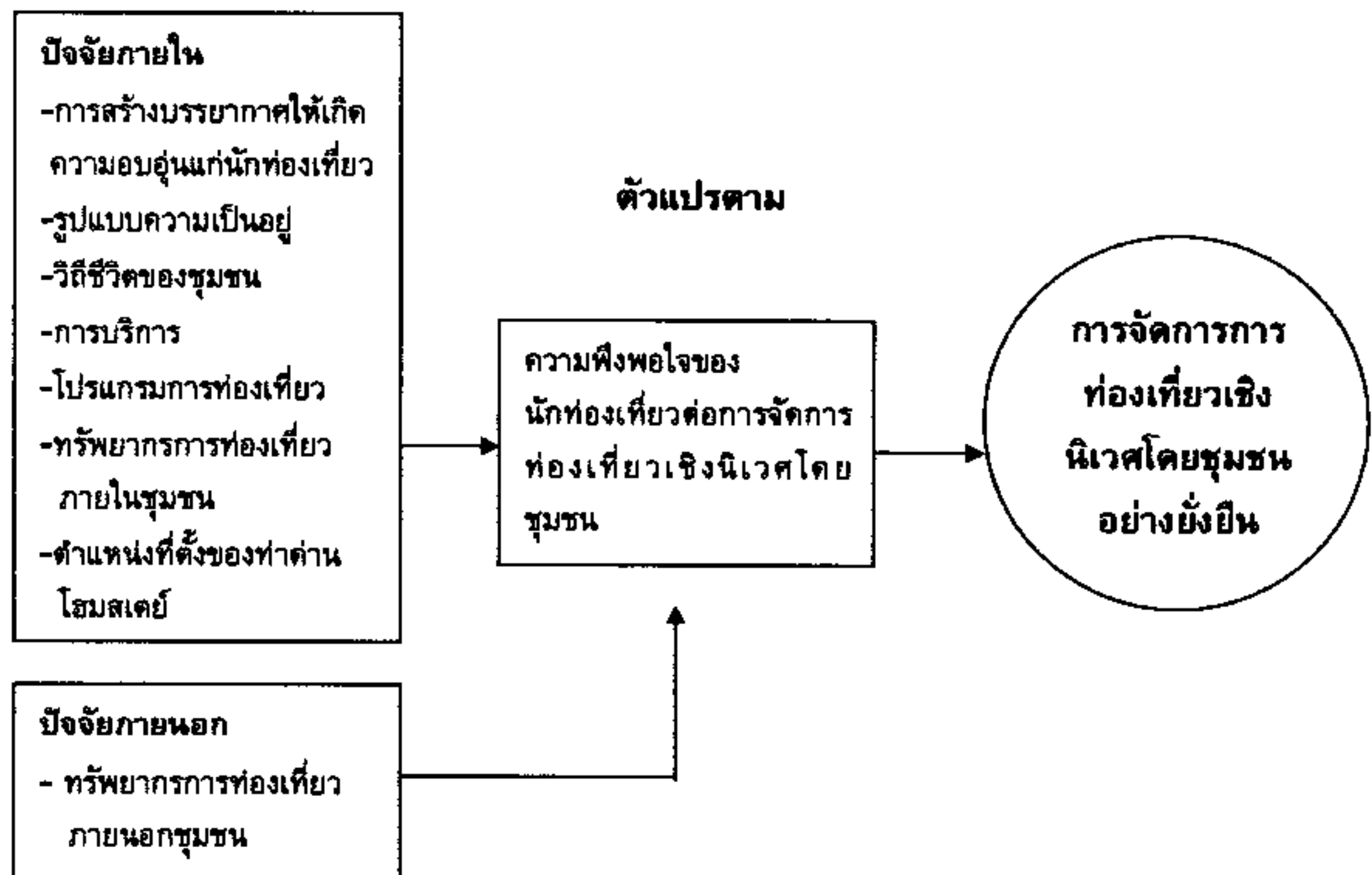
1.5.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

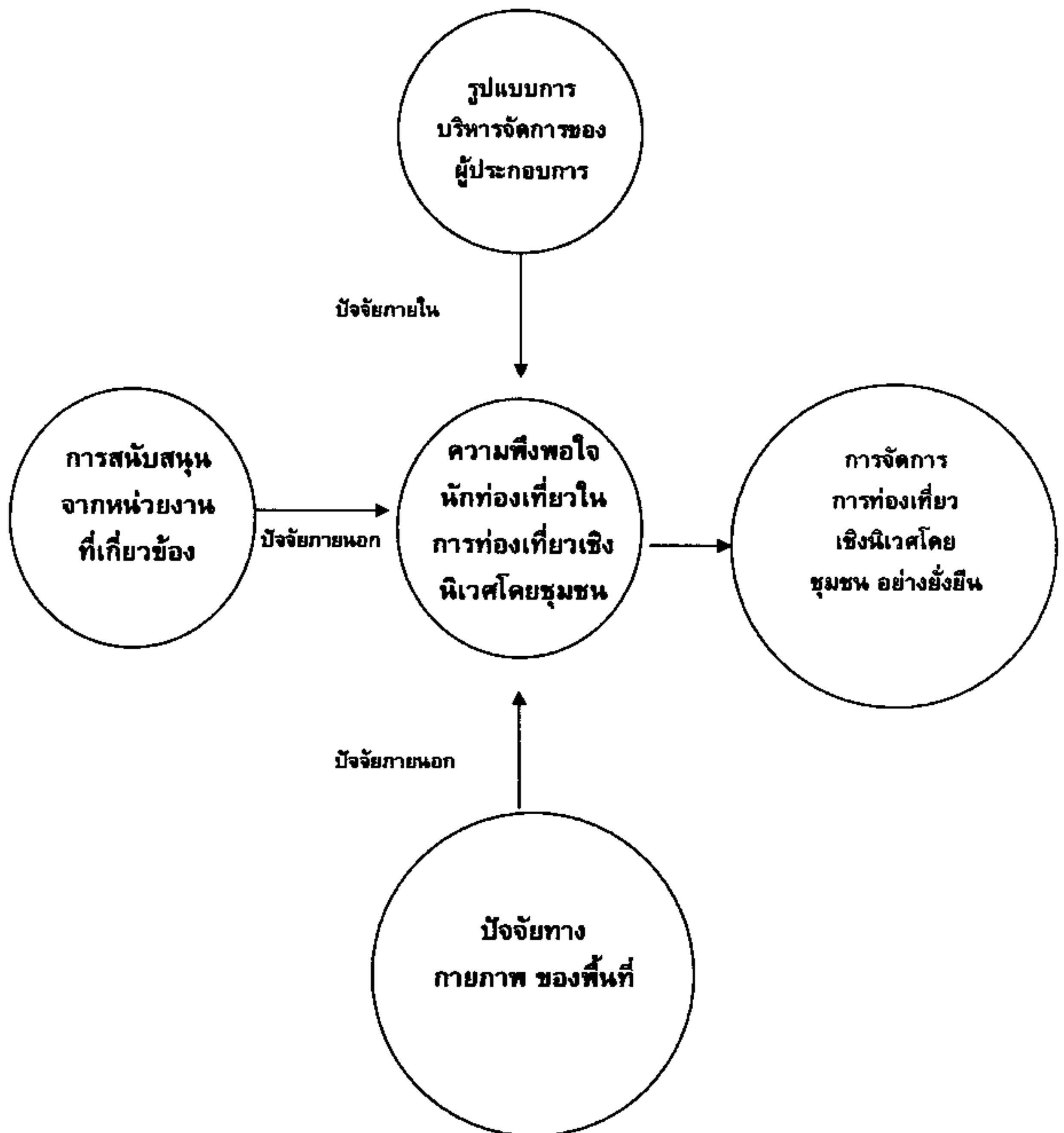
1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบคิดตัวแปรในการศึกษาเรื่องปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกของการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ตัวแปรอิสระ

แผนภูมิที่ 1.1 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

แผนภูมิที่ 1.2 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท้องเที่ยวในการจัดการท้องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีผลต่อการจัดการการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.7 สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.1 การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.2 รูปแบบความเป็นอยู่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.3 วิถีชีวิตของชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.4 การบริการมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.5 โปรแกรมการท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.6 ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.7 ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด้านโฮมสเตย์มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.8 ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1.8 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

1.8.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวในธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ และวัฒนธรรม โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและมีการจัดการให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.8.2 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำเนินงานและบริหารงานภายในชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงการจัดการในทฤษฎี 4M คือ 1) MAN คือ รูปแบบโครงสร้างและการบริหารงานหน้าที่ส่วนต่างๆของกลุ่ม 2) MONEY คือ งบประมาณการบริหารรายได้ของกลุ่ม 3) METEORAIL คือ ทรัพยากร เช่น แหล่งท่องเที่ยว

ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านที่พัก 4) **MANAGEMENT** คือ การจัดการด้านการวางแผนเช่นการจัดนักท่องเที่ยวเข้าบ้านพัก การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การวางแผนการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว การปฏิบัติการจัดการกิจกรรมต่างๆตามแผนที่ได้วางไว้ การติดตามประเมินผลด้านต่าง ๆ ของกลุ่มเพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.8.3 นักท่องเที่ยว (Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางหรือกำลังท่องเที่ยวในโฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายกและบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณจังหวัดนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจ เพิ่มพูนประสบการณ์ เพื่อการศึกษา ผจญภัย หรือประกอบภารกิจอื่น ๆ ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ และจะต้องมีการพักแรมในแต่ละครั้งอย่างน้อย 1 คืน

1.8.4 การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว

หมายถึง การปฏิบัติตนของเจ้าของบ้านและสมาชิกภายในบ้านต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในบ้าน ได้แก่การทำให้เกิดความรู้สึกว่านักท่องเที่ยวไม่ใช่คนแปลกหน้า หรือการที่เจ้าบ้านไม่แสดงท่าทางรังเกียจ หรือรำคาญ หรือกระทำการใดที่ส่งผลต่อจิตใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อเจ้าของบ้านและสมาชิกภายในบ้าน รวมถึงการแสดงออกด้วยมิตรไมตรีและรอยยิ้มของเจ้าของบ้าน

1.8.5 รูปแบบความเป็นอยู่ หมายถึง รูปแบบการใช้ชีวิตของชาวบ้าน และชุมชนที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันไม่ว่าช่วงเวลาขณะนั้นจะมีนักท่องเที่ยวอยู่หรือไม่ก็ตาม เช่น เวลาเข้าพอบ้านออกไปหาปลาหรือทำสวน แม่บ้านทำกับข้าวใส่บาตรหรือทำงานในสวน

1.8.6 วิถีชีวิตของชุมชน หมายถึง สภาพโดยรวมของการใช้ชีวิตของคนภายในชุมชนที่เป็น กิจวัตรและเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชุมชนเช่นการแต่งกายของชาวสวน การถ่ายทอดความรู้เรื่องเทคนิคการทำสวน การประกอบอาชีพของชุมชน

1.8.7 การบริการ หมายถึง

1.8.7.1 การบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่

- 1) อาหาร
- 2) ที่พัก
- 3) ความปลอดภัย
- 4) การคมนาคม
- 5) ระบบสาธารณูปโภคเบื้องต้น

- 6) ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
- 7) ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเต้นรำ การแสดง ฟันบ้าน
- 8) ความเป็นมิตร และรอยยิ้มของเจ้าบ้าน
- 9) สุขอนามัยชุมชน

1.8.7.2 การบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่ นักท่องเที่ยว

ได้แก่

- 1) ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว หรือ แหล่งท่องเที่ยว
- 2) ข้อมูลเพื่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- 3) การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่
 - (1) การจองเข้าที่พัก
 - (2) การเดินทางมายังที่พัก
 - (3) การต้อนรับเข้าที่พัก
 - (4) การติดต่อประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยว

เดินทางไป

1.8.8 โปรแกรมการท่องเที่ยว หมายถึง รายการท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการได้นำเสนอ เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและพักแรมที่กลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ซึ่งได้แก่

1.8.8.1 รายละเอียดต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวในท่าด่านโฮมสเตย์ซึ่ง

ประกอบด้วย

- 1) ราคาที่พัก
- 2) ราคาอาหาร
- 3) ราคาการทำกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เช่น อัตรา

ค่าบริการจักรยาน

- 4) อัตราค่าบริการการล่องแก่ง
- 5) รายการกิจกรรมประจำวันในแต่ละวันที่ถูกกำหนดโดย

ผู้ประกอบการหรือกำหนดโดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้เลือกรายการเอง

- 6) กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมในพื้นที่ อาทิ

เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปั่นเขา ขี่จักรยาน ล่องแก่ง พายเรือ เล่นน้ำตก ถ่ายรูป เรียนรู้การแกะเหง้าไม้

1.8.9 ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน หมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ลำธาร สวน ผลไม้ ร้านขายของที่ระลึก

1.8.10 ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน หมายถึง ทรัพยากรท่องเที่ยวที่อยู่ภายนอกชุมชนทำด้านโฮมสเตย์ เช่น น้ำตกนางรอง น้ำตกวังตะไคร้ น้ำตกสาริกา เขื่อนคลองท่าด่าน เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาใหญ่

1.8.11 ปัจจัยทางกายภาพได้แก่ ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณจังหวัดนครนายก เช่น น้ำตกนางรอง น้ำตกสาริกา น้ำตกวังตะไคร้ เขื่อนคลองท่าด่าน เส้นทางศึกษาธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ รวมถึงตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มโฮมสเตย์ท่าด่าน ที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ และอยู่ติดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

1.8.12 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อบริการภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ และปัจจัยภายนอกของการประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก มีแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดและหลักการในการจัดการการท่องเที่ยว
3. แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโฮมสเตย์
5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
6. ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดที่หลากหลายดังกล่าว ได้ส่งผลให้ผู้ศึกษามองเห็นประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันจึงใคร่ขอเสนอรายละเอียดของแนวคิดต่างๆ ตามลำดับดังนี้ คือ

2.1. แนวคิดเรื่องหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนับเป็นรูปแบบของการสร้างโอกาสให้กับชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ของธรรมชาติ และวัฒนธรรม (ยศ สันติสมบัติ, 2544: 41) ได้ใช้ตัวชี้วัด (indicators) เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ 4 ตัว คือ

1. ความสมบูรณ์ของธรรมชาติแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องสร้างความตระหนักและกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร และทำให้สภาพแวดล้อมธรรมชาติมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. การกระจายรายได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่เพียงแต่เป็นการสร้างรายได้และอาชีพเสริมให้กับชุมชนเท่านั้นแต่ยังต้องสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงเพื่อให้สมาชิกของชุมชนทุกคนได้รับอานิสงค์จากการท่องเที่ยว

3. โครงการพัฒนาชุมชน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านนำไปสู่การประชุมปรึกษาหารือเพื่อนำเอาเงินรายได้จากกองทุนชุมชนมาใช้เพื่อดำเนินการพัฒนา

4. กระบวนการเรียนรู้ในหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยว คณะกรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้ได้สร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ด้านบริหารต่าง ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณีเดิมการจัดการความขัดแย้ง และการฝึกอบรมคนรุ่นใหม่เพื่อให้เข้ามารับหน้าที่บริหารการจัดการของชุมชน

ตัวชี้วัดการพัฒนาทั้ง 4 ตัวแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้สูงยิ่งสำหรับใช้เป็นกรอบในการสร้างโอกาสเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการได้ให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะยิ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวมีพัฒนาการมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันนี้อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้เกิดแนวคิดใหม่ที่เป็นการดำเนินการภายใต้ความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) หรือ หมายถึง การวางแผนพัฒนาที่คำนึงถึงขีดความสามารถของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ตระหนักถึงข้อจำกัดของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมที่จะใช้ประโยชน์ในการพัฒนาควบคู่กับ การควบคุมป้องกัน และติดตามผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแบบยั่งยืน ที่จำเป็นต้องมีการประสานประโยชน์เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมตลอดจนวัฒนธรรม ที่แต่เดิมมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในลักษณะการล่องแพ การเดินป่า ทัวร์ดำน้ำ ฯลฯ แต่ในปัจจุบันนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์คือการท่องเที่ยวแบบค้างคืนในหมู่บ้าน กำลังมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “ความสมดุล คือ ความยั่งยืน” การท่องเที่ยวจะยั่งยืนต้องมีความสมดุลกันทั้งหมด ทั้งการสื่อสารที่สามารถทำให้รับรู้กันทั้งหมดเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้เป็นแบบบูรณาการเป็นหนึ่งเดียวกันได้เป็นระบบที่เรียนรู้ ปรับตัวได้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้”

จากรายละเอียดข้างต้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามแนวคิดใหม่ เป็นการดำเนินงานภายใต้ความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งหมายถึงการวางแผนพัฒนาที่คำนึงถึงขีดความสามารถของคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยตระหนักถึงข้อจำกัดของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่จะใช้ประโยชน์ในการพัฒนาควบคู่กับการควบคุมป้องกัน ทั้งนี้

เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและยั่งยืนนาน รวมทั้งก่อประโยชน์กระจายต่อสังคม ส่วนรวมและมีการป้องกันมลภาวะที่อาจจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีนักวิชาการอีกหลายท่าน ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวความคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 31) ได้สรุปว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมี 6 ประการ คือ องค์ประกอบ 1) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) การพัฒนา สิ่งแวดล้อม ในแหล่งท่องเที่ยว 3) การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว 4) ด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว 5) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ 6) การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539: 15) ได้กล่าวว่า แนวทางการสร้างกรอบนโยบาย และแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มี 8 ประการด้วยกัน คือ

1) มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน 2) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 3) ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้านของจำนวนนักท่องเที่ยว ตัวสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรวม 4) มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น 5) เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน 6) คุณค่าและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง มีค่าเพียงพอที่จะเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะเลยได้ 7) การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับหลักการข้างต้นและ 8) ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่นองค์การด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐ มีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค และวางอยู่บนหลักการข้างต้น จากกรอบแนว 8 ประการข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองผู้เป็น เจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามสุนทรีย์ภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย

โครงการพัฒนาที่สูงไทย - เยอรมัน (2540 อ้างถึงใน พนิดตา สิงห์ตรา, 2544: 15) ได้เสนอการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ในคราวฝึกอบรมการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมได้ว่า การพัฒนานั้นจะต้องมองการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คือ

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้รองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงกายภาพและเชิงนิเวศวิทยา โดยไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. การจัดการด้านการตลาดอย่างยั่งยืนโดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรักษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริการ

3. การจัดการด้านการบริการ ทั้งการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนสื่อความหมายธรรมชาติ

4. คำนึงถึงและผลักดันให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

ในการประชุม Globe '90 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง “การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของ ท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้มีความหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 41)

2.1.2 หลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Shirley (1993 อ้างถึงในสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 42) ได้กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังนี้

1. Using Resource Sustainably

การอนุรักษ์ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางทำธุรกิจในระยะยาว

2. Reducing Over – consumption And Waste

การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. Maintaining Diversity

การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยว

4. Integrating Tourism Into Planning

การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. Supporting Local Economics

การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลายอีกด้วย

6. Involving Local Communities

การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวมแต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. Consulting Stakeholders and the Public

การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. Training Staff

การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. Marketing Tourism Responsibly

การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูลจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. Undertaking Research

การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและนักลงทุน

ดังนั้นความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในการศึกษารังนี้ คือ การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนกับประชาชนด้วยการจัดการในรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวภายใต้ความร่วมมือร่วมใจด้วยการมีส่วนร่วมจากบุคคลภายในชุมชนและการสนับสนุนจากภาครัฐหรือองค์กรอื่นนอกชุมชน การท่องเที่ยวนี้จะมุ่งเน้นจรรโลงและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของท้องถิ่น และที่สำคัญผลของธุรกิจท่องเที่ยวสามารถอำนวยประโยชน์ด้านเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในชุมชน

2.1.3 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้กำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใดก็ตามจะต้อง

1. ดำเนินถึงขีดความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต
2. ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิต
3. ต้องก่อให้เกิดการกระจายรายได้ (ผลประโยชน์) อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้เกิดจากการกระจุกตัวเฉพาะผลประโยชน์ที่เป็นรายได้เพียงแค่งกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเท่านั้น
4. การจัดการพื้นที่ต้องเป็นไปด้วยความยินดีของประชาชนในชุมชน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น

ในขณะที่มีการกล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้มีการกล่าวถึงรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวเพื่อไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย และได้มีการให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมากมาย อาทิ

Buckley (1994) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ นิยามอย่างจำกัด (restrictive definition) และนิยามอย่างกว้าง (broader definition) โดยนิยามทั้งสองอยู่ภายใต้กรอบของ

1. การท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ
2. การท่องเที่ยวที่สนับสนุนการอนุรักษ์
3. การให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม

4. การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ความแตกต่างของทั้งสองนิยามนี้ คือ การให้นิยามอย่างจำกัดต้องประกอบด้วยทั้งสองข้อประกอบ ไม่สามารถขาดส่วนใดส่วนหนึ่งได้ แต่นิยามอย่างกว้างนั้น สามารถประกอบด้วยองค์ประกอบใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องครบทั้งหมด

The Ecotourism Society ได้ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบซึ่งต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้องคำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 2-51) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า

“เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของ ผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

จากความหมายข้างต้นเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ก่อให้เกิดการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทั้งชุมชนเองและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว การเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และโอกาสในการแสดงศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้อย่างยั่งยืน การจัดการตามแนวคิดดังกล่าวสามารถนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

2.2 แนวคิดและหลักการการจัดการการทอ่งเทียว

ธงชัย สันติวงษ์ (2545: 6) ได้อธิบายถึงปัจจัยในการจัดการว่าเป็นมูลเหตุพื้นฐานที่สำคัญในงานด้านการจัดการเพื่อใช้ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของกิจการจะต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. คน (Man) คือทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ที่จะก่อผลสำเร็จให้กับกิจการได้อย่างมาก ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ
2. เครื่องจักร (Machine) เครื่องจักร อุปกรณ์ที่จัดหาซื้อมาอย่างพิถีพิถันเพื่อใช้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า
3. เงินทุน (Money) นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงและเอื้ออำนวยให้กิจกรรมขององค์กรดำเนินไปโดยไม่ติดขัด
4. วัสดุสิ่งของ (Material) ถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณและมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่นเพราะวัตถุดิบและวัสดุสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหามาใช้ในการดำเนินการผลิตหรือบริการตลอดเวลา

สมคิด บางโม (2546: 10) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่าปัจจัยบริหารจัดการทั้ง 4 ประการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการ เพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์และคุณภาพของปัจจัยดังกล่าว นอกจากนี้ ในด้านการบริหารงานธุรกิจ ได้กล่าวถึงปัจจัยในการจัดการไว้ว่ามี 6 M โดยเพิ่มเรื่องตลาดจำหน่ายสินค้า และเครื่องจักรสำหรับผลิตสินค้า แต่ในปัจจุบันปัจจัยของการจัดการยุคใหม่มีก้าวไปถึง 8 ประการ หรือ 8 M โดยเพิ่มปัจจัยอีก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านวิธีการทำงาน และปัจจัยด้านเวลา และ ยังเพิ่มเติมว่าทรัพยากรหรือปัจจัยในการจัดการหรือ การบริหาร ปกติจะเรียกว่า 4 M แต่สมัยใหม่นี้จะใช้ The 4 R's เป็นตัวป้อนเข้า (input) หรือปัจจัยดำเนินงาน

1. Human Resource
2. Financial Resource
3. Physical Resource
4. Information Resource

กล่าวโดยสรุปปัจจัยในการจัดการทั่ว ๆ ไปทั้ง 4 ตัวนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการกิจกรรมหรือการบริหารงาน เพื่อให้งานต่าง ๆ เหล่านั้นบรรลุวัตถุประสงค์และประสบผลสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ปัจจัยทั้ง 4 ประการ ซึ่งประกอบด้วย man money material และ management เป็นเกณฑ์ในการวัดการจัดการการทอ่งเทียวของกลุ่มทำด้านโฮมสเคย์

Adriana (1997 อ้างใน เตชะ ไต้สูงเนิน 2543: 20) กล่าวว่า การทอ่งเทียวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ภูเข้ได้ถ้าการทอ่งเทียวมีการ

จัดการและการบริหารเป็นอย่างดี ก็จะได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้ โดยไม่ได้ทำให้มีผลลดลงหรือขาดแคลน เช่นการใช้พื้นที่ป่าไม้เพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ใน Patagonian Andes เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าขาดการวางนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรที่จะเริ่มต้นที่เหตุผลเล็กและเจาะลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานเพื่อควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ในบางโอกาสเพราะอาจมีความจำเป็นในการทำให้แหล่งทรัพยากรมีความเหมาะสม และมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ดังเช่น พื้นที่ของ Patagonian ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

ศาสตราจารย์ M. Adhikary (อ้างถึงใน เตชา ไต๋สูงเนิน, 2543: 23) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว (7 - S Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

1. Strategy หมายถึงกลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. Structure หมายถึงโครงสร้างในองค์กรซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวในบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้จัดการดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจการนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามโดยที่โครงสร้างองค์กรขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วยซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และ ข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจมาคอยควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับขั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูล

แก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ทำอาภาคารยาม สถานีรถไฟ และสถานีขนส่ง

3. **System** หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. **Staff** บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. **Skill** ในการทำงานทุกอย่างจะต้องอาศัยความชำนาญ งานจึงจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็น สิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้การทำงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไรและทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ซึ่งความรู้นั้นอาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรจะมีความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย เพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. **Style** หมายถึง การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน โดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 **Autocratic Style** หรือ **Top down style** หมายถึง การสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่างหรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่มักจะชอบมีคฤเทศก์ที่มีส่วนร่วม พุดคุยให้คำและนามากกว่า

6.2 **Democratic Style** หรือ **Bottom-up** ซึ่งตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก รูปแบบนี้จะเป็นการร่วมกันในการวางแผน การจัดการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักประสบผลสำเร็จในการจัดการ

7. **Share** หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นโดยเฉพาะผู้ที่เริ่มจะทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541) ยังได้เสนอถึงหลักการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วย

1. ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้งกิจกรรม ความพร้อม และความต้องการของชุมชนรวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ เป็นต้น

2. องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ

3. ภาครัฐกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคกัน

4. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป การจัดการการท่องเที่ยว ก็คือ การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรก็ตาม ประสบความล้มเหลว

2.3 แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยได้มีการนำเสนอแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างกว้างๆ และยังไม่มียุทธศาสตร์และแนวทางที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาสามารถสังเกตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จากนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความสนใจเป็นพิเศษในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเดินป่า การดูนก การดำน้ำ การเดินทางท่องเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น แต่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังคงมีจำนวนไม่มากนัก

ในระหว่างปี พ.ศ. 2519 ถึง พ.ศ. 2535 การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จอย่างสูงในเชิงเศรษฐกิจและการพัฒนา นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมีจำนวนมากขึ้นทำให้เกิดการกระจายรายได้ อัตราการจ้างงานสูงขึ้น และมีการขยายตัวของธุรกิจประเภทต่าง ๆ อีกมากมาย แต่ทว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมายังได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก อันเนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวมีมากเกินไปจนขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว มลพิษต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งของนักท่องเที่ยว สถาน

ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยว ตลอดจนการบูรณาการแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากผลประโยชน์ทางธุรกิจ จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีความพยายามจากหลายฝ่าย ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมป่าไม้ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ที่ได้เสนอ แนวความคิดตลอดจนแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว เชิงนิเวศขึ้นมาพิจารณาอีกครั้ง

2.3.1 นิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ได้มีการบัญญัติคำต่าง ๆ ขึ้นมาใช้เรียกการท่องเที่ยวแนวใหม่นี้อย่างมากมาย เช่น Ecotourism, Eco-culture Tourism, Nature based Tourism, Green Tourism, Bio Tourism, Alternative Tourism, Sustainable Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Ecotourism จะเป็นคำที่แพร่หลายมากที่สุดในประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เลือกใช้คำว่า การท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์แทน Ecotourism แต่ในการศึกษารังนี้ขอให้ความหมายของ Ecotourism ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์ไว้ ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

1. Ecotourism (n) : the practice of touring natural habitats in a manner meant to minimize Ecological impact. (Webster Dictionary)

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539: 11)

3. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น (Ecotourism Society, 1991 อ้างถึงใน ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2538: 3 - 3)

4. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งการศึกษาเป็นหลัก เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานของสภาพแวดล้อมว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร ซึ่งเป็นฐานของวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม (วรรณพร วนิชชานุกร, 2540: 13)

5. Mansor (1993 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 26) ได้ให้คำจำกัดความของ Ecotourism และ Nature Tourism ไว้ดังนี้

“สำหรับคนส่วนใหญ่ ศัพท์คำว่า Ecotourism และ Nature Tourism มีความหมายเหมือนกัน นับจากการก่อตั้งของ International Ecotourism Society

เมื่อ 2 - 3 ปีก่อน ศัพท์คำว่า Ecotourism ก็ถูกบัญญัติขึ้น และความหมายที่สั้นที่สุดคือ การท่องเที่ยวพร้อมด้วยจิตสำนึกด้านนิเวศวิทยา หรือ อีกนัยหนึ่ง คือ การจัดการท่องเที่ยวโดยวิธีทำให้ระบบนิเวศยั่งยืน

ในทางตรงกันข้าม Nature Tourism (การท่องเที่ยวธรรมชาติ) จะต้องเกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทาง และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวธรรมชาติ คือ สิ่งดึงดูดใจอาจเป็นสิ่งธรรมดาทั่วไป เช่น แนวปะการัง หรือป่าฝนเขตร้อน หรืออาจจะเป็นสิ่งพิเศษเฉพาะ เช่น การค้นหาชนิด (Species) ของนกพันธุ์ใหม่เพิ่มเติมลงในบัญชีรายชื่อส่วนตัว (ของนักท่องเที่ยว) เป็นต้น"

6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 51) โดยสามารถอธิบายคำจำกัดความในแต่ละข้อความจากองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

การท่องเที่ยว: กระบวนการท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยว และบริการการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวจึงเป็นกระบวนการที่ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายทางสังคม และเศรษฐกิจในกิจกรรมนี้

อย่างมีความรับผิดชอบ: เป็นการขยายกระบวนการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวและพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้รับผิดชอบต่อในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บริการ การท่องเที่ยว การตลาดนักท่องเที่ยว รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

ในแหล่งธรรมชาติ: เป็นจุดหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาตินี้อาจจะมีองค์ประกอบเฉพาะที่เป็นธรรมชาติหรือองค์ประกอบอื่นๆ ด้วยจุดเน้นของการท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแหล่งธรรมชาติที่สำคัญ คือ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาตินี้อาจไม่จำเป็นต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามที่กำหนดกันก็ได้ หากมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในพื้นที่ใดก็สามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น: เอกลักษณ์ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์ประกอบของแหล่งที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยว เอกลักษณ์อาจมีความหมายเฉพาะเจาะจงลักษณะที่แท้จริงของสิ่งนั้น (Authentic) หรือเกิดขึ้นเฉพาะถิ่น (Endemic) หรือไม่เหมือนใคร (Unique) ทั้งนี้มุ่งเน้นที่ระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนี้นอกจากเป็นสิ่งดึงดูดใจ

นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้ไม่ให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป หากจะมีการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปโดยธรรมชาติ

แหล่งวัฒนธรรม: เป็นการเน้นจุดหมายของการท่องเที่ยว (Destination) ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึงรวมถึงผลิตผลของมนุษย์อื่น ๆ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และแหล่งโบราณคดีในสถานที่นั้นๆ แหล่งวัฒนธรรมโดยทั่วไปเป็นผลิตผลของความเจริญของมนุษย์ เป็นวิถีชีวิตที่พัฒนาจากลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งความแตกต่างของแต่ละวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้จำกัดแหล่งวัฒนธรรมเฉพาะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง หรือมีวิถีตามธรรมชาติ เป็นวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ภายใต้หรือเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นสำคัญ แหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นกับแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ จึงกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีรากฐานอยู่กับธรรมชาติทั้งสิ้น

โดยมีกระบวนการเรียนรู้: เป็นกระบวนการที่ขาดไม่ได้ของการท่องเที่ยวประเภทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) จะเกิดขึ้นในทุกๆ ขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะทำให้มีการสังสมประสบการณ์ที่ดีมากขึ้นตามลำดับ

ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง: การเรียนรู้ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเรียนรู้ร่วมกัน

ภายใต้การจัดการ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการจัดการที่ดี ถูกต้องตามหลักวิชาการต้องมีการเตรียมการวางแผนพัฒนาและปฏิบัติการอย่างถูกต้อง

สิ่งแวดล้อม: สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องได้รับการจัดการเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบ ทั้งต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่และสิ่งแวดล้อมโดยรวม สิ่งแวดล้อมในที่นี้ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรของแหล่งสภาพทางธรรมชาติ และ/หรือวัฒนธรรมที่มีอยู่

การท่องเที่ยว: หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งด้านการจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว การบริการ และด้านการตลาดที่ถูกต้องเหมาะสม

อย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น: การจัดการที่มีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นซึ่งอาจหมายถึงชุมชน (Community) หรือประชาชน (Local People) หรือรัฐบาลท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น (Local Government) ก็ได้ ทั้งนี้ประชาชน ส่วนใหญ่ควรเป็นผู้กำกับองค์กรอย่างเป็นประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในที่นี้ หมายถึง การมีสิทธิในการควบคุมดูแลกระบวนการท่องเที่ยวด้วย โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นสำรวจ วางแผน จัดการ ดำเนินการ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้วยังจะบ่งชี้ถึง

ความสำคัญของท้องถิ่น และเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนด้วย ท้องถิ่นในการพัฒนาเชิงนิเวศจะให้ความสำคัญและเน้นประชาชนในพื้นที่เป็นหลักส่วนประชาชนที่อยู่โดยรอบนั้นก็มีความสำคัญ ควรได้รับการจัดให้มีส่วนร่วมเช่นกัน

เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึก: เป็นการระบุดึงวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว หรือกระบวนการเรียนรู้วิธีการจัดการที่มุ่งให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดจิตสำนึก (ภาวะที่ตื่นและรู้ตัว และสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัสด้วยกาย) อย่างแท้จริงไม่เพียงแต่มีความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยอัตโนมัติต่อการรักษาระบบนิเวศ: จิตสำนึกที่ได้จะเป็นไปเพื่อให้เกิดการรักษาระบบนิเวศของแหล่งนั้นไว้ไม่ให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป โดยให้คงสภาพการการปฏิสัมพันธ์อย่างสมดุลไว้ให้นานที่สุดอย่างยั่งยืน: โดยจะส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนซึ่งจะเกิดขึ้นในความยั่งยืนของทุกองค์ประกอบอันอยู่ในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ตาม Agenda 21 ซึ่งแต่ละประเทศได้มีมติร่วมกันจากการประชุมเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ที่กรุงริโอเดอจาเนโร (Rio de Janeiro) ประเทศ บราซิล (Brazil)

2.3.2 แนวคิดพื้นฐาน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทางเลือกที่หลายฝ่ายเห็นว่ามี ความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบหลักและให้มีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีปรัชญาพื้นฐานที่มุ่งสู่ หรือเป็นส่วนหนึ่งของ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Ecotourism is a Way to Sustainable Development) ซึ่งความสำคัญของ รูปแบบการท่องเที่ยวนี้ มีได้ 2 แนวทาง คือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 45)

1. แนวทางที่ต้องการกำหนดกรอบของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ให้ชัดเจน โดยระบุ องค์ประกอบที่ค่อนข้างเฉพาะ เพื่อให้เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องการจัดการใน กลุ่มเฉพาะเพื่อให้ได้ผลตรงตามเป้าหมายมากที่สุด

2. แนวทางที่ใช้ความเข้าใจทั่วไปหรือเฉพาะบางส่วนของกรการท่องเที่ยวแบบนี้ รวมทั้ง การจัดการที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือทั้งหมด เพื่อผล ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเป็นการใช้คำที่เป็นสากลแล้วนี้มาเป็นเครื่องช่วยการ พัฒนาหรือเพื่อการขายในตลาดการท่องเที่ยว

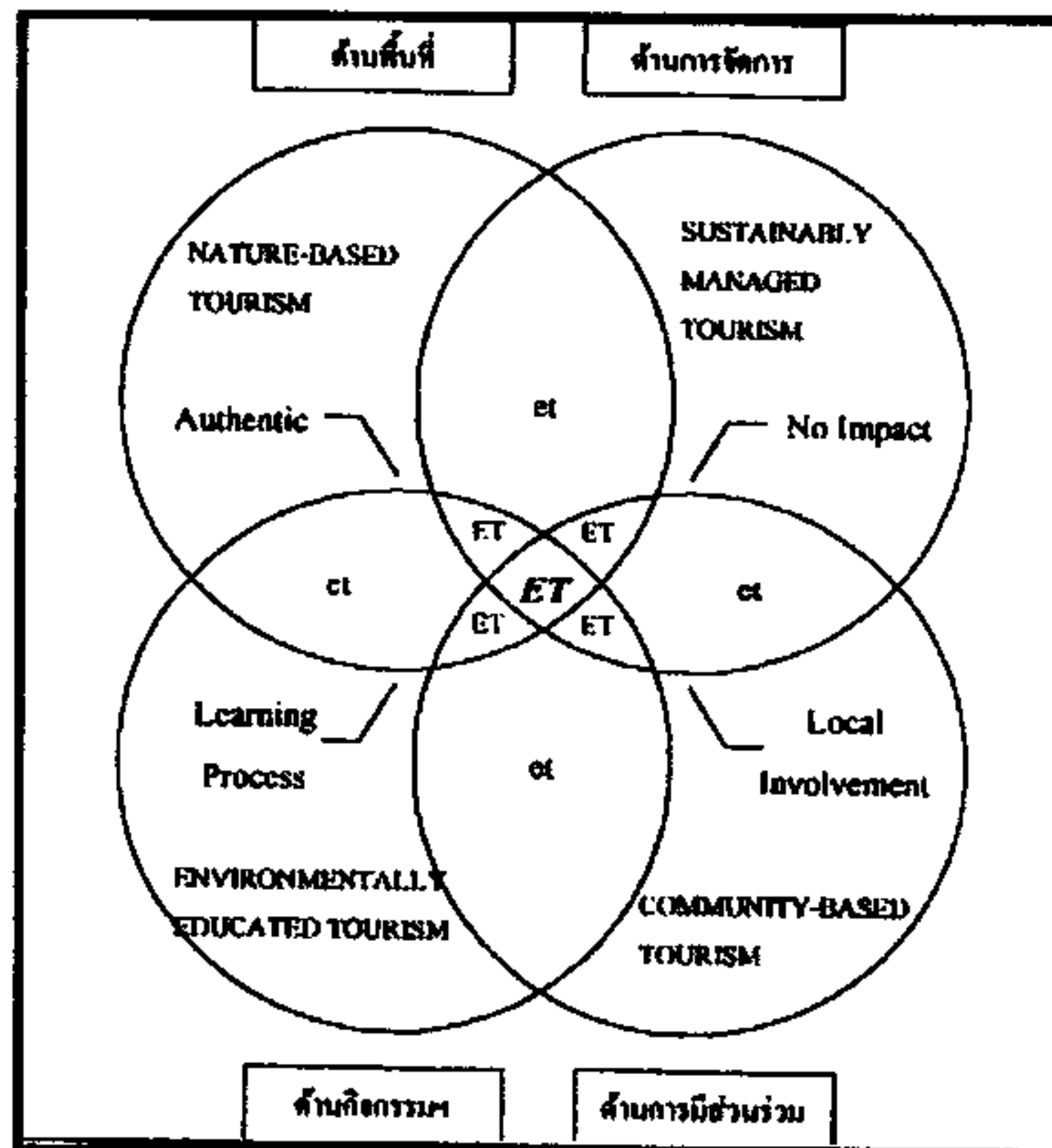
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่ง

ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรให้คงไว้นานที่สุด ครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภท ได้แก่ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วย การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development, Agenda 21)

2.3.3 ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมปัจจัยพื้นฐาน (Key Elements) 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยการพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม และรูปแบบการจัดการ (ดังแผนภูมิที่ 1) กล่าวคือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 46)

1. ด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Nature - based) โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น
2. ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) การจัดการที่ยั่งยืนในที่นี้ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง
4. ด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass-roots Level) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2.1 ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แหล่งที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 47

หมายเหตุ *ET*, *ET* และ *et* แสดงความเข้มข้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีระดับแตกต่างกัน โดย *ET* มีระดับความเข้มข้นมากที่สุด แล้วรองลงมาตามลำดับ

2.3.4 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมากๆ ตามฤดูกาลการท่องเที่ยวแล้วกลับทิ้งปัญหามากมายไว้เบื้องหลังนั้น ส่งผลให้นักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในเชิงนิเวศนั้นควรจะมีหลักการต่าง ๆ ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม สรุปได้ดังนี้ (วรรณพร วณิชชานุกร, 2540: 13)

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นน้ำเสีย ขยะ ตลอดจนการคมนาคม
2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่น และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเอง ส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์

3. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบ ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

4. ในการสร้างหรือการจัดการใด ๆ ควรยอมรับในข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยว ตามลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนทางด้านการท่องเที่ยวก็เป็นไปเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจการต่าง ๆ ในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ

5. ในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยว และให้บุคคลภายนอกมาคิดและ ตัดสินใจเพียงฝ่ายเดียว เพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

6. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพยั่งยืนหรือไม่เพียงใด การทำธุรกิจโดยมุ่งทำกำไรสูงสุดในระยะสั้นเป็นการทุบหม้อข้าวตัวเอง อย่างไรก็ตาม บริษัทนำเที่ยวก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ยาวนานเท่าไร ถ้ามีการจัดทำธุรกิจที่ถูกต้องเหมาะสม นับตั้งแต่การใช้วัสดุที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมและสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ การมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางก่อนที่จะไปถึงทั้งในรูปของภาพยนตร์ เทป บันทึกเสียง และเอกสารเผยแพร่

7. มีการจัดการและควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และไม่เกินความสามารถของชุมชนในท้องถิ่น และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้ อีกทั้งมีนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ไม่ใช่มีเฉพาะฤดูกาล เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับผู้ที่ทำงานในอุตสาหกรรมนี้

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแนวใหม่นั้นเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของธุรกิจท่องเที่ยวในระยะยาว จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้มีผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด และท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาดักดวงเอาผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นที่ผ่านมาในอดีต

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อนุชาติ พวงสาส์ (อ้างถึงในเดชา ศิริรัตน-สุวรรณ, 2545: 21)

1. มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศก่อน ส่วนการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศนั้น จะต้องเหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ
2. ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (Local participation)
3. ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) ทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านของจำนวนนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยรอบ
4. มุ่งใช้วัสดุและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น (Local product)
5. เน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยมุ่งประโยชน์ในระยะยาวของชุมชน
6. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง (Intensive value) จึงมีคุณค่ามากกว่าในฐานะเป็นเพียงแหล่งรองรับการท่องเที่ยวเท่านั้น ความอยู่รอดในระยะยาวจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจละเลยได้
7. การปรับตัวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับหลักการดังกล่าวข้างต้น
8. ภาคธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล มีหน้าที่ทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค และอยู่บนหลักการข้างต้น

2.3.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย(2542: 2/46) แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-system) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism)
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (no or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism)
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและ

ระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมเกื้อหนุนตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local benefit) โดยประโยชน์ ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับ ผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่น มีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม หรือแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะ เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542: 10) ทั้งนี้ องค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมโดยทั่วไปจำแนกได้ 3 ส่วน ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 3 - 1)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยว

ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่รองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรนี้เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความดึงดูดใจเหล่านั้นอาจเป็นความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้น สภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว อาจเกิดจากประเภท ลักษณะ รูปแบบ และขนาดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้กิจกรรมและการบริการในพื้นที่ยังเป็นสิ่งดึงดูดใจเสริมได้ด้วย แหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไปประกอบด้วย

ก. ประเภทธรรมชาติ (Nature Destination) เช่น หาดทราย ถ้ำ อุทยานแห่งชาติ ปะการังใต้ทะเล เป็นต้น

ข. ประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา และโบราณคดี (Historical) Religious and Archaeological Destination) เช่น โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

ค. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม (Art, Cultural and Traditional Destination) เช่น งานประเพณี ศูนย์วัฒนธรรม โรงละคร เป็นต้น

ง. กีฬาและบันเทิง เช่น กีฬาทางบก กีฬาทางน้ำ แหล่งบันเทิง สวนสนุก เป็นต้น

2. ตลาดการท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความต้องการ (Demand) ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งความต้องการดังกล่าวสะท้อนออกมาจากลักษณะ รูปแบบ กิจกรรม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

ก. ตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

ข. ตลาดการท่องเที่ยวภายในประเทศ

ค. การเผยแพร่และโฆษณาต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัยตลาด การทำแผนการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการตลาด

3. การบริการการท่องเที่ยว หรือธุรกิจการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการที่รองรับก่อนและหลังการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานประกอบด้วย

ก. การคมนาคมขนส่ง

ข. ที่พัก

ค. ร้านอาหารและภัตตาคาร

ง. บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

จ. ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

ฉ. การรักษาความปลอดภัย

ช. กิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีลักษณะเดียวกับองค์ประกอบพื้นฐาน หากแต่มีความเฉพาะในองค์ประกอบย่อย ความสัมพันธ์ และรายละเอียดของวิธีปฏิบัติ ซึ่งมักเข้มงวดและมีเป้าหมายในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม การศึกษาธรรมชาติและมีส่วนร่วมมากขึ้น ดังนั้นองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้นในระบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ กิจกรรมด้านการศึกษาและสร้างจิตนึก การมีส่วนร่วมขององค์กรหรือประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ 6 ประการ ดังนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. การบริการการท่องเที่ยว หรือธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

5. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. การจัดการสิ่งแวดล้อม

2.3.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 3/19 - 3/20) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง จัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 19 กิจกรรมประกอบด้วย

1. กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ

เดินป่า	hiking, trekking, walking
ศึกษาธรรมชาติ	nature educating
ส่องสัตว์/ดูนก	animal/bird watching
เที่ยวถ้ำ/น้ำตก	cave/waterfall exploring
พายเรือ	canoeing
- แคนู	
- คายัค	kayak
- เรือใบ	sail boating
- กระดานโต้ลม	wind surfing
ดำน้ำดูปะการัง	snorkeling
- น้ำตื้น	
- น้ำลึก	scuba driving
ตั้งแค้มป์	tent camping
ล่องแพ	rafting
ขี่ม้า นั่งช้าง	horse/elephant riding

2. กิจกรรมกึ่งนิเวศ

ถ่ายรูป บันทึกภาพ/เสียง	photographing
ศึกษาท้องฟ้า	sky interpreting
ขี่จักรยานท่องเที่ยว (เสือภูเขา)	terrain/mountain biking
ปีน/ไต่เขา	rock/mountain climbing
ตกปลา	fishing

3. กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

- ชมความงาม ความเก่าแก่ ลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งประวัติศาสตร์
- ศึกษาเรียนรู้ประวัติ ความเป็นมาของแหล่งโบราณคดี และประวัติศาสตร์
- ศึกษาชื่นชม งานศิลปกรรม และวัฒนธรรม
- ร่วมกิจกรรม เรียนรู้พฤติกรรมของผู้คน
- การศึกษาเรียนรู้การผลิตของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมือง

2.3.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2542: 2 - 3) ประเทศไทยได้มีความพยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ประสานกับการอนุรักษ์ตลอดมา โดยการวางกลยุทธ์ในการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาที่ดำเนินการอย่างรอบคอบตรงตามหลักวิชา โดยยึดหลัก “พัฒนาคู่อนุรักษ์ เพื่อพิทักษ์ท่องเที่ยวไทย” แต่การดำเนินการที่ผ่านมาแนวทางต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สามารถปฏิบัติอย่างได้ผลด้วยสาเหตุหลายประการ และที่สำคัญก็คือ ความสับสนใน การพัฒนา ระหว่างความต้องการทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ กับการขาด การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ และการสร้างเสริมระบบประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้าให้มากที่สุด ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะจากการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 มีส่วนผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งระบบและกระบวนการเพื่อการประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตั้งแต่ในระดับการตัดสินใจ และการระบุแนวทางการปฏิบัติที่จำเป็นได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

1. กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก ทั้งในแง่การอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น จนถึงการอนุรักษ์ ป้องกัน และแก้ไขวิกฤตการณ์ของโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ระบบนิเวศ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ

2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้และตระหนักในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม

3. กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากรากหญ้า (ประชาชนพื้นฐาน) อันจะเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาที่มีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้อยู่ในพื้นที่มากขึ้น

จากพลังทั้ง 3 กระแสนี้ จึงเกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงและต่อระบบการจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งต่อรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น ทางเลือกในการท่องเที่ยวใหม่ (new tourism หรือ alternative tourism) เป็นความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการดังกล่าว เพื่อมาทดแทน หรือแข่งขันการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม หรือแบบทั่วไป (Conventional tourism) ซึ่งมีการนำเสนอในหลาย รูปแบบ (form) รูปแบบการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งการจัดระบบการจัดการที่กล่าวถึงมากที่สุด คือ ecotourism นั่นเอง

ในขณะที่ประเทศโลกที่สามยังมีปัญหาในเรื่องการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การแย่งชิงทรัพยากรโดยทั่วไประหว่างผลประโยชน์ของรัฐ ของประชาชน และของ

ปัจเจกชน ประกอบกับประชาชนยังมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และต้องการใช้ทรัพยากรอยู่มาก แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism จะเป็นทางออกที่มีอนาคต ประเทศไทยจึงยอมรับแนวความคิดนี้ค่อนข้างมากในระยะไม่กี่ปีมานี้ อย่างไรก็ตามความเข้าใจและการให้น้ำหนักของการท่องเที่ยว และความต้องการให้การท่องเที่ยวมีผลประโยชน์ถึงมือประชาชนผู้เติบโตมากับทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้มีข้อถกเถียงกันมาโดยตลอดถึงขอบเขตการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ซึ่งกำลังได้รับความสนใจและต้องรับจากฝ่ายต่าง ๆ ในภาครัฐ และมีธุรกิจด้านนี้เกิดขึ้น กระแสดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้านตลาดการท่องเที่ยวอย่างมาก และก็ยังน่าเป็นห่วงว่าในขณะที่ความเข้าใจในด้านนี้ยังไม่ตรงกัน ธุรกิจท่องเที่ยวธรรมชาติก็ทวีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดแนวโน้มของการทำให้สภาวะแวดล้อมเสื่อมลงมากกว่าจะได้รับการอนุรักษ์ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540: 2 - 4)

2.3.8 ประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดร.สิริกุล บรรพพงศ์ (อ้างถึงใน ศรีพร สมบุญธรรม, 2537: 53 - 54) ได้ให้ความเห็นว่านักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถแบ่งตามระดับความสนใจในธรรมชาติได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มนักธรรมชาติวิทยา (Naturalists) ซึ่งมีจุดประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพืช สัตว์ สิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศหนึ่ง ๆ
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รักธรรมชาติ (Nature Tourists) หรือที่รู้จักกันในนามของนักนิยมไพร จะมีจุดสนใจหลักที่ความงามของธรรมชาติ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนท้องถิ่น
3. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบแสวงหาความตื่นเต้นและแปลกใหม่ (Mainstream Nature Tourists) ในสภาพธรรมชาติที่ห่างไกลความเจริญ และมีความลำบากในการเข้าถึง เช่น แถบลุ่มแม่น้ำเมซอน ป่าปัวนวกินี หรือการเดินทางป่าและตั้งแคมป์บนเทือกเขาหิมาลัย เป็นต้น
4. กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติ (Casual Tourists) เพื่อเป็นการเสริมความหลากหลายให้กับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของตน

2.3.9 การวัดความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542: 3 - 17) กล่าวถึงการ พิจารณาความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าสามารถพิจารณาระดับความเข้มข้นได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้

ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาประเภทและรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมไปเที่ยว โดยให้ความสำคัญการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวส่งเสริมความรู้ การอนุรักษ์ การรักษา สิ่งแวดล้อม และการสร้างความตระหนักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระดับความ เข้มข้นของความ สนใจมีดังนี้

1. สนใจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น มีความสมบูรณ์หลากหลาย ต้องใช้ความตั้งใจในการท่องเที่ยวสูง มีกิจกรรมที่แตกต่างจากความเคยชินตามปกติ หรือมีระดับความสนใจลดลงตามลำดับ

2. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เรียนรู้ สัมผัส และดูแลรักษาธรรมชาติ และระบบนิเวศ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า การดำน้ำดูปะการัง การดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น

การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะ

1. มีการเตรียมการศึกษาหาความรู้ โดยศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และ/หรือ เข้ารับการอบรมก่อนเดินทาง หรือโดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ก่อนเดินทาง

2. มีการเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือในการท่องเที่ยวครบถ้วนด้วยตนเอง หรือตามคำแนะนำ โดยให้ความสำคัญในอุปกรณ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่ทิ้งให้เป็นมูลฝอยในขณะท่องเที่ยว เช่น กระติกน้ำ กล่องอาหาร กล่องส่องทางไกล

การปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยว

1. ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ หรือที่เห็นสมควร
2. มีความกระตือรือร้นในการรักษาสีเขียว (เน้นการจ่ายทางตรงลงในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น การบริจาค การจ่ายค่าบริการ การส่งเสริมแนะนำ เป็นต้น)
3. มีความสนใจใฝ่รู้ ในระหว่างการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อข้อมูล กิจกรรมการสื่อความหมาย หรืออื่น ๆ ที่จะเสริมสร้างความรู้และความตระหนักที่ดี
4. มีความยินดีช่วยในการช่วยรักษาสีเขียว (เน้นการจ่ายทางตรงลงในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น การบริจาค การจ่ายค่าบริการ การส่งเสริมแนะนำ เป็นต้น)

5. สนใจเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่น

การปฏิบัติหลังการท่องเที่ยว

1. มีความรักและหวงแหนทรัพยากรที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น หลังจากการท่องเที่ยว
2. มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง
3. ช่วยสื่อ ขยาย เผยแพร่ข้อมูลที่ได้รับต่อผู้อื่น

2.3.10 ข้อดีและข้อเสียของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลลิตา โกชนพันธ์ (อ้างถึงในเตชา ศิริรัตนสุวรรณ, 2545: 28 - 29) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อเสียของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้

ข้อดี

1. เป็นทางเลือกหนึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึก และส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม

3. เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชุมชนและประเทศ
 4. เป็นการควบคุมศักยภาพของนักท่องเที่ยวซึ่งทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น
 5. เป็นการจัดหาโอกาสสำหรับสิ่งแวดล้อมศึกษาให้กับนักท่องเที่ยว ได้มีการเรียนรู้ธรรมชาติ และวัฒนธรรม จากประสบการณ์โดยตรง
 6. ช่วยให้กองทุนสำหรับการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีเพิ่มขึ้น
 7. ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ร่วมมือกันทำงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
 8. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ ในการเป็นจุดหมายปลายทางที่มีความงดงาม และอุดมสมบูรณ์ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- ข้อเสีย
1. ยังไม่เป็นที่ชัดเจน และขาดการกระทำอย่างจริงจัง
 2. เป็นแหล่งรายได้ที่ไม่มั่นคง จากความผันแปรของฤดูกาล และนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม
 3. ก่อให้เกิดการรั่วไหลของรายได้ออกนอกประเทศได้
 4. เมื่อกลายเป็นอุตสาหกรรมจะเป็นอุตสาหกรรมสำหรับผู้ที่มีฐานะดีเท่านั้น เนื่องจากมีการจำกัดนักท่องเที่ยว และมีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานสูง
 5. ผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรองรับของชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง เนื่องจากมีธุรกิจโรงแรม บ้านพัก หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เกิดขึ้นใกล้กับแหล่งธรรมชาติ
 6. หากขาดการวางแผนที่รอบคอบ และระบบการควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรม

2.3.11 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว และบริการที่พัก อาหาร มีลักษณะและความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพ พื้นที่และสภาพความเปราะบาง หรือความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ผลกระทบประกอบด้วย การพังทลายของดิน เสี่ยงรบกวน ผ่นละออง ขยะมูลฝอย การรบกวนสัตว์และพืช การทำลายป่าไม้ การแตกหักสึกกร่อนของทรัพยากร การขูดขีด ทำลาย ครอบน้ำมัน ไฟไหม้ และการลู่กล้ำที่สาธารณะ เป็นต้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 3/59)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโฮมสเตย์

2.4.1 แนวคิดเรื่องโฮมสเตย์

โฮมสเตย์ หรือภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Home stay เป็นคำที่ยืมมาจากต่างประเทศ ในประเทศไทยยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่ชัด แต่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามให้ คำจำกัดความที่ใกล้เคียงว่า โฮมสเตย์ คือ ที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545: 15)

โฮมสเตย์ หรือที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบท หมายถึง การจัดสรรพื้นที่บ้านพักเพื่อ บริการนักท่องเที่ยวโดยคงความเป็นเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมประจำถิ่นภายใต้ศักยภาพ และการยอมรับของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

เกรียง จิตใจเจริญพร (2545: 4 - 8) ได้ให้ความหมายของบ้านพักแรม (homestay) ว่า บ้านซึ่งเจ้าของบ้านให้บริการห้องพักรวมอาหารเช้าและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการ พักแรมแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนที่เดินทางมายังท้องถิ่นนั้นๆ โดยได้รับเงินจ้างเป็น ค่าตอบแทน โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ดีระหว่างกัน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพสภาพธรรมชาติ มีความรู้และประสบการณ์ในสภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างเข้าถึง โดยที่นักท่องเที่ยวพักค้างแรมร่วมกับชาวบ้าน มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นของชุมชน ไม่ทำลายระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนนั้นๆ

ข้อเสนอพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ที่มีต่อนักท่องเที่ยว คือ ที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบท รวมถึงการให้บริการด้านอื่นๆ อาทิ อาหาร การนำเที่ยว กิจกรรมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม การศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น ที่พักสัมผัสนวัฒนธรรมชนบท จะเป็นบ้านที่มีความพร้อมสำหรับการแบ่งพื้นที่ของบ้านพักอาศัยให้บริการนักท่องเที่ยว เสมือนสมาชิกหรือญาติของ เจ้าของ บ้านพัก และศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีความพร้อมภายใต้การบริหาร จัดการของชุมชน

บริการที่มีเสนอให้ (Services Offered)

1. วิธีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท
2. วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

3. ความปลอดภัย ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมที่พักเชิงวัฒนธรรมลักษณะสัมผัสชนบท ดังนั้นชุมชนควรมีการจัดมาตรการรักษาความปลอดภัย สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น เช่น การ

จัดอบรม ให้กับสมาชิกของชุมชนในการให้การป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ หรือการแก้ไขหากเกิดอุบัติเหตุ การขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบในพื้นที่ การจัดตั้งเวรยาม ของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้เจ้าของบ้านจึงจะต้องมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้มาเยือนด้วยแม้ว่าหน้าที่นี้จะเป็นเรื่องยากก็ตาม

4. ความสะอาดในสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

5. ห้องพักร่วมอาหาร เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องพักกับเจ้าบ้าน อาหารมื้อใดมื้อหนึ่งจึงมีความจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว การนำเสนอรายการอาหารท้องถิ่นจึงเป็นเสน่ห์และจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ มากกว่าการนำเสนอรายการอาหารเช่นเดียวกับโรงแรมหรือรีสอร์ท

6. กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ที่เน้นเพื่อการศึกษา เรียนรู้ สัมผัส และดูแลรักษาสภาพธรรมชาติและระบบนิเวศ

2.4.2 ทรัพยากรของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ (กรุณา เฉชาติวงศ์ ณ อุบลฯ, 2537: 10)

2.4.2.1. ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ด้านการตลาด ได้แก่ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน หรือหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่ที่พักและอาหาร จะจัดให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างคืนในสถานที่ที่จัดไว้ในหมู่บ้านหรือภายในบ้านของชาวบ้าน โดยนักท่องเที่ยวจะร่วมกิจกรรมและวิถีชีวิตเดียวกับชาวบ้าน ตั้งแต่วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จนถึงการทำมาหากิน

ศูนย์ข่าวสารการท่องเที่ยว ภายในหมู่บ้าน ทุกครัวเรือนจะสามารถให้ข้อมูลพื้นฐานทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้

ระบบการจองที่พัก จะมีการจัดการผ่านผู้ประกอบการ ที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้

ยานพาหนะ นักท่องเที่ยวจะใช้ยานพาหนะต่าง ๆ เช่นเดียวกับชาวบ้าน ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น การเดินทางมาและจากไป อาจจะจำเป็นต้องใช้ยานพาหนะที่รวดเร็วและสะดวกสบายมากกว่า

สิ่งดึงดูดเชิงจิตวิทยา ได้แก่ อักษรคำขวัญไมตรี การต้อนรับอย่างอบอุ่นตามแบบชนบทประเพณีของไทย

2.4.2.2 ทรัพยากรที่มุ่งเน้นการดำเนินการ

การวางแผน และกำหนดกิจกรรม เช่นการเรียนรู้ทำอาหารไทย การเรียนรู้การทำเกษตร ผสมผสาน การเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

ระบบขนส่ง เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านให้มีความงามอย่าง
ธรรมชาติดูแลรักษาความสะอาดของถนนหนทางในหมู่บ้าน จัดระบบคมนาคมระหว่างตัว
เมืองกับหมู่บ้าน

เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด มีระบบประปา
หรือไฟฟ้า ที่มีความปลอดภัยในการบริโภค

ระบบสนับสนุนอุตสาหกรรม เช่น ที่ศูนย์อนามัย มีระบบรักษาความปลอดภัยมี
แหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติของหมู่บ้าน

ระบบแรงงาน เช่นการฝึกอบรม และฝึกทักษะการบริการเท่าที่จำเป็น

เงินทุน การจัดการของโฮมสเตย์ ไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการมาก
นักการจัดฉากหรือสร้างสิ่งแปลกปลอม ในวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำในการ
ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

จุดเริ่มต้นและความเป็นมาของโฮมสเตย์ในทวีปยุโรปในช่วง 50 ปี ที่ผ่านมา ซึ่ง
เป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้คนเริ่มแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวและที่พักที่ห่างไกลชุมชน
เมืองและร่องรอยความกดดันของสงครามไปสู่พื้นที่ชนบทที่เต็มไปด้วยความสงบร่มรื่น
ธรรมชาติที่สวยงาม ก่อให้เกิดที่พักแรมนักท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ ขึ้น ได้แก่ Bed & Breakfast
บ้านพักในฟาร์ม (Farmhouse) เกสต์เฮ้าส์ (Guesthouse) และโฮมสเตย์ ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ
กัน แต่เรียกชื่อแตกต่างกันไปตามพื้นที่ประเทศและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม
ถึงแม้จะเรียกชื่อ ต่างกันไป แต่ทั้งหมดดำเนินการภายใต้แนวคิดเดียวกันคือ ถือว่า ผู้ที่มาพัก
เป็นแขกของบ้านมิใช่นักท่องเที่ยว (Be a guest, not just a tourist) และภายใต้การพัฒนาแบบ
การท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism)

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545: 11) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวที่พัก
ใน โฮมสเตย์ คือ

1. เป็นนักท่องเที่ยวอิสระ
2. มีความต้องการและความสนใจที่หลากหลาย
3. ไม่ยึดติดแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดแหล่งหนึ่ง
4. มีกำลังซื้อสูง
5. เป็นนักศึกษา/นักเรียนรู้และหาประสบการณ์

ความต้องการพื้นฐาน 10 ประการของนักท่องเที่ยว

1. เติงนอนที่สบายในราคาสมเหตุสมผล
2. ห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด
3. อาหารพื้นบ้านง่าย ๆ แต่ปรุงมาอย่างดี
4. ทิวทัศน์และธรรมชาติของชนบทที่สวยงาม
5. ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

6. กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ อาทิ เดินป่า ตกปลา ชี่ม้า ปีนเขา ชี่จักรยาน

7. ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก

8. ความบันเทิง อาทิ ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน

9. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

10. ความเป็นมิตร และรอยยิ้มของเจ้าบ้าน

เหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกพักโฮมสเตย์

1. นักท่องเที่ยวรู้สึกใกล้ชิดและได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงาม

2. นักท่องเที่ยวมีโอกาสพบปะกับชุมชนท้องถิ่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

3. โฮมสเตย์มีราคาถูกกว่าการพักในโรงแรม

ซูวิทย์ ศิริเวชกุล (2544: 43 - 49) กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ เป็นการท่องเที่ยวหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community Based Tourism) ซึ่งปัจจุบันได้รับความสนใจเป็นอย่างมากใน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก และของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) อันรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านใน ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ อาทิ การประดิษฐ์และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่นและดนตรีในพื้นที่ เทศกาลและประเพณีต่าง ๆ ตลอดจน การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงชุมชนมีรูปแบบในการดำเนินการที่เป็นไปได้หลายรูปแบบ ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จในหลายประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่าง เช่น ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ได้แก่

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) อาทิ สินค้าหัตถกรรม อาหารประจำถิ่น ทั้งนี้หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวอื่น ๆ ของชุมชนนั้นด้วย

2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน และการแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน เป็นต้น

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) หมายถึง กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว อาทิ การจัดกิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้าน หรือบริเวณใกล้เคียงพร้อมมัคคุเทศก์นำทางโดยคิดค่าใช้จ่ายจาก นักท่องเที่ยว

4. กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้านมีหลายรูปแบบ ได้แก่

4.1 การจัดแคมป์ (Camping)

4.2 การจัดกิจกรรมที่พักแรม Homestay ทั้งนี้ ความหมายของคำว่า Homestay ในภูมิภาคยุโรป หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวหรือนักเรียนนักศึกษาเข้าไปพักร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารให้กับเจ้าของบ้าน ซึ่งความหมายนี้มีลักษณะในแนวของที่พักประเภท B&B (Bed and Breakfast) และการพักกับครอบครัวของนักเรียนต่างชาติ (Family Stay) มากกว่าความหมายของ Homestay ที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย

4.3 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักแรมในหมู่บ้าน (Village Operated Accommodation Facilities) หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในหมู่บ้านและพักค้างคืนร่วมกับเจ้าของบ้านในชุมชนในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งอาจมีการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเจ้าบ้าน โดย นักท่องเที่ยวต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารแก่เจ้าของบ้าน ความหมายนี้มีลักษณะคล้ายกับคำว่า Homestay ที่เรากำลังใช้อยู่ในประเทศไทย

หมายเหตุ : Dr.Enl Holm Petersen กล่าวถึงการใช้คำว่า "Homestay" ว่า ควรใช้คำว่า "Village Based Overnight Stays" หรืออาจเรียกย่อว่า "Village Operation" จะเหมาะสมกว่า

2.4.3 ปัญหาในการจัด Homestay ของประเทศไทย

(ในความหมาย Village Based Overnight Stays ของ Dr.Petersen)

1. อุปสรรคทางด้านภาษาระหว่างเจ้าของบ้านกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ บ่อยครั้งที่เจ้าของบ้านไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้เลย ซึ่งอุปสรรคเรื่องภาษาสามารถนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ได้อีกอย่างมากมาย

2. อุปสรรคทางด้านวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายๆ ทั้งนี้เพราะทั้งสองฝ่ายมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สิ่งที่ถูกต้องของวัฒนธรรมหนึ่งอาจหมายถึงสิ่งที่ไม่เหมาะสมของอีกวัฒนธรรมหนึ่ง สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และความคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางวัฒนธรรมอย่างใหญ่หลวงได้อีกด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน เพื่อวัตถุประสงค์ทาง การท่องเที่ยว

3. ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับสินค้าทางการท่องเที่ยว และราคาของรายการท่องเที่ยวปัญหานี้เกิดจากการบรรยายละเอียดของรายการท่องเที่ยวที่ไม่ชัดเจน ตัวอย่างเช่น กำหนดว่า ราคาของการเข้าพัก Homestay คืนละ 200 บาทต่อคน แต่มิได้ระบุว่าราคานี้ยังไม่รวมค่านำเที่ยว ค่ามัคคุเทศก์ ค่าเรือ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าตัวเองถูกหลอกลวงได้

4. ปัญหาด้านระดับความคาดหวังและความพึงพอใจที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวอาจคาดหวังว่าเจ้าของบ้านควรจะเสนอสินค้าทางการท่องเที่ยวและบริการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ขณะที่เจ้าบ้านคิดว่าบริการที่ตนเสนอขณะนี้เป็นที่พอใจแก่นักท่องเที่ยวแล้ว

5. ปัญหาการจัดระบบการบริหารของชุมชน เป็นปัญหาในชุมชน ซึ่งบางชุมชนได้จัดตั้งองค์การบริหารในรูปของชมรมหรือสมาคมการท่องเที่ยวอย่างไรก็ตามชุมชนบางแห่งเกิดระบบ “ผูกขาด” ในการจัดสรรรายได้ ซึ่งเกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนนั้น

6. ปัญหาความไม่เท่าเทียมและไม่เป็นธรรมในกลุ่มผู้ประกอบการ Homestay ปัญหานี้สืบเนื่องมาจากปัญหาการจัดระบบการบริหารของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเจ้าของบ้านที่จัด Homestay บางแห่งได้รับการจัดสรรนักท่องเที่ยวจากองค์การบริหารให้ในจำนวนที่น้อยกว่าเจ้าของบ้านหลังอื่นๆ อันจะหมายถึงรายได้จากการท่องเที่ยวที่น้อยลงด้วย ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน

7. ปัญหาความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

8. ปัญหาการขาดทักษะและความรู้ด้านการตลาดของชุมชน

ข้อคิดเห็นของ Dr.Petersen (อ้างถึงใน ชูวิทย์ ศิริเวชกุล, 2544: 20)

1. ประเทศไทยยังไม่มีสินค้าทางการท่องเที่ยวประเภท Homestay ที่เหมาะสมและพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้เลย เนื่องจากปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น

2. ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับสากลไม่มีประเทศใดทั้งหมดที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ Homestay อย่างจริงจัง เนื่องจาก Homestay ไม่ใช่ประเภทการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้แก่ประเทศชาติ ทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบทางวัฒนธรรมและผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและก่อปัญหาในชุมชนด้วย

3. ททท. ควรจะลดการดำเนินการเกี่ยวกับ Homestay อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา ทั้งนี้ควรพิจารณาการท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community Based Tourism) ในรูปแบบอื่นๆ แทน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Involvement Tourism) อาทิ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าชมธรรมชาติ โดยใช้แรงงานมัคคุเทศก์ภายใน ชุมชนนั้น การส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมของชุมชน หรือการก่อสร้างที่พักประเภทรีสอร์ตใกล้ ๆ กับชุมชนโดยใช้แรงงานจากชุมชนนั้น เป็นต้น

4. ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการจัด (Homestay) ได้เราควรจะเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยจะต้องละทิ้งความสำคัญเรื่องรายได้ และธุรกิจอย่างสิ้นเชิง อย่างไรก็ตาม หากจะจัด Homestay โดยเน้นความสำคัญทางธุรกิจเป็นหลัก จะต้องมีการสร้าง “มาตรฐานของการจัด Homestay” เป็นกรอบการดำเนินการ ประกอบด้วยรายละเอียดรายการนำเที่ยวพร้อม ราคาที่ชัดเจน มีมาตรการดำเนินการที่สามารถปฏิบัติได้จริงและสามารถสร้างความพึงพอใจกับนักท่องเที่ยวได้ ที่สำคัญคือจะต้องสามารถควบคุมได้ อย่างไรก็ตาม หากเน้นการจัด Homestay เพื่อธุรกิจแล้ว เราต้องเข้าใจว่าผลกระทบด้านวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

5. หากททท. ต้องการส่งเสริมการจัด Homestayจริงมีความเป็นไปได้ที่จะจัด Homestay โดยจำกัดเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทย โดยในระยะแรกอาจจะเน้นกลุ่ม ครู อาจารย์ และนักศึกษาก่อน อย่างไรก็ตามจะต้องมีนโยบายในการส่งเสริมที่ชัดเจน และการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม ททท. จะต้องสามารถควบคุมได้อย่างใกล้ชิด

2.4.4 ปัญหาในการพัฒนาโฮมสเตย์ในประเทศไทย

จากการศึกษาและสำรวจพื้นที่โฮมสเตย์บางแห่งในประเทศไทยพบว่าการจัดทำโฮมสเตย์ ในประเทศมีปัญหาและอุปสรรคบางประการ ได้แก่

1. รายได้ที่ได้รับจากการจัดโฮมสเตย์อยู่ในระดับต่ำ (ประมาณคืนละ 100 - 200 บาท/คนคืน) ไม่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้ฟื้นตัวได้ในระยะเวลาอันสั้น
2. ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ปัญหาเครือข่ายการสำรองที่พัก ปัญหาการประสานงานกับบริษัทนำเที่ยวเอกชนและหน่วยงานของรัฐ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และปัญหาการแย่งลูกค้าและการตัดราคากันเองในหมู่เจ้าของโฮมสเตย์
3. ปัญหาด้านระดับความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างแขกผู้มาพักและเจ้าของบ้าน อันได้แก่ คุณภาพการบริการคุณภาพของอาหาร ความสะอาดและความปลอดภัย เป็นต้น
4. ปัญหาผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม นอกเหนือจากการสูญเสียความเป็นส่วนตัวแล้ว ในพื้นที่ที่มีการพัฒนาโฮมสเตย์บ่อยครั้งพบว่าการบิดเบือนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวบางพื้นที่เกิดปัญหาการแบ่งชั้นและแก่งแย่งลูกค้าของเจ้าบ้านอันนำไปสู่ความแตกแยกภายในชุมชน

2.4.5 โฮมสเตย์กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่พัก(Accommodation)เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมีการกล่าวถึงที่พักประเภทโฮมสเตย์ (Homestay) กันอย่างแพร่หลาย โฮมสเตย์หมายถึงการจัดการที่พักของชาวบ้านในชุมชนให้แก่ผู้มาเยือนด้วยความยินยอมและเต็มใจของเจ้าบ้าน ซึ่งบ้านพักที่ให้บริการต้องมีห้องพักหรือพื้นที่ที่สามารถรองรับ และสามารถให้บริการแก่ ผู้มาเยือนได้ตามขีดความสามารถ การพักร่วมกับชาวบ้านในชุมชนจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ในวิถีชีวิตชุมชนเกิดทัศนคติ (Attitude) ที่ดีต่อชุมชน อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันรวมถึงการที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจและพึงพอใจ (Appreciation and Impression) จากวิถีชีวิตชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนอีกด้วย

แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรสามารถใช้การจัดโฮมสเตย์เข้ามาเป็นกิจกรรมเสริม เพื่อเพิ่มสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวพำนักอยู่ในชุมชนนานขึ้น ขณะที่แหล่ง

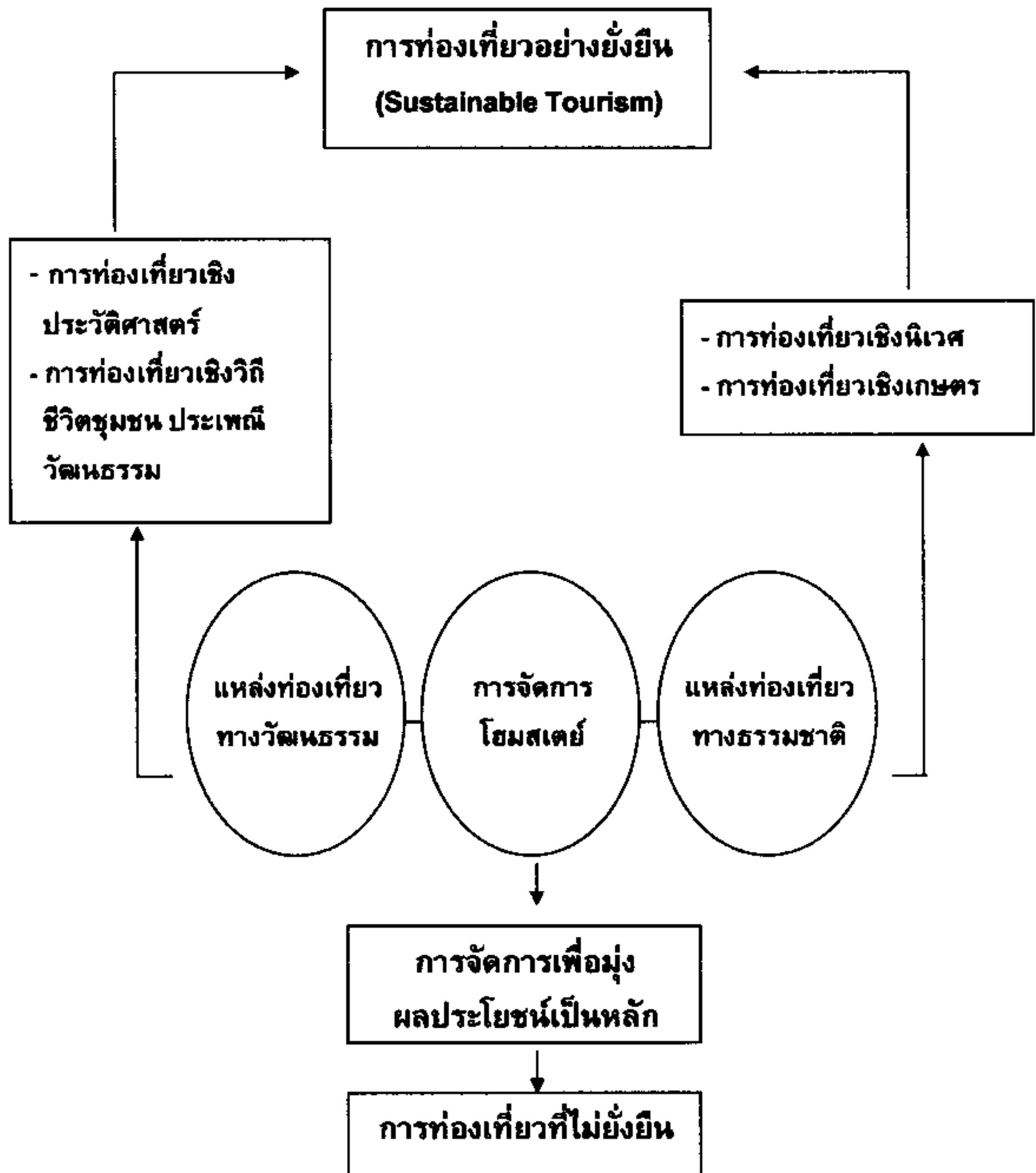
ท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีความโดดเด่นทางทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่ได้มีความพยายามใช้การจัดโฮมสเตย์เข้ามาเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ซึ่งการจัดการดังกล่าวล้วนแต่เป็นการสร้างอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนด้วยการเพิ่มระยะเวลาในการพักมากขึ้น

มธุรส ปราบไพร (2544: 49 - 54) กล่าวว่า การจัดการโฮมสเตย์ สามารถดำเนินการได้ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attractions) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Attractions) และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม (Cultural Attraction)

การจัดการโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ นั้น มักจะพบว่ามีจัดการในพื้นที่ที่ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เช่น บ้านอุมยอม จังหวัดตาก เกาะยาว จังหวัดพังงา บ้านห้วยฮี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น และในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) เช่น บ้านท่าด่าน จังหวัดนครนายก เป็นต้น ขณะที่การจัด โฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Attractions) และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม (Cultural Attraction) นั้น มักจะมีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น บ้านปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติอาจต้องนำเสนอถึงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อแสดงถึงความสอดคล้องซึ่งกันและกันในทิศทางที่ยั่งยืน

การจัดการโฮมสเตย์ที่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวข้างต้น เป็นการจัดการที่สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนผู้เป็นเจ้าของบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในการเกิดการจัดสรรผลประโยชน์อย่างยุติธรรม โดยอาศัยความเกื้อกูลและความผูกพันในทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ให้เป็นสิ่งดำรงความต้องการดำรงคง ผลประโยชน์เฉพาะด้านรายได้แต่เพียงอย่างเดียว รวมถึงการที่คนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีใช้สนองตอบเฉพาะความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน หรือตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่ยังหมายรวมถึงการเล็งเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและส่งผลไปยังคนใน ชุมชนรุ่นอนาคต ถ้าหากชุมชนไม่สามารถหาแนวทางการจัดการที่ถูกต้องและเหมาะสมได้ (แผนภูมิที่ 1)

อย่างไรก็ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นกิจกรรมใหม่ที่ได้รับการนิยาม ซึ่งเมื่อได้ที่ชุมชนต้องการให้มีการจัดการโฮมสเตย์เพื่อบูรณาการความต้องการ โดยเห็นคุณค่าของเม็ดเงินเป็นหลักสำคัญ จนยอมแลกกับการสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติและสังคม การจัดการ ดังกล่าวย่อมไม่ได้สะท้อนถึงการจัดการอย่างยั่งยืน แต่เป็นเพียงการหาสินค้าเพื่อนำมาขาย โดยขาดจิตสำนึกของความเป็นชุมชน ความเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งเท่ากับว่าความเปราะบางของชุมชนถูกทำลายให้แตกสลายด้วยการท่องเที่ยวที่เข้ามากระตุ้นด้วยเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง

แผนภูมิที่ 2.1 การจัดการโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แหล่งที่มา: มธุรส ปราบไพร, 2544: 49 - 54

2.4.6 ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับโฮมสเตย์

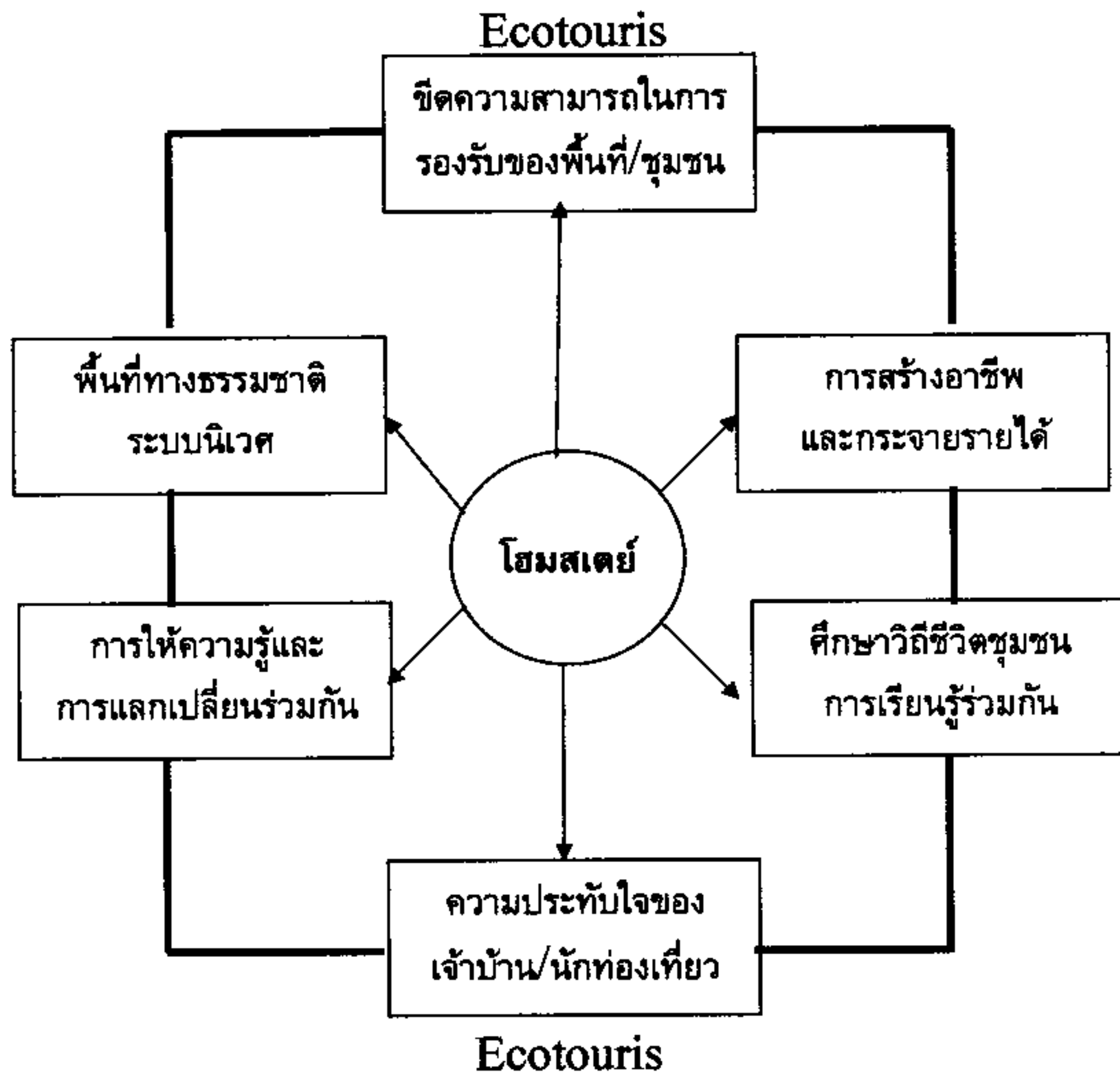
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดหนึ่งที่ว่า สามารถทำให้เกิดความยั่งยืนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ และต่างสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (แผนภูมิที่ 2.1) จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและโฮมสเตย์ข้างต้น สามารถแสดงถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องว่า การจัดการโฮมสเตย์ที่อยู่ภายใต้พื้นฐานของการคิดที่เข้าใจระบบนิเวศ ความเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของพื้นที่ (Nature – Based Tourism) การไม่คิดทำลายสมดุลของธรรมชาติ ด้วยการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และชุมชนเอง การใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวังและรอบคอบ โดยใช้แนวคิดของการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Managed Tourism) และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว (Community Participation – Based Tourism) ซึ่งผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ คือ ความยั่งยืนของทรัพยากร การสร้างอาชีพและการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันการพักอาศัยอยู่ในชุมชนได้เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ทั้งความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่ การเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทำให้ชุมชนสามารถหาทางออกในการจัดการทั้งเชิงรับและเชิงรุกเกี่ยวกับโฮมสเตย์ เพื่อปกป้องทรัพยากรและผลประโยชน์ของชุมชนโดยรวม(มธุรส ปราบไพร, 2544: 49 - 54)

ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ทำให้ต่างฝ่ายได้รับความประทับใจ ความพึงพอใจ ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับชุมชนในขณะที่นักท่องเที่ยวเองก็ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของชุมชนที่ได้เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตแบบชาวบ้านจริงๆ โดยมีได้มีการจัดฉากขึ้นมาเพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจเพียงแต่ความสวยงามหรือเพื่อเอาใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนจำนวนมากเท่านั้น การจัดการที่ดีย่อมทำให้เกิดการคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน อันที่จะส่งผลถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่นั้นๆ

อาจกล่าวได้ว่าการจัดการโฮมสเตย์นั้น กำลังเป็นที่ตื่นตัวของแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่มีศักยภาพในการดำเนินการได้ แต่ผลที่เกิดจากการจัดการดังกล่าวจะปรากฏออกมาในรูปแบบใดนั้น ต้องให้เวลากับชุมชนที่ได้ดำเนินการจัดการได้ลองผิดลองถูก เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดโฮมสเตย์ที่ในชุมชนต่อไป

Nature -Based Tourism
Tourism

Sustainbly Managed

Environmental Education-Based Touris Community Participation-Based Tourism

แผนภูมิที่ 2.2: ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับโฮมสเตย์

แหล่งที่มา: มธุรส ปราบไพร, 2544: 49 - 54

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(2542) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในปัจจุบันได้ปรับรูปแบบเพิ่มขึ้น กล่าวคือ มิได้มีกรอบจำกัดอยู่เฉพาะชุมชนเกษตรกรรมเท่านั้นสามารถสร้างรูปแบบท่องเที่ยวดังกล่าวได้หลายพื้นที่ ดังเช่น พื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ ดังปรากฏในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณสถาน ที่บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอเนินสูงจังหวัดนครราชสีมา

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2541) กล่าวว่า ในต่างประเทศการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์สามารถจัดได้เหมือนกัน โดยที่แนวคิดแบบโฮมสเตย์นี้ได้ถูกอธิบายให้มีขอบเขตความหมายกว้างมากกว่าการท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรม แต่พื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ด้านการจัดการไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ การท่องเที่ยวนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการจัดการเชิงธุรกิจชุมชน ด้านการจัดการส่วนหนึ่งพบว่า มีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั่วไป คือ เจ้าของบ้านในแหล่งท่องเที่ยวจะจัดสรรห้องส่วนหนึ่งไว้ให้บริการพักรมแก่นักท่องเที่ยวแต่รูปแบบของการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวจะแตกต่างไปจากการพักในโรงแรม เพราะการพักอยู่กับเจ้าของบ้านนี้ทั้งสองฝ่ายคือ ทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวต่างเปิดใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ที่เป็นมิตร อย่างไรก็ดี การรับนักท่องเที่ยวมาค้างคืนในบ้านนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างมีความพึงพอใจ และทราบรายละเอียดของกันและกันก่อน

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2545: บทคัดย่อ) ได้กล่าวสรุปว่า บ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม คือ บ้านของชาวบ้านที่มีห้องหรือพื้นที่พอจะรับแขกผู้มาเยือนได้ โดยเจ้าของบ้านมีความยินดีที่จะแบ่งปันให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้ ทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวต่างเปิดใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความพึงพอใจและทราบรายละเอียดของกันและกันก่อนนับได้ว่าเป็นการจัดการรูปแบบหนึ่งของธุรกิจที่พักแรม

จากการศึกษาเอกสารทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาจึงสรุปได้ว่าโฮมสเตย์คือที่บ้านของชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเปิดรับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักรมในบ้านและได้มีการเปิดใจที่เรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตของแต่ละฝ่ายร่วมกัน โดยที่นักท่องเที่ยวที่มาจากถิ่นอื่นอาจได้ประสบการณ์ที่แปลกใหม่และเป็นมิตรกลับไปและชาวบ้านจะได้รายได้เสริมอีกทั้งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้กับผู้มาเยือนได้อีกด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.5.1 หลักการ และความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Principles of Community Based Tourism) การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน(พจนานุกรม, 2548: 12)ได้เสนอไว้ได้แก่

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

ความหมายของการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ มีชื่อเรียกต่าง ๆ หลากหลายได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco and Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวแบบพักบ้านชาวบ้าน (Homestay)

ในวงการวิชาการทั่วโลกยังไม่มีข้อตกลงอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ว่าควรจะให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแต่ละประเภทอย่างไร ในประเทศไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บัญญัติศัพท์ Ecotourism ว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” และ Agro tourism ว่า “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร” ส่วนภาคธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมีการผสมผสานระหว่างกระแส Ecotourism กับลักษณะกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติว่า “Eco and Advanger Tourism” หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ ผจญภัย ส่วนชุมชนต่างๆ นิยมเรียกการท่องเที่ยวที่ตนเองทำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” แต่ใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Ecotourism”

คำว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community Based Sustainable Tourism-CBST) จนสุดท้ายโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Responsible Ecological Social Tour Project-REST) ผู้บุกเบิกงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ได้เรียก

การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวว่า "การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism-CBT)"

นอกจากนี้ยังมี ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน The definition of Community Based Tourism (CBT) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2540 อ้างถึงในพจนานุกรม, 2540: 14)

(อุไรพรรณ, 2544: 35) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหมายถึงการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของและมีการจัดการด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและการใช้รายได้เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ หรือโดยสรุปคือการเกี่ยวข้องกันระหว่างการท่องเที่ยว ธุรกิจและการพัฒนาชุมชน ตรรชนี (2544) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนว่า เป็นกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินการจัดการโดยชุมชน ซึ่งหมายถึงการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ทำให้เกิดรายได้แล้วนำรายได้ดังกล่าวไปเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกชุมชนให้ดีขึ้นจากนิยามความหมาย สามารถสรุปหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยแบ่งออกได้ เป็น 3 มิติ คือ

1. มิติทางด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในการเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวมากกว่า การปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าหากชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของหรือผู้ดูแลรับผิดชอบทรัพยากรท่องเที่ยวเสียก่อน

2. มิติทางด้านชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น จะต้องมาจากความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่ไม่ใช่ต้องการเพียงแค่งินที่ได้จากการท่องเที่ยว แต่เป็นความต้องการที่จะให้มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีแผนงาน มาตรการ ที่นำไปสู่การปฏิบัติ คนในชุมชนมีทักษะในการจัดการ การท่องเที่ยว รวมถึงมาตรการในการประเมินผล ป้องกันผลกระทบและกฎระเบียบที่ชุมชนให้การยอมรับ โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังสุดท้ายคือควรมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและคืนส่วนหนึ่งให้กับ การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว

3. มิติทางด้านนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของตลาดการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดี ย่อมส่งผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวควรได้รับการบริการที่เหมาะสมมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

จากความหมายดังกล่าวยังมีนักวิชาการและผู้รู้ทั้งหลายท่านได้ศึกษาถึงแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนดังนี้

2.5.2 แนวคิดในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทาง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไว้ว่า การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน การสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องทรัพยากรท่องเที่ยว และสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

พจนา สวนศรี (2540: 40) ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการการท่องเที่ยว เพื่อชีวิต และธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจในเรื่องราวของชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยว กติกา – ข้อปฏิบัติ เมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความ แตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิตวัฒนธรรมตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบางแห่งอาจมองว่านอกจากเผยแพร่แล้วน่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน และคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดี-ข้อเสียและแนวทางป้องกันร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชนซึ่งหมายถึงแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ช่วยกันวางระบบการบริหารจัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมและโปร่งใสตรวจสอบได้

ภักดี รัตนผล (2543: 45) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนในทิศทางปัจจุบัน และอนาคต ควรเป็นไปในลักษณะที่ภาครัฐเป็นหน่วยสนับสนุน โดยท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชนเป็นหน่วยดำเนินการบริหารจัดการภายใต้วัตถุประสงค์ร่วม คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเหตุผลสนับสนุนใน 4 ประการ คือ

1. ตามข้อบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และชุมชนของตนเอง
3. จากข้อกำหนดและแนวทางในการกระจายอำนาจในการจัดการงบประมาณและการคลังจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ลงสู่ท้องถิ่น อันจะส่งผลให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะดูแลและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง
4. จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า คนในท้องถิ่นจะมีความรู้สึกหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของเขาเองมากกว่าคนอื่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลหลายแห่ง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ตั้งแต่การสำรวจเบื้องต้น การจัดทำแผนหลัก และการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ได้ให้ความสำคัญต่อการบริการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นส่วนสำคัญให้การดำเนินการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวสู่จุดหมายมีการปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยการเพิ่มบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ซึ่งก็หมายความว่าประชาชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนได้มากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ก็ได้กำหนดแนวทางในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมองค์กร ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมองค์กรชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการจึงจำเป็นต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.5.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดของการกระจายอำนาจจากส่วนกลางลงสู่ท้องถิ่น หรือเป็นความพยายามที่จะให้มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจากส่วนล่างสู่ส่วนบน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่น คือ ผู้รับปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ที่ความรู้ความเป็นอยู่ และความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อได้มีการเรียนรู้ร่วมกันตัดสินใจร่วมกัน จึงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอยู่หลายรูปแบบ แต่ที่นิยมกันมีอยู่ 3 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 การชักชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้วางนโยบาย และวางแผนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดทำโครงการท่องเที่ยวเลย แต่จะถูกชักชวนจากรัฐบาลให้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 2 การให้องค์กรชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองสำหรับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งรูปแบบนี้รัฐบาลและตัวแทนขององค์กรชุมชนท้องถิ่นจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แม้ว่าในความเป็นจริงการริเริ่ม โครงการท่องเที่ยวจะมาจากรัฐบาลกลางก็ตามแต่องค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมตัดสินใจ และเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นให้มากที่สุดซึ่งผลสุดท้ายของการเจรจาต่อรองนั้นรัฐบาลมักเป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตามเสียงขององค์กรชุมชนท้องถิ่น เพื่อมิให้เกิดการขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบนี้้องค์กรชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีศักยภาพสูงและมีความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น ตนเองให้มากที่สุด

รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนด้วยตนเอง รูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการควบคุมและวางแผนพัฒนาการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวด้วย ตนเองอย่างสิ้นเชิง นับเป็นรูปแบบของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่พึ่งตนเองอย่างแท้จริง โดยไม่อาศัยความคิดริเริ่มและชักจูงจากบุคคลภายนอกหรือรัฐบาลเลย ประชาชนหรือองค์กรชุมชนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสอย่างเต็มที่แก่ชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ แต่ชุมชนท้องถิ่นต้องมีความพร้อมและประสิทธิภาพสูง

2.5.4 วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนับเป็นรูปแบบที่สร้างโอกาสให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ชุมชน ท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม วิธีการทำให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้คือ

วิธีการที่ 1 การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการร่วมลดปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 2 การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการท่องเที่ยว เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

วิธีการที่ 3 การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 4 การประสานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 5 การไต่สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีการที่ 6 การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการตอบคำถามของรัฐบาลโดยให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล และให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.5.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผนมีการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนกำกับดูแล ควบคุม การท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนจึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทุกขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาทางการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นรวมถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อให้ได้แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของ ชุมชนท้องถิ่นได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของตนเองหรืออาจร่วมลงทุนในรูปแบบสหกรณ์ได้

ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม ประเมินผล แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

อโนทัย เพียรคงชล (อ้างถึงใน วีระชัย มงคลพันธ์, 2542: 16) ได้ทำการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่องิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แจ้ห่ม อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเป็นมรดกโลกที่เกี่ยวธรรมชาติ ร้อยละ 95.56 และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นมรดกโลกที่ถูกต้องจากหน่วยงานราชการถึงร้อยละ 89.54 ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการจัดบริการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว ร้อยละ 85.56 ส่วนที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากไม่มีพาหนะเป็นของตัวเอง และคิดว่าเป็นงานผู้ชาย เท่านั้น สำหรับประชาชนท้องถิ่นที่มีความต้องการจัดบริการด้านที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนร้อยละ 96.67 ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากไม่มีความถนัด และไม่ชอบ เพราะเป็นลักษณะงานที่ยุ่งยาก และเป็นภาระมาก ต้องมีความรับผิดชอบสูง หากลงทุนแล้วกลัวจะไม่คุ้มค่า ส่วนประชาชนที่มีความต้องการจัดบริการด้านอาหาร และเครื่องดื่มมีร้อยละ 75.56 ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลจากตลาด กลัวลงทุนแล้วไม่คุ้มค่า และไม่มีเงินมาลงทุนในระยะแรก ซึ่งเท่าที่ผ่านมานักท่องเที่ยวมักนิยมนำสัมภาระติดตัว มาด้วย หรือหากทำแล้วกลัวนักท่องเที่ยวจะรับประทานไม่ได้ และงานดังกล่าวน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่า

อุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2545: 49 - 58) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทยและได้รวบรวมข้อมูลสามารถสรุปภาพรวมของหน่วยงานและโครงการที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นหน่วยงานดูแลเรื่องการท่องเที่ยวโดยตรงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทยในภาพรวมทั้งหมดพร้อมกันนั้นได้จัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ซึ่งมีคณะกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหนึ่งในหกของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการด้าน

นี้มีหน้าที่ในการเสนอแนวทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในด้านการพัฒนา

2. กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชนเคยจัดทำโครงการ “หมู่บ้านท่องเที่ยว” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยเน้นส่งเสริมหมู่บ้านที่มีผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสวิถีการผลิต แต่ก็ยังมีบางชุมชนซึ่งนำเอาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนหรือละแวกใกล้เคียงมาเป็นจุดขาย โดยจัดให้มีการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ มีการจัดตั้งคณะกรรมการในหมู่บ้านที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยว แต่ไม่มีการรายงานถึงการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวว่าได้กลับคืนสู่ชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยวหรือไม่ โครงการที่รายงานกลับมาและสามารถตรวจสอบได้มีจำนวน 108 แห่ง

3. กรมประชาสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์โดยกองสงเคราะห์ชาวเขาได้ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในหมู่บ้านชาวเขาในพื้นที่ 13 จังหวัด 33 หมู่บ้านเมื่อปีพ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวเขาได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งหมายถึงวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรและการสร้างรายได้ควบคู่กัน ขณะนี้มีการดำเนินการในพื้นที่นำร่องจำนวน 2 หมู่บ้าน โดยจะจัดสร้างศูนย์วัฒนธรรมชาวเขาจังหวัด 3 แห่งศูนย์วัฒนธรรมชาวเขา หมู่บ้าน 33 แห่ง และที่พักแบบพื้นบ้าน 16 แห่ง หากพิจารณาแล้วจะพบว่าโครงการนี้เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนชาวเขาแต่ในขณะเดียวกันเนื่องจากที่ตั้งของหมู่บ้านชาวเขามักมีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ดังนั้นจึงค่อนข้างท้าทายอยู่ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม

4. กรมป่าไม้ กรมป่าไม้ในฐานะของหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่อนุรักษ์ของประเทศและมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพซึ่งเป็นทรัพยากรหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้ให้ความสำคัญกับการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ทางกรมป่าไม้ได้เริ่มวางแผนโครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ทั้งนี้จะต้องมีการประเมินรูปแบบ ลักษณะ ผลดี ผลเสียโดยการจัดทำโครงการนำร่องส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสียก่อนแต่ในขณะนี้กลุ่มอุทยานแห่งชาตินครพิงค์ได้เริ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมที่ชุมชนบ้านแม่กลางหลวงอุทยานแห่งดอยอินทนนท์

5. มูลนิธิ องค์การพัฒนาเอกชน มูลนิธิและองค์การพัฒนาเอกชนนับเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนให้มีการจัดการท่องเที่ยวทั้งนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่รู้จักสภาพพื้นที่ค่อนข้างดี และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนเป็นทุนเดิม โครงการการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นโครงการที่แฝงอยู่ในหลายองค์กร ทั้งองค์กรในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นจากการสอบถามโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ซึ่งเพิ่งแยกตัวออกมาจากมูลนิธิ

อาสาสมัครเพื่อสังคม พบว่า พื้นที่ที่โครงการเข้าไปส่งเสริมมีด้วยกัน 5 แห่งจากเดิมที่เคยทำ 13 แห่ง ทั้งนี้เนื่องจากต้องการให้ชุมชนมีความพร้อมจริงๆ จึงจะดำเนินการ นอกจากนี้รูปแบบการทอ่งเที่ยวจะเน้นการเยี่ยมชมวิถีชีวิตที่ผสมผสานกับประเพณี วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ ถ้าหากว่าชุมชนนั้นมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว และรูปแบบกิจกรรมจะเปลี่ยนไปตามเทศกาล ประเพณีและช่วงฤดูกาล

2.5.6 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Elements of CBT)

(พจนานุกรม, 2546: 13)

2.5.6.1 ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- 1) ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- 2) มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 3) ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

องค์การชุมชน

- 4) ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- 5) มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ ที่หลากหลาย
- 6) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

การจัดการ

- 7) มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 8) มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถ

เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- 9) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- 10) มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคมของชุมชน

2.5.6.2 การเรียนรู้

1) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

2) มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

3) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การท่องเที่ยวโดยชุมชน
1. วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น	รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และตอบสนองความต้องการ ของชุมชน
2. ความเป็นเจ้าของ ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็นเจ้าของ	ชุมชนเป็นเจ้าของ
3. การจัดการท่องเที่ยว ไม่ได้กำหนดว่าเป็นใครเป็นผู้จัดการ	ชุมชนเป็นผู้จัดการ
4. การเชื่อมโยงของการท่องเที่ยว เน้นหนักการท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อม	เน้นหนักการพัฒนาแบบองค์รวม

ความแตกต่างที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ เรื่องของความเป็นเจ้าของ

แหล่งที่มา: พจนา สวนศรี, 2546: 17

2.5.7 การพักบ้านชาวบ้าน (Homestay)

การพักบ้านชาวบ้านเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการที่พักของ CBT โดยใช้เรื่องที่พักบ้านชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบ้านสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ และยังเป็น การกลั่นกรองนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งหากนักท่องเที่ยวยอมรับเรื่องการนอนพักบ้านชาวบ้าน ซึ่งโดยปกติแล้วก็ไม่สะดวกมากนักหากเทียบกับโรงแรมหรือรีสอร์ท ก็น่าจะสนใจเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ชาวบ้านต้องการ และการจัดบ้านเป็น Homestay ก็ไม่ได้ลงทุนอะไรมากนอกจากที่นอน หมอน มุ้ง ซึ่งโดยปกติหมู่บ้านชนบทของไทยมีสิ่งเหล่านี้ไว้สำหรับแขกหรือญาติสนิทที่มาเยี่ยมเยียนอยู่แล้ว เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน การจัด Homestay จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีการนำไปส่งเสริมในชุมชน

ตารางที่ 2.2 ความแตกต่างระหว่าง CBT กับ Homestay

การท่องเที่ยวโดยชุมชน	Homestay
1. ความหมาย	
การเรียนรู้ในบริบท “ชุมชน”	การเรียนรู้ในบริบท “บ้าน”
2. ที่พัก	
สามารถจัดการที่พักได้หลายรูปแบบ เช่น Homestay, Camp site, ขน้า, Guesthouse	พักบ้านชาวบ้าน
3. กระบวนการเรียนรู้	
พบปะผู้คนที่หลากหลาย ทั้งเจ้าของบ้าน (Host family) มัคคุเทศก์ชาวบ้าน และกลุ่มกิจกรรมต่างๆ	ขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นทั้ง 2 ฝ่าย
4. ผลตอบแทนต่อชุมชน	
คนหลากหลายฐานะได้รับประโยชน์ในการเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวในหลากหลายบทบาท เช่น เป็นวิทยากร ลูกหาบ บ้านพัก อาหาร มัคคุเทศก์ และรายได้เข้ากองทุนชุมชน	บ้านพักมักจะเป็นบ้านที่ค่อนข้างมีฐานะได้ประโยชน์เฉพาะบ้านตนเอง โดยที่ชุมชนอาจไม่ได้ประโยชน์ ยกเว้น จะมีกติกาแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับชุมชน

อย่างไรก็ตาม การจัดการที่พักแบบ Homestay เป็นเรื่องละเอียดอ่อน และมีความเปราะบางทั้งในเชิงสังคมและวัฒนธรรมต่อชุมชน เป็นการเปลี่ยนวิธีคิดจากความเอื้ออาทรในการแบ่งปันที่พักต่อแขกที่มาเยือน หรือญาติพี่น้องให้พักร่วมชายคาโดยมิได้มีความคาดหวังเรื่องค่าตอบแทน เป็นการให้บริการแก่แขกที่มาเยือนโดยมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่มีอัตราค่าตอบแทนการให้บริการเป็นตัวกำหนด เป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงสังคมวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องชั่งน้ำหนักผลดี-ผลเสียเรื่องการจัดการที่พักแบบ Homestay ซึ่งหากหลักคิดเรื่อง Homestay มองเฉพาะการให้บริการที่พักโดยละเอียด เรื่อง การเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือนและเคารพวัฒนธรรมของเจ้าของบ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่เน้นเรื่องการให้บริการจนละเลยคุณค่าของคำว่า “เอื้อเฟื้อและแบ่งปัน” และผู้มาเยือนไม่คาดหวังเรื่องค่าบริการจนละเลยการมองเรื่องการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ ชุมชนสามารถจัดการเรื่อง “Homestay” ได้ กำหนดค่าตอบแทนได้ แต่ต้องชัดเจนในวัตถุประสงค์และกระบวนการในการจัดการที่ไม่ลืมรากฐานทางวัฒนธรรมของตนและไม่ถูกกำหนดมาตรฐานการให้บริการจากคนภายนอก

2.5.8 ศักยภาพของชุมชนและการบริหารจัดการองค์กร

การเตรียมความพร้อมทางด้านการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวสิ่งที่ขาดไม่ได้และไม่ควรมองข้ามไปคือการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้การจัดการต่าง ๆ ที่ดำเนินการเป็นไปด้วยดี เพื่อที่จะได้เห็นข้อเท็จจริงก่อนตัดสินใจทำการท่องเที่ยวโดยพจนานาสวศรี ได้กล่าวถึงจุดที่ควรพิจารณา คือ

- ลักษณะเด่นของชุมชน
- ความน่าสนใจทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
- ลักษณะการรวมกลุ่มของชุมชน
- ความขัดแย้งภายในชุมชน
- ฐานการผลิต
- ปัญหาเร่งด่วนของชุมชน

ซึ่งนอกจากที่เสนอดังกล่าวข้างต้นแล้วเมื่อพิจารณาแล้วยังต้องดูบริบทที่เปรียบเทียบกับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เช่น

- ชุมชนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก
- ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน
- มีความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวทั่วไป
- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนยาก/ง่ายเพียงใด

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศหรือแหล่งท่องเที่ยวในประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้นักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเดินทาง จากการพึ่งพาบริษัทนำเที่ยวเพียงอย่างเดียวก็หันมาเดินทางด้วยตัวเองมากขึ้น หรือเลือกบริษัทนำเที่ยวที่มีนโยบายที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและคนท้องถิ่น การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จึงเป็นที่สนใจจากนักท่องเที่ยวมากขึ้นตามลำดับเราจึงต้องมองให้เห็นถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวและมองให้เห็นถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวว่าเขาต้องการหรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมอย่างหนึ่งในการพัฒนาการรองรับนักท่องเที่ยว

การบริหารจัดการองค์กร

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีองค์กรที่เข้ามารับผิดชอบในการทำงานเนื่องจากต้องติดต่อสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ต้องช่วยทำงานประสานกัน หากชุมชนไม่จัดตั้งองค์กรที่ชัดเจนก็จะทำให้เกิดความสับสนได้ง่าย นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรส่วนรวมของชุมชน ยิ่งจำเป็นที่จะต้องสร้างรูปแบบการบริหารงานองค์กรให้ชัดเจน เพื่อบริหารงานและรับผิดชอบสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้ ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้

องค์ประกอบสำคัญขององค์กร

1. การมีส่วนร่วม

2. การกระจายบทบาทการทำงาน

3. การกระจายผลประโยชน์

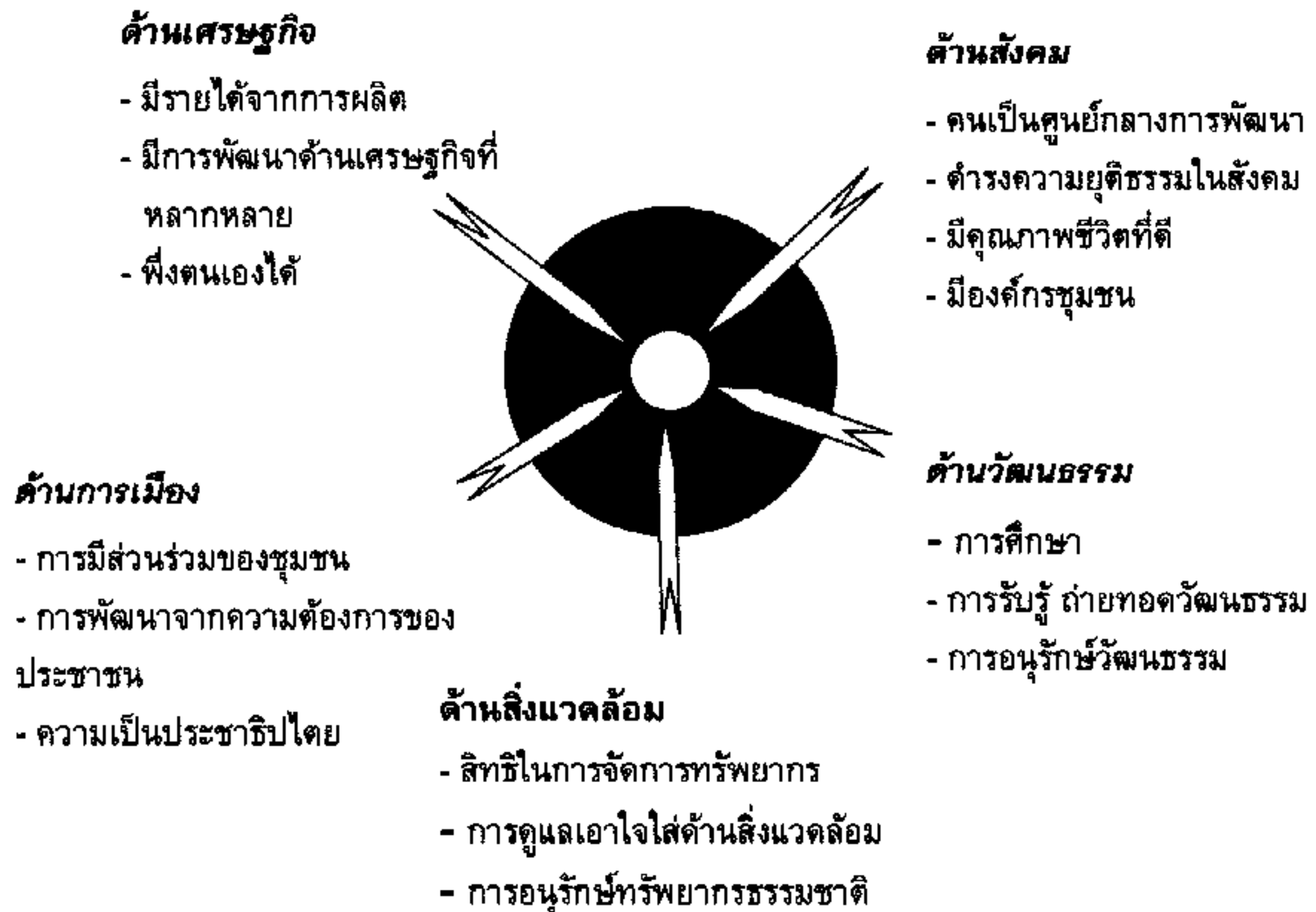
4. มีระบบการทำงานที่โปร่งใส/ตรวจสอบได้

5. มีมาตรการในการควบคุมและป้องกันผลกระทบทางด้านสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม

หัวใจสำคัญของการทำงานชุมชน คือการที่ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ ได้เข้ามามีส่วนร่วมแต่เริ่มแรกการทำงาน การท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยกันทำงานมีการกระจายบทบาทการทำงานรวมทั้งมีการกระจายผลประโยชน์ที่จะได้รับด้วยการทำงานขององค์กรต้องสามารถให้ชุมชนเข้ามาร่วมกันตรวจสอบ และมีความโปร่งใส

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชน (CBT and Community Development)

เจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อที่จะเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง

แผนภูมิที่ 2.3: องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน
แหล่งที่มา: พจนา สวนศรี, 2548: 20

2.5.9 ความสำคัญและความจำเป็นในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง (The Importance and Necessity of Cooperating with Involved Parties)

การทอ้งเกี่ยวข้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนหลายส่วน ชุมชนจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจระบบการทอ้งเกี่ยวข้องว่าเกี่ยวข้องกับใคร อะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวข้องอย่างไร เพื่อกำหนดความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมในจังหวะเวลาที่เหมาะสม และรักษาระดับความสัมพันธ์ให้อยู่ในลักษณะพันธมิตรที่เท่าเทียมกัน และป้องกันความเสี่ยงในการสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นเจ้าของในกิจกรรมการทอ้งเกี่ยวข้องโดยชุมชน และให้การทอ้งเกี่ยวข้องตอบเจตยัหลักของชุมชน เป็นเครื่องมือของการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่กลายเป็นช่องทางแสวงหาประโยชน์ของคนภายนอกโดยการยินยอมพร้อมใจของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์และไม่สามารถหยุดการทอ้งเกี่ยวข้องนั้นได้เมื่อชุมชนไม่ต้องการ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะให้ความสำคัญกับชุมชนในการเป็นศูนย์กลางในการจัดการท่องเที่ยว แต่หากกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับประโยชน์และมีบทบาทในการทำงาน ก็อาจจะไม่ได้รับการสนับสนุนหรืออาจจะเป็นอุปสรรคต่อชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวก็ได้ จึงควรที่จะแสวงหาจุดร่วมสร้างร่วมมือกันในการทำงานเพื่อให้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับการยอมรับและสร้างรูปแบบการทำงานที่ให้หลายส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะเป็นพันธมิตรกับชุมชน

ตารางที่ 2.3 ภาวการณ์เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว

ในระดับชุมชน

องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ความเกี่ยวข้อง
1. กลุ่มจัดการท่องเที่ยวในระดับชุมชน	เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการท่องเที่ยว
2. กลุ่มร้านค้า, ร้านค้าขายของที่ระลึก	ได้ประโยชน์จากการขายสินค้า
3. กลุ่มยานพาหนะในท้องถิ่น เช่น เรือ รถสองแถว	ได้ประโยชน์จากการให้บริการ
4. วัด, โรงเรียน, อนามัย, สถานที่สำคัญใน ชุมชน	เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือให้บริการด้านข้อมูล และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
5. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	กฎระเบียบของท้องถิ่น, งบประมาณสนับสนุน
6. รีสอร์ท	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำ ทางเลือกด้านที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวและเป็น ทั้งคู่แข่งขันในกรณีที่ชุมชนมีการให้บริการที่ พักที่ใกล้เคียงกับที่รีสอร์ทให้บริการ
7. อุทยานแห่งชาติ	พื้นที่ซ้อนทับในความรับผิดชอบของทั้ง อุทยานและชุมชน
8. องค์กรพัฒนาเอกชน	เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาในการพัฒนาชุมชน
9. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในพื้นที่ เช่น พัฒนาการ เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่จากศูนย์ฯ ชาวเขา	การพัฒนาชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ ส่วนกลาง

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ในระดับอำเภอ/จังหวัด

องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ความเกี่ยวข้อง
1. กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน	เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ประสานทรัพยากร ผลักดันนโยบาย
2. สำนักงานจังหวัด	นโยบายและกลไกในระดับจังหวัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยว
3. ททท. ระดับจังหวัดหรือภาค	สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด
4. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น รีสอร์ท หรือบริษัทนำเที่ยว	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำทางเลือกด้านที่พักให้นักท่องเที่ยวแนะนำโปรแกรมการท่องเที่ยวอื่นที่เกี่ยวข้องและเป็นทั้งคู่แข่งกันในกรณีที่ชุมชนมีการให้บริการที่พักที่ใกล้เคียงกับที่รีสอร์ทให้บริการหรือการเสนอโปรแกรมท่องเที่ยวอื่นที่ชุมชนไม่ได้จัดการ
5. ภาครัฐท้องถิ่น และกลุ่มรถ/เรือให้เช่า	นำนักท่องเที่ยวหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมชุมชน
6. สื่อมวลชนท้องถิ่น	เผยแพร่ข่าวสารของชุมชน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ในระดับชาติ

องค์กรที่เกี่ยวข้อง	ความเกี่ยวข้อง
1. เครือข่ายท่องเที่ยว	เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานทรัพยากร ผลักดันนโยบาย
2. ททท.	ประชาสัมพันธ์ การตลาด และงบประมาณ
3. ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว	เป็นได้ทั้งความร่วมมือ เช่น การแนะนำ ทางเลือกด้านที่พัก แนะนำโปรแกรมการ ท่องเที่ยว อื่นที่เกี่ยวข้อง และเป็นทั้งคู่แข่ง ในกรณีที่ ชุมชนมีการให้บริการที่พักที่ ใกล้เคียงกับที่ รีสอร์ทให้บริการ หรือการ เสนอโปรแกรม ท่องเที่ยวอื่นที่ชุมชนไม่ได้ จัดการ
4. สื่อมวลชน	เผยแพร่ข่าวสารของชุมชน
5. นักท่องเที่ยว	เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตชาวบ้านและทำให้ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น
6. สถาบันวิจัย	ศึกษาวิจัยชุมชน ผลกระทบ และเป็นแหล่ง ข้อมูลเพื่อการค้นคว้า
7. สถาบันการศึกษา	เรียนรู้ข้อมูลจากชุมชน และเปลี่ยนความรู้ ความคิดทางด้านวิชาการและประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Involved Parties and Their Association with Tourism)

รูปแบบต่าง ๆ ในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง

การร่วมทุน (Joint venture) เป็นการทำงานที่มีข้อตกลงในเรื่องผลประโยชน์ที่ชัดเจน มีข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ข้อตกลงระหว่างชุมชนกับบริษัทนำเที่ยวเรื่องโควตาการท่องเที่ยวในชุมชน การร่วมลงทุน และการแบ่งปันผลประโยชน์

ตารางที่ 2.4 รูปแบบต่างๆ ในการทำงานกับภาคีที่เกี่ยวข้อง

องค์กร	ผลดี	ผลเสีย
ทั้งคู่	เกิดการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ และร่วมกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จ	การต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกัน ทำให้เสียเวลา และลักษณะขององค์กรที่มีวัตถุประสงค์องค์กรแตกต่างกัน ทำให้ความร่วมมืออาจเป็นได้ด้วยความยากลำบาก
สำหรับชุมชน	ภาคเอกชนนำเงินมาลงทุนช่วยให้ชุมชนทำการตลาดได้และมีทักษะเพิ่มขึ้น	แบ่งการใช้ทรัพยากรบนฐานที่ชุมชนเคยใช้มานานให้คนภายนอกเข้ามาแสวงประโยชน์ร่วม
สำหรับเอกชน	มีความมั่นคงเพราะชาวบ้านร่วมด้วยมีภาพพจน์ดี และอาจถึงการสนับสนุนจากรัฐได้ง่าย	ไม่สามารถตัดสินใจได้โดยลำพัง ต้องรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน ซึ่งอาจทำให้การดำเนินการต่างๆ ล่าช้า

แหล่งที่มา: พจนา สวนศรี, 2546: 105 - 108

พันธมิตร (Partnership) เป็นการทำงานร่วมกันที่มีคำมั่นสัญญาร่วมกัน ในเป้าหมายที่มีร่วมกัน แต่ละองค์กรอาจมีผลประโยชน์ในการทำงานนั้น ซึ่งการทำงานร่วมกันต้องเคารพการตัดสินใจของแต่ละฝ่าย โดยยึดแนวทางที่ยอมรับร่วมกันว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พันธมิตรสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้แก่ ชุมชนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานของรัฐ

ตารางที่ 2.5 แสดงความมุ่งหมายของแต่ละองค์กรในการดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์กร	การอนุรักษ์	การท่องเที่ยว	การพัฒนา
ชุมชน	การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม การพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือของกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน และสร้างองค์กรเข้ามาดำเนินงานให้การท่องเที่ยวตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชน	แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์นั้นสามารถแปรเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในทางตรงกันข้ามกลับสร้างสำนึกในการรักษา สิ่งแวดล้อมให้กับคนภายนอกด้วย	CBT สร้างให้ชาวบ้านภาคภูมิใจในความเป็นชุมชน บทบาทของตนเองในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างรายได้และทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
องค์กรพัฒนาเอกชน	สร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	เป็นการเผยแพร่งานพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการทำงานพัฒนาชุมชน
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว	CBT เปิดบทบาทให้เอกชนเข้าไปร่วมลงทุนกับชุมชน สร้างภาระกิจร่วมต่อสังคมให้กับสาธารณะชน	สร้างภาพลักษณ์ให้เอกชนว่ามีส่วนร่วมในการสนับสนุนชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	สร้างหลักประกันการลงทุนระยะยาวให้กับภาคเอกชน และเปิดตลาดใหม่ให้แก่ธุรกิจ
รัฐ	CBT ช่วยให้เกิดรายได้ และการจ้างงานในชนบทโดยที่รัฐไม่ต้องลงทุนมาก	CBT ช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เมืองค์กรชุมชนดูแลทำให้รัฐประหยัดงบประมาณในการดูแลทรัพยากรลงเป็นอย่างมาก	สามารถสร้างรายได้ในชนบทคนมีงานทำ และมีรายได้ประเทศชาติและเงินตราต่างประเทศเข้ามาหมุนเวียนในประเทศ

ผู้มีส่วนได้ - ส่วนเสีย (Stakeholder): คือผู้มีส่วนได้-ส่วนเสียในการพัฒนา จำเป็นต้องดึงเข้ามาเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เช่น ชุมชน อุทยานแห่งชาติ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรของรัฐ

ตารางที่ 2.6 แสดงบทบาทของผู้มีส่วนได้ - ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว

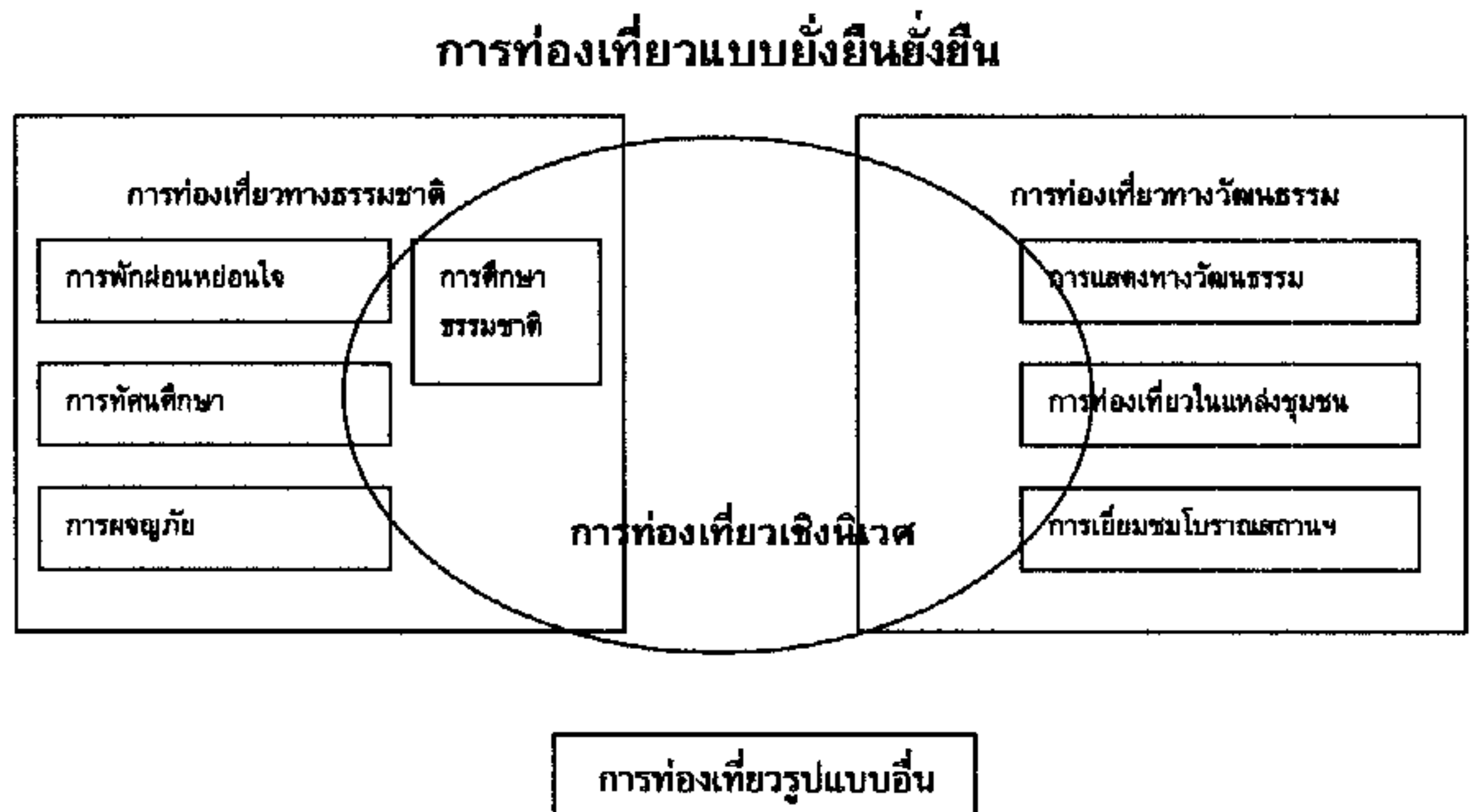
องค์กร	ลักษณะของการมีส่วนได้-ส่วนเสีย	ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม
ชุมชน	เป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยว และเป็นเจ้าของกิจกรรม	กำหนดทิศทาง และตัดสินใจ
อุทยานแห่งชาติ	เป็นผู้รับผิดชอบ/ดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนใช้ประโยชน์	วางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และออกกฎกติกาในการดูแลร่วมกับชุมชน
ผู้ประกอบการ	ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	- ใช้บริการของท้องถิ่น เช่น มัคคุเทศก์ ยานพาหนะ อาหาร - ให้คำปรึกษาด้านการตลาด พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ธุรกิจ ชุมชน - ให้ความเคารพในกติกาและธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน - อธิบายให้นักท่องเที่ยวเข้าใจแนวคิด CBT และการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม
องค์กรพัฒนาเอกชน	ประสานงานการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	- ตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง - จัดเวทีและเปลี่ยน, ฝึกอบรม, ศึกษาดูงาน - ประสานเชิงนโยบายให้เสียงและปัญหาของชุมชนได้รับฟังและแก้ไข

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

องค์กร	ลักษณะของการมีส่วนได้-ส่วนเสีย	ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วม
รัฐ	สนับสนุนการพัฒนาขั้นพื้นฐานเพื่อ สร้างคุณภาพชีวิตให้กับชาวบ้าน	- ให้คำปรึกษา สนับสนุนงบประมาณ - ให้ความมั่นใจในสิทธิของชุมชนในการอยู่อาศัยและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ - ให้อำนาจชุมชนในการออกกฎ-กติกา ในการจัดการท่องเที่ยว

ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2544: 2 - 40) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว ซึ่งไม่จำกัดรูปแบบว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบใด ขอบเขตของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ทุกส่วนของท่องเที่ยวโดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งสู่ความยั่งยืนนั่นคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้มีนักท่องเที่ยวมาเยือนสม่ำเสมอทรัพยากรท่องเที่ยวรักษาความดึงดูดใจไว้ได้กิจการการบริการมีกำไร ไม่มีผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม หรือหากมีอย่างน้อยที่สุด ความยั่งยืนในที่นี้จึงหมายถึงความยั่งยืนของทรัพยากร ความยั่งยืนของชุมชน และความยั่งยืนของตลาดการท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบ การดำเนินการต้องเน้นการรักษา ระบบนิเวศและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแสดงดังภาพ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนนั้นจัดเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้ชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนดำเนินการและชุมชนได้รับผลประโยชน์แต่ยังคงรักษาทรัพยากรเอาไว้ได้

แผนภูมิที่ 2.4: แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการท่องเที่ยว

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2545: 38 - 53) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนในประเทศไทยจากการสอบถามรูปแบบการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน โดยใช้แบบสอบถามส่งไปยังผู้นำชุมชนที่มีการท่องเที่ยวทั่วทุกภาค จำนวน 10 แห่ง พบว่า ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นส่วนใหญ่ร้อยละ 60 เพิ่ง ดำเนินการในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ในช่วงที่กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเริ่มได้รับความนิยม หน่วยงาน องค์กรที่สนับสนุนในแต่ละชุมชนมักจะมีมากกว่า 1 องค์กรและเป็นการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและชุมชน ทรัพยากรท่องเที่ยวหลักได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ร้อยละ 100 ภูเขา ร้อยละ 80 น้ำตก ร้อยละ 50 และ วัฒนธรรมชุมชน ร้อยละ 80 นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในชุมชนมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ร้อยละ 80 ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ในชุมชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ร้อยละ 80 ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ใน ชุมชนประมาณ 2 - 3 วัน อัตราค่าบริการอยู่ในช่วงราคาประมาณ 500 – 1,000 บาท ส่วนการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างมีรูปแบบที่

ครบ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือมีคณะกรรมการของชุมชน มีการกระจายรายได้ให้คนในชุมชนและดินผลประโยชน์บางส่วนกลับ เข้าสู่การพัฒนาชุมชน

สำหรับสาเหตุที่ชุมชนจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนนั้นเนื่องจากชุมชนมองว่าการท่องเที่ยวจะช่วยในการสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับคนในชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมกัน นอกจากนี้ชุมชนยังมองว่าชุมชนมีทรัพยากรที่มีศักยภาพและอยากเผยแพร่ออกสู่คนภายนอก ส่วนเรื่องรายได้นั้นเป็นสาเหตุที่รองลงมา

กิจกรรมที่ชุมชนจัดให้กับนักท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ เทียน้ำตก ล่องแพ เทียน้ำตก ศึกษาทรัพยากรทางทะเล ดูปะการัง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิต เทียน้ำตก การประกอบอาชีพทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การรักษาโรคด้วยสมุนไพร เข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและการพักค้างในชุมชน กิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นจะมีกันหลายหลาย แต่ทั้งนี้จะมีกิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติเป็นกิจกรรมหลักในทุกชุมชน

ในส่วนของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว นั้น ชุมชนได้มีการแบ่งฝ่ายรับผิดชอบ ลักษณะการแบ่งงานนั้นมีด้วยกันหลายรูปแบบ โดยหลักจะมีฝ่ายดูแลเรื่องอาหาร ฝ่ายดูแลที่พัก ฝ่ายวิทยากร ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายบริการ ที่นอกเหนือไปจากนี้อาจมีการแบ่งฝ่ายที่ละเอียด เช่น ดูแลความ ปลอดภัย การตลาดประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนจะดำเนินการต่างกันไปตามความเหมาะสม การต้อนรับนักท่องเที่ยวนั้นจะเวียนตามลำดับครัวเรือน ชุมชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มการท่องเที่ยวประจำชุมชน บางแห่งมีการจำกัดจำนวนที่แต่ละครัวเรือนจะรับ นักท่องเที่ยวด้วย สำหรับการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับชุมชนนั้น 8 ใน 10 ชุมชนมีการจัดแบ่งรายได้คืนกลับใน รูปของกลุ่ม สหกรณ์ หรือเงินทุนกองกลาง โดยเงินส่วนนี้ส่วนใหญ่นำไปเป็นกองทุนช่วยเหลือคนในชุมชนหรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การปลูกป่า การทำกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากร เช่น ทรัพยากรชายฝั่งทะเล หรือมอบให้โรงเรียนในชุมชน

ผลที่ชุมชนได้รับภายหลังจากการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนแล้ว พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ มองว่าเกิดผลในเชิงบวกต่อชุมชน ทั้งการแลกเปลี่ยนกับคนภายนอก การสร้างรายได้ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เกิดความสามัคคี เกิดการพัฒนาในชุมชน และนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ปัญหาที่ชุมชนประสบได้แก่ขาดการวางแผนที่ดี ชุมชนยังขาดความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บางแห่งยังขาดความพร้อม ขาดประสบการณ์และเงินทุนในการดำเนินการ และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวพร้อมกันนั้นชุมชนได้ตั้งข้อสังเกต ข้อเสนอแนะโดยเน้นให้หน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริมในการสร้างความรู้ความเข้าใจช่วยประชาสัมพันธ์และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นควรดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ในด้านของรูปแบบการจัดการพบว่า ทุกชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการที่คอยดูแลเกี่ยวกับการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนเฉพาะ แต่แตกต่างกันในส่วนของการระดมเงินของ การแบ่งงานเท่านั้น เช่น ประธาน รองประธาน เลขานุการ ฝ่ายอนุรักษ์และพัฒนา ฝ่าย ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบริการ ฝ่ายนำเที่ยว เป็นต้น การแบ่งปันรายได้จากการท่องเที่ยวมีทั้ง เต็มรูปแบบคือ สมาชิกได้รายได้ส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือแบ่งเข้ากลุ่มหรือคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อเป็นเงินทุน และบางส่วนเข้ากองทุนหมู่บ้าน เช่น กองทุนเติมสีเขียวให้เขาหลวง กองทุน ยา ฯลฯ มีบางแห่งเท่านั้น ที่ยังขาดการคืนประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น ชุมชนบ้านวังสูง และ ชุมชนบ้านบ่อไคร์

ผลของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าผลในด้านบวกมีทั้งการเพิ่ม รายได้ให้กับคนในชุมชน การสร้างความสามัคคี เกิดความรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรและมีการ ดูแลเพื่อให้ทรัพยากรไม่เสื่อมโทรม ได้พบปะกับคนภายนอกที่หลากหลายและได้แลกเปลี่ยน ความคิด วิถีชีวิต ได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนสู่คนภายนอกด้วย ส่วนผลในทางลบเกิดการ พึ่งพารายได้จากท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักจนละทิ้งอาชีพเดิมไป เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพ ชีวิตไปจากเดิมอันเนื่องมาจากการเรียนรู้เลียนแบบจากนักท่องเที่ยว บางแห่งมีความไม่เข้าใจ กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน เช่น ชุมชนบ้านคีรีวง แต่โดยภาพรวมแล้วผลในเชิงบวก ยังเห็นได้ชัดกว่าเชิงลบ

โดยภาพรวมแล้ว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทยกำลังได้รับแรง สนับสนุนและความสนใจจากหลายฝ่ายจากการศึกษาพอจะสรุปภาพรวมได้ดังนี้

1. ปัจจุบันมีชุมชนในประเทศไทยที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน ค่อนข้างมากแต่ยังไม่สามารถระบุจำนวนได้ เนื่องจากแต่ละชุมชนไม่ได้สังกัดหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งและมีหลายหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน ข้อมูลในส่วนนี้จึงมีลักษณะแบบกระจัดกระจาย ยังไม่มีการรวบรวม

2. ทรัพยากรท่องเที่ยวหลักของชุมชนคือ สภาพธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ลำน้ำ ถ้ำ ภูเขา รวมทั้งวัฒนธรรมชุมชนเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ เดินทางมาเยือนชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนส่วนใหญ่มีทั้งกิจกรรมท่องเที่ยว ธรรมชาติ และกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประกอบกัน

3. การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย ส่วนใหญ่มี คณะกรรมการประจำชุมชนเป็นแกนหลัก มีการกระจายรายได้สู่คนในชุมชนและแบ่ง ผลประโยชน์คืนกลับสู่ชุมชน แต่มีบางชุมชนเท่านั้นที่ผลประโยชน์ตกสู่คนเพียงบางกลุ่มใน ชุมชนและยังไม่มีมีการแบ่งรายได้กลับคืนสู่ชุมชน

4. ชุมชนมีความมุ่งหวังที่จะให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือนำไปสู่การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน

ด้วยจะเห็นได้จากผลที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวจะเป็นในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ จึงเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศค่อนข้างจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ยังผลในการร่วมกันอนุรักษ์

5. ชุมชนในประเทศไทยนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ อีกทั้งยังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศค่อนข้างมาก แต่ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีความต้องการความช่วยเหลือใน ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนจากหน่วยงานภายนอก

6. ปัจจุบันยังขาดหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยตรง ทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับการชุมชนและการดำเนินการตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ค่อนข้างกระจัดกระจายหน่วยงานที่ดำเนินการโครงการ ซึ่งมีด้วยกันหลายหน่วยงาน หลายองค์กร แม้จะมีการประสานงานระหว่างองค์กรบ้างแต่ก็ยังขาดศูนย์ข้อมูลหรือหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนโดยตรงทำให้ยากต่อการค้นหารายละเอียดและการเผยแพร่ข่าวสารจากชุมชนสู่สาธารณะชน

7. งานวิจัยที่ตรวจสอบนั้นเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่เน้นชุมชนเป็นหลัก นั่นคือชุมชนมีการดำเนินการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างไรและผลที่ ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยว แต่งานวิจัยในส่วนของผลการจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นยังมีจำนวนน้อย จึงอาจทำให้ได้ภาพของผลการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนยังไม่ครบสมบูรณ์ทุกด้าน

แต่ทั้งนี้ เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเต็มที่และเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถบรรลุถึงปรัชญาและหลักการของการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนนั้นควรจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการดำเนินการบางอย่าง อันได้แก่

1. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือ ประสานกันในการสร้าง ความเข้าใจ ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในด้านลักษณะของการท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรม จุดมุ่งหมายรูปแบบการดำเนินงานให้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การดำเนินการ นอกจากนี้ก่อนการสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนใด ๆ ดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน ควรให้ข้อมูลทั้งผลในด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดตามมาจากท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถตัดสินใจได้ว่าจะให้มีการท่องเที่ยวหรือไม่

2. เมื่อมีการส่งเสริม สนับสนุนชุมชนใดก็ตาม ให้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวควรเตรียมความพร้อมชุมชนโดยการวางแผนงาน รายละเอียดในการปฏิบัติงาน การแบ่งปันผลประโยชน์จาก

การท่องเที่ยวการรับมือกับนักท่องเที่ยวที่มาจากทุกสารทิศทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การหาตลาดท่องเที่ยวให้กับชุมชนและมีการติดตามประเมินผลการดำเนินการเพื่อนำมาแก้ไข

3. การท่องเที่ยวไม่ใช่วิถีแก้ปัญหาที่ใช้ได้ผลเสมอไป โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องได้ในทางกลับกันการจัดการท่องเที่ยวเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งที่ต้องใช้เงินทุน ซึ่งมีโอกาสในการขาดทุนเหมือนการลงทุนอื่น ๆ แต่ที่เห็นผลชัดเจนคือการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการแลกเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมระหว่างคนในชุมชนกับนอกชุมชน และผลในการสร้างความภูมิใจของคนในชุมชนต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมของตน แต่ทั้งนี้ก็ล้วนผลในทางลบต่อวิถีชีวิตของชุมชนได้ ดังนั้น ความพร้อม ความเข้มแข็งของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรพิจารณาก่อนที่จะให้มีการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับภายหลังการท่องเที่ยว เพื่อช่วยให้ชุมชนผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงประสิทธิภาพของการจัดการ ของตน เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่ทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไปได้

วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลกระทบของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีอยู่ 5 องค์ประกอบคือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทางศิลปวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของชุมชน เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม และเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดโดยเกษตรกรต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อเกิดพลังและจิตสำนึกในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ เกษตรกรควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการผลิตของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนของตนเองและเกษตรกรเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีผลทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้นซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้เสริม นอกเหนือจากรายได้หลัก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาดังกล่าว พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องของรัฐบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเกษตรกรเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคการคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

สุทิพย์ อบอูน (2541: 49 - 54) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการบริการและการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวมากกว่า การให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการกระจายรายได้จากการ

ท่องเที่ยวแก่ประชาชนในท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ จะมีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยวและไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ควรที่จะให้การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยเพราะคนส่วนใหญ่จะรักและหวงแหนภูมิสำเนาของตนมาก พยายามรักษาทรัพยากรที่มี อนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนให้มากที่สุดแต่ในขณะนี้มีปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือการสนับสนุนอย่างจริงจังและความต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเพื่อให้การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรที่จะให้การฝึกอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการดูแลรักษาสถานการณ์แวดล้อมให้ดี จัดให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์รวมถึงการจัดการผลประโยชน์ของชุมชน และการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ทวีชัย รัตนช้อน, 2542 (อ้างถึงใน สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ: 19) ได้ทำการศึกษาจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนที่สูง พบว่า ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียวในชุมชนได้มีการจัดการองค์กรโดยใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความเป็นพี่น้องผสมผสานกับระบบการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนดโครงสร้าง หน้าที่ และการแบ่งงานกันทำ ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบ เมื่อมีรายได้จะมีการจัดสรรผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม และระดับชุมชนใน สัดส่วนที่ยอมรับได้ในทุกกลุ่ม คือ ร้อยละ 80 15 และ 5 ตามลำดับ ส่วนด้านศักยภาพของ ชุมชนนั้นแสดงออกในหลายด้าน คือ ด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และบุคลากรของชุมชนที่สามารถ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน ท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

มิสรา สามารถ, 2543(อ้างถึงใน พนิตรา สิงห์ตรา: 32) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหาร จัดการด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้เสนอรูปแบบองค์กรที่ควรเข้ามาบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นมี 2 รูปแบบ คือ ให้ชุมชนท้องถิ่น

เป็นผู้บริหารจัดการ และให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่มผู้บริหารจัดการโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การบริหารจัดการ โดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนหลายกลุ่ม และมีคณะที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น กลุ่มพาหนะนำเที่ยว กลุ่มร้านอาหาร/ภัตตาคาร กลุ่มร้านค้าของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มเจ้าของที่พักค้างแรม (ได้แก่ โรงแรม บังกะโล Guesthouse หรือ Homestay) ซึ่งตัวแทนแต่ละกลุ่มจะช่วยเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐ คณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดีเพราะเชื่อว่าน่าจะสามารถประสานประโยชน์และความร่วมมือในการบริหารจัดการร่วมกับคณะที่ปรึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่ม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการร่วมกับตัวแทนกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่และมีคณะที่ปรึกษาร่วมให้ คำปรึกษาแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่นเดียวกับรูปแบบที่หนึ่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ประสานให้กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกกลุ่มในพื้นที่ มีผู้แทนมาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เพื่อการประสานประโยชน์ของ ชุมชนท้องถิ่นกับคณะที่ปรึกษา

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบที่ 1 หรือรูปแบบที่ 2 ควรที่จะมีมาตรการในการดำเนินงาน เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรื่องดังกล่าวของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศให้มากที่สุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรจัดให้มีการประชุมในลักษณะของไตรภาคีหรือพหุภาคี ระหว่างคณะกรรมการ คณะที่ปรึกษา และสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และร่วมกันตัดสินใจในประเด็นและปัญหาอุปสรรค ที่เกี่ยวเนื่องกัน

2. ควรกำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในคณะกรรมการ และกลุ่มที่เข้าร่วมให้ชัดเจน เพื่อร่วมมือกันดำเนินการกิจของชุมชนและสร้างจิตสำนึกให้ทุกคน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นแกนหลักในการจัดการประชุม และเชิญทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุม กำหนดประเด็นการสนทนา ตลอดจนการใช้สถานที่ในการประชุมเพื่อการประสานความร่วมมือของชุมชนได้อย่างจริงจัง

4. ควรกำหนดระเบียบข้อบังคับที่ได้รับความเห็นชอบ จากภาครัฐระดับพื้นที่ไว้ให้ชัดเจนและเป็นทางการ เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนต่อการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

5. ควรมีการระดมทุนเพื่อร่วมกันจัดทำแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยว ในลักษณะของการร่วมหุ้น หรือเงินค่าสมาชิก เพื่อเป็นกองทุนในการดำเนินการ โดยกำหนดสัดส่วนในการแบ่งเป็น ผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส การระดมทุนสามารถดำเนินการได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนด้วย

6. ควรกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไว้ให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจตรงกัน

7. ควรให้มีการพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองในเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงธรรมชาติเพื่อความเข้าใจถูกต้องและตรงกันอย่างทั่วถึง

พนิดดา สิงห์ครา (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ บ้านห้วยฮี ตำบลปูลึง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะพักแรมในชุมชนเสมือนเป็นสมาชิกในครอบครัวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน แห่งนี้ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวมากกว่า 4 ปี แล้ว สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิก 200-600 บาท/เดือน ซึ่งเป็นที่พอใจของชุมชน เพราะทรัพยากร วัฒนธรรม วิถีชีวิต ถูกรักษาไว้ภายใต้การจัดการท่องเที่ยว

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบมีส่วนร่วมบ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปองมีศักยภาพและความพร้อมอยู่ในระดับดีทั้งในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านอำนวยความสะดวก และความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดในด้านศักยภาพที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ ส่วนศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ ความปลอดภัย และการตลาด อยู่ในระดับที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

คมสัน วาฤทธิ์ (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนลำน้าว้า อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน พบว่า สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนลำน้าว้ายังอยู่ในสภาพที่มีความสมบูรณ์ ผลการศึกษา ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้พบว่ามีองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพ 4 ด้านที่มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ภาพในมิติต่างๆ กันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม 3) ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการให้บริการนักท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดสรรผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยวโดยผลของการศึกษาศักยภาพดังกล่าวกับชุมชนลำน้าว้าพบว่า ศักยภาพของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ

จากผลงานการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนโดยเฉพาะการร่วมมือให้เกิดการท่องเที่ยว ให้เกิดการอนุรักษ์ ปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หวงแหนให้คงอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป จึงต้องอาศัยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนชุมชนและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนสามารถกระทำได้ภายใต้ความร่วมมือการจัดการท่องเที่ยวคือรายได้ ความร่วมมือ และความสามัคคีที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2.7 ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก

วิสัยทัศน์จังหวัดนครนายก คือ เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย น่ายุ่ การเกษตรก้าวหน้าแบบยั่งยืน และเป็นสังคมฐานความรู้

เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย หมายความว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย ดำรงรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมประเพณี ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดี มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย การประชาสัมพันธ์และการตลาด การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว การจัดสร้างองค์การเครือข่ายทางการท่องเที่ยว และความมีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของที่ดี

เมืองน่ายุ่หมายความว่า เป็นเมืองที่ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอแก่การดำรงชีวิต พ้นจากการยากจน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมความปลอดภัยในทรัพย์สิน ยาเสพติดและผู้มีอิทธิพลลดน้อยลงจนหมดสิ้นไป มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการวางผังเมืองรวมจังหวัด พร้อมในด้านการสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานได้รับการบริการจากภาครัฐด้วยความยุติธรรมและโปร่งใส ภายใต้การบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance)

เกษตรก้าวหน้าแบบยั่งยืน หมายความว่า เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐาน ปลอดภัย มีการนำเทคโนโลยีและวิชาการสมัยใหม่มาใช้ มีการแปรรูปสินค้าเกษตร ระบบการจัดการที่ดี การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดิน กลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การปรับเปลี่ยนการค้าสินค้าเกษตรให้มีมูลค่าสูงขึ้น มีความสามารถในการแข่งขันด้านคุณภาพสินค้า และราคา

สังคมฐานความรู้ หมายถึง เป็นแหล่งภูมิปัญญาและความรู้ (Knowledge Base Society) ประชาชนมีความรู้สนใจแสวงหาความรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาทางสมอง มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงาน สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วม ใช้ความรู้เป็นปัจจัยการผลิตที่ 5 ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

พันธกิจ ของจังหวัดนครนายกคือ ชาวนครนายก อยู่ดีกินดี มีคุณภาพ

จากวิสัยทัศน์และพันธกิจของจังหวัดนครนายกแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นนโยบายหลักและสำคัญในการพัฒนาจังหวัดนครนายก การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำด้านโฮมสเตย์จึงเป็นงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องและสนองนโยบายของจังหวัดในการจัดการการจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

บทที่3

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาท่าด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามและแนวประเด็นสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิธีการเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษา ดังนี้

- 3.1 ประชากรและตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือในการวิจัย
- 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

การศึกษครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่รวมทั้งศึกษาปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนและศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนรวมทั้งศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ฉะนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

3.1.1 สมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 ราย ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ทุกราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษครั้งนี้ (กลุ่มผู้ประกอบการผู้ให้บริการโฮมสเตย์มีจำนวนทั้งหมด 4 ราย) โดยจะใช้วิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ศึกษาจะทำการเลือกตัวอย่างเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายการวิจัยที่ต้องการ

3.1.2 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนอกที่สนับสนุน ผู้ศึกษาจะดำเนินการวิจัยโดยสัมภาษณ์เจาะลึกกับเจ้าหน้าที่โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบและให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก่ชุมชนได้แก่

- เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- เกษตรจังหวัดนครนายก
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง เขต 8)
- เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)
- เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน (เขื่อนคลองท่าด่าน)

3.1.3 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักแรมในท่าด่านโฮมสเตย์ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวจะทำการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายก และบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก จำนวน 102 ราย (เนื่องจากประชากรมีจำนวนน้อยผู้ศึกษาจึงกำหนดจำนวนประชากรตัวอย่างจำนวน 102 ราย) โดยผู้ศึกษาได้เลือกเก็บ ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในท่าด่านโฮมสเตย์โดยใช้วิธีเก็บทุกตัวอย่างที่เข้ามาพักในท่าด่านโฮมสเตย์ ในช่วงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2546 – 4 มกราคม พ.ศ. 2547 และใช้วิธีสังเกตการณ์จากนักท่องเที่ยวว่า สิ่งนี้นักท่องเที่ยวสนใจและให้ความสำคัญในด้านใดบ้าง ความคาดหวังและอยากให้ชุมชนในหมู่บ้านเป็นอย่างไรในอนาคต ซึ่งนักท่องเที่ยวทุกคนได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี และเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยมากโดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจและความต้องการเข้ามาท่องเที่ยว การได้รับบริการจากเจ้าของบ้าน การจัดกิจกรรม ความสวยงามของพื้นที่ สิ่งแวดล้อมสถานที่ท่องเที่ยว การต้อนรับการอยู่แบบโฮมสเตย์และข้อเสนอนะต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวแนะนำให้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาต่อด้วย

3.2 เครื่องมือในการวิจัย

3.2.1 ตัวผู้ศึกษาเอง ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต ตั้งคำถาม จดบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ขั้นตอนการศึกษานั้นผู้ศึกษาได้เข้าไปสอบถามพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ยึดหลักการที่เป็นกลาง คือ มุ่งพิจารณาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทั้งมุมมองจากคนภายนอกและจากคนท่าโฮมสเตย์หรือคนท่าภายในชุมชน โดยมีได้เอาเกณฑ์ของผู้ศึกษาและเกณฑ์ของทฤษฎี เข้าไป ยัดเยียด หรือตัดสิน หากแต่ผู้ศึกษาได้ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้รู้และสมาชิกในชุมชน ผู้ศึกษาได้ศึกษาทางเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนารอบแนวความคิดและแนวทางศึกษา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเข้าใจถึงหลักการและวิธีการจัดการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและธุรกิจที่พักโฮมสเตย์ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้เข้าร่วมการประชุมวิชาการ "การวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" จัดโดยศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ 2546 โดยมีงานวิจัยและผู้รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากมายเข้าร่วมประชุม

3.2.2 การสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ผู้ศึกษาใช้กำหนดหัวข้อสำหรับสอบถามพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลไว้โดยในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือเป็น 3 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์การส่งเสริมและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เกษตรจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ภาคกลาง เขต 8) เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด สอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือแก่ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนที่เข้าร่วมการจัดโฮมสเตย์

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัญหาอุปสรรค ผลกระทบและการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของผู้ประกอบการ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด สอบถามผู้ประกอบการที่ให้บริการโฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายก เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ผลกระทบและการดำเนินงานการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของผู้ให้บริการโฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายก

ชุดที่ 3 แบบสอบถามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปด้านปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ จังหวัดที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาจำนวนสมาชิกที่เดินทางยานพาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทางมา ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว จำนวนครั้งที่มาเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์ การติดต่อมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ ความคิดเห็นในการจะกลับมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ เหตุผลที่เดินทางมาพักและ สื่อที่ทำให้รู้จักท่าด่านโฮมสเตย์ และเดือนที่นิยมมาพักมาพัก

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในของนักท่องเที่ยว ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

3.2.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นสมุดจดบันทึกที่ผู้ศึกษาใช้สำหรับการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบันทึกข้อสังเกต และวิเคราะห์ของผู้ศึกษาเองในแต่ละครั้งของการเข้าศึกษาในพื้นที่

3.2.4 กล้องถ่ายรูปและเทปบันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์ที่สำคัญ แล้วนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษารุ่นนี้ ผู้ศึกษาได้ออกทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย โดยได้ประสานงานกับหัวหน้าชุมชนโฮมสเตย์ท่าด่านจังหวัดนครนายกก่อนที่จะออกเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ โฮมสเตย์ท่าด่าน จังหวัดนครนายก โดยได้ออกเก็บข้อมูลในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ 2546 ถึงต้นเดือน มกราคม พ.ศ 2547 โดยนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการรวมทั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเพื่อให้นักศึกษานี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยมองสภาพการณ์และปัญหา รวมถึงแนวทางที่สะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในชุมชน เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการโฮมสเตย์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์โดยใช้ การบรรยายสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อสร้างคู่มือลงรหัสและนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดลงรหัส จากนั้นนำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วมาทำการประมวลผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science : SPSS)

2.1 สถิติเชิงพรรณนา

เป็นการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยภายในของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และข้อมูลด้านปัจจัยภายนอกที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 สถิติเชิงอนุมาน

ทำการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ (Linear Regression Analysis) ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในของนักท่องเที่ยว ปัจจัยภายนอกของนักท่องเที่ยว กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

บทที่ 4

ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก

คำขวัญประจำจังหวัด

"นครนายก เมืองในฝันที่ใกล้กรุง ภูเขางาม น้ำตกสวย รวยธรรมชาติ ปราศจากมลพิษ"

สัญลักษณ์ประจำจังหวัดเป็นรูปช้างชูรวงข้าวและกองฟาง

ดอกไม้ประจำจังหวัด ดอกสุพรรณิการ์

ธงประจำจังหวัดเป็นรูปช้างชูรวงข้าว

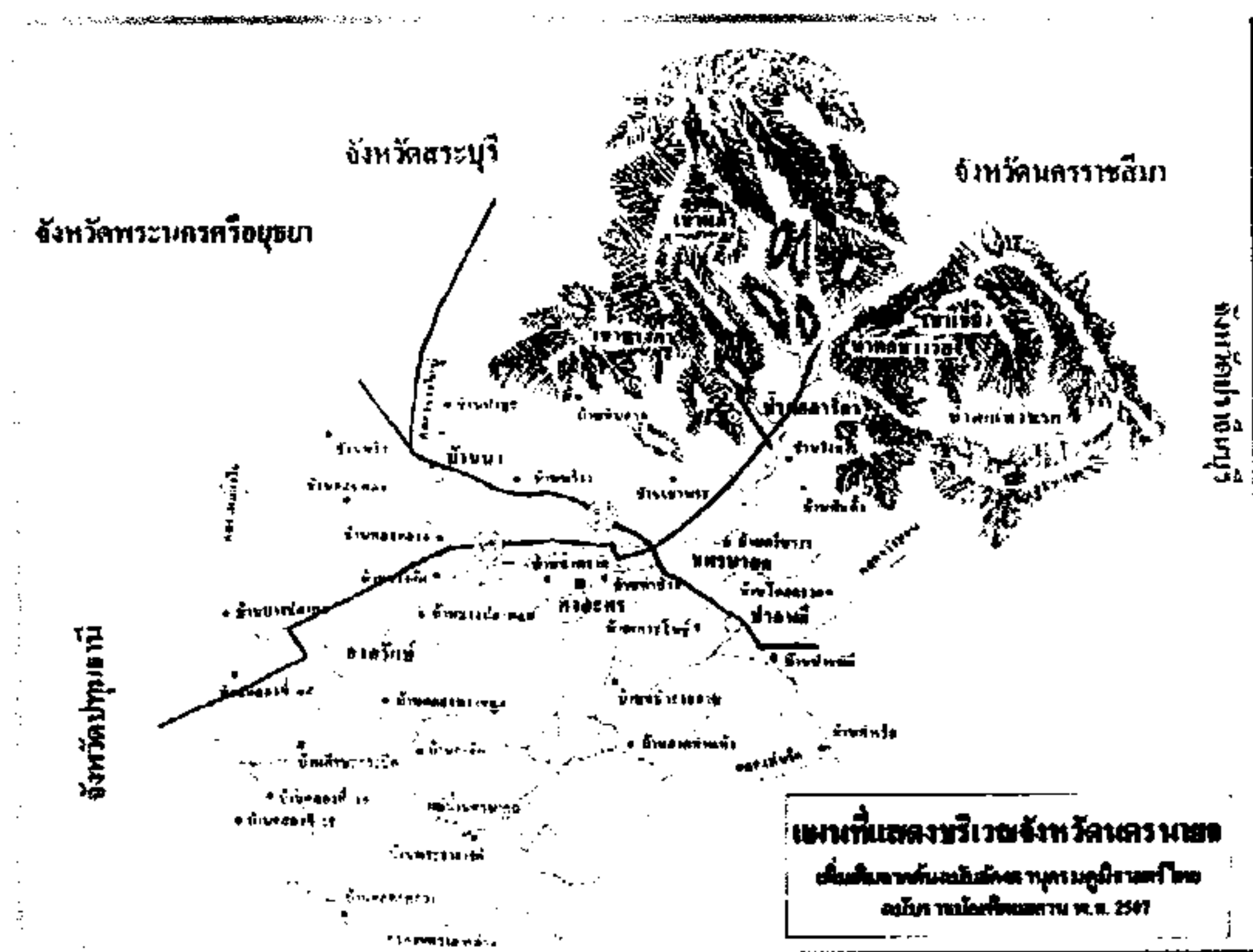
4.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครนายกมีพื้นที่ทั้งหมดราว 2,122 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,326,250 ไร่ ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอแก่งคอย อำเภอหมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี, อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมาและอำเภอนครนายก จังหวัดนครราชสีมา

ปราจีนบุรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี และอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมือง และอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ส่วนทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอัญบุรี อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี และอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 137 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ถนนสุวรรณศร และประมาณ 105 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 เลียบคลองรังสิต

ลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็น “พื้นที่ราบ” ซึ่งครอบคลุมบริเวณกว้างทางตอนใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างหรือที่ราบลุ่มเจ้าพระยา นอกจากนี้มี “พื้นที่ภูเขา” ประมาณหนึ่งในสามอยู่บริเวณตอนเหนือ เป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาตงพญาเย็นและส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มียอดเขาเขียวสูงที่สุด และบรรดา ยอดเขาจัดเป็นสันปันน้ำและเส้นแบ่งเขตจังหวัดนครนายกกับปราจีนบุรี และนครราชสีมา ระหว่างเทือกเขาจะมีพื้นที่หุบเขาแคบๆ ขนานไปกับแนวภูเขา และมีทางน้ำไหลผ่าน และ “พื้นที่ลาดเขา” มีบริเวณแคบ ๆ ด้านหน้าของพื้นที่ภูเขาในแนวตะวันออกเฉียงใต้ ดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แสดงบริเวณจังหวัดนครนายก

4.2 ภูมิประเทศ

เป็นบริเวณที่พื้นที่ราบลุ่มนครนายกอยู่ตอนบนสุดทางตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาที่ต่อมาจากเทือกเขาคงพญาเย็น ซึ่งมีลักษณะเตี้ย ทางด้านตะวันตกและค่อยๆสูงขึ้นไปทางด้านตะวันออก แม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำชลประทานทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดเป็นที่เนินสูง มีภูเขาสลับซับซ้อนก่อให้เกิดลำธารน้อยใหญ่ไหลผ่านลงมาทางตอนกลางสู่ทางใต้ โดยมีแม่น้ำที่สำคัญคือ “แม่น้ำนครนายก” ซึ่งมีต้นกำเนิดจากยอดเขาใหญ่ ไหลผ่านตัวเมืองนครนายกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านเขตอำเภอบ้านนาและอำเภองครักษ์ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร นอกนั้นเป็นแม่น้ำสายเล็ก ๆ ได้แก่ แม่น้ำบางปลากด คลองบ้านนา คลองวังบอน คลองยาง คลองปากพลี คลองสาริกา คลองนางรอง คลองตะเคียน คลองท่าด่าน คลองมะเดื่อ คลองท่าแดง คลองสมอปูน และคลองพรหมณี ท่งนครนายกหรือท่งดงละคร

นครนายกเป็นเมืองที่มีความสำคัญในการผลิตข้าวยุคหลังปฏิรูปการปกครองของรัชกาลที่ 5 รัฐบาลส่งเสริมให้มีการผลิตข้าวเพื่อขาย โดยขยายเนื้อที่การผลิตด้วยการขุดคลอง การพัฒนาแหล่งน้ำหรือโครงการชลประทาน และการส่งเสริมบำรุงพันธุ์ข้าว คลองที่มีผลต่อการขยายเนื้อที่เพาะปลูกในบริเวณเมืองนครนายกมี 2 โครงการ คือ โครงการรังสิตหรือท่งหลวงรังสิต และโครงการท่งนครนายกหรือท่งดงละคร

โครงการท่งหลวงรังสิตเริ่มในปี พ.ศ. 2433 อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่ราว 800,000 – 1,500,000 ไร่ ส่วนโครงการท่งดงละครเริ่มในปี พ.ศ. 2447 เป็นโครงการ ต่อจากโครงการรังสิต ท่งดงละครเป็นพื้นที่อยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำนครนายก ด้านตะวันออกติดต่อกับท่งรังสิต พื้นที่ส่วนใหญ่ครอบคลุมอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายกในปัจจุบันได้มีการ ขุดคลองขาวรวมทั้งสิ้นประมาณ 72 กิโลเมตร เปิดพื้นที่เพาะปลูกได้ราว 133,200 ไร่

4.3 ประวัติศาสตร์ นครนายก

เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์เมืองนครนายกอาจพบประเด็นที่กล่าวถึงกันเสมอ คือที่มาของชื่อเมือง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

มาจาก “ยกค่านา” รองอำมาตย์ก้าน สภานนท์ ครูใหญ่โรงเรียนนาครส้าสงเคราะห์ (เป็นโรงเรียนประจำจังหวัดนครนายก ปัจจุบันคือโรงเรียนนครนายกวิทยาคม) ได้เรียบเรียงประวัติศาสตร์เมืองนครนายกเมื่อ พ.ศ. 2476 ตามคำบอกเล่าว่าชื่อเมืองนครนายกมาจากนโยบายของพระเจ้าแผ่นดินในอดีต ที่ทรงสนับสนุนให้เข้ามาหักร้างถางพงบริเวณรกร้างว่าง

เปล่า แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเว้นการเก็บอากรค่านา และให้ประชาชนทำมาหาเลี้ยงชีพตามใจชอบ จึงเรียกเมืองนี้ว่า “เมืองนายก” ภายหลังเปลี่ยนเรียกเป็น “นครนายก” อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยใด

มาจาก “สมุหนายก” นายทฤษฎี อุจวาที เสนอข้อสันนิษฐานไว้ในการประชุมกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเขียนหนังสือประกอบการเรียนหัวข้อประวัติความเป็นมาของจังหวัด นครนายกว่าเนื่องจากเป็นเมืองอยู่ใกล้กรุงศรีอยุธยาภายใต้การควบคุมของสมุหนายกซึ่งเป็นตำแหน่งที่เกิดในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991 ถึง พ.ศ. 2031) ประชาชนจึงเรียกเมืองว่า “สมุหนายก” แล้วกลายเป็นนครนายกในที่สุด

มาจาก “ไกรยก” หมายถึง แผ่นดินที่หาเอามา เมื่อนานเข้าคำดังกล่าวได้เพี้ยนเป็น “นครนายก” ผู้เสนอความเห็นนี้พยายามหารากศัพท์เดิมของนครนายกจากคำภาษาเขมร “ไกรยก” ที่พ้องเสียงกับคำว่านครนายกมากที่สุด

มาจาก “บ้านนา” พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 มีพระราชดำริเกี่ยวกับชื่อ “นครนายก” ไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “แผ่นดินเขมรเป็น 4 ภาค” ว่าเป็นชื่อที่เขมรตั้งสำหรับบ้านนา โดยมีพระราชวินิจฉัยว่าเมืองทางตะวันออกเป็นเมืองที่ไทยกับเขมรสลับกันมีอำนาจปกครอง ทำให้ชื่อเมืองมีชื่อเขมรบ้างไทยบ้าง ทั้งยังมีพระราชกระแสว่าชื่อนครนายกเป็นคำมา จากภาษาสันสกฤต เขมรตั้งชื่อบ้านนาเช่นเดียวกับที่เขมรตั้งบางคาง แปดริ้ว เป็นประจิม เมืองฉะเชิงเทรา ตามลำดับ

ขุนด่าน เมืองนครนายก

ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ไทยตกอยู่ในอำนาจของพม่า มี “ขุนหาญพิทักษ์ไพรวัน” นั่งตำแหน่ง “ขุนด่าน” หรือนายด่าน คอยตรวจตราดูแลสถานการณ์ชายเขตเมืองนครนายกซึ่งติดกับแขวงเมืองปราจีนบุรี เนื่องจากมีชาวเขมรลักลอบเข้ามาลักเสบียงและรังแกคนไทย

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชประกาศอิสรภาพจากพม่าแล้ว พม่าได้ยกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาและล่าถอยกลับไปในฤดูฝนเพราะขาดเสบียงและเจ็บป่วยล้มตาย “พระยาละแวก” เจ้าเมืองเขมรจึงถือโอกาสตีกลับหลังไทย โดยยกทัพเข้าตีเมืองปราจีนบุรีแล้วเลยมาถึงนครนายก ขุนหาญพิทักษ์ไพรวันส่งม้าเร็วรายงานเมืองหลวง แล้วได้รวบรวมกำลังคนเข้มแข็งตีทัพพระยาละแวกที่มีมากกว่าอย่างห้าวหาญ ต่อมากำลังพลจากเมืองหลวงได้ยกมาช่วยรบตีทัพเขมรแตกพ่ายไป

เมื่อท่านถึงแก่กรรม ชาวบ้านจึงได้ร่วมใจกันสร้างศาลประดิษฐานอัฐิ “ขุนด่าน” หรือ “ขุนหาญพิทักษ์ไพรวัน” ไว้ ณ บริเวณหุบเขาชะโงก ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก ปัจจุบันคือ บริเวณด้านทิศตะวันตกของทางเข้ากองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระ

จุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนผ่านไปมาได้สักการบูชา (กรมศิลปากร.2544) ที่มาของเชื้อชาติผู้คนพลเมืองที่ผสมกลมกลืน

นครนายกในอดีตมีชนต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรมอยู่ปะปนกัน แต่แรกคงมีคนไทยและเขมร จนถึงสมัยกรุงธนบุรีเป็นต้นไปจึงมีคนลาว คนไทยมุสลิม และคนจีนเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยสาเหตุต่างๆ กันดังนี้

คนไทย ส่วนหนึ่งเป็นไพร่หลวงสังกัดกองช้าง มีหน้าที่จับและคล้องช้างต่างๆ จนถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกไพร่ที่ขึ้นสังกัดกองช้าง เช่นเดียวกับที่ขึ้นสังกัดกองไร่ กองนา กองกระบือ กองโค ว่า "คนนอก" แต่ไพร่หลวงบางส่วนคงสังกัดกรมล้อมพระราชวัง

คนลาว เป็นพวกที่กวาดต้อนมาจากประเทศลาวปัจจุบัน 2 ระยะ คือ

ระยะแรก ในสมัยกรุงธนบุรี ประมาณ พ.ศ. 2322 พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีล้านช้าง ได้กวาดต้อนชาวลาวเวียงและลาวหัวเมืองปากโขงตะวันออกไปไว้ที่นครนายก สระบุรี ลพบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และจันทบุรี

ระยะที่สอง หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ พ.ศ. 2369 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาธรรมาเป็นแม่ทัพยกทัพไปขับไล่กองทัพญวนที่เข้ามาตั้งที่เมืองพานและหัวพันทั้งห้าทั้งหก เพื่อจัดการกับญวนที่ช่วยลาวในคราวเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ ได้กวาดต้อนครอบครัวชาวชาวพวนจากเมืองพวน และบริเวณใกล้เคียงมาไว้ที่บ้านหมี่ บ้านสนามแจง จังหวัดลพบุรี บ้านทัพคล้อ วังหลุมทุ่งโพธิ์ ตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ทั้งนี้คงจะรวมถึงจังหวัดนครนายกด้วย

ที่อยู่ของชาวลาวเหล่านั้น คือ บ้านหัวลิง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นหมู่บ้านแรกที่ลาวพวนเข้าไปตั้งหลักแหล่งก่อนกระจายไปยังหมู่บ้านอื่น อีกแห่งคือบริเวณวัดใหญ่ทักษิณาราม ตำบลบ้านใหญ่ (เดิมคือบ้านใหญ่ลาว) อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

สิ่งสำคัญที่แสดงถึงการกวาดต้อนชาวลาวมายังนครนายกมีปรากฏในบทเพลงกล่อมเด็กของหมู่บ้านหนองหัวลิง ซึ่งเนื้อเพลงได้สะท้อนถึงความรู้สึกของคนที่ถูกกวาดต้อนและบังคับให้ทำงานต่างๆ ความตอนหนึ่งว่า "... บังคับไก่อให้ไทยกิน (บังคับไก่อให้ไทยกิน) ไทยกินแล้วกำเสียนวตัยไก่อ (ไทยกินแล้วก็เสียนวตัยไก่อ)

คนมุสลิม กวาดต้อนมาจากปัตตานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หลังศึกเมืองถลาง พ.ศ. 2328

เมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทยกทัพไปจัดการกับทัพพม่าที่เมืองถลางแล้ว ได้ทรงจัดการปัญหาหัวเมืองมลายูที่แข็งข้อเป็นอิสระ ปรากฏว่าพระยาตานีเจ้าเมืองปัตตานีไม่ยอมอ่อนข้อจึงยกเข้าตีและยึดเอาเมืองปัตตานีเมื่อ พ.ศ. 2329 แล้วกวาดต้อนผู้คนจำนวนมากจากเมืองนั้นไปไว้ยังที่ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นบริเวณชานกรุงเทพฯ เช่น ธนบุรี (สี่แยกบ้านแขก) ทุ่งครุในอำเภอพระประแดง บางคอแหลม คลองมหานาค พระโขนง คลองตัน มีนบุรี

หนองจอก รวมถึงหัวเมืองอื่น ได้แก่ นครนายก ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี (ท่าอิฐ)

คนไทยมุสลิมเหล่านั้นอาจหมายถึงคนพื้นเมืองอินเดียตามที่ชาวตะวันตกได้บันทึกไว้ในตอนปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่านครนายกเป็นเมืองขนาดเล็กที่มีชาวจีน (Chinese Settlers) และคนพื้นเมืองอินเดีย (natives of India) ไปตั้งถิ่นฐาน

คนจีน สันนิษฐานว่ามีชาวจีนไปประกอบอาชีพในนครนายกสมัยธนบุรี โดยเฉพาะกลุ่มภาษาแต้จิ๋วมีจำนวนมากตั้งถิ่นฐานแถบอำเภอไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตราด จันทบุรี บางปลาสร้อย (ชลบุรี) แปดริ้ว (ฉะเชิงเทรา)

ต่อมาเมื่อจังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรีพัฒนาเป็นแหล่งอุตสาหกรรมน้ำตาลเพื่อส่งออก ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นมา เข้าใจว่ามีการกระจายตัวกลุ่มคนจีนเข้าไปประกอบอาชีพ เช่น ปลูกอ้อยทำน้ำตาลในบริเวณนครนายก

นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานว่าต้นรัชกาลที่ 2 เปิดให้ประมูลจัดเก็บอากรบ่อนเบี้ย และอนุญาตให้เปิดบ่อนการพนันซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตที่มีคนจีนอาศัยอยู่มาก นครนายกเป็นเมืองหนึ่งที่มีการเก็บอากรบ่อนเบี้ย แสดงว่ามีการตั้งบ่อนเบี้ยที่นี่ แต่เมื่อพิจารณาจำนวนเงินประมูลแล้ว จำนวนคนจีนที่นครนายกอาจจะน้อย เมื่อเทียบกับเมืองในกลุ่มเดียวกัน เพราะเงินประมูลที่นครนายกมีจำนวนน้อยกว่า เช่น ฉะเชิงเทรามีเงินประมูล 5 ชั่ง 10 ตำลึง ปราจีนบุรี มี 2 ชั่ง 10 ตำลึง ในขณะที่นครนายกมีเพียง 1 ชั่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตามใน พ.ศ. 2411 มีการตั้งกงสุลจีนในบังคับสยามที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อพิจารณาคดีความของคนจีน ซึ่งกงสุลดังกล่าวมีอำนาจดูแลถึงนครนายกด้วย ขณะเดียวกัน ศาสนาคริสต์ได้เผยแผ่เข้าไปในนครนายกและบาทหลวงชมิตต์ (M.Schmitt) สามารถตั้งวัดของชาวคริสต์ขึ้นที่นั่น ตามบันทึกของนายปาวี (M.Pavie) ในสมัยรัชกาลที่ 5 คงจะสะท้อนถึงจำนวนคนจีนในนครนายกว่ามีอยู่มากพอสมควร เพราะการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นั้นส่วนมากเน้นกลุ่มคนจีนเป็นสำคัญ

ตารางที่ 4.1 แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนครนายก			
พื้นที่ (อำเภอ)	ธรรมชาติ	ประเภทสถานที่ท่องเที่ยว	
		ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนา	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม
เมือง นครนายก	น้ำตกสาริกา	เมืองโบราณดงละคร	โรงเรียนนายร้อยพระ
	น้ำตกนางรอง	ศาลหลักเมือง	จุลจอมเกล้า
	อุทยานแห่งชาติเขา ใหญ่	หลวงพ่อกษัตริย์นคร	งานสารทไทยและแข่ง
	วังตะไคร้	รอยพระพุทธรูปจำลอง	เรือยาววัดทิวพุทธรังสรรค์
	น้ำตกลานรัก	เขานางบวช	การแข่งขันล่องแก่ง
	อ่างเก็บน้ำห้วยปรือ	พระพุทธรูป	จักรยานเสือภูเขา
	อ่างเก็บน้ำทรายทอง	อนุสรณ์สถานกองพล	ท่องเที่ยว
		ทหารญี่ปุ่น วัดใหญ่ทักษิณาราม	ฯลฯ
บ้านนา	น้ำตกกะอาง	วัดอัมพวัน	-
		วัดทองย้อย	
ปากพลี	น้ำตกวังม่วง	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้าน	วัฒนธรรมชาวไทยพวน
		ปากพลี	
องครักษ์	-	ศาลเจ้าพ่อองครักษ์	ศูนย์ไม้ดอกไม้ประดับ

แหล่งที่มา: กรมศิลปากร. 2544: 8

4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดนครนายกสรุปได้ดังนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

ก) น้ำตกสาริกาเป็นน้ำตกในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่ที่ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงหมายเลข 3049 ระยะทาง 12 กม. แล้วแยกซ้ายเข้าทางหลวง 3050 อีก 3 กม. ทางลาดยางตลอดสาย น้ำตก สาริกาจัดเป็น แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ซึ่งในจังหวัดนครนายกมีแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์อยู่สองแห่ง คือ น้ำตก สาริกา และน้ำตกนางรอง น้ำตกสาริกาเกิดจากคลองสาริกาไหลตกจากหน้าผาเป็นทอด ๆ ถึง 9 ชั้น ผาที่สูงที่สุดประมาณ 200 ม. แต่ละชั้นมีอ่างรับน้ำ จะมีน้ำมากในฤดูฝน ส่วนฤดูแล้งน้ำจะแห้ง

ข) น้ำตกนางรอง เป็นน้ำตกในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่ที่ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 20 กม. ตามทางหลวงหมายเลข 3049 ทางลาดยางตลอดสาย น้ำตกนางรองเป็นน้ำตกขนาดกลางที่เกิดจากคลองนางรองไหลลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆ ไม่สูงนัก มีความสวยงามและเป็นธรรมชาติในช่วงฝนตกชุกน้ำจะเขียวจัด ไม่ควรลงเล่นน้ำตรงบริเวณน้ำตกเพราะอาจเกิดอันตรายได้ แต่ช่วงที่น้ำตกลงมาเหมาะสำหรับลงเล่นน้ำ น้ำตกนางรองจัดเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 เช่นเดียวกับน้ำตกสาริกา

ค) น้ำตกลานรัก เดิมชื่อน้ำตกตาดหินกอง ตั้งอยู่ตำบลพรหมณี อำเภอเมืองนครนายก เส้นทางไปน้ำตกสาริกา - นางรอง โดยแยกด้านซ้ายสี่แยกประชาเกษมตรงหลักกิโลเมตรที่ 8 เป็นถนนลูกรังเข้าไปอีกประมาณ 5 กม. จะถึงบริเวณน้ำตกเกิดจากสายธารเล็กๆ ไม่ไหลผ่านลานหินช่วงสุดท้ายไหลพุ่งเป็นทางยาวผ่านลาดหินกว้างเรียบเชิงเขาเตี้ยๆ สวยงามแปลกตาจากน้ำตกอื่น ๆ มีน้ำเฉพาะฤดูฝน ในฤดูแล้งน้ำจะแห้ง

ง) น้ำตกวังตะไคร้ เป็นน้ำตกตั้งอยู่ในเขตอุทยานวังตะไคร้ของกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต และหม่อมราชวงศ์หญิงพันธุ์ทิพย์ บริพัตร อยู่ในตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก วังตะไคร้เป็นสวนตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับนานาพันธุ์ ในเนื้อที่ 1,500 ไร่ ในบริเวณหุบเขาด้าน ซึ่งมีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา มีคลองตะเคียนหรือคลองวังตะไคร้ ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากน้ำตกแม่ปล้องไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ โดยน้ำตกแม่ปล้องอยู่เหนือจากน้ำตกวังตะไคร้ขึ้นไปประมาณ 8 กม.

จ) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นอุทยานแห่งแรกของประเทศไทย โดยได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505 มีพื้นที่ 2,168 ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ถึง 4 จังหวัด คือ นครนายก สระบุรี ปราจีนบุรี และนครราชสีมา ซึ่งจุดท่องเที่ยว

ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดนครนายก ประกอบด้วยพันธุ์พืชทุกชนิด ทั้งป่าเบญจพรรณแล้ง ป่าดงดิบแล้ง ป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา หุบหญ้าและป่ารุ่นหรือป่าเหล่า มีน้ำตกใหญ่น้อยถึง 17 แห่ง น้ำตกที่เป็นที่รู้จักกันดีได้แก่ น้ำตกเหวสุวัต และน้ำตกเหวนรก นอกจากนี้ยังมีน้ำตกอื่นๆ อีก เช่น น้ำตกกองแก้ว น้ำตกเหวไทร น้ำตกผากล้วยไม้ เป็นต้น สถานที่ท่องเที่ยวบนเขาใหญ่เป็นจุดชมวิวกว้างทัศน์ต่างๆ อันได้แก่ จุดชมวิวกม.ที่ 30 ถนนชนนรีวิทย์ (จากปากช่อง) จุดชมวิวเขาเขียว (ผาตรอมใจ) และจุดชมวิวกม.ที่ 9 บนทางขึ้นเขาเขียว

การเดินทางไปเขาใหญ่นับว่าสะดวกมาก มีถนนลาดยางอย่างดีแยกจากทางหลวงหมายเลข 33 ที่สี่แยกเนินหอมระยะทาง 41 กม. ไปยังศูนย์กลางของเขาค้อใหญ่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ทำการอุทยานแห่งชาติ และไปบรรจบกับถนนมิตรภาพบริเวณอำเภopakช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมระยะทางจากสี่แยกเนินหอมถึงถนนมิตรภาพประมาณ 81 กม.

ขณะนี้ทางอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ยังไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวพักค้างแรมในเขตอุทยานฯ แต่สนับสนุนให้เดินทางท่องเที่ยวแบบเช้าไปเย็นกลับ โดยนักท่องเที่ยวสามารถพักค้างคืนที่รีสอร์ทในเขตนครนายกหรือรีสอร์ทตรงทางขึ้นเขาใหญ่ที่อำเภopakช่อง ซึ่งมีอยู่หลายแห่ง

2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา

ก) เมืองโบราณบ้านดงละคร

เมืองโบราณบ้านดงละครหรือเมืองลับแล ตั้งอยู่ตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ตามถนนชลประทาน เป็นระยะทางรวมประมาณ 9 กม. เป็นเมืองโบราณราวพุทธศตวรรษที่ 14 - 16 สมัยขอมมีอำนาจ มีแนวกำแพงเป็นเนินดิน และคูเมืองปรากฏอยู่ ชาวบ้านเรียกว่าสันคูเมือง ภายในบริเวณมีการขุดค้นพบภาชนะดินเผา ลูกปัด พระพิมพ์ ซากสิ่งก่อสร้างต่างๆ มากมาย กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2478

ข) ศาลหลักเมือง

ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ศาลาประชาคม เทศบาลเมืองนครนายกเดิมเป็นเสาไม้ยาวประมาณ 1 ม. เศษ ปลายเสาแกะสลักเป็นรูปดอกบัว ตั้งอยู่ที่กำแพงเมืองเก่า ปัจจุบันคือบริเวณบ้านพักผู้ช่วยที่ดินจังหวัด และศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2453 ทางราชการเห็นว่าศาลหลักเมืองเดิมชำรุดมาก จึงได้ย้ายหลักเมืองไปประดิษฐานที่ตึกแดงในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด (โรงเรียนศรีนครนายก) ภายหลังได้ย้ายมาสร้างใหม่ ณ สถานที่ปัจจุบันเป็นศาลาจัตุรมุข เพื่อเป็นมิ่งมงคลแก่เมืองมาจนทุกวันนี้

ค) หลวงพ่อเคียรนคร

ประดิษฐานอยู่ ณ วัดบุญนาครักขิตาราม (วัดต้า) ตำบลนครนายก อำเภอเมืองนครนายก เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยพระร่วง ชุດพบเมื่อ พ.ศ. 2495 บริเวณโรงกลั่นสุราจังหวัดนครนายก ซึ่งตั้งอยู่ใกล้วัดนางหงษ์ ตำบลท่าช้าง อำเภอเมืองนครนายก โดยชุດพบแต่เศียรไม่มีองค์ และได้นำไปไว้ที่โรงเรียนนายทวิชา (ปัจจุบันยุบไปแล้ว) ต่อมาได้นำไปประดิษฐานไว้ที่วัดบุญนาครักขิตาราม (วัดต้า) ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 นางผล รอดอุไร มีศรัทธาสร้างองค์พระและอุโบสถถวาย จึงได้ถวายพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า "หลวงพ่อเคียรนคร" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ง) รอยพระพุทธรูปบาทจำลองเขานางบวช

ตั้งอยู่ที่ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก ห่างจากตัวเมืองไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3049 เป็นระยะทางประมาณ 9 กม. รอยพระพุทธรูปบาทจำลองสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2401 แรม 8 ค่ำ เดือน 12 ปีระกา ประดิษฐานอยู่ในมณฑปบนยอดเขานางบวช มีบันไดขึ้นจากเชิงเขาถึงยอดเขา นางบวช 227 ขั้น เท่าจำนวนพระวินัยของพระภิกษุ ในกลางเดือน 5 ของทุกปี จะมี งานเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทแห่งนี้

3. สถานที่ท่องเที่ยว/พักผ่อนหย่อนใจสำหรับกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

ก) สนามกอล์ฟ

สนามกอล์ฟที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่ คือ สนามกอล์ฟรอยัลฮิลล์กอล์ฟแอนด์คันทรีคลับ เป็นสนามกอล์ฟ 18 หลุม

ข) การเล่นเรือแคนู

ในปัจจุบันการเล่นเรือแคนูในประเทศไทย ยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายมากนัก แต่ก็ได้มีการเริ่มเล่นกันขึ้นมาบ้างแล้ว โดยนายแพทย์ศักดิ์ชัย อติโพธิ์ จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก ได้ริเริ่มก่อตั้งชมรมกีฬาทางน้ำนครนายกขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ทุกคนได้รู้จักการเล่นเรือแคนูมากยิ่งขึ้น และมีสำนักงานชั่วคราวของชมรมฯ บริเวณริมห้วยวังตะไคร้ ซึ่งจะใช้เป็นจุดลงเล่นเรือแคนูเป็นประจำทุกสัปดาห์

สำหรับเส้นทางที่ทางชมรมกีฬาทางน้ำนครนายกได้กำหนดไว้สำหรับการเล่นเรือแคนู เริ่มตั้งแต่สะพานวังตะไคร้ไปตามลำห้วยวังตะไคร้ ไปบรรจบกับห้วยท่าด่านรวมกับห้วยนางรอง มาบรรจบเป็นแม่น้ำนครนายก แล้วล่องแม่น้ำนครนายกไปจนถึงแก่งสามชั้น และผ่านไปอีกจนถึงวังกุดกา ซึ่งมีระยะทางทั้งสิ้นราว 5 กม. แต่อาจล่องไปได้จนถึงวังยาว ซึ่งรวมระยะทางทั้งสิ้น 6.5 กม. อันถือว่าเป็นเส้นทางล่องแก่งระยะไกลที่สุดในปัจจุบัน

4.5 สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ปี 2545

ร้อยละ 98.46 หรือ 782,280 คน-ครั้ง เป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยซึ่งเป็นตลาดหลักของ จังหวัดนครนายก มีอัตราการเดินทางเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 6.94 และเนื่องจากการเดินทางมาท่องเที่ยวยัง จ.นครนายก สะดวกสบายและค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่สูงมากนัก จึงส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 8.70

ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวมายัง จ.นครนายก พบว่าพาหนะที่ผู้เยี่ยมเยือนใช้ในการเดินทางมายัง จ.นครนายก มากที่สุดคือรถส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 85.14 สำหรับสถานที่พักค้างคืนของนักท่องเที่ยวร้อยละ 70.91 พักที่โรงแรม

จากจำนวนนักท่องเที่ยว 331,587 คน-ครั้ง และวันพักเฉลี่ยในพื้นที่นี้ 1.27 วัน ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนต่อวันเป็นจำนวนเงิน 968.92 บาท โดยร้อยละ 27.78 เป็นค่าที่พัก และอีกร้อยละ 24.62 และ 20.01 เป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่มและค่าซื้อสินค้า/ของที่ระลึกตามลำดับ เมื่อนำมาคำนวณก่อให้เกิดรายได้จากนักท่องเที่ยวเป็นเงินทั้งสิ้น 407.10 ล้านบาท ส่วน นักศึกษามีจำนวน 462,904 คน-ครั้ง และมีค่าใช้จ่ายต่อคน 555.86 บาท เมื่อนำมาคำนวณหารายได้ที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักศึกษารวมพบว่ามีค่าเท่ากับ 257.31 ล้านบาท ดังนั้น จ.นครนายก จึงมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 664.41 ล้านบาท

สถิติการพักแรมใน จ.นครนายก

ปี 2545 จ.นครนายก มีจำนวนสถานพักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 14 แห่ง จำนวนห้องพัก 865 ห้อง มีอัตราการเข้าพักแรมเฉลี่ยร้อยละ 44.77 เมื่อพิจารณาในส่วนของคนเข้าพักแรมพบว่าผู้เข้าพักแรมทั้งสิ้น 235,105 คน-ครั้ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 96.87 หรือ 227,751 คน-ครั้ง เป็นชาวไทย เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 5.01

แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.

ตารางที่ 4.2 สรุปข้อมูลผู้เยี่ยมเยือน จังหวัดนครนายก ปี 2545

รายการข้อมูล	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
ผู้เยี่ยมเยือน	782,280	12,211	794,491
นักท่องเที่ยว	324,233	7,354	331,587
นักทัศนาจร	458,047	4,857	462,904
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนจำแนกตามพาหนะการเดินทาง	782,280	12,211	794,491
เครื่องบิน	-	-	-
รถไฟ	-	-	-
รถโดยสารประจำทาง	114,983	1,509	116,492
รถส่วนตัว/รถนำเที่ยว/รถเหมา	665,691	10,702	676,393
อื่น ๆ	1,606	-	1,606
จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามประเภทที่พัก	324,233	7,354	331,587
โรงแรม	227,751	7,354	235,105
เกสต์เฮาส์	-	-	-
บังกะโล/รีสอร์ท	-	-	-
บ้านญาติ/เพื่อน	90,326	-	90,326
ที่พักในอุทยานฯ	307	-	307
บ้านรับรองฯ	5,049	-	5,049
อื่น ๆ	800	-	800
ระยะเวลาพำนักระยะ (วัน)	1.27	1.26	1.27
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน (บาท)	725.12	928.90	728.26
นักท่องเที่ยว	966.30	1,084.15	968.92
นักทัศนาจร	554.40	693.84	555.86
รายได้ (ล้านบาท)	651.03	13.38	664.41
นักท่องเที่ยว	397.09	10.01	407.10
นักทัศนาจร	253.94	3.37	257.31
จำนวนครั้งเฉลี่ยของการเดินทางในรอบปี (ครั้ง)	2.49	1.10	2.47
นักท่องเที่ยว	2.51	1.05	2.48
นักทัศนาจร	2.47	1.18	2.46

แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.

ตารางที่ 4.3 จำนวนนักท่องเที่ยว จำแนกตามสถานที่พัก ปี 2545 จังหวัดนครนายก

สถานที่พัก	นักท่องเที่ยว					
	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. โรงแรม	227,751	70.24	7,354	100.00	235,105	70.91
2. เกสท์เฮาส์	-	-	-	-	-	-
3. บังกะโล/รีสอร์ท	-	-	-	-	-	-
4. บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	90,326	27.86	-	-	90,326	27.24
5. ที่พักในอุทยานแห่งชาติ	307	0.09	-	-	307	0.09
6. บ้านพักรับรองของทางราชการ	5,049	1.56	-	-	5,049	1.52
7. อื่นๆ	800	0.25	-	-	800	0.24
รวม	324,233	100.00	7,354	100.00	331,587	100.00

แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546.

ตารางที่ 4.4 การคาดประมาณจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนและต้องการห้องพัก จังหวัดนครนายก พ.ศ. 2539-2554

ปี พ.ศ.	ผู้มาเยี่ยมเยือน (คน-ครั้ง)	ความต้องการห้องพัก (ห้อง)
2535	648,170	261
2539	769,800	270
2544	901,100	330
2549	1,044,600	380
2554	1,181,900	430

แหล่งที่มา: สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2537: 2

หมายเหตุ การคาดประมาณใช้ข้อมูลห้องพัก พ.ศ. 2535 เป็นจำนวนห้องพักจริงในปี
ฐานที่ทำการคาดประมาณ

4.6 ข้อมูลและหลักฐานด้านประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

ประเพณีและภูมิปัญญาที่สูญหายไปแล้ว (กรมชลประทาน, 2537:2-14)

4.6.1 การทำแพและเรือขุด

ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาและประเพณีดั้งเดิมของผู้ที่อยู่ตามลุ่มน้ำ การทำแพนั้นใช้แพหวกกล้วยหรือแพไม้ไผ่ อันเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่าย ทำเป็นแพเพื่อใช้บรรทุกสิ่งของ ล่องน้ำไปขายยังนครนายก ก่อนที่จะมีเส้นทางคมนาคมทางรถและมีรถโดยสารเช่นทุกวันนี้ แต่การทำเรือขุดนั้น เป็นการสร้างเรือแบบดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยขุดขึ้นเป็นรูปเรือจากไม้ทั้งต้น ตามประเพณีการขุดเรือแต่โบราณนั้น ผู้ขุดเรือจะต้องรำคาถาเรียก “คาถาเบิกเรือ” คนที่จะทำเรือขุดได้ต้องสืบทอดประเพณีเรียนรู้การรำคาถาเบิกเรือ คาถาจะเป็นภาษาลาว มีการจุดธูปเทียนบูชาตามพิธีจึงจะลงมือขุดเรือได้ กล่าวกันว่าไม้ที่นิยมทำเรือขุดคือ ไม้ตะเคียน และไม้ต้นหนึ่งจะทำเรือขุดได้ 3 ลำ ชาวลาวที่ทำเรือเก่งและรู้ประเพณีการขุดเรือรุ่นสุดท้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ตำบลศรีนาวา (ซึ่งอาจเป็นที่มาของชื่อตำบลแห่งนี้ก็ได้) ต่อมาการขุดเรือจากไม้ทั้งต้นได้เปลี่ยนมาเป็นการขุดเรือทำเฉพาะส่วนท้องเรือเท่านั้น ไม่มีผู้มีฝีมือขุดเรือทั้งลำด้วยไม้ท่อนเดียวอีกแล้ว เรือที่ขุดเฉพาะส่วนท้องเรือ จะใช้ไม้กระดานทำเป็นกราบเรือ ต่อขึ้นมา ปัจจุบันไม่มีทั้งการ ทำเรือขุดทั้งลำ หรือเรือขุดเฉพาะท้องเรือแล้วต่อราบด้วยไม้กระดานอีก เนื่องจากทางราชการห้าม ตัดไม้ทำลายป่า ประเพณีการทำเรือขุดจึงสูญหายไป

4.6.2 การทำน้ำมันยาง

ต้นยางป้า (Dipterocarpaceae) เป็นไม้ที่ให้น้ำมัน การรู้จักเอาน้ำมันจากต้นยางมาใช้ประโยชน์ถือเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ตกทอดสืบทอดกันมา และเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต 2 ประการคือ

ก) ใช้เป็นเครื่องช่วยในการให้แสงสว่าง (จุดไฟ)

ข) ใช้ผสมกับชันทาเรือหรืออุดรอยรั่วของเรือ

กรรมวิธีดั้งเดิมในการทำน้ำมันยาง หรือการเอายางจากต้นยางมาใช้เป็นน้ำมัน มีวิธีการดังนี้คือ

ก) ขุดหลุมลึกเข้าไปในต้นยางที่ความสูงระดับเอว

ข) เอาไฟสุ่มต้นไม้ที่โคนตรงที่ขุดหลุมไว้

ค) รอให้ไฟมอดทิ้งไว้ 2-3 วัน น้ำมันจากต้นยางที่ถูกความร้อนก็จะไหลออกมา สะสมอยู่ในแอ่ง (หลุม) ที่ขุดเอาไว้

ง) ใช้ภาชนะตักน้ำมันที่ตกอยู่ในหลุมต้นไม้นั้น

จ) แยกน้ำมันออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ใสสีขาวดำใช้เป็นส่วนผสมในการทำเรือ ส่วนที่ข้นเป็นสีน้ำตาลมาปั้นเป็นก้อนผสมกับไม้ผุหรือขี้เลื่อยทำเป็นแท่ง ห่อด้วยกาบกล้วยหรือ ตันกล้วยแห้งหรือกระบอกไม้ไผ่ใช้จุดไฟ

ประเพณีและภูมิปัญญาที่ยังคงมีอยู่

1. ประเพณีและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการนับถือพุทธศาสนา

ก) ประเพณีการไปวัดและการทำบุญ

ชาวท้องถิ่นลุ่มน้ำคลองท่าด่านจะมีความผูกพันกับวัด เลื่อมใสในพุทธศาสนาและจิตใจ ฝ่ในการบุญมากกว่าชุมชนข้างเคียงเป็นอันมาก ชาวบ้านจะพร้อมใจกันไปทำบุญที่วัดทุกวัน พระ นอกเหนือจากการตักบาตรเป็นปกติแล้ว การไปทำบุญที่วัดตกลงกันในชุมชนว่า บ้าน ไหนจะทำกับข้าวไปไม่ให้ซ้ำกัน และทุกบ้านจะนำข้าวพร้อมไปกับข้าว 1 อย่างที่ตกลงกันไว้ไป วัดเพื่อเลี้ยงพระและถวายปัจจัยอื่นๆ ซึ่งอาจรวมถึงการถวายสังฆทานที่เป็นอาหาร ซึ่งไม่จำเป็น ว่าจะเป็นของแห้ง แต่ถวายของสดเช่น ผลไม้ต่างๆ ได้ด้วย

ข) ประเพณีสารท

เนื่องจากมีกลุ่มชน 3 เชื้อชาติที่สำคัญ เข้ามาอยู่ในลุ่มน้ำคลองท่าด่านได้แก่ ลาว ไทย และพวน ดังนั้นจึงมีประเพณีสารท 3 สารท ซึ่งถือเป็นงานบุญสำคัญที่สุดในรอบปีของกลุ่มชน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวลาว จึงถือว่าวันสารทลาวจะเป็นวันที่สำคัญที่สุดอย่างไรก็ดี ไม่ว่าจะเป็นคนชาติไหน ก็เข้าร่วมงานบุญในทุกๆ สารทด้วย เนื่องจากวันสารทในแต่ละวันสารท ไม่ตรงกัน กล่าวคือ วันสารทพวนจะเริ่มในวันที่ 15 ค่ำ ปลายเดือนแก้ว (เดือนสิงหาคม) วันสารท ลาวจะเริ่ม 15 ค่ำ เดือนสิบ และวันสารทไทยจะเริ่มในวันที่ 15 ค่ำ ปลายเดือนสิบ

เมื่อถึงวันสารททุกครัวเรือนจะไปทำบุญที่วัดในตอนเช้า พอทำบุญเลี้ยงพระเช้าแล้วจะ เริ่มจัดสำรับเล็กๆ ไปเช่นไหว้ กรวดน้ำกระตูกบรพบุรุษไว้ ณ เจดีย์รอบ ๆ วัด บรพบุรุษผู้ใด เก็บกระตูกไว้ที่ใดก็ต้องไปทำบุญที่วัดนั้น จากนั้นจึงฟังเทศน์และเลี้ยงพระเพล

ประเพณีสารทลาว สารทพวน สารทไทย คล้ายคลึงกัน ต่างกันแต่ภาษาที่พระใช้ เทศน์จะปรับให้เข้ากับภาษาถิ่นของสารทนั้นๆ

ค) ประเพณีสงกรานต์

งานสงกรานต์ ถือว่า เป็นงานบุญที่สำคัญของชุมชนแห่งนี้อีกหนึ่งงานหนึ่งในวันสงกรานต์ เดือนห้า หรือเดือนเมษายน ชาวท้องถิ่นจะมีการทำบุญตลอด 4-5 วัน มีพิธีสำคัญที่แปลก ออกไปจากท้องถิ่นอื่น หรือสงกรานต์ชาวไทยคือ ประเพณีการสรงน้ำพระ ซึ่งมีใช้การสรงน้ำ พระพุทธรูป แต่เป็นการสรงน้ำพระสงฆ์ กล่าวคือ ในเวลาบ่ายโมงของวันสงกรานต์ พระสงฆ์ จะนั่งเรียงรายให้ชาวบ้านนำน้ำผสมน้ำอบและแป้ง มารดเกล้า บ้าง รดหลังบ้าง ประหนึ่งอาบน้ำ ให้พระ

ง) ประเพณีวันเข้าพรรษา-ออกพรรษา

ในวันเข้าพรรษาเอง นอกจากมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรมแล้ว จะมีการประเพณี การแห่เทียนเข้าพรรษา ชาวท้องถิ่นจะทำเทียนเข้าพรรษาเอง แต่จะสั่งมาจากกรุงเทพฯ เป็น เทียนใหญ่ร่วมกันของกลุ่มครอบครัว หรือทั้งหมู่บ้านแห่เข้าวัดแล้วถวายพระ ส่วนในวันออก พรรษาจะมีกฐินเช่นเดียวกับที่อื่น ๆ และชาวบ้านจะร่วมทำบุญ นำอาหารมาเลี้ยงพระและเลี้ยง ผู้ที่นำขบวนกฐินมาจากกรุงเทพฯ

2. ประเพณีและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผี

ก) ประเพณีการนับถือผีเจ้าป่า-เจ้าเขา

ผีเจ้าป่า-เจ้าเขา ซึ่งเป็นที่นับถือของกลุ่มชนคลองท่าด่าน เรียกกันว่า “เจ้าพ่อปลัดจ่าง” ตามประวัติกล่าวว่า เดิมเป็นคนลาวชื่อจ่าง ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในแถบนี้เป็นรุ่นแรก (รุ่นบุกเบิก) มี อาชีพเป็นคนตัดยาง ทำน้ำมันยาง ต่อมาตายลงแล้วไปเข้าคนทรงว่าเป็นผีเจ้าเขา เจ้าต้นน้ำลำ ธาร ผู้คนจึงนับถือตั้งศาลให้เรียกศาลเจ้าพ่อปลัดจ่าง ทุกครั้งในการสัญจรทางน้ำจะต้องยกมือ ไหว้บูชาร้องขอให้คุ้มครองเพื่อให้ล่องเรือแพไปมาได้สะดวก จึงเป็นที่นับถือกันต่อๆ มา การ นับถือ เจ้าพ่อปลัดจ่างนี้ ยังแพร่ออกไปสู่ชุมชนข้างเคียง ทำให้เกิดความเชื่อว่าเจ้าพ่อปลัดจ่าง เจ้าคุณแลรักษาครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่คลองท่าด่านวังตะไคร้ ไปจนถึงบางอ้อ (ริมเส้นทางหลวง กรุงเทพฯ-นครนายก)

ผีเจ้าป่า-เจ้าเขา และผีบ้านผีเรือนนี้ ผู้คนในลุ่มน้ำคลองท่าด่าน เรียก “ผีฟ้า” บ้าง “ผี หนอง” บ้าง

ข) ประเพณีการนับถือผีและเลี้ยงผีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา

ชาวท้องถิ่นที่มีอาชีพทำนาในหมู่ที่ 2 บ้านท่าด่าน จะสืบทอดพิธีกรรมหรือประเพณี เกี่ยวกับการทำนา ซึ่งถือกันมาตามความเชื่อถือว่า มีผีที่เกี่ยวข้องกับการทำนาหรือการปลูกข้าว ที่จะคุ้มครองนาข้าวให้ได้รับผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์คือ “ผีตาแฮก” และมีความเชื่อว่า ข้าว คือ “แม่โพสพ” จึงเกิดพิธีบูชาข้าวเรียก “พิธีการเลี้ยงผีตาแฮก” หรือ “ผีตาแรก” (เป็นพิธีให้ผี คุ้มครองช่วงแรกของการทำนาหรือเบิกนา) จะมีการสร้างศาลตาแฮกปักไว้ไฉนนา มีการถวาย เครื่องเซ่น ของบูชาเพื่อให้ตาแฮกอำนวยการให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ ซึ่งพิธีนี้จะเริ่มในเดือน 6 (พฤษภาคม) เดือนเดียวกับที่มีพิธีแรกนาของทางราชการ เมื่อข้าวเบาะออกรวมในเดือน 9 (สิงหาคม) จึงจะมี “พิธีบุญข้าวประดับดิน” เป็นการทำบุญเช่นสรวงข้าว โดยนำเครื่องเซ่นใส่ กระทงใบตองไปวางไว้ที่ศาลตาแฮก ต่อมาในเดือน 10 (กันยายน) เมื่อข้าวหนักออกรวง จะทำ “พิธีทำขวัญแม่โพสพ” และ “พิธีเลี้ยงมารข้าว” โดยนำเครื่องเซ่นไหว้ไปวางไว้ที่ศาลตาแฮกอีก เช่นกัน เมื่อข้าวแตกรวมเป็น เม็ดแก่ได้ที่จึงเป็น “พิธีทำขวัญข้าว” “ทำบุญลานข้าว” ซึ่งต้องให้ ผู้หญิงเป็นคนไปเรียกขวัญข้าวมา มีพิธีเชิญแม่โพสพจากนา ซึ่งเป็นการเก็บเกี่ยวข้าวมาสู่ลาน ข้าว หรือลานนวดข้าวนั่นเอง เมื่อเก็บข้าวในเดือน 3 เดือน 4 (กุมภาพันธ์-มีนาคม) แล้วจะเชิญ

ผีตาแฮกกลับจากนา เรียก “ปลงตาแฮก” จากนั้นจึงเป็นพิธีเชิญข้าวขึ้นยัง ทำกรวยชั้นห้าปักไว้ที่ประตูยังข้าว แล้วบอกกล่าวเชิญแม่โพสพขึ้นยัง

3. ประเพณีและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

ก) ประเพณีการทำนาและพิธีขวัญข้าวต่าง ๆ

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีตาแฮกและแม่โพสพ ได้นำเสนอไว้ในข้อ (ข) ประเพณีการนับถือผีและเลี้ยงผีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา ในแง่ที่สะท้อนภูมิปัญญาคือ การใช้พิธีกรรมหรือประเพณีเป็นตัวกำหนดการบอกกล่าวช่วงเวลาการทำนา การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวตามขั้นตอน ตลอดจนการรักษา ไม่ให้ลงไปเหยียบย่ำในขณะที่ข้าวกำลังเจริญเติบโตในนา ทั้งยังสะท้อน แนวคิด ความเชื่อท้องถิ่นที่ถือว่า ข้าวเป็นของสูง เพราะเป็นสิ่งที่บำรุงเลี้ยงชีวิตของคนและสมาชิกในครอบครัว สะท้อนแนวคิดแบบสังคมเกษตรกรรม อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พิธีกรรมและประเพณีที่สืบทอดมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า ขวัญและกำลังใจให้กับผู้ทำนา ไม่ลบหลู่ที่ทำนา เพื่อจะได้ช่วยกันดูแลรักษาผืนนาให้เป็นแหล่งเลี้ยงชีวิตได้อย่างยาวนาน

ข) ภูมิปัญญาจากการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่และหวาย

ภูมิปัญญาที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ในการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวให้เป็นประโยชน์คือ การตัดหน่อไม้ไผ่ตงเพื่อบริโภคและจำหน่าย ชาวท้องถิ่นจะเรียนรู้สืบทอดกันต่อมารุ่นว่า หน่อไม้ไผ่ตงต้นใดตัดได้ ตัดไม่ได้ จะต้องนำมาต้มแล้วส่งขายอย่างไร ซึ่งเป็นเทคโนโลยีง่าย ๆ เช่น การให้หม้อต้มตั้งวางบนไฟที่จุดเป็นสามเส้า (หิน 3 ก้อน) นอกจากนี้ยังใช้ส่วนต่าง ๆ ของไม้ไผ่ในการนำมาสร้างบ้านเรือน ทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ (เช่น ลอบ เส้าปัก ตา ข่ายดักปลา และข้อง) เสื่อ สุ่มไก่ เป็ด เล้าไก่ ทำฟืน สะพาน ราวบันได หรือแพไม้ข้ามน้ำ ฯลฯ

ค) ประเพณีและภูมิปัญญาในการสร้างบ้านเรือน

แต่เดิมในการสร้างบ้านเรือน นอกจากเจ้าของบ้านจะจัดเตรียมหาวัสดุมาสร้างบ้านเรือนของตนแล้ว ยังต้องออกปากขอแรงสมาชิกในชุมชนมาช่วยสร้างบ้าน โดยเจ้าของบ้านจะเป็นผู้หาอาหารเลี้ยงแขกผู้ที่มาออกแรงช่วยสร้าง

บ้านเรือนรุ่นผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานรุ่นแรกๆ เป็นเรือนไม้เสาสูงมีทั้งพื้นกระดาน และพื้นไม้ไผ่ หลังคามุงแฝก ใช้ลิ้มไม้แทนตะปู เพื่อเข้าเครื่องไม้แบบบ้านไทยโบราณจริง ๆ

บ้านเรือนปัจจุบัน มีบางหลังเท่านั้นที่สร้างเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง ติฝาไม้ไผ่และพื้นไม้ไผ่ หลังคามุงแฝก ส่วนใหญ่เป็นบ้านใช้ตะปูแล้วทั้งสิ้น (โดยเฉพาะบ้านในเขตหมู่ที่ 2) หลายบ้านทำเป็นทรงเตี้ย ชั้นเดียวติดพื้นหลังคามุงสังกะสี หรือกระเบื้องลอนแบบที่นิยมในปัจจุบัน

บทที่ 5

ผลการศึกษาการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์ตำบลหินตั้งอำเภอเมืองจันทนครนายกโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนงานภายนอกที่สนับสนุน ผู้ประกอบการ และสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวตลอดจนการสำรวจพื้นที่ผลการศึกษาผู้ศึกษานำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 5 ตอน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้คือ

- 5.1 บริบทชุมชนทำด่านโฮมสเตย์
- 5.2 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของทำด่านโฮมสเตย์
- 5.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน
- 5.4 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน
- 5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 บริบทชุมชนทำด่านโฮมสเตย์

5.1.1 ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทำด่าน ตำบลหินตั้ง

ตำบลหินตั้งเดิมชื่อตำบลเขาใหญ่ อยู่ในอำเภอปากพลี มีนายอำเภอมาตรวจท้องที่ได้มาเห็นกองหิน (อยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 หมู่บ้านหินตั้งในปัจจุบัน) ซึ่งมีลักษณะแปลก คือ มีกองหินเป็นก้อนเล็ก ๆ วางเป็นฐานล่างและมีหินก้อนใหญ่มาก อยู่ด้านบน ในลักษณะที่หินก้อนใหญ่ไม่ถูกพื้นดิน ก็เลยมีการปรึกษากัน เปลี่ยนชื่อจากตำบลเขาใหญ่ มาเป็นตำบลหินตั้ง และถือเอาหินตั้งนี้เป็นสัญลักษณ์ประจำตำบลหินตั้ง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484) ตำบลหินตั้ง มี 17 หมู่บ้าน อยู่ในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำนครนายกฝั่งขวาถึงเขาหลัก ฝั่งซ้ายถึงเขตวัดศิรีวัน ในช่วงที่เกิดสงครามโลก มีการติดต่อกันยากลำบาก มีการยุบจังหวัดนครนายก เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปราจีนบุรี ตำบลหินตั้งก็ถูกยุบได้ด้วย โดยฝั่งของแม่น้ำนครนายก ไปขึ้นกับตำบลบ้านบึง เปลี่ยนชื่อเป็น ตำบลสาริกา

บ้านท่าด่านและคลองท่าด่าน แต่เดิมบริเวณแถบนี้เรียกว่าท่าด่าน เพราะเคยเป็นทางเดินของช้าง เพื่อไปเขื่อนรอกที่เขาเขียว หรือผ่านไปทางสวนหงส์ ชาวท้องถิ่นพบเห็นว่ามีหนองน้ำและมีช้างมาชุมนุมเล่นน้ำแล้วใช้เป็นทางเดินผ่าน จึงเรียกด่านช้าง หรือท่าด่าน แปลว่าทางเดินผ่านของช้าง และเรียกชื่อคลองที่อยู่ในแนวนี้ว่าคลองท่าด่านไปด้วย ต่อมาเมื่อมีการตั้งชุมชนริมแนวคลองนี้จึงเรียกชื่อหมู่บ้านตามนามคลอง

ภาพที่ 5.1 แสดงป้ายทางเข้าท่าด่านโฮมสเตย์

5.1.2 ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1) ที่ตั้ง

ชุมชนท่าด่าน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ถนน นครนายก-ท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง นครนายก จังหวัดนครนายก มีพื้นที่ทั้งหมด 95.2848 ตร.กม. หมู่ที่ 2 บ้านท่าด่าน มีนาย ประทวน สอนวงษ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่อยู่ในเขต อบต.

2) การเข้าถึง

การคมนาคมโดยรถยนต์จากกรุงเทพถึงท่าด่านสะดวกตลอดปี หรือรถโดยสารประจำทาง กรุงเทพ – นครนายก มีรถออกจากสถานีขนส่งสายเหนือ (หมอชิต) ทุกวันเที่ยวแรกจะเริ่มออกเวลา 5.00 น. ไปถึงเวลา 19.00 น. โดยรถจะออกทุก ๆ 20 นาที

ภาพที่ 5.2 แสดงป้ายทางเข้าทำด่านโฮมสเตย์

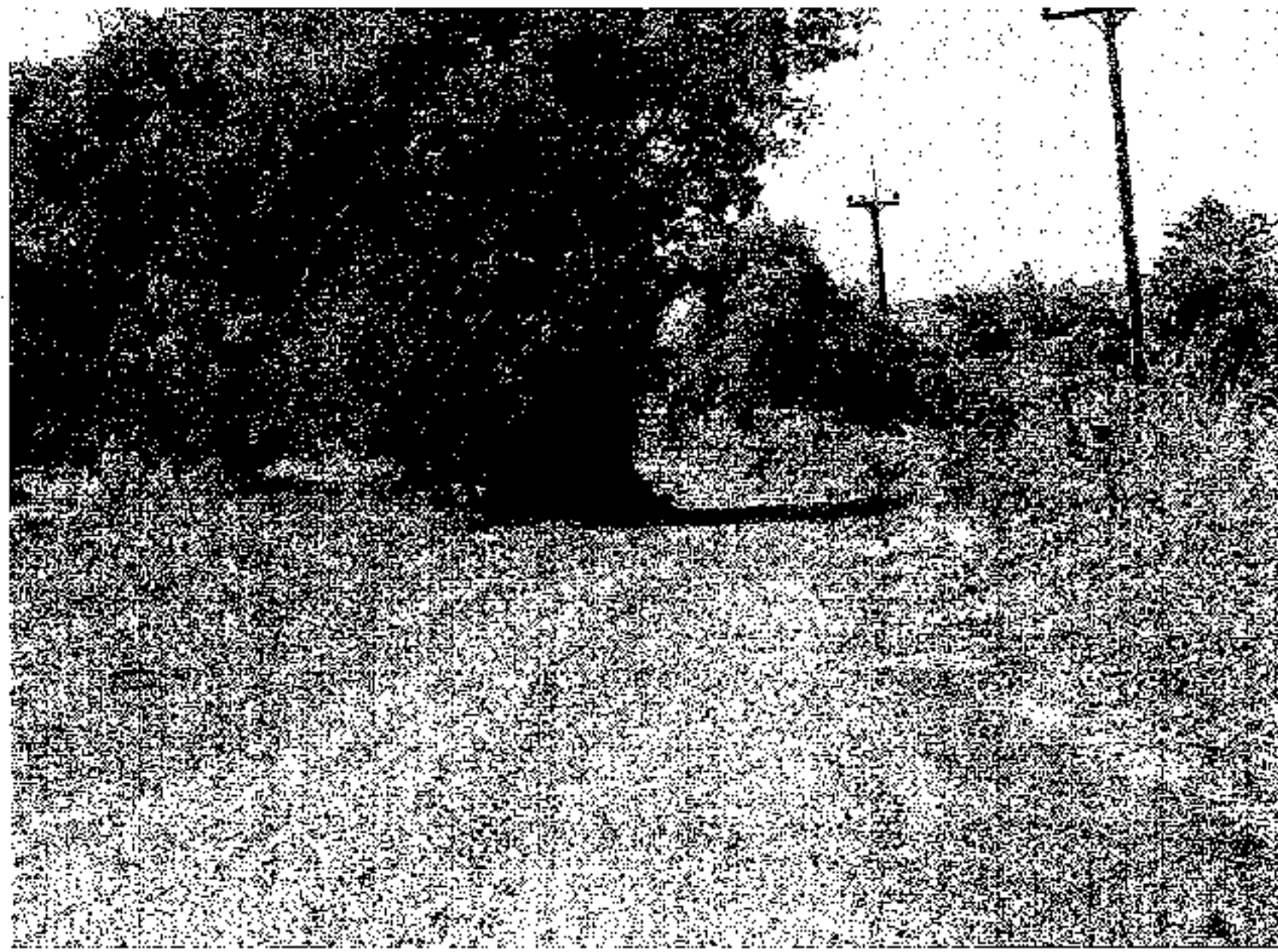
3) ลักษณะทางกายภาพ

สภาพโดยทั่วไปของจังหวัดนครนายกเป็นที่ราบ ทางตอนเหนือและตะวันออกเป็นภูเขาสูงชัน ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งเป็นเขตรอยต่อกับอีก 3 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี นครราชสีมา และปราจีนบุรี ซึ่งมีเทือกเขาติดต่อกับเทือกเขาตองพญาเย็น มียอดเขาสูงที่สุดของจังหวัด คือ ยอดเขาเขียวมีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,351 เมตร ส่วนทางตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบ อันกว้างใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของ ที่ราบสามเหลี่ยมและดินเหนียวเหมาะแก่การทำนา ทำสวนผลไม้ และการอยู่อาศัย (ดังแสดงในรูป ที่ 5.4)

สำหรับปริมาณน้ำฝน และอุณหภูมิเฉลี่ยของปี 2546 (ม.ค. - ส.ค.) มีดังนี้

ในปี 2546 ปริมาณน้ำ ฝนในช่วงเดือน (ม.ค. - ส.ค.) วัดได้เฉลี่ยประมาณ 156.08 มม. อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 34.39 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.95 องศาเซลเซียส

สภาพภูมิศาสตร์โดยรอบหมู่บ้านมีลักษณะเป็นสวนผลไม้โดยหมู่บ้านอยู่ในบริเวณติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และห่างจากน้ำตกนางรองเพียงเล็กน้อยในบริเวณด้านข้างของหมู่บ้านมี ลำธารที่ไหลมาจากน้ำตกวังตะไคร้ การตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านส่วนใหญ่กระจายห่างตามขนาดบริเวณสวนแต่ละแห่ง และตามสองข้างถนนมุ่งสู่น้ำตกนางรองและถนนมุ่งสู่เขื่อนคลองท่าด่าน

ภาพที่ 5.3 แสดงถนนทางเข้าชุมชน

สภาพป่าโดยรอบหมู่บ้านเป็นอาณาเขตของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่หลากหลายด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ส่วนสัตว์ป่าหาพบได้ยากมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ถูกบุกรุกจากการท่องเที่ยวและการทำเขื่อนคลองท่าด่านโดยพื้นที่บางส่วนของชุมชนก็เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เพียงแต่ยังไม่ได้ทำการประกาศเขตบุกรุก (ข้อมูลจากหัวหน้าหน่วยที่ 13 พื้นที่รับผิดชอบน้ำตกนางรอง)

5.1.3 ประชากร

1. จำนวนราษฎรทั้งสิ้น 5,855 คน ชาย 2,849 คน หญิง 3,006 คน

ตารางที่ 5.1 จำนวนประชากรของหมู่ 2 ทำตำบลมีประมาณ 835 คน

หมู่	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1	90	127	103	230	3.93
2	288	396	439	835	14.26
3	216	429	451	880	15.03
4	220	407	462	869	14.84
5	130	288	286	574	9.80
6	194	390	420	810	13.84
7	165	317	337	654	11.17
8	115	198	225	423	7.22
9	141	297	283	580	9.91
	1,559	2,849	3,006	5,855	100

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง, 2546.

ตารางที่ 5.2 สัดส่วนอายุประชากร

ที่	ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	ร้อยละ (%)
1	1 วัน – 3 ปี	124	140	264	4.50
2	4 ปี – 6 ปี	137	128	265	4.52
3	7 ปี – 12 ปี	340	297	637	10.87
4	13 ปี – 14 ปี	83	93	176	3.00
5	15 ปี – 18 ปี	198	160	358	6.11
6	19 ปี – 50 ปี	1,495	1,617	3,112	53.15
7	51 ปี – 60 ปี	227	221	448	7.65
8	61 ปี - ขึ้นไป	245	350	595	10.16
	รวม	2,849	3,006	5,855	100

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง, 2546.

5.1.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชาชนในหมู่บ้านอยู่ในระดับดีประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่และมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่นการขายของที่ระลึก การขายอาหารที่น้ำตกเป็นต้น ส่วนกลุ่มที่ประกอบอาชีพโฮมสเตย์มีรายได้เฉลี่ยเดือนละหลายพันบาทซึ่งกลุ่มยอมรับว่ามากกว่าการขายผลไม้ที่สวน แต่ก็ไม่สามารถจะนำการทำ โฮมสเตย์มาทำเป็นอาชีพหลักเนื่องจากการท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับฤดูกาลมีรายได้มากเป็นบางช่วงและการท่องเที่ยวที่นี้ก็ขายความเป็นสวนหากไม่ทำสวนก็ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา นอกจากกลุ่มโฮมสเตย์แล้วชุมชนยังได้ทำการแกะสลักเห้งไห้ไม้ไผ่เป็นสินค้าของชุมชนอีกด้วย

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 5.3 อาชีพของราษฎร

ที่	อาชีพ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ (%)
1	เกษตรกรรม	534	34.2
2	ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	15	0.96
3	พนักงานหน่วยงานเอกชน	30	1.92
4	ธุรกิจส่วนตัว	-	-
5	รับจ้างทั่วไป	600	38.48
6	ทำสวน	315	20.2
7	ประมง เลี้ยงสัตว์	5	0.32
8	อื่นๆ เช่น ค้าขาย	60	3.84
	รวม	1,559	100

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง, 2546.

ตารางที่ 5.4 โครงสร้างรายได้ของครัวเรือน

ที่	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อคน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ (%)
1	ต่ำกว่า 20,000 บาท	425	27.26
2	20,000 บาท ขึ้นไป	1,134	72.74
	รวม	1,559	100

แหล่งที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง, 2546.

ผลิตผลหรือสินค้า/บริการ ที่สำคัญของตำบล ได้แก่

1. กลุ่มเกษตรทำสวนส้มโอ หมู่ 6
2. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมู่ 8 บ้านคลองสี่เสียด
3. กลุ่มผลิตแชมพูยาสระผม หมู่ 6 บ้านวังยายจิม
4. กลุ่มทำกังหันน้ำ บ้านคลองบ่อ
5. กลุ่มผลิตเห็ดไม้ไผ่แกะสลัก หมู่ 3 บ้านนางรอง
6. กลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ หมู่ 2
7. กลุ่มวางแผนไทย หมู่ 3
8. กลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบริการ

กลุ่มประชาชนด้านเศรษฐกิจ

1. การรวมกลุ่มเพื่อการอาชีพ จำนวน 3 กลุ่ม สมาชิก 35 คน
2. การรวมกลุ่มเพื่อออมทรัพย์ จำนวน 9 กลุ่ม สมาชิก 450 คน
3. กลุ่มอาชีพกระตุ้นเศรษฐกิจเงินกองทุนหมุนเวียนจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก รวม 30

คน

5.1.5 ลักษณะทางสังคม

ลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท มีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้องต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้จักกันเป็นอย่างดี เมื่อถึงงานบุญ งานกุศลต่างก็มาร่วมงานและช่วยงานกันเป็นอย่างดี

ชุมชนทำด้านเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทเนื่องจากนครนายกเป็นจังหวัดที่ใกล้กับกรุงเทพและเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากจึงเกิดการถ่ายเทวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับสังคมเมือง นักท่องเที่ยวที่เข้ามามักจะมาพร้อมกับความสมัยใหม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชน จากบ้านที่เคยอยู่แบบชาวสวนก็เปลี่ยนเป็นบ้านแบบสมัยใหม่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก หากแต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่เป็นที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวคือสภาพสวนที่มีพันธุ์ไม้ผลที่ออกดอกผลแต่ละชนิดผลัดเปลี่ยนกันให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกันตลอดปี

ภาพที่ 5.5 แสดงลักษณะทั่วไปของชุมชน

1) การศึกษา หมู่บ้านท่าด่านมีโรงเรียนสังกัดประถมศึกษา 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนท่าด่าน ประชากรในตำบลมีการศึกษาดังนี้

ไม่ได้รับการศึกษา	จำนวน	15 คน	ร้อยละ	0.25
ประถมศึกษา	จำนวน	3,010 คน	ร้อยละ	51.40
มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	1,807 คน	ร้อยละ	27.44
มัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน	1,000 คน	ร้อยละ	17.07
อนุปริญา	จำนวน	208 คน	ร้อยละ	3.55
ปริญญาตรี	จำนวน	15 คน	ร้อยละ	0.25

2) การสาธารณสุข หมู่บ้านท่าด่านมีบริการสาธารณสุขคือมีอนามัย 1 แห่งจำนวนบุคลากร 4 คน

5.1.6 ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

1) ลักษณะการแต่งกาย เป็นการแต่งกายแบบคนเมืองทั่วไป ไม่นิยมแต่งกายแบบชาวสวน

2) ที่อยู่อาศัย บ้านของชุมชนมีการจัดการการสร้างบ้านโดยปลูกอยู่ในสวน และไม่มีรั้วกันระหว่างสวนสามารถเดินไปมาระหว่างสวนได้มีเพียงบางหลังที่มีรั้วกันเนื่องจากมีการสร้างรีสอร์ทในบริเวณชุมชนด้วย

3) ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ชาวบ้านมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอยู่กับ การทำสวนและขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ประเพณีไทยทั่วไปยังคงมีอยู่แต่ไม่มีประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นเนื่องจากมีความเป็นสังคมเมืองสูง

5.1.7 แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จุดขายของท่าด่านโฮมสเตย์ก็คือสวนผลไม้และความเป็นชาวสวน การที่นักท่องเที่ยว เข้ามาเนื่องจากต้องการชมสวนและสัมผัสชีวิตของชาวสวนไม่ได้ต้องการความสะดวกสบายมาก นักเพราะหากต้องการความสะดวกสบายบริเวณใกล้เคียงก็มีบ้านพักและโรงแรมรีสอร์ทมากมาย ให้เลือกเข้าพัก นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผลไม้บนต้นไม้ได้ด้วยตัวเอง ได้สัมผัสชีวิตแบบโฮมสเตย์ แม้จะไม่เด่นชัดนักก็ตาม นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายไปบริเวณใกล้เคียงกับชุมชน

ภาพที่ 5.6 แสดงจุดชมท่องเที่ยวเกษตร

5.1.8 ฤดูกาลของการท่องเที่ยว

จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้ศึกษาพบว่าฤดูกาลมีอิทธิพลกับจำนวนนักท่องเที่ยว กล่าวคือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์จะเข้ามาพักมากในช่วงฤดูฝนหรือช่วงที่มี ปริมาณน้ำในแม่น้ำนครนายกสูงหรือตามแหล่งน้ำที่สามารถทำกิจการท่องเที่ยวได้ก็จะมีจำนวน นักท่องเที่ยวเข้ามาพักเป็นจำนวนมากกว่าในช่วงฤดูอื่นดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.5 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในแต่ละฤดูกาล

ฤดูกาล/เดือนที่นักท่องเที่ยวมาพัก	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)
ฤดูหนาว	466
พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์	
ฤดูร้อน	201
มีนาคม - พฤษภาคม	
ฤดูฝน	742
มิถุนายน - ตุลาคม	

แหล่งที่มา: ทำด่านโฮมสเตย์, 2546.

5.2 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของทำด่านโฮมสเตย์

ในการศึกษารั้วนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์จำนวน 4 หลังและผู้ที่เป็นประธานชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มทำด่านและกลุ่มตำบลหินตั้งโดยใช้หลักการจัดการ 4 m เข้ามาวิเคราะห์เพื่อที่จะได้สามารถวิเคราะห์ได้ตามหลักการ ว่าการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนทำด่านโฮมสเตย์เป็นเช่นไร และจะทําอย่างไรที่สามารถจะเข้าไปช่วยเหลือหรือควรส่งเสริมสนับสนุนด้านใดให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5.2.1 MAN คือ รูปแบบโครงสร้างกลุ่ม และการบริหารงานหน้าที่ต่าง ๆ ของกลุ่ม

1) ความเป็นมาของกลุ่ม

ด้วยศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายกที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งด้วยกัน อาทิ น้ำตกสาริกา น้ำตกนางรอง วัดตะไคร้ ล้วนแต่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบใหม่ ๆ เช่น กิจกรรมเดินป่า ล่องแก่งในแม่น้ำนครนายก ค่ายค และเรือยาง ขี่จักรยานท่องเที่ยว เส้นทางจักรยานเสือภูเขา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น โดยทุกกิจกรรมมุ่งเน้นเรื่องการอนุรักษ์เพื่อการยั่งยืน

กิจกรรมโฮมสเตย์ หรือที่พักในชุมชนนับเป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่ภาครัฐเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการ เนื่องจากเล็งเห็นถึงความพร้อมในศักยภาพของพื้นที่และการรวมตัวที่เข้มแข็งของสมาชิกกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์

กลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ จึงก่อตั้งขึ้นมาจากความพร้อมและประสานความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกที่มีความประสงค์จะถ่ายทอดวัฒนธรรม วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแบ่งบ้านพักของตัวเองส่วนหนึ่งที่ว่างอยู่ ให้นักท่องเที่ยวผู้สนใจกิจกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะ ได้ใช้ชีวิตอยู่ชายคาเดียวกับชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสัมผัสกับวิถีชีวิต อย่างแท้จริง

ความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ เนื่องมาจากได้รับความรู้จากการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งก่อนหน้านี้สมาชิกของกลุ่มได้พานักท่องเที่ยวที่สนใจต้องการชมสวนผลไม้เข้ามาเที่ยวชมในสวนตัวเองเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อได้รับความรู้จากกิจกรรมดังกล่าว จึงเปิดรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๓ เป็นต้นมา ปัจจุบันสมาชิกยังมีวิถีชีวิตเช่นเดิมไม่ว่านักท่องเที่ยวจะเข้ามาเยี่ยมชมหรือพักแรมหรือไม่ ก็ไม่เป็นปัญหาหรือทำให้วิถีชีวิตของสมาชิกเปลี่ยนไป เพราะสมาชิกไม่ได้มุ่งเน้นที่จะหารายได้จากการเข้าพักของนักท่องเที่ยว

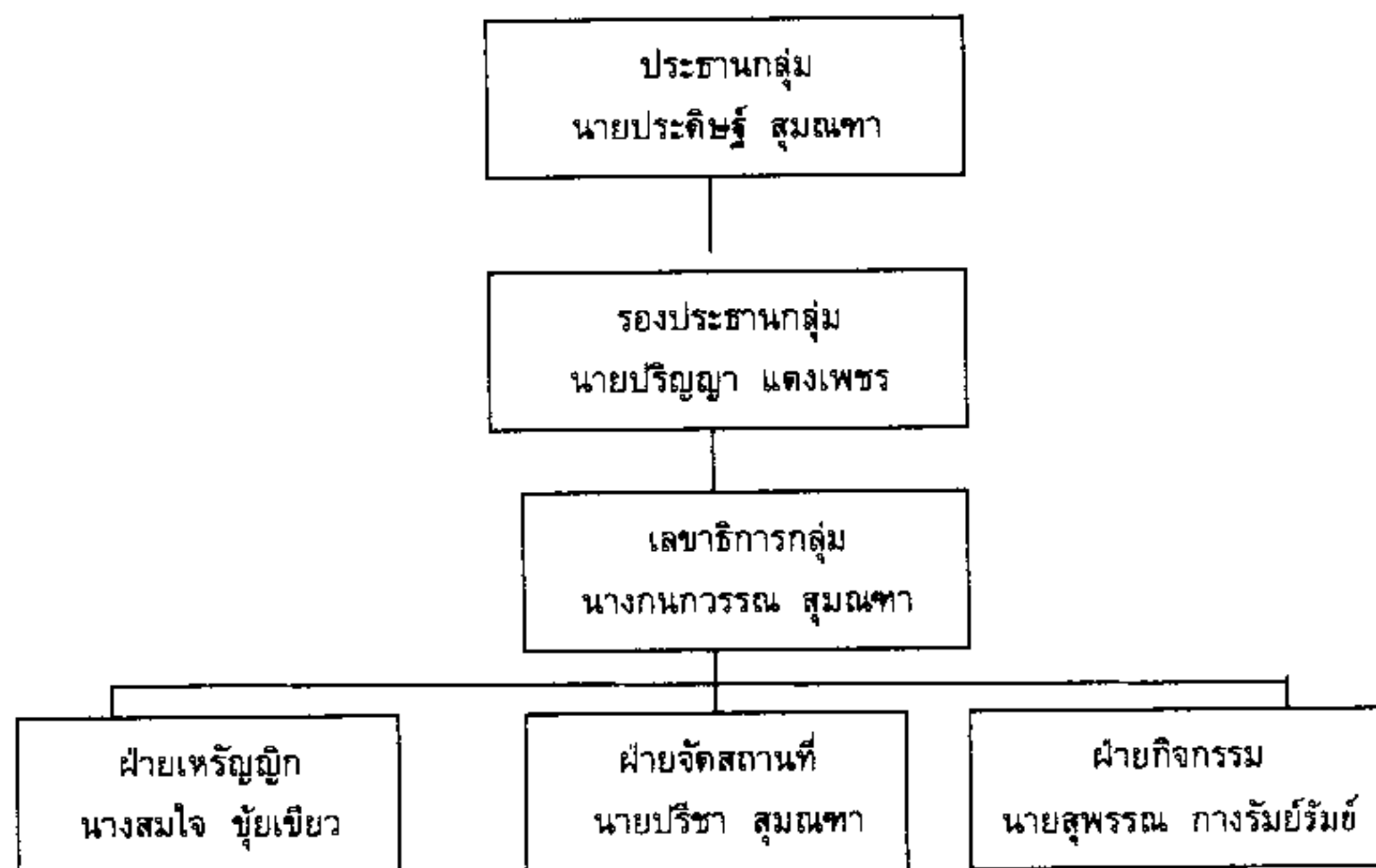
ภาพที่ 5.7 แสดงภาพประธานกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์

2) รูปแบบกลุ่ม หรือ โครงสร้างของกลุ่ม

รูปแบบของกลุ่มมีสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมกลุ่มเริ่มแรก 23 ราย การดำเนินการรูปแบบของกลุ่มเป็นแบบไม่ซับซ้อนเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนที่ตั้งบ้านอยู่ในละแวก

เดียวกันเมื่อได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจึงขยายตัวออกไปสู่ชุมชนชนทั้งตำบลรวมสมาชิกได้ 23 รายที่เข้าร่วมแต่เมื่อเริ่มมีการดำเนินการจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักจริงๆ สมาชิกที่อยู่เมื่อรู้ตัวว่าไม่มีศักยภาพเพียงพอในการต้อนรับนักท่องเที่ยวก็เริ่มถอนตัวออกไป หรือบางรายก็มีศักยภาพมากกว่าที่จะทำโฮมสเตย์ก็ออกไปทำกิจการบ้านพักที่เป็นส่วนตัวมากกว่าการทำโฮมสเตย์ที่ทำและบริหารงานโดยกลุ่ม ปัจจุบันเหลือบ้านที่ทำโฮมสเตย์จริงๆ เพียง 4 หลังเท่านั้นเอง โครงสร้างของกลุ่มจึงเล็กลงและไม่ซับซ้อนการบริหารงานของกลุ่มส่วนใหญ่จึงทำโดยบ้าน 4 หลังซึ่งทั้งหมดก็เป็นพี่น้องกัน 3 หลัง อีกหนึ่งหลังเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกัน ส่วนบ้านที่เหลือในย่านนั้นก็ไม่พร้อมที่จะเปิดรับ นักท่องเที่ยวซึ่งเหตุผลที่บ้านหลายหลังไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ก็เนื่องจาก มีสมาชิกในบ้านไม่เพียงพอที่จะสามารถดูแลและทำความสะอาดบ้าน หรือไม่มีเวลาและอีกหลายหลังกล่าวว่ากลัวลงทุนแล้วไม่มีแขกหรือนักท่องเที่ยวเข้าพัก

โครงสร้างองค์กรของกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์

แผนภูมิที่ 5.1 แสดงรูปแบบโครงสร้างกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์

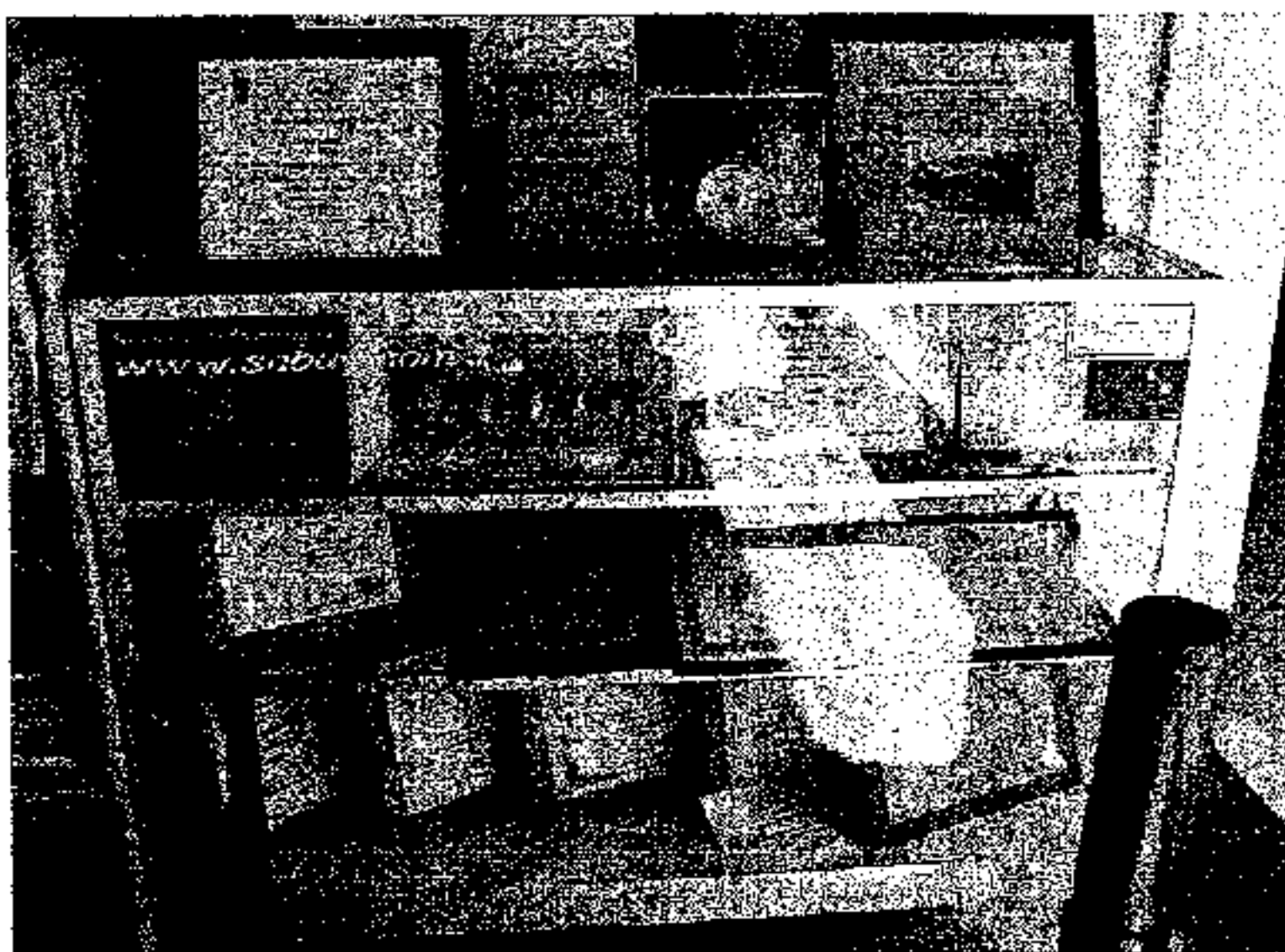
โดยมีสมาชิกในกลุ่มหน้าที่ตามโครงสร้างโดยมีรายละเอียดดังนี้

- ฝ่ายติดต่อลูกค้า/ หาลูกค้า นายประดิษฐ์ สุธมทนา ซึ่งเป็นประธานของกลุ่มทำหน้าที่ติดต่อลูกค้าและนำเสนอรายการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจรวมทั้งทำหน้าที่ติดต่อหน่วยงานภายนอกเพื่อการทำประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก
- ฝ่ายจัดสถานที่นายปรีชา สุธมทนา ทำหน้าที่จัดสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้าชมสวนและดูแลศูนย์ประชาสัมพันธ์กลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์
- ฝ่ายกิจกรรม นายสุพรรณ กางรัมย์ ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและดูแลการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว โดยปกติจะใช้ยูมัคคุเทศก์ซึ่งเป็นลูกหลานของกลุ่มท่าด่านเป็นผู้นำชมสวน
- ฝ่ายการเงิน นางสมใจ ข้วยเขียว ทำหน้าที่ฝ่ายการเงินของกลุ่มโดยจะมีการแถลงรายการใช้จ่ายของกลุ่มประจำทุกครั้งที่มีการประชุมและทำหน้าที่เบิกจ่ายเงินกลุ่มเพื่อใช้ในกิจกรรมของกลุ่ม
- ฝ่ายติดต่อหน่วยงานภายนอก นายประดิษฐ์ สุธมทนา ทำหน้าที่ติดต่อกับหน่วยงานภายนอกรวมทั้งทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โดยการออกฐานตามงานท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีหน่วยงานภาครัฐเชิญเข้าร่วมงาน

3) การฝึกอบรมของสมาชิกในกลุ่ม

สมาชิกในกลุ่มได้รับการอบรมด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนา การท่องเที่ยวและเพื่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวดังนี้

1. อบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน “ผู้ให้บริการที่พักแรมในชุมชน” (Home stay)
2. อบรมชลประทาน “เชื่อนคลองท่าด่านกับการส่งเสริมอาชีพของราษฎร”
3. สถาบันฝึกอบรมวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว “โครงการฝึกอบรมพัฒนาพนักงานในธุรกิจโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว” หลักสูตรแม่บ้าน
4. สถานีวิจัยควบคุมไฟฟ้าจังหวัดนครนายก “วันรณรงค์ให้ปลอดภัยวันพิษจากไฟฟ้า”
5. Be My guest การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โครงการอบรมเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล หลักสูตร “เจ้าบ้านที่ดี มีหัวใจไทย”

ภาพที่ 5.8 แสดงรางวัลและประกาศนียบัตรการเข้ารับการอบรมของสมาชิกกลุ่ม

5.2.2 MONEY คือ งบประมาณต่าง ๆ และการบริหารรายได้ของกลุ่มรวมทั้งการ จัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่ม

กลุ่มเรียกเก็บเงินค่าที่พัก/ ค่าอาหารจากนักท่องเที่ยวรายละ 100 บาท ต่อคนต่อ 1 คืน ค่าอาหาร คนละ 50 บาทในมื้อเช้า และกลางวัน ส่วนมื้อเย็นคนละ 80 บาทเหมือนกันทุกหลัง มาตรฐานเดียวกันและเงินที่เก็บนั้นคิดว่าเหมาะสมแล้วคุณประดิษฐ์ สุ่มณฑา กล่าวว่า "ราคานี้เหมาะสมหากเก็บค่าที่พักแพงนักท่องเที่ยวก็ไม่พักกับเราคู่แข่งเราเยอะมากทั้งโรงแรม รีสอร์ทมากมายและอีกอย่างหากเก็บค่าที่พักไม่แพงนักท่องเที่ยวจะได้มีเงินมาซื้อของที่ระลึกจากเราเพิ่มขึ้น เช่นมีเงินซื้อผลไม้ของเรา จะได้ซื้อของที่ชาวบ้านในชุมชนฝากมาขาย ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนมากขึ้นกว่าที่เงินจะมาระจุกอยู่แต่กับคนทำโฮมสเตย์"

นักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนมากมาพัก 1 - 2 คืน ภายใน 1 เดือน คิดเป็นรายได้ ตกเดือนละ 4000 บาทต่อผู้ประกอบการ 1 ราย และทางกลุ่มไม่มีปัญหาด้านการแบ่งรายได้ของกลุ่ม โดยกลุ่มมีหลักการในการบริหารด้านการเงินของกลุ่มคือ กลุ่มเป็นผู้บริหารเอง ทุกคนต้องหักรายได้ 10 บาทจากค่าที่พักที่เก็บได้จากนักท่องเที่ยว 1 คน เข้ากลุ่มเพื่อเป็นกองทุน ในการทำโครงการประชาสัมพันธ์หรือเป็นกองทุนให้สมาชิกในกลุ่มกู้ยืมในการพัฒนาบ้านพักของ ตนเอง การดำเนินการในตอนแรกทำโดยเหรียญของกลุ่มเป็นผู้ทำหน้าที่เบิกจ่ายจากการสัมภาษณ์ได้ ข้อมูลว่าการดำเนินการด้าน การเงินของกลุ่มได้เปลี่ยนไปเป็นประธานกลุ่มดำเนินการเอง เนื่องจากเหตุผลที่ว่า เหรียญกลุ่มไม่มีเวลาเนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพ ประธานจึงเป็น ผู้ดำเนินการเองทั้งหมด

ส่วนในช่วง ฤดูการท่องเที่ยวไม่มีผลกับรายได้ของกลุ่มเนื่องจากรายได้หลักของชาวบ้านที่นี้มาจากการทำสวนการทำโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพเสริมเมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวชาวบ้านก็ไม่เดือดร้อนเพียงแต่ประเภทของนักท่องเที่ยวอาจเปลี่ยนไปจากช่วงฤดูฝน นักท่องเที่ยวอาจเป็นผู้ที่นิยมการท่องเที่ยวแบบผจญภัยส่องแก่งเล่นน้ำเมื่อหมดหน้าน้ำ นักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นก็หมดไปพอเข้าฤดูหนาวก็จะมีนักท่องเที่ยวประเภทชอบปีจักรยาน นอนเต้นท์สัมผัสบรรยากาศแบบชาวสวนและบรรยากาศที่เย็นเนื่องจากทำด้านอยู่ติดกับเขาใหญ่ เมื่อถึงฤดูร้อน ก็ถึงหน้าผลไม้ ออก นักท่องเที่ยวก็เปลี่ยนเป็นประเภทที่ชอบเก็บผลไม้กินเองมาซื้อผลไม้เก็บผลไม้ถึงในสวนได้เรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน วงเวียนเป็นวัฏจักรแบบนี้ไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านที่นี้จึงไม่เดือดร้อนจากฤดูกาลท่องเที่ยว

ดังนั้น โดยรวมการจัดการทางการเงินของกลุ่มจึงไม่ค่อยเป็นปัญหา เนื่องจากสมาชิกมีน้อยและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่ลงตัวทำให้การขัดแย้งในด้านการเงินจึงไม่เกิด แต่ทั้งนี้หากผู้ประกอบการในกลุ่มมีการเรียกร้องให้เปลี่ยนวิธีการจัดการด้านการเงินอาจมีปัญหาเนื่องจากในปัจจุบันผู้ที่ดำเนินการด้านการเงินของกลุ่มจริง ๆ คือประธานกลุ่มไม่ใช่ற்றுญิกกลุ่มดังที่แต่งตั้งจึงเป็นการที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว

ภาพที่ 5.9 แสดงผลิตภัณฑ์ OTOP ที่วางจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว

5.2.3 MATERAIL คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ระบบ สาธารณูปโภค ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวัฒนธรรม จุดขายของกลุ่มโฮม สเตย์

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์คือบรรยากาศธรรมชาติพรรณไม้ต่าง ๆ ในสวนวิถีชีวิตชาวสวนและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ราคาถูกช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากที่สุดคือช่วงฤดูฝนและเทศกาลที่หยุดยาว ๆ นักท่องเที่ยวจะมาลองแ่งหรือพักผ่อนแบบสบาย ๆ และหากนักท่องเที่ยวต้องการให้ถ่ายทอดความรู้ เช่น การทำสวน การแกะสลักเห้างไม้ไผ่ นวด เหล้าสมาชิกก็ยินดีที่จะถ่ายทอดและแนะนำทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลักลักษณะความเป็นอยู่ของนักท่องเที่ยวก็อยู่แบบชาวบ้านกินนอนและใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านธรรมดาปฏิบัติตนตามกฎหมายและหากผู้มาเยือนไม่เคารพกฎประเพณี วัฒนธรรม อันดีงามสมาชิกหรือเจ้าของบ้านก็จะตักเตือน

คุณประติษฐ์ สุมณฑาคิดว่ากลุ่มของเขายังไม่มีความพร้อมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวในเรื่องจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามามาก ๆ และไม่มีความพร้อมในเรื่องบ้านพักที่มีไม่เพียงพอของกลุ่มเนื่องจากความไม่แน่นอนของสมาชิกในกลุ่มที่แต่เดิมมีจำนวน 23 ราย แต่ต่อมาเหลือ 9 ราย และ 4 รายในที่สุด ปริมาณบ้านพักที่ไม่แน่นอนและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่แน่นอนก่อให้เกิดปัญหาการไม่ลงตัวของสมาชิกในกลุ่ม เช่น หากมีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาประธานได้แจ้งให้สมาชิกรับทราบและเตรียมพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวเก็บกวาดบ้านเตรียมอาหารรอปรากฏว่า นักท่องเที่ยวไม่มา สมาชิกก็ผิดหวังและเป็นลักษณะนี้บ่อยครั้งจนสมาชิกไม่มีความแน่ใจจึงทำให้สมาชิกลดลง (เนื่องการจองบ้านพักไม่มีการโอนเงินผ่านธนาคารก่อนมาพักคุณประติษฐ์ให้เหตุผลว่าเขาทำโฮมสเตย์เป็นอาชีพเสริมจึงไม่ต้องมีการจองโดยการโอนเงินผ่านธนาคาร) เขาคิดว่ากลุ่มของเขาคงจะไม่ขยายเพิ่มแล้วและมีความคิดว่าควรมีการพัฒนาการจัดการปรับปรุงแก้ไขในการ รองรับนักท่องเที่ยวโดยรับนักท่องเที่ยวในปริมาณที่กลุ่มสามารถรับได้เท่านั้นพอและมีวิธีการในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวโดยใช้วิธีปากต่อปากและการบริการที่ดี คุณประติษฐ์กล่าวว่าการบริการที่ดีและเป็นกันเองของสมาชิกจะเป็นการ ประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุดในการดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาอปรกับการเตรียมตัวเป็นเจ้าบ้านที่ดียิ้มแย้มแจ่มใสและอบอุ่นจะทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวที่นี่ซ้ำอีกครั้ง

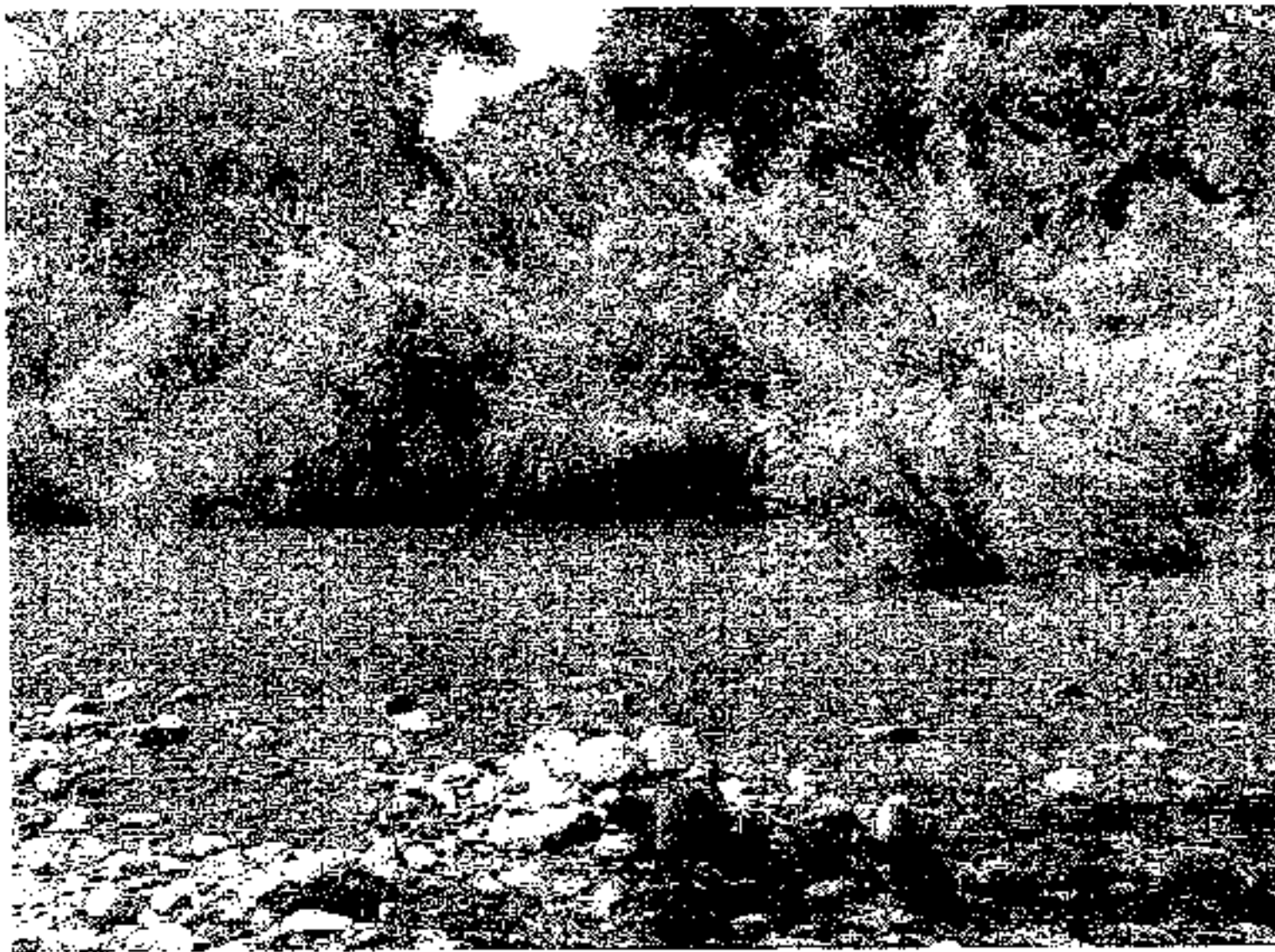
ภาพที่ 5.10 แสดงสวนส้มโอแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา ร้านขายของทั่วไปจะขาดเพียงโทรศัพท์สาธารณะในกลุ่มเท่านั้น ความสะดวกในหมู่บ้านสำหรับนักท่องเที่ยวนั้นมีพร้อมทุกอย่างป้ายบอกทางเข้าออก หมู่บ้าน ที่กัลปพฤกษ์ ป้ายที่จอดรถมีเพียงพอและกลุ่มคิดว่าไม่ควรมีมากกลัว นักท่องเที่ยวเข้ามามากแล้วต้อนรับเขาไม่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวผิดหวังว่าไม่เห็นดีเท่าที่โฆษณาเลย นักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพและในจังหวัดใกล้เคียงและส่วนใหญ่จะเดินทางกลับมามีบางคนมาตั้งแต่เปิดโฮมสเตย์ครั้งแรกปัจจุบันนี้ยังโทรศัพท์คุยติดต่อกันอยู่เลย

นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวไม่เคยสร้างปัญหาให้กับครอบครัวผู้ประกอบการและไม่เคยทำความลำบากใจให้กับเจ้าของบ้านเลย ก่อนเกิดโฮมสเตย์สภาพหรือลักษณะของบ้านที่พักได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นสมาชิกในกลุ่มบอกว่าบ้านสะอาดขึ้นและกลายเป็นคนรักสะอาดเป็นนิสัย นอกจากนี้ในชุมชนได้มีการปลูกผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารนำมาใช้ปรุงอาหารให้นักท่องเที่ยวรับประทานบ้างเป็นบางครั้ง

ภาพที่ 5.11 แสดงทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน

ภาพที่ 5.12 แสดงลำธารด้านหน้าโฮมสเตย์

5.2.4 MANAGEMENT คือ ด้านการจัดการในด้านการวางแผนการปฏิบัติ กิจกรรมตามแผนที่วางไว้ การติดตามประเมินผล การจัดการในด้านต่าง ๆ

- 1) การจัดเตรียมบ้านพัก สมาชิกจะจัดเตรียมบ้านพักตามสภาพเดิมที่เป็นอยู่ โดยจะพัฒนาในเรื่องของความสะอาดของบ้านเรือน และรอบบริเวณบ้านพัก การจัดการบ้านพักให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและตกแต่งรอบบริเวณด้วยไม้ดอกไม้ประดับที่หาได้ในท้องถิ่น แต่ละบ้านจะมีข้อกำหนดเฉพาะสำหรับการรับนักท่องเที่ยว เช่น บางบ้านมีที่ว่างสำหรับนักท่องเที่ยว จำนวน 2 คน จะต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น เนื่องจากเจ้าของบ้านพักหลังดังกล่าวเป็นผู้หญิง
 - 2) การจัดลำดับบ้านพัก สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวสมาชิก ได้เรียงลำดับการรับนักท่องเที่ยวไว้แล้ว ยกเว้นกรณีที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตเฉพาะด้าน เช่น นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้การแกะสลักเห้งไม้ไผ่ เป็นต้น ในกรณีดังกล่าว ทางกลุ่มฯ ก็ จะจัดให้นักท่องเที่ยวได้พักในบ้านของช่างแกะสลักเห้งไม้ไผ่ หากบ้านดังกล่าวมีหลายหลังก็จะ เรียงลำดับเฉพาะในกลุ่มผู้แกะสลักเห้งไม้ไผ่
 - 3) กฎระเบียบของการเข้าพัก ในกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ ซึ่งสมาชิกได้ร่วมกันกำหนดไว้ ดังนี้
 - นักท่องเที่ยวต้องติดต่อผ่านทางศูนย์ประสานงานของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ก่อน
 - ต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เช่น แต่งกายสุภาพ ไม่แสดง กิริยาวาจาที่ไม่สุภาพอันเป็นการลบหลู่ ดูหมิ่น สิ่งที่เคยพบของชุมชน
 - ไม่นำสิ่งเสพติดเข้าชุมชน
 - ไม่พกพาอาวุธและวัตถุระเบิดเข้ามาในชุมชน
 - ต้องช่วยกันดูแล ความสะอาด รักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ
 - ทางกลุ่มมีสิทธิ์ที่จะพิจารณาให้เข้าพัก หรือไม่ก็ได้
 - 4) มาตรการรักษาความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้านก่อนนัก ท่องเที่ยวเข้าพักแรม จะต้องกรอกประวัติให้เป็นข้อมูลก่อน โดยอ้างอิงได้จากบัตรประจำตัว ประชาชน ซึ่งเจ้าของบ้านจะให้การดูแลนักท่องเที่ยวผู้เข้าพักเป็นอย่างดี หากสมาชิกไม่ปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ กลุ่มสมาชิกเองมีสิทธิ์งดรับนักท่องเที่ยวได้
 - 5) การจัดระเบียบและพัฒนาบ้านพัก และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านจะมีการกำหนด วันสัมนาสภาพภูมิทัศน์โดยรวมของหมู่บ้านเป็นประจำ
 - 6) การประสานงานร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่มีการประสานงานจัด กิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิ ประสานงานกับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในการ จัดกิจกรรมล่องแก่ง เดินป่า ขี่จักรยานเสือภูเขา ใต้หน้าผา เป็นต้น
- การจัดการในเรื่องขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชนนายประดิษฐ์กล่าวว่าใช้วิธีฝังกลบ หรือไม่ก็เผาหากเป็นขยะเปียกเช่นพืชผักเศษอาหารก็ใช้ทำปุ๋ยหมักใส่ต้นไม้หากเป็นขยะแห้งก็

แยกกระหว่างขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้เช่นขวดพลาสติกขวดเหล้านำมาขายกับขยะที่ใช้ไม่ได้แล้วจริงๆก็ทำการเผาทิ้ง นอกจากนี้ยังมีการแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมเป็นสัดส่วนว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ใดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว

เมื่อกล่าวถึงความต้องการให้ชุมชนมีการจัดโฮมสเตย์อย่างไรในอนาคตนายประติษฐ์กล่าวว่าต้องการให้ชุมชนของตนมีสมาชิกเพียงพอแล้ว และเสนอว่าหากใครต้องการเข้าร่วมกลุ่มหรือทำโฮมสเตย์ก็ควรจะแยกกลุ่มทำ นายประติษฐ์กล่าวว่าการทำโฮมสเตย์ควรทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ออกไปหากกลุ่มใหญ่จะดีมากกว่าที่จะทำจากกลุ่มใหญ่แล้วเหลือสมาชิกน้อยลงแบบที่กลุ่มของเขาเคยประสบมาแล้ว การทำกลุ่มใหญ่มีปัญหาหากทั้งความไม่พร้อมของสมาชิกความขัดแย้งทางความคิดพลอยจะทำให้เกิดการไม่สามัคคีในชุมชนต่อไปในอนาคตอีกด้วย สำหรับสมาชิกในกลุ่มที่ไม่พร้อมเขาจะรู้ตัวว่าไม่พร้อมและออกจากกลุ่มไปเองโดยธรรมชาติ

จากการได้ดูงานและการได้เรียนรู้สมาชิกในกลุ่มได้นำความรู้เกี่ยวกับความสำเร็จ การแก้ปัญหาของชุมชนอื่น ๆ มาพัฒนาชุมชนอยู่เสมอเช่นเมื่อครั้งไปดูงานที่สมุทรสาครก็ได้แนะนำแนวคิดเรื่องราคามาทบทวนว่ากลุ่มของทำค่านไม่ควรขึ้นราคาเพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถมีเงินมากพอที่จะซื้อของที่ระลึกได้ แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการแต่ละกลุ่มโฮมสเตย์ย่อมต่างกันทั้งพื้นที่และวัฒนธรรมการที่จะเอาแบบอย่างของแต่ละกลุ่มมาใช้นั้นย่อมเป็นไปได้ยาก แต่จะนำมาผสมผสานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจเป็นไปได้บ้าง นอกจากนี้กลุ่มมีการติดตามสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในบริการที่ได้ปฏิบัติต่อกับนักท่องเที่ยวโดยสำรวจจากการบันทึก ข้อความในสมุดเยี่ยมบ้านพักของนักท่องเที่ยวและจากการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งของนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิม

ทิศทางของกลุ่มในอนาคตได้เผยแพร่และหาโอกาสสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีโอกาสก้าวเข้ามาทำงานเพื่อชุมชนและสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนอยู่ตลอด โดยส่งเสริมให้ลูกหลานในชุมชนได้มีโอกาสสัมผัสการทำงานกับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เป็นภาคีเครือข่ายภายในกลุ่มโฮมสเตย์

ภาพที่ 5.13 แสดงบ้านพักที่เข้าร่วมโฮมสเตย์

ภาพที่ 5.14 แสดงบ้านพักที่เข้าร่วมโฮมสเตย์

กิจกรรมที่น่าสนใจ

1. การทำสวนผลไม้ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทำสวน โดยเก็บผลไม้เอง ได้ฝึกการขายพันธุ์ไม้ การดูแลต้นไม้ และซื้อผลไม้ราคาถูกตามฤดูกาล
2. กิจกรรมการแกะสลักเหาะไม้
3. จักรยาน แต่ละบ้านสมาชิกทำด้านโฮมสเตย์จะมีจักรยานเสือภูเขา หรือจักรยานบ้าน ให้เช่าบริการมีอัตราดังนี้
 - จักรยานเสือภูเขา 80 บาท 1/คัน/1 คน
 - จักรยานบ้าน 50 บาท 1/คัน /1 คน
4. การล่องแก่ง ซึ่งจะล่องแก่งได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม และปลอดภัยซึ่งอยู่ในดุลพินิจของกลุ่ม
5. กิจกรรมการเดินป่า
6. กิจกรรมดูนกธรรมชาติ
7. กิจกรรมตกปลา
8. นวดแผนไทย (แบบราชสำนัก) 120 บาท
9. นวดฝ่าเท้า 150 บาท

ภาพที่ 5.15 แสดงภาพจักรยานที่ให้นักท่องเที่ยวเช่า

ภาพที่ 5.16 แสดงภาพกิจกรรมของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 5.17 แสดงกิจกรรมในการท่องเที่ยว

5.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเจ้าหน้าที่หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดท่องเที่ยวที่ทำด้านโฮมสเตย์ และหน่วยงานผู้สนับสนุนภายนอกได้แก่

- องค์การบริหารส่วนตำบล
- เกษตรจังหวัดนครนายก
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง เขต 8)
- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)
- กรมชลประทาน(เขื่อนคลองท่าด่าน)

ผู้ศึกษาได้นำผลการสัมภาษณ์ประมวลรวมได้ดังนี้

5.3.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ที่

สนับสนุน

- 1) ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย

ชุมชน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความเข้าใจและสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และยังกล่าวว่าการท่องเที่ยวแบบดังกล่าวจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและจะทำให้ลดการบุกรุกพื้นที่ป่า แต่ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานกล่าวว่า การท่องเที่ยวดังกล่าวจะต้องไม่รบกวนในส่วนที่เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือกระทำการละเมิดต่อพื้นที่อนุรักษ์อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากร ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นและรักษาสภาพเดิมไว้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้แก่นักท่องเที่ยวประสบการณ์ต่าง ๆ ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวว่าหากประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมก็จะทำให้ผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวไม่ตกอยู่กับใครคนใดคนหนึ่งแต่จะตกอยู่กับชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรนั่นเองเจ้าหน้าที่ของเกษตรจังหวัดยังกล่าวว่าชุมชนก็จะเกิดการหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ทำลายเพราะทรัพยากรเหล่านี้จะก่อให้เกิดชุมชนมีรายได้ เจ้าหน้าที่จากเขื่อนคลองท่าด่านกล่าวว่าเขื่อนยินดีที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวของ ชุมชนเพราะโดยปกติแล้วเขื่อนก็เป็นอีกหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ในส่วนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีความคิดเห็นตรงกับหน่วยงานอื่นและยินดีที่จะสนับสนุนซึ่งในขณะนี้ใน ชุมชนก็มีการรวมกลุ่มในการทำการท่องเที่ยวของชุมชนมีสมาชิกประมาณ 900 คนในชุมชนที่เข้าร่วมโดยใช้ชื่อกลุ่มว่ากลุ่มส่งเสริมอาชีพการท่องเที่ยวเชิงบริการเขื่อนคลองท่าด่านท่าด่าน

2) ความคิดเห็นในเรื่องความเหมาะสมในการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยว

เที่ยว

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นว่าการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวเอง เป็นสิ่งที่เหมาะสมเพียงแต่ต้องมีกฎเกณฑ์และสมาชิกบริหารการท่องเที่ยวของกลุ่มต้องได้รับการอบรมด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยก็มีการอบรมชุมชนบ่อยครั้งในเรื่อง การท่องเที่ยว เชิงนิเวศแก่สมาชิกในชุมชน กรมอุทยานมีความคิดว่าจะมีการอบรมมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นในชุมชนเป็นผู้นำเที่ยวแต่ทั้งนี้กรมอุทยานมองว่าไม่ใช่หน้าที่ของกรมอุทยานที่จะจัด อบรมอีกทั้งยังขาดงบประมาณ และในเรื่องของความไม่พร้อมของชุมชน แต่ทั้งนี้อุทยานมีความ ยินดีที่จะเป็นวิทยากร อบรมชาวบ้านหรือผู้นำเที่ยวในท้องถิ่นให้เสมอ หากมีการร้องขอแต่ เนื่องจากช่วงนี้อุทยานมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการนำเที่ยวในป่า(ในการเดินป่าจะต้อง ผ่านการขออนุญาตจากจังหวัดและทางจังหวัดจะขอให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นผู้นำทาง)จึงคิดว่าการ ให้ชุมชนเข้ามาจัดการเป็นเรื่องที่เหมาะสม

3) การบริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่กล่าวว่ามักมีนักท่องเที่ยวเข้ามาขอข้อมูลการท่องเที่ยว เสมอและหน่วยงานทุกหน่วยยินดีที่จะให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะเกษตร จังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงด้านการท่องเที่ยวเชิง เกษตร และเชิงนิเวศ

4) แนวคิดการให้มีการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าควรมีการรวมตัวกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่น เพื่อแบ่งฝ่ายในการทำหน้าที่และรับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ และส่วนที่เป็นส่วนรวมที่ต้อง รับผิดชอบร่วมกันเช่นผู้ประกอบการโฮมสเตย์ผู้ประกอบการกิจกรรมท่องเที่ยวควรมีให้มีการ ตัดราคากันในการดำเนินกิจการและควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาแนะนำ มีการสร้างงาน สร้าง บุคลากรทางการท่องเที่ยวโดยให้คนในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ เช่นมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น คอยให้ ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้คนท้องถิ่นเกิดความรักความหวงแหนในทรัพยากรโดยตรง และ การแนะนำให้คนในท้องถิ่นต้อนรับคนมาเยี่ยมเยือนด้วยมิตรไมตรี โดยการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทยยินดีที่สนับสนุน (ปกติก็ดำเนินการอยู่) เกษตรจังหวัดและองค์กรบริหารส่วนตำบลมี ความเห็นว่า ชุมชนควรมีการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชาวบ้านในชุมชน โดยมีหน่วยงาน และงบประมาณของจังหวัดในการให้ความสนับสนุน ลำพังงบประมาณของ อบต.เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอเนื่องจากงบประมาณของอบต. ใช้เพื่อสร้างระบบ สาธารณูปโภคเป็นส่วนใหญ่

5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

(1) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านดีและไม่ดีคือก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในชุมชนมีคนมาลงทุนในชุมชนเพิ่มมากขึ้นมีการจ้างงานกันมากขึ้นมีการกระจายรายได้สู่ชาวบ้านเจ้าของพื้นที่แต่ก็ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจปัญหารายได้ตามฤดูกาลถ้าฤดูกาลท่องเที่ยวชาวบ้านก็จะมีรายได้มากแต่ถ้าหมดฤดูกาลชาวบ้านก็ทำสวนรายได้ก็น้อยลง และยังเกิดปัญหาการแย่งผลประโยชน์ของชุมชนการผูกขาดทางการท่องเที่ยวบางกิจกรรมเช่นการเดินป่าเดิมเป็นโครงการของจังหวัดแต่ผู้ที่รับบริการส่วนมากต้องใช้บริการการเดินป่าของผู้ใหญ่ถาวรเพียงเจ้าเดียวเมื่อสอบถามดูก็พบว่าไม่มีผู้ที่ชำนาญด้านการจัดกิจกรรมนี้เท่าผู้ใหญ่ ในขณะที่อุทยานกล่าวว่าไม่นำเดินป่าให้ผู้ใหญ่อีกแล้วหากจะนำให้ ก็ต้องมีหนังสือร้องขอมาจากจังหวัดเท่านั้น

การขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่เริ่มมีการสร้างเขื่อนคลองท่าด่านได้เกิดอาชีพใหม่แก่ชาวบ้านในชุมชนคือการทำกิจกรรมล่องแพยางและอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการสร้าง รีสอร์ทมากมายในพื้นที่

การสร้างสรรคอาชีพและการจ้างงานในชุมชน ชุมชนท่าด่านและสมาชิกในตำบลหินตั้งมีการสร้างสรรคอาชีพในการทำของที่ระลึกขายได้แก่การแกะสลักไม้ไผ่ และทำขนมขายรวมทั้งมีการจ้างงานในรีสอร์ทก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

ปัญหาราคาค่าครองชีพสูงขึ้น ด้วยจังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวมากและตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพจึงทำให้ค่าครองชีพใกล้เคียงกับกรุงเทพที่มีค่าครองชีพสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นที่อยู่ไกลกรุงเทพออกไป

(2) ผลกระทบ ด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงแบบแผนประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนย่อมเกิดธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในพื้นที่มีการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาเสริม หรือเป็นอาชีพหลักใหม่ของประชาชนในชุมชนทำให้ชาวบ้านมีรายได้ตลอดปี

การสร้าง ความเจริญทางสังคมการสร้างความสะดวกสบายแก่ชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเช่น ไฟฟ้า ถนน นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารเกิดขึ้นมากมาย

การสร้างสามัคคีแก่ชุมชนท้องถิ่น เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านในชุมชนเพื่อตั้งกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่นก่อให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชนและเป็นการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนในชุมชนเนื่องจากชาวบ้านรักในท้องถิ่น

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชนท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ อบต.กล่าวว่าไม่ค่อยเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเท่าใดนักจากการท่องเที่ยว แต่ส่วนมากเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการขายที่ดินในการทำเขื่อนคลองท่าด่านเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากบางรายขายที่ดินได้เงินเป็นจำนวนมากจึงเกิดการฟุ้งเฟ้อ กล่าวกันว่าบริษัทรถยนต์เข้ามา ตั้งเต็นท์ขายรถถึงในชุมชน

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยอันดีของชุมชนท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์และสอบถาม เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเกือบทุกคนกล่าวว่าชุมชนไม่ค่อยได้เปลี่ยนแปลงนิสัยอันดี เช่น ความรักสงบการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่การช่วยเหลือกัน และกันระหว่างหมู่บ้านยังคงเป็นไปด้วยดี

ปัญหาเพศพาณิชย์ในชุมชนท้องถิ่น ชุมชนไม่มีปัญหาในด้านนี้แต่จากการสอบถามวัยรุ่น และกลุ่มนักเที่ยวในวัยอันควร กล่าวว่าไม่แน่ใจในอนาคตอาจมีมากขึ้นแต่ที่มีในขณะนี้ไม่มีในพื้นที่

ปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ทุกหน่วยงานกล่าวว่าปัญหาดังกล่าวไม่ค่อยมีเนื่องจากชุมชนทำค่านเป็นชุมชนเล็กๆ และเกิดมาจากการรวมตัวของชาวบ้านที่พอใจในอาชีพหลักคือการทำสวนแต่การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมชาวบ้านจึงไม่ได้ยึดติดกับรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทั้งทุกหน่วยงานก็คอยสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

ปัญหาการเกิดอาชญากรรมขึ้นในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลกล่าวว่าไม่เคยมีคดีใหญ่หรือเรื่องร้ายแรงในพื้นที่ชาวบ้านถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันไป และปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่นก็ไม่มีเช่นกัน

(3) ผลกระทบ ด้านวัฒนธรรม

การใช้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูลว่าชุมชนทำค่านไม่ได้ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นจุดขายแต่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการทำสวนและการขยายพันธุ์ไม้รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นจุดขายและมีการช่วยฟื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแกะสลักเหียงไม้ไม่ก่อให้เกิด การสร้างความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจของวัฒนธรรมแก่ชุมชน ท้องถิ่นการร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เกษตรจังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการ ส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่นตามร้านค้า และร้านขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว

ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่าจังหวัดนครนายกอยู่ในเขตภาคกลางนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็มาจากภาคกลาง

ดังนั้นความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงมีน้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวในภาคต่างๆ แต่ก็มีบางเช่นการร้องเพลงเสียงดังของกลุ่มวัยรุ่นที่ติดคะนอง การไม่สำรวมเมื่ออยู่ต่อหน้านักท่องเที่ยวที่เป็นผู้ใหญ่กว่ากว่าของกลุ่มวัยรุ่น

ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ข้อมูลว่าบ่อยครั้งที่ต้องเตือนชุมชนให้พยายามรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาวสวนไว้เพื่อคงความดึงดูดใจจากนักท่องเที่ยวและไม่ควรนำความเป็นเมืองเข้ามาในชุมชนมากเกินไป เช่น การร้องคาราโอเกะที่ดังรบกวนบ้านหลังอื่น การแต่งตัว การต้อนรับนักท่องเที่ยว เหมือนเช่นที่เกษตรจังหวัดกล่าว่าทำด้านโฮมสเตย์มีจุดขายที่การมีผลไม้ปลอดปีให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม และเก็บกินหากตัดทำลายแล้วสร้างบ้านพักใหม่หมดนักท่องเที่ยวจะเข้ามาดูอะไร

(4) ผลกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม

การสร้างความตระหนัก ถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น การช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นทุกหน่วยงานกล่าวว่าได้พยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการอนุรักษ์ธรรมชาติผู้ให้สัมภาษณ์จากเขื่อนคลองท่าด่านกล่าวว่าทางเขื่อนได้มีโครงการมากมายแก่เยาวชนในท้องถิ่นในการเข้าค่ายร่วมทำกิจกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน กรมอุทยานมีความคิดว่าทรัพยากรทางการท่องเที่ยวก็คือ สิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นทำให้การท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ การท่องเที่ยวอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ถ้าสิ่งแวดล้อมดีการท่องเที่ยวก็เจริญก้าวหน้าและถ้าไม่รักษาสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวก็แย่

ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่อุทยานกล่าวว่าปัจจุบันยังมีการลักลอบนำสัตว์มาจากป่าอยู่บ้างโดยที่ทางเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงได้ และยังมีการตัดไม้หอม ตัดกล้วยป่าเพื่อนำไปตองไปขาย การหาหน่อไม้ในป่าของชาวบ้าน แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าคนที่มาลักลอบส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่แต่เป็นชาวเขมรที่ลักลอบเข้ามาทำงานซึ่งบุคคลเหล่านี้มีความชำนาญในการเลือกดูไม้หอมและจะฟันทั้งต้นทำให้ไม่เกิดไม้หอมขึ้นมาทดแทน ส่วนการบุกรุกที่ดินนั้นทางอุทยานกำลังดำเนินการจัดการเพื่อเรียกพื้นที่คืนอยู่ ปัญหาระบบนิเวศของพืชและสัตว์สูญหายไปจากชุมชนท้องถิ่น ยังไม่มีเนื่องจากพื้นที่ที่เป็นชุมชนเป็นพื้นที่ทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่และเป็นที่ยกของเอกชนที่รกร้างว่างเปล่า พื้นที่ที่เป็นป่าและมีพืชและสัตว์อาศัยจะเป็นพื้นที่ในเขตอุทยาน

ปัญหาขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลในชุมชนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบันยังไม่สามารถเก็บขยะได้เนื่องจากไม่สามารถหาพื้นที่ทิ้งได้ปัจจุบันต้องไปทิ้งที่ปราจีนบุรี และสำหรับขยะทั่วไปของชาวบ้านก็จัดการกันเองส่วนใหญ่ก็เผาหรือฝังกลบ

ปัญหามลภาวะทางเสียงในชุมชนท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกล่าวว่าปัจจุบันมลภาวะทางเสียงน่าจะมาจากนักท่องเที่ยวที่กินสุรา และมากัน

แบบฉิ่งฉาบทัวร์เปิดเพลงเสียงดังซึ่งผู้ที่มาเที่ยวส่วนใหญ่จะมาเที่ยวที่น้ำตกซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ไม่สามารถควบคุมได้ในขณะนี้กรมอุทยานแห่งชาติกำลังดำเนินเรื่องขอพื้นที่น้ำตกคืนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด

5.3.2 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

5.3.2.1 บทบาทหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

- 1) พัฒนาระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่รับผิดชอบ
- 2) สนับสนุนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว
- 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์
- 4) งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 5) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ในกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

ปัญหาอุปสรรคความต้องการของหน่วยงาน

- 1) งบประมาณไม่เพียงพอ
- 2) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่รับผิดชอบ
- 3) ด้านการพัฒนาการบริการพื้นฐานเนื่องจากต้องติดต่อโดยตรงกับ

ประชาชน จึงเป็นหน่วยงานที่รับปัญหามากที่สุด

จากการสัมภาษณ์องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อชุมชนและสังคมในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจแก่ชาวบ้านในชุมชน ในส่วนของการท่องเที่ยวเน้นทาง อบต.ได้ทำอินเทอร์เน็ตตำบล เผยแพร่เว็บไซต์ของท่าด่านโฮมสเตย์และสินค้าด้านการท่องเที่ยวของตำบล มีการสนับสนุนด้านอาชีพแก่ชาวบ้านที่สนใจทำสินค้าที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว เช่น การทำไม้กวาด การทำกล้วยฉาบ และผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร สร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ยังได้ทำการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5.3.2.2 บทบาทและหน้าที่ของเกษตรจังหวัดนครนายก

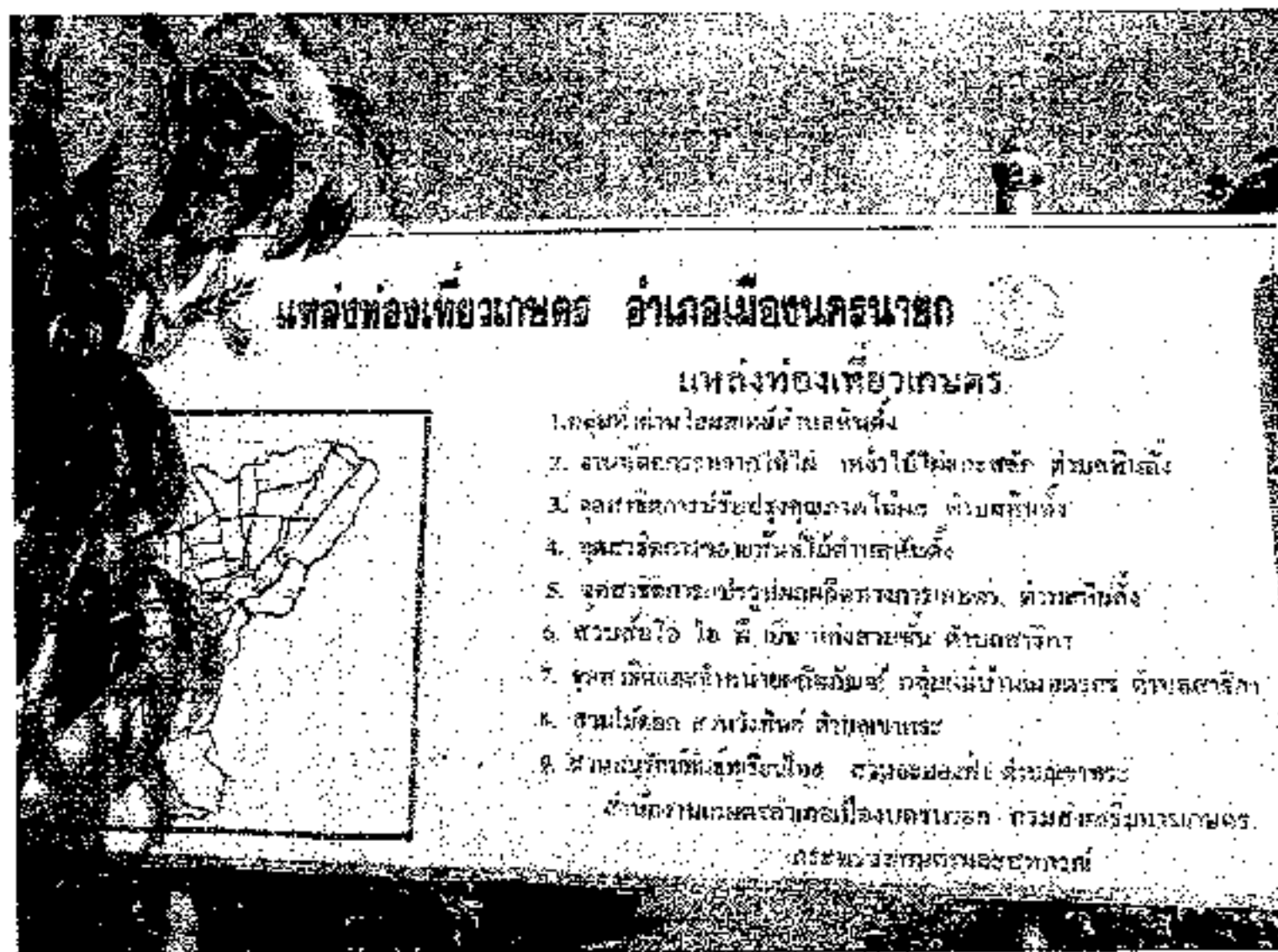
จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ให้การสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ท่าด่านโฮมสเตย์ พบว่า เกษตรจังหวัดนครนายกได้มีแนวทางช่วยเหลือสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังนี้

- 1) พัฒนาพื้นที่และทรัพยากรทางการเกษตรรวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 2) พัฒนาเกษตรกรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้ความรู้สามารถบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

3) ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ และส่งเสริมการตลาด ด้านการท่องเที่ยว
เชิงเกษตร รวมทั้งประสานเชื่อมโยงธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

4) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะบูรณาการ
ตั้งแต่การกำหนดทิศทางการดำเนินการจนถึงการปฏิบัติทุก ๆ ขั้นตอน

โดยที่เกษตรจังหวัดได้ เตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ซึ่งแสดงความเข้าใจในการ
ดำเนินการโครงการให้กับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับพร้อมคัดเลือกพื้นที่และวิเคราะห์
ศักยภาพความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในทุกขั้นตอนโดย เตรียมความพร้อมของชุมชน ทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการ
ดำเนิน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน การตกแต่งและปรับสภาพภูมิทัศน์รวมทั้ง
พัฒนาบุคลากร พัฒนาเกษตรกรในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถในการบริการ การต้อนรับ
การเป็นผู้นำชมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดรูปแบบ ต่าง ๆ เพื่อชักจูงให้
นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ติดตาม นิเทศ ประเมินผล และรายงาน
ระดับพื้นที่รายงานความก้าวหน้าปัญหาอุปสรรคให้ส่วนกลางเป็นประจำทุกเดือนนอกจากนี้ยัง
ต้องบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ให้คำแนะนำเพื่อชุมชนจะได้เข้มแข็ง
เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนได้อย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์ผลการดำเนินการ
ที่ผ่านมาของเกษตรจังหวัดนครนายกที่ช่วยสนับสนุนกลุ่มทำค่านโฮมสเตย์ พบว่า เกษตร
จังหวัดได้ดำเนินโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางการเกษตรปี 2545 คือได้จัดทำ
จุดสาธิตกิจกรรมทางการเกษตรโดยกิจกรรมที่ดำเนินการได้แก่ สวนผลไม้ ที่พัก นวดแผนไทย
โดยมีแผนการสนับสนุนกิจกรรม คือ การปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (หมวดเงิน
อุดหนุน) โดยได้จัดทำ ลานจอดรถและทางเดินชม ชุมชนจำหน่ายสินค้า 2 ชุม ชุขชาย หญิง 6
ห้อง ตกแต่งบริเวณต้อนรับนักท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดสวน ตกแต่งป้ายชื่อ ปุ่มไม้
ดอกไม้ประดับ ตกแต่งบริเวณจุดสาธิตกิจกรรมการเกษตรจัดทำป้ายและตกแต่งสวน “การ
ท่องเที่ยวทางการเกษตร” ได้แก่ วัสดุการจัดสวน พันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับและ บอร์ดทางวิชาการ
1 จุด ได้แก่ แผ่นผังแสดงที่ตั้งบ้านสมาชิก ป้ายชื่อไม้ผลแต่ละชนิดนอกจากนี้ยังสนับสนุนวัสดุ
งานบ้านงานครัว ได้แก่ แก้วน้ำ ชุดกาแฟ จาน ถ้วย ช้อน ส้อม กระตักน้ำร้อน ที่นอนปิกนิก ผ้า
ปูโต๊ะ คูเลอร์น้ำ

ภาพที่ 5.18 แสดงป้ายแสดงข้อมูลการท่องเที่ยวที่สนับสนุนโดยสำนักงานเกษตร
จังหวัดนครนายก

5.3.2.3 บทบาทและหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารผู้ศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย พ.ร.บ. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นองค์กรนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์ตามมาตรา 8 ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 2) เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนกิจการอย่างอื่น อันจะเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว
- 3) อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
- 4) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชนและระหว่างประเทศ โดยอาศัยการท่องเที่ยว
- 5) ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

ตามมาตรา 8 ให้ ททท. มีอำนาจกระทำการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์แห่งวัตถุประสงค์ ตามมาตรา 8 และอำนาจเช่นว่านี้ให้รวมถึง

- (1) ให้คำปรึกษา แนะนำ ร่วมมือ และประสานงานกับส่วนราชการ องค์การสถาบันนิติบุคคล และเอกชน ทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร

(2) ส่งเสริม ร่วมมือ หรือดำเนินการในการฝึกอบรม และให้การศึกษา วิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างบุคลากรให้ได้มาตรฐานและเพียงพอแก่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

(3) ส่งเสริมการทัศนศึกษา

(4) สำรวจและรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ จากส่วนราชการ องค์การ สถาบันนิติบุคคล และเอกชนผู้ประกอบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการจัดทำสถิติ เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

(5) สำรวจ กำหนดพื้นที่ และสถานที่ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรทาง การท่องเที่ยวที่ต้องสงวนไว้เป็นของรัฐ และให้อยู่ในความควบคุมดูแลของ ททท. โดยให้จัดทำเป็นพระราชกฤษฎีกา

(6) สำรวจ วางแผน และดำเนินการจัดสร้าง ส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนา บูรณะ หรือพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนทรัพยากรการท่องเที่ยวและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ

(7) ประกอบอุตสาหกรรมเท่าที่จำเป็น รวมตลอดถึงการลงทุน หรือร่วมหุ้น เพื่อเป็นการริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว หรือพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

(8) กู้หรือยืมเงินภายในและภายนอกราชอาณาจักร

(9) ให้กู้หรือให้ยืมเงินโดยมีหลักประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สิน เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

(10) ออกพันธบัตรหรือตราสารอื่นใด เพื่อการลงทุนหรือร่วมลงทุนในกิจการ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

(11) ถือกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิครอบครอง หรือมีทรัพย์สินต่าง ๆ สร้าง ซื้อ จัดหา ขาย จำหน่าย เช่า ให้เช่า เช่าซื้อ ให้เช่าซื้อ ยืม ให้ยืม รับจำนำ รับจำนอง ทำการ แลกเปลี่ยนโอน รับโอน หรือดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งในและนอก ราชอาณาจักร ตลอดจนทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้

(12) กระทำกิจการอย่างอื่น บรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในหารจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ ททท.

บทบาทหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต8

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยหามาตรการด้านความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

2. อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพดี คงความมีเอกลักษณ์ไทย

3. อบรมและให้ความรู้แก่แรงงานด้านการท่องเที่ยว

4. บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

5. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 8 ผู้ศึกษาได้ทราบว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำตามบทบาทที่ได้บัญญัติไว้ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 8 ได้ให้ความช่วยเหลือตามความสามารถและเป็นผู้ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์มาโดยตลอดรวมทั้งเป็นผู้จัดประกายให้กลุ่มเริ่มทำโฮมสเตย์ ให้กลุ่มได้เห็นผลงานของกลุ่มอื่น เช่นการพาไปดูงานในที่ต่าง ๆ การให้ความรู้อบรมในเรื่องการท่องเที่ยวการเตรียมตัวเป็น เจ้าบ้านที่ดีแก่นักท่องเที่ยว การสร้างมาตรฐานที่ดีเหมาะสมในการทำบ้านพัก การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือในด้านที่เหมาะสมเช่น สาธารณสุขจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือ แรงงานเป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นที่ปรึกษาและคอยช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับกลุ่มอยู่ ตลอดเวลา

5.3.2.4 บทบาทและหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

จากการศึกษาจากเอกสารผู้ศึกษาพบว่า กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช มีหน้าที่คุ้มครองสัตว์ป่า สำรวจโครงการป่าและบำรุงสวนป่า ตลอดจนดำเนินงานในด้านวิชาการต่าง ๆ การปลูกป่าการป้องกันรักษาป่า การจัดการป่าไม้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

ปัญหาอุปสรรคความต้องการของหน่วยงาน

- 1) ขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- 2) ขาดแคลนงบประมาณในการดูแลและบำรุงรักษาพื้นที่
- 3) ขาดแคลนยานพาหนะและอุปกรณ์ประจำหน่วย
- 4) ขาดความร่วมมือจากประชาชนในเรื่องจิตสำนึกของการอนุรักษ์ป่า

ไม้

จากการสัมภาษณ์กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วย อุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติ การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า นอกจากจะดำเนินการปกป้อง คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติตามกฎหมายแล้ว กรมยังทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า เป็นหน่วยงานที่ รับผิดชอบดูแลพื้นที่อนุรักษ์ส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่อนุรักษ์จัดอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ คือ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนรุกขชาติ สวนพฤกษชาติ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติในการจัดการบริหารพื้นที่เหล่านี้ขึ้นโดยตรงกับหน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งเป็นส่วนกลางจัดการบริหารที่หน่วยงานส่วนกลางตั้งอยู่ในพื้นที่ นอกจากบทบาทดังกล่าวข้างต้น เจ้าหน้าที่อุทยานได้ดำเนินการนำทางเดินป่าให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเดินทาง ท่องเที่ยวในเขาใหญ่ตามแต่ที่มีผู้ขอความอนุเคราะห์มาโดยผ่านมาจากผู้ใหญ่ถาวรและ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวรายอื่น ๆ หรือผ่านมาทางจังหวัด เจ้าหน้าที่ยังให้ข้อมูลว่าบางครั้งการนำเที่ยวก็ไม่สามารถทำได้เต็มที่เนื่องจากการนำทางต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่ชำนาญการและที่อุทยานก็มีเจ้าหน้าที่จำกัดการอำนวยความสะดวกด้านนี้จึงยังไม่เต็มที่กับการให้บริการแต่ทางอุทยานก็พยายามช่วยเหลือ

อย่างเต็มที่เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่นักท่องเที่ยวสนใจในธรรมชาติและเป็นการสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นรักสิ่งแวดล้อมใกล้บ้านด้วยเนื่องจากหากชาวบ้านก็ไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

5.3.2.5 เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน (เขื่อนคลองท่าด่าน)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของเขื่อนได้ข้อมูลว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเขื่อนคลองท่าด่านมีความได้เปรียบ ก็คือ ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ มากนักการเดินทางใช้เวลาเพียงชั่วโมงเศษ ๆ เท่านั้นเอง ปกติจังหวัดนครนายกมักจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้า - ออกอยู่เสมอ เพราะไม่เฉพาะมีที่เที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม แต่ยังได้ซื้อพืชผักและผลไม้ที่มีมากมายหลายชนิดให้เลือกตามฤดูกาล เพราะนครนายกสามารถผลิตผักและผลไม้ได้หลากหลาย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางที่จังหวัดใกล้เคียงจะเอาผลผลิตมาลง ทำให้มีการค้าขายคล่องโดยเฉพาะในวันสุดสัปดาห์การค้าขายจะคล่องตัวมากกว่าวันทำงาน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาจังหวัดนครนายกในปัจจุบันประมาณ 682,000 คนต่อปี หรือ 5 หมื่นเศษต่อเดือน เมื่อเขื่อนคลองท่าด่านฯ ก่อสร้างเสร็จปลายปี 2547 ด้วยศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาลคาดการณ์ว่าจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 8 แสนคนต่อปี นอกจากนี้เขื่อนยังมีแผนการพัฒนาพื้นที่ตำบลหินตั้งเพื่อการท่องเที่ยวให้มีการวางแผนพัฒนาตำบลหินตั้งโดยให้ความสำคัญกับเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว การออกกฎข้อบังคับของ อบต. รวมทั้งการจัดให้มีแผนเพื่อปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ จัดระเบียบพื้นที่ร้านค้าริมทางหลวง ให้มีแผนพัฒนาที่ประกอบด้วย งานพัฒนาพื้นที่สวยงาม เช่น ในพื้นที่ทั้งตำบล ปลูกไม้ดอกหน้าบ้าน สถานที่ราชการ โรงเรียน งานจัดระเบียบพื้นที่ เช่น การวางแผนผัง รูปแบบร้านค้าริมทาง และกำหนดให้มีเขตพื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าชุมชนแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวเขื่อนคลองท่าด่านฯ นี้ ก็เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเขื่อนคลองท่าด่านฯ ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ราษฎรในพื้นที่ และการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและสร้างจิตสำนึกให้หวงแหนธรรมชาติอันสวยงามรอบ ๆ ตัว โดยมีการกำหนดให้มีเขตพื้นที่บริการนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ส่วน

1. เขตพื้นที่ท่องเที่ยวบนเขื่อน ประกอบด้วยพื้นที่ลานจอดรถที่สามารถรองรับรถได้ 300 – 400 คัน และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว
2. พื้นที่ท่องเที่ยวด้านล่างเขื่อน ประกอบด้วยเขตพื้นที่พิพิธภัณฑสถานฯ เขตพื้นที่พักผ่อนและออกกำลังกาย เขตพื้นที่ปลูกป่าเพื่อใช้ทำเครื่องดนตรี รูปแกะสลักได้หายาก และพื้นที่ทำเทียบเรือ โดยมีการประสานงานของหน่วยราชการต่าง ๆ คือ

* โครงการก่อสร้างที่ 5 (โครงการท่าด่าน) กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการวางแผนเขตพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับบริการนักท่องเที่ยวบนเขื่อนและพื้นที่ด้านล่างเขื่อน

* สำนักโบราณคดีฯ วางแผนผังพื้นที่พิพิธภัณฑสถานและเขตพื้นที่บริการท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวก ลาดจอดรถ พื้นที่พักผ่อน ศูนย์บริการ ให้รองรับได้เพียงพอกับปริมาณนักท่องเที่ยวตามที่คาดการณ์

นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณเขื่อนในพื้นที่คือ กิจกรรมท่องเที่ยวทางน้ำพื้นที่อ่างเก็บน้ำเป็นศูนย์หรือสถานที่เล่นกีฬาทางน้ำที่ปราศจากมลภาวะ ไม่ใช้เครื่องยนต์ อาทิ เรือใบมด วินเซิร์ฟ แคนู การล่องเรือจากเขื่อน - น้ำตกเหวนรก ฯลฯ กิจกรรมเดินป่าท่องเที่ยวให้มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ในพื้นที่โครงการฯ และเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อาทิ เช่น เส้นทางเขื่อน - น้ำตกเหวนรก และเส้นทางเดินขึ้นเขื่อนคลองท่าด่านฯ สักยภาพพื้นที่เหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อน ให้มีการจัดเขตพักผ่อนในลักษณะการ แค้มป์ปิ้งในพื้นที่โครงการฯ ซึ่งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติในพื้นที่ ประสานอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พิจารณาเส้นทางและจัดกิจกรรมพักผ่อนร่วมกับโครงการก่อสร้างที่ 5 เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และกิจกรรมการล่องเรือแคนูทาง อบต. หินตั้ง พิจารณาวางแผนผังการจัดพื้นที่ ศูนย์เล่นเรือ แคนู โดยประสานแนวทางกับ ททท. ภาคกลางเขต 8 นครนายก ร่วมกับโครงการก่อสร้าง 5 พิจารณาความเหมาะสมในการดำเนินงานสุดท้ายคือกิจกรรมจักรยานท่องเที่ยวทาง อบต. เตรียมกิจกรรมจักรยานท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการ รองรับการท่องเที่ยวของกลุ่มที่สนใจ โดยประสานแนวทางการจัดกับกรมทางหลวงชนบท และประสานพื้นที่กับโครงการก่อสร้าง 5

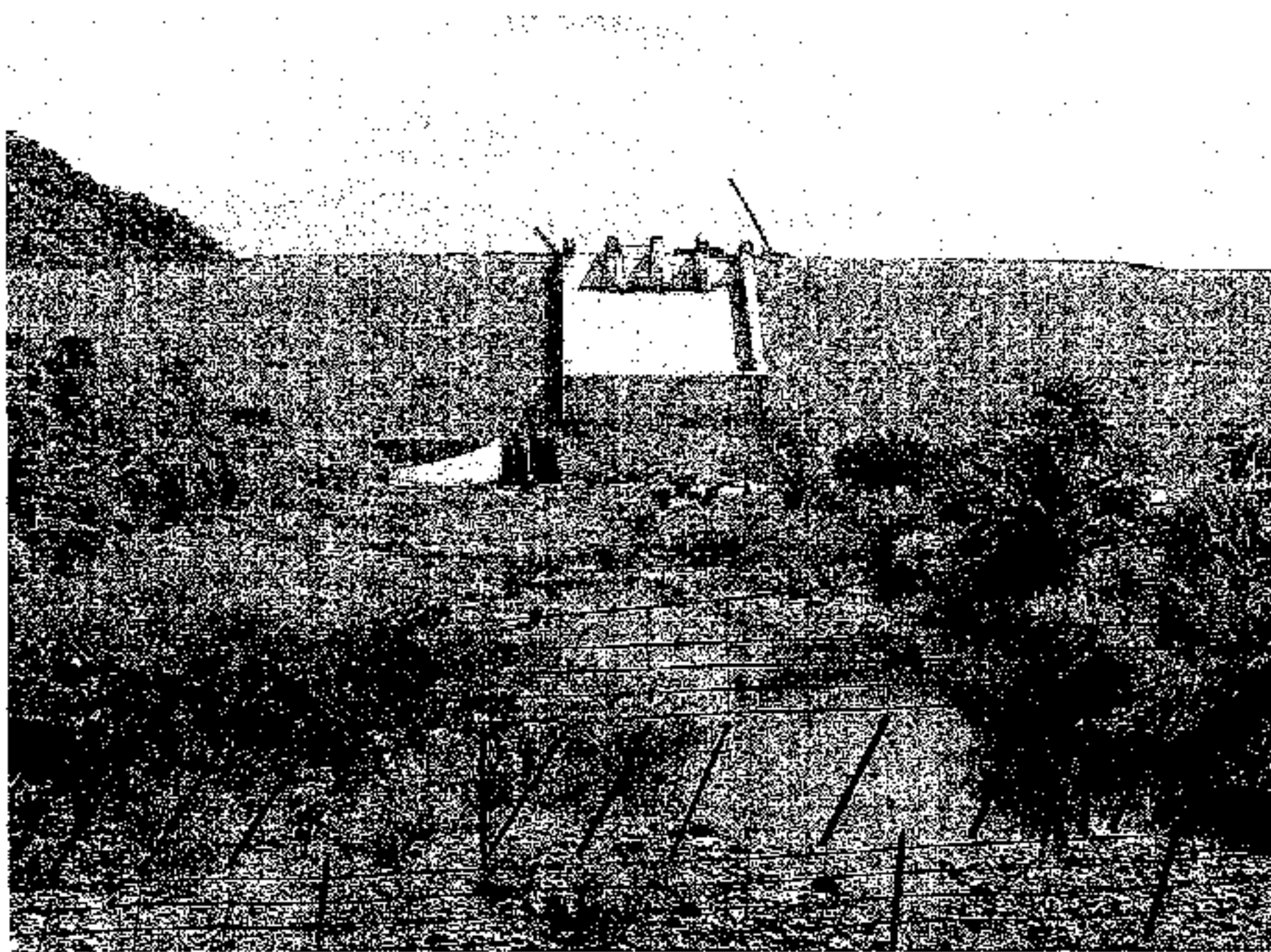
จากการสัมภาษณ์หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ พบว่า ยังขาดการประสานงานที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งนี้อาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวไม่ใช่หน้าที่หลักของหน่วยงาน เป็นเพียงหน้าที่ทางอ้อมในการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่รับผิดชอบให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ทุกหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือคาดหวังว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขต 8 จะเป็นผู้ดำเนินการอย่างเต็มที่ในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน คาดหวังว่างบประมาณการท่องเที่ยวมาจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยตรงเมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงคิดว่าผู้รับผิดชอบคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียงผู้เดียว ซึ่งในความเป็นจริง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นเพียงพี่เลี้ยงให้ชุมชนดำเนินการจัดการเอง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยช่วยเหลือเพียงการประชาสัมพันธ์และการหาไปตุงงานและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้อยู่ได้ด้วยตัวเอง หน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแท้จริงยังไม่มีแน่ชัดคงมีเพียงผู้สนับสนุนกลุ่มให้ดำเนินการจัดการเองโดยมีหน่วยงานเป็นพี่เลี้ยง

ภาพที่ 5.19 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการ

5.4 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางกายภาพของท่าด่านโฮมสเตย์ผู้ศึกษาพบว่าที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ ตั้งอยู่ในตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก ซึ่งห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 137 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 ถนนสุวรรณศร และประมาณ 105 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 เลียบคลองรังสิตและ อยู่ห่างจากน้ำตกเหวนรกประมาณ 5 - 6 กิโลเมตร (จากเขื่อนคลองท่าด่าน)

ภาพที่ 5.20 แสดงภาพเขื่อนคลองท่าด่าน

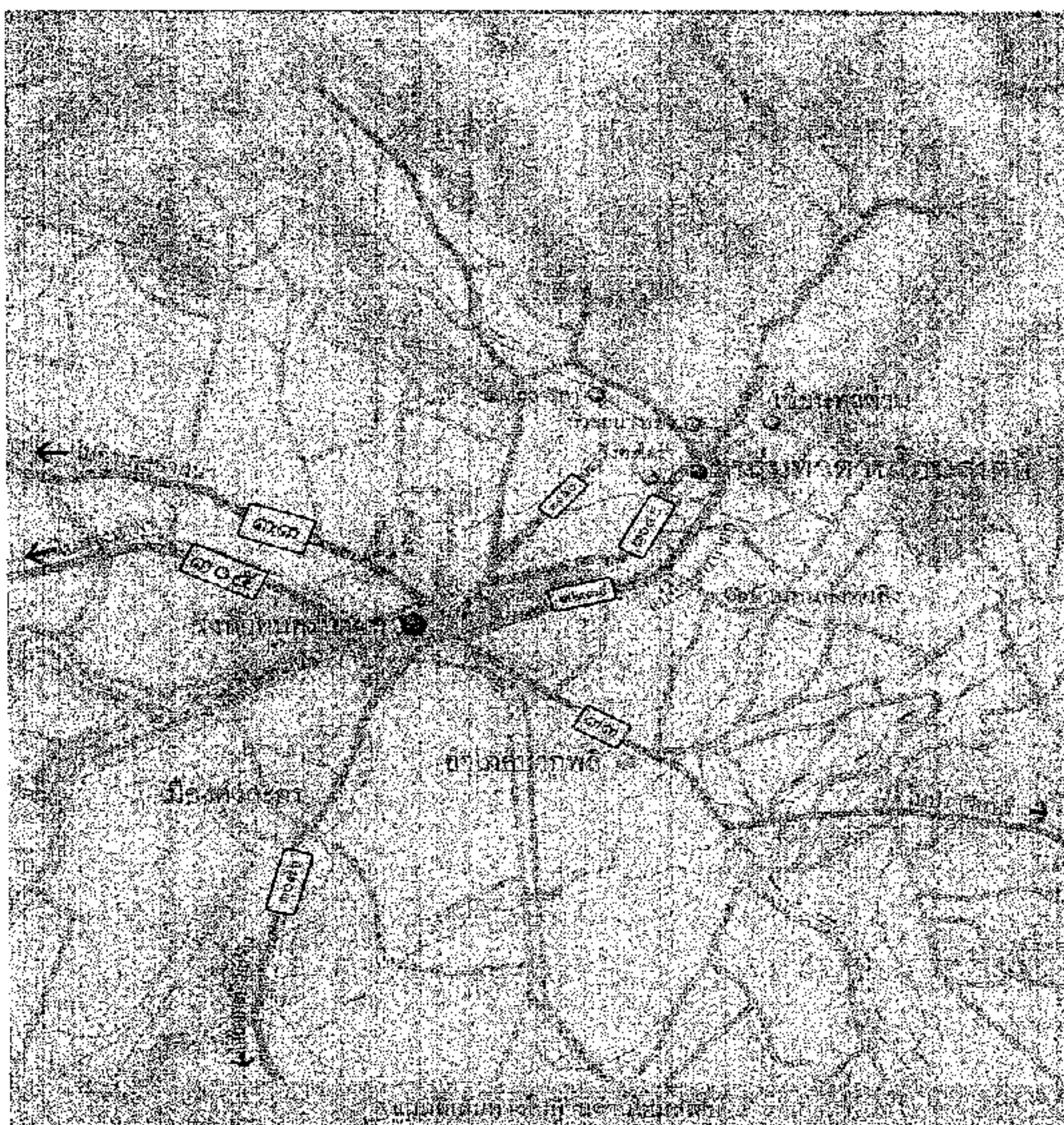
จากข้อมูลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่ใกล้กับท่าด่านโฮมสเตย์ โดยส่วนมากเดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 69.6) และจังหวัดใกล้เคียงกับท่าด่านโฮมสเตย์

จากลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวผู้ศึกษาได้ข้อมูลระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับท่าด่านโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเดินทางไปท่องเที่ยว ดังนี้

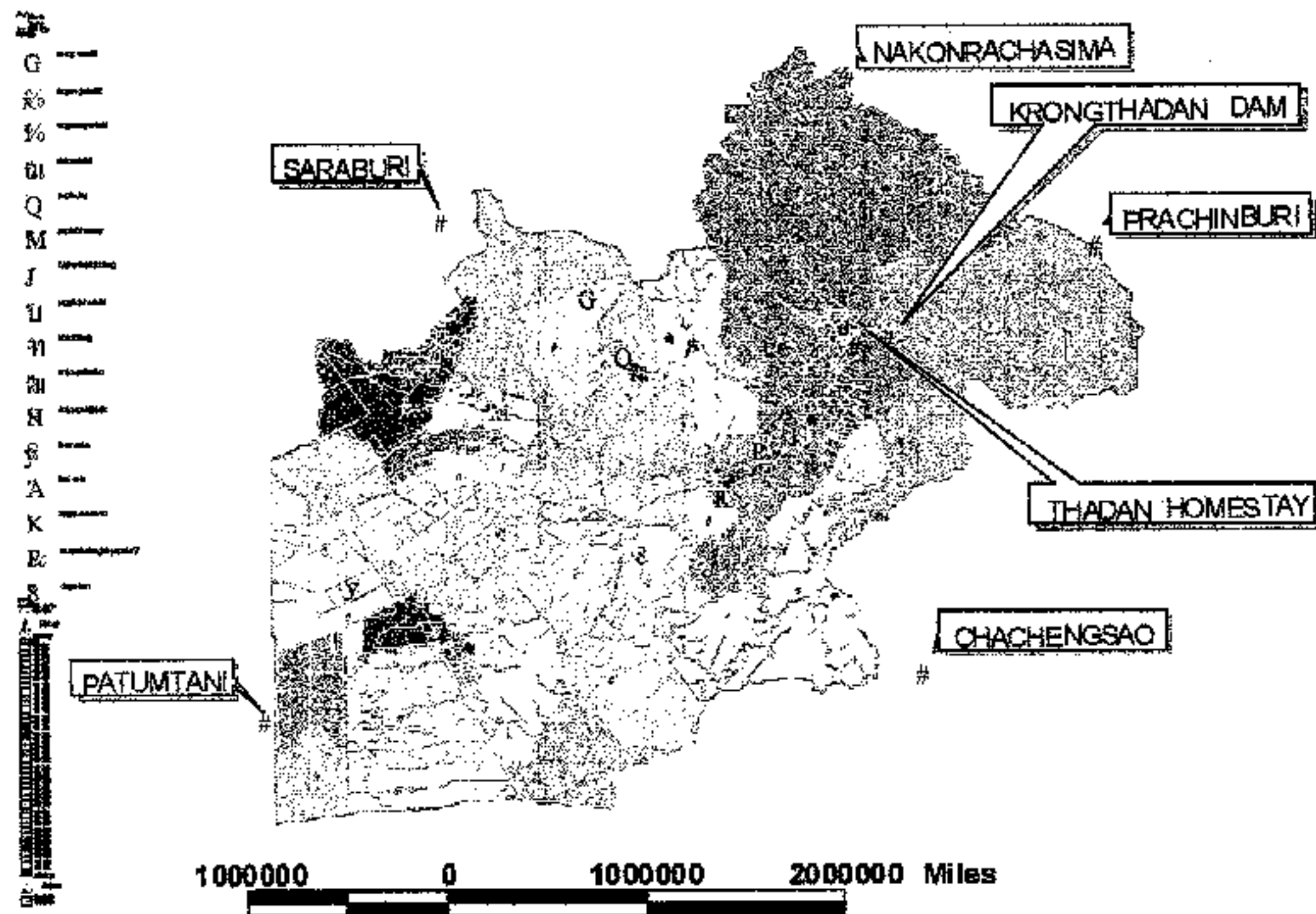
แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- เขื่อนคลองท่าด่าน	ระยะทาง	1.5	กิโลเมตร
- น้ำตกนางรอง	ระยะทาง	1.5	กิโลเมตร
- น้ำตกสาริกา	ระยะทาง	9	กิโลเมตร
- อุทยานวังตะไคร้	ระยะทาง	1.5	กิโลเมตร
- น้ำตกเวียงหุบเมย	ระยะทาง	10	กิโลเมตร
- สัญลักษณ์ตำบลหินตั้ง	ระยะทาง	12	กิโลเมตร
- อ่างเก็บน้ำคลองสีเสียด	ระยะทาง	15	กิโลเมตร

ข้อมูลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าท่าด่านโฮมสเตย์มีตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมในการทำโฮมสเตย์หรือที่พักของนักท่องเที่ยวเนื่องจากมีตำแหน่งที่เหมาะสมในการพักผ่อนเพราะไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวดังแสดงในภาพที่ 5.21

ภาพที่ 5.21 แสดงที่ตั้งและเส้นทางเดินทางมาท่าด่านโฮมสเตย์
แหล่งที่มา: ศิลปวัฒนธรรม. 2546: 84.

ภาพที่ 5.22 แสดงที่ตั้งและสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดนครนายก
แหล่งที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2546.

จากข้อมูลจากการสำรวจโดยตัวผู้ศึกษาและจากข้อมูลภาพถ่ายและเอกสารการ
ท่องเที่ยว ผู้ศึกษาพบว่าท่าด่านโฮมสเตย์มีปัจจัยทางกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวและเป็น
ปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักยังท่าด่านโฮมสเตย์เพราะมีลักษณะทางกายภาพที่
เหมาะสมในการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคมสัน วาฤทธิ์ (2545) ศึกษาเรื่อง
ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนลำน้ำว่า อำเภอมะนัง
ริม จังหวัดน่าน พบว่า สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนลำน้ำว่ายังอยู่ในสภาพที่มีความ
สมบูรณ์ ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้พบว่า
มีองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพ 4 ด้านที่มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ภาพในมิติต่าง ๆ กันในการ
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ 1) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการรักษาและพัฒนา
สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม 3)
ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการให้บริการนักท่องเที่ยว และ 4) ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นใน
การจัดสรรผลประโยชน์และรายได้จากการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าท่าด่านโฮมสเตย์ มี
สภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีสภาพภูมิอากาศที่ไม่ร้อนอบอ้าว อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 34.39
องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.95 องศาเซลเซียส อ้างในบรรยายสรุปองค์การ
บริหารส่วนตำบลหินตั้ง การเดินทางจากถนนสายหลักสามารถเดินทางได้โดยสะดวก (แสดงดัง
ภาพที่ 5.1) มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอเนื่องจากอยู่ในพื้นที่การทำเขื่อนชลประทาน (เขื่อนคลองท่า
ด่าน) ปัจจัยทางกายภาพและองค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนได้

ภาพที่ 5.23 แสดงลักษณะบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาและวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ทำด่านโฮมสเตย์จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาในเรื่องรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชนเป็นการวิเคราะห์แบบพรรณนา สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ (Linear Regression) มาวิเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การประมวลผลทางคอมพิวเตอร์ (SPSS) ซึ่งผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งผลการศึกษาได้ออกมา ดังนี้

5.5.1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา รายได้ เดินทางมาจากจังหวัดใด จำนวนสมาชิกที่เดินทาง ประเภทของยานพาหนะที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว จำนวนครั้งที่มาเที่ยวที่ทำด่านโฮมสเตย์ การติดต่อมาพักที่ทำด่านโฮมสเตย์ ความคิดเห็นในการจะกลับมาพักที่ทำด่านโฮมสเตย์ เหตุผลที่เดินทางมาพักและการได้รู้จักทำด่านโฮมสเตย์ และเดือนที่มาพัก จากนักท่องเที่ยวจำนวน 102 คน สามารถสรุปลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม ตัวอย่างได้ดังนี้

5.5.1.1 เพศของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่ตอบแบบสอบถามในการศึกษานี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 54.9 และเป็นเพศหญิงจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 45.1 (ดังตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	56	54.9
หญิง	46	45.1

5.5.1.2 อายุของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวอยู่ในช่วงอายุ 13 - 67 ปี จำนวน 102คนโดยช่วงอายุที่มาท่องเที่ยวมากที่สุดคืออายุ 42 ปี รองลงมาคืออายุ 32 ปี (ดังตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
13 - 19	6	5.88
20 - 30	30	29.41
31- 40	37	36.27
41 - 50	25	24.50
51 ปีขึ้นไป	4	3.92

5.5.1.3 การศึกษาของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 43.1 รองลงมาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20 มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 17 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10 ประถมศึกษาและสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 5 ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 1 คน (ดังตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.8 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น	16	15.68
มัธยมศึกษาตอนปลาย- อนุปริญญา	61	59.80
ปริญญาตรีขึ้นไป	25	24.50

5.5.1.4 อาชีพของนักท่องเที่ยว สำหรับอาชีพของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะทำงานบริษัทเอกชนร้อยละ 28.4 รับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจร้อยละ 25.5 ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 20.6 นักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 13.7 ส่วนอาชีพรับจ้าง และแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 5.9 (ดังตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามอาชีพ

อาชีพของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นักเรียน	14	13.7
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	26	25.5
บริษัทเอกชน	29	28.4
ค้าขายธุรกิจส่วนตัว	21	20.6
รับจ้าง	6	5.9
แม่บ้าน	6	5.9

5.5.1.5 รายได้ของนักท่องเที่ยว รายได้ของกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ 10,000 บาท เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด ถึง 26 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำสุดเพียง 1,000 บาท ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูงสุดมีรายได้สูงถึง 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2 (ดังตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.10 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามรายได้

รายได้ของนักท่องเที่ยว(บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1,000 - 10,000	47	46.07
10,000 - 20,000	31	30.39
20,000ขึ้นไป	24	23.53

5.5.1.6 ภูมิสำเนาของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจาก กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 69.6 รองลงมาก็คือปทุมธานี ร้อยละ 9.8 สมุทรปราการ ร้อยละ 7.8 นนทบุรี ร้อยละ 2.9 สระแก้ว ระยองและฉะเชิงเทรา ร้อยละ 2 ส่วนที่เหลือร้อยละ 1 คือ ลำปาง สระบุรี ปราจีนบุรี และชลบุรี (ดังตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามภูมิลำเนา
ของนักท่องเที่ยว

ภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กรุงเทพและปริมณฑล	92	90.20
ภาคตะวันออก	8	7.84
ภาคกลาง	1	0.84
ภาคเหนือ	1	0.84

5.5.1.7 ขนาดกลุ่มของนักท่องเที่ยว จำนวนกลุ่มสมาชิกที่เดินทางมาท่องเที่ยว ที่ท่าด่านโฮมสเตย์ในครั้งนี้พบว่า ส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่มละ 4 คน เป็นจำนวนมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 15.7 และเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกกลุ่มใหญ่จำนวนมากถึง 30 - 34 คน จำนวน 1 กลุ่ม และมี นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเพียงคนเดียว มีถึง 3 คนด้วยกันคิดเป็นร้อยละ 2.9 (ดัง ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.12 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามขนาดกลุ่ม
ของนักท่องเที่ยว

ขนาดกลุ่มของนักท่องเที่ยว(คน)	จำนวนที่ตอบคำถาม(คน)	ร้อยละ
1 - 10	65	63.72
11 - 20	26	25.49
21 - 34	11	10.78

5.5.1.8 พาหนะในการเดินทางของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินทางมาโดย ใช้ยานพาหนะ ส่วนบุคคลมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 90.2 รองลงมาเป็นรถโดยสารท้องถิ่น ร้อยละ 3.9 และมาโดยใช้รถตู้เช่า รถบัส และจักรยานยนต์ร้อยละ 2 (ดังตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.13 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม พาหนะในการเดินทาง
ของนักท่องเที่ยว

ชนิดของพาหนะ	จำนวน	ร้อยละ
รถยนต์ส่วนบุคคล	92	90.2
รถตู้เช่า	2	2.0
รถบัส	2	2.0
จักรยานยนต์	2	2.0
รถโดยสารท้องถิ่น	4	3.9

5.5.1.9 ระยะเวลาพำนักรักของนักท่องเที่ยว ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวพักในท่า
ด่านโฮมสเตย์ส่วนใหญ่พบว่า นักท่องเที่ยวนิยมพักค้างคืน 2 คืน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.7
ค้าง 1 คืน คิดเป็นร้อยละ 15.7 พักค้างคืน 3 คืนร้อยละ 13.7 พักค้างคืน 4 คืน ร้อยละ 2.9 และ
ค้างคืน 5 คืน ร้อยละ 1 (ดังตารางที่ 5.14)

ตารางที่ 5.14 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม ระยะเวลาพำนักรัก
ของนักท่องเที่ยว

ระยะเวลาพัก(คืน)	จำนวน	ร้อยละ
1	16	15.7
2	68	66.7
3	14	13.7
4	3	2.9
5	1	1.0

5.5.1.10 จำนวนครั้งที่เดินทางมาพักของนักท่องเที่ยว จำนวนครั้งที่นัก
ท่องเที่ยวเดินทางมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักครั้งแรก จำนวน
85 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3 มาเป็นครั้งที่ 2 ร้อยละ 10.8 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นครั้งที่ 3
และครั้งที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 2 และมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นครั้งที่ 10 แล้ว ถึง 2 คน คิด
เป็นร้อยละ 2 (ดังตารางที่ 5.15)

ตารางที่ 5.15 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม จำนวนครั้งที่เดินทาง มาพักของนักท่องเที่ยว

จำนวนครั้ง	จำนวน	ร้อยละ
1	85	83.3
2	11	10.8
3	2	2.0
4	2	2.0
10	2	2.0

5.5.1.11 การติดต่อมาพักของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่ท่าด่าน โสมสเทย์ร้อยละ 38.2 ติดต่อมาพักที่ทำด่านโสมสเทย์ผ่านมาทางเพื่อน ติดต่อผ่านผู้นำชุมชน ร้อยละ 32.4 ติดต่อผ่านเจ้าของบ้านพักโดยตรง ร้อยละ 28 ติดต่อผ่านบริษัททัวร์ร้อยละ 1 และ อื่นๆ ร้อยละ 1 (ดังตารางที่ 5.16)

ตารางที่ 5.16 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม จำนวนครั้งที่เดินทาง มาพักของนักท่องเที่ยว

การติดต่อมาพัก	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อน	39	38.2
ผู้นำชุมชน	33	32.4
เจ้าของบ้านพักโดยตรง	28	27.5
บริษัททัวร์	1	1.0
อื่นๆ	1	1.0

5.5.1.12 ความคิดเห็นในการเดินทางมาพักอีกครั้งของนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นในการกลับมาพักอีกครั้งที่ทำด่านโสมสเทย์ พบว่า ร้อยละ 96.1 จะกลับมาพักอีกครั้ง และ ร้อยละ 3.9 พบว่าจะไม่กลับมาอีก (ดังตารางที่ 5.17)

ตารางที่ 5.17 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตาม ความคิดเห็นในการเดินทางมาพักอีกครั้งของนักท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
กลับมาพัก	98	96.1
ไม่กลับมาพัก	4	3.9

5.5.1.13 เหตุผลที่มาพักของนักท่องเที่ยว (N=154) เหตุผลที่นักท่องเที่ยวมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ พบว่าเพื่อพักผ่อนกับครอบครัวร้อยละ 63.7 เพื่อสัมมนาร้อยละ 3.9 ต้องการความสงบ ร้อยละ 26.5 สังสรรค์กับเพื่อนๆ ร้อยละ 45.1 มีกิจกรรมที่ทำหยาให้ทำ ร้อยละ 9.8 และอื่น ๆ ร้อยละ 2 (ดังตารางที่ 5.18)

ตารางที่ 5.18 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามเหตุผลที่มาพักของนักท่องเที่ยว

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พักผ่อนกับครอบครัว	65	42.20
สัมมนา	4	2.59
ต้องการความสงบ	27	17.53
สังสรรค์กับเพื่อนๆ	46	29.87
กิจกรรมที่ทำหยา	10	6.49
อื่นๆ	2	1.29

5.5.1.14 สื่อที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว (N=192) สื่อที่นักท่องเที่ยวรู้จักท่าด่านโฮมสเตย์ พบว่ารู้จักจากเพื่อนแนะนำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 59.8 รองลงมาเป็นป้ายโฆษณาริมทาง ร้อยละ 14.7 แผ่นพับร้อยละ 11.8 จากนิตยสารท่องเที่ยวร้อยละ 11.8 จากเว็บไซต์ร้อยละ 8.8 จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร้อยละ 6.9 จากโทรทัศน์และที่ทำงานร้อยละ 5.9 หนังสือพิมพ์ร้อยละ 2.9 อื่น ๆ ร้อยละ 1 และไม่พบว่ารู้จักท่าด่านโฮมสเตย์จากสื่อวิทยุ (ดังตารางที่ 5.19)

ตารางที่ 5.19 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวจำแนกตามสื่อที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักโฮมสเตย์

ประเภทสื่อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นิตยสารการท่องเที่ยว	12	6.25
แผ่นพับ	12	6.25
ป้ายโฆษณาริมทาง	15	7.81
หนังสือพิมพ์	3	1.56
เว็บไซต์	9	4.68
เพื่อนแนะนำ	61	31.77
โทรทัศน์	6	3.12
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	7	3.64
ที่ทำงาน	6	3.12
วิทยุ	-	-
อื่น ๆ	1	0.52

5.5.2 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.5.2.1 ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเมื่อแรกเข้าพักผ่อนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากร้อยละ 46.75 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 45.86

ส่วนในเรื่อง เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติตนในขณะที่นักท่องเที่ยวพักในบ้านส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 41.10

ในด้านเจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมร่วมกันที่เกิดขึ้นในบ้านอย่างไร นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางร้อยละ 39.55

ด้านเจ้าของบ้านได้อธิบายระเบียบการเข้าพักและข้อตกลงในการเข้าพักในบ้านแก่นักท่องเที่ยว ผลปรากฏว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ร้อยละ 52.5 ดังแสดงในตารางที่ 5.20

ตารางที่ 5.20 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่รักท่องเที่ยว

ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ			$\bar{x}$
	มาก %	ปานกลาง %	น้อย %	
เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเมื่อแรกเข้าพัก	46.75	45.86	7.40	3.313
เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติตนในขณะที่นักท่องเที่ยวพักในบ้าน	36.33	37.89	25.79	2.534
ด้านเจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมร่วมกันที่เกิดขึ้นในบ้านอย่างไร	31.34	39.55	29.10	2.680

5.5.2.2 ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านการเป็นอยู่ของโฮมสเตย์ ดังนี้

ในด้านลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้านและตัวบ้านเป็นแบบใด นักท่องเที่ยวร้อยละ 74.5 มีความเห็นว่าทำด้านโฮมสเตย์มีความเป็นอยู่เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ แต่ยังคงแบบบ้านชาวสวนอยู่ และมีระดับความพึงพอใจในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 55.76

ในตอนเช้าสมาชิกในบ้านได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันใดนักท่องเที่ยวร้อยละ 68.6 พบว่า แม่บ้านและสมาชิกทำงานบ้านหรือเข้าสวน และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 44.71

บรรยากาศของความเป็นอยู่รอบ ๆ บ้านเป็นแบบมีความเป็นชนบทคิดเป็นร้อยละ 85.3 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 43.75

เอกลักษณ์ของโฮมสเตย์ทำด้านคือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคิดเป็นร้อยละ 92.2 นักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 67.66 ดังแสดงในตารางที่ 5.21

ตารางที่ 5.21 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์

ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์	ระดับความพึงพอใจ			$\bar{X}$
	มาก %	ปานกลาง %	น้อย %	
ลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้านและ ตัวบ้านเป็นแบบสมัยใหม่แต่ยังคงแบบบ้าน ชาวสวนอยู่	29.14	55.76	15.11	2.752
ในตอนเช้าสมาชิกในบ้านได้ปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันแม่บ้านและสมาชิกทำงานบ้านหรือ เข้าสวน	27.65	44.71	27.65	1.976
บรรยากาศของความเป็นอยู่รอบ ๆ บ้านเป็น ชนบท	43.75	41.15	15.10	1.882
เอกลักษณ์ของโฮมสเตย์ทำด้านคือการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	67.66	28.74	3.59	1.686

5.5.2.3 ด้านวิถีชีวิตชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นและความพึงพอใจใน
ด้านวิถีชีวิตชุมชนดังนี้

นักท่องเที่ยวร้อยละ 91.2 มีความคิดเห็นว่าชุมชนเป็นชุมชนที่เรียบง่ายแบบ
สังคมชนบทและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 44.70

กิจกรรมในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสัมผัสเป็นแบบมีโอกาสดูสวนทิวาแลกเปลี่ยน
ความคิดกับสมาชิกในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 67.6 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับ น้อย
คิดเป็นร้อยละ 38.19 ดังแสดงในตารางที่ 5.22

ตารางที่ 5.22 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านวิถีชีวิตชุมชน

ด้านวิถีชีวิตชุมชน	ระดับความพึงพอใจ			
	มาก%	ปานกลาง%	น้อย%	(X)
ชุมชนมีวิถีชีวิต เรียบง่ายแบบสังคมชนบท	44.70	38.41	16.89	2.623
กิจกรรมในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสัมผัสเป็น แบบมีโอกาสดูยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด	27.95	33.86	38.19	2.853

5.5.2.4 ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ในด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความสนใจโปรแกรม หรือกิจกรรมที่ดึงดูดใจให้มาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ ดังนี้

ราคาที่พักที่สมเหตุผลเป็นอันดับแรก ร้อยละ 86.3 รองลงมาคือราคาอาหาร ร้อยละ 72.5 การเล่นน้ำตก ร้อยละ 71.6 การขี่จักรยาน ร้อยละ 67.6 การได้เก็บผลไม้บนต้นไม้ด้วยตัวเอง ร้อยละ 61.8 รายการการท่องเที่ยวที่กลุ่มโฮมสเตย์นำเสนอ ร้อยละ 58.8 ราคา การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เช่น อัตราค่าเช่าจักรยาน อัตราการส่งแก่ง ที่สมเหตุผล ร้อยละ 53.9 การถ่ายรูป ร้อยละ 52.9 การได้ทำกิจกรรมร่วมกับชาวสวน ร้อยละ 50 ส่วนการเรียนรู้การแกะสลักเห้งไม้ไผ่ได้รับความดึงดูดใจจากนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 36.3 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวในระดับมากที่สุดเป็นร้อยละ 43.41 ดังแสดงในตารางที่ 5.23

ตารางที่ 5.23 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้าน โปรแกรมการท่องเที่ยว

โปรแกรมการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ			$\bar{X}$
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
	%	%	%	
รายการการท่องเที่ยวที่กลุ่มโฮมสเตย์นำเสนอ	38.3	43.3	18.3	
ราคาที่พักที่สมเหตุผล	67.0	31.8	1.1	
ราคาอาหารที่สมเหตุผล	54.1	43.2	2.7	
ราคาการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เช่น อัตราค่าเช่าจักรยาน อัตราการล่องแก่ง ที่สมเหตุผล	50.9	45.5	3.6	
การขี่จักรยาน	58.0	36.2	5.8	
การเดินป่าหรือเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	34.0	38.3	27.7	
การตกปลา	20.5	28.2	51.3	
การล่องแก่ง	33.3	28.9	37.8	
การพายเรือ	28.3	32.6	39.1	
การถ่ายรูป	53.7	42.6	3.7	
การเล่นน้ำตก	50.7	41.1	8.2	
การเรียนรู้การแกะสลักเหาะไม้	8.1	32.4	59.5	
การได้ทำกิจกรรมร่วมกับชาวสวน	21.6	37.3	41.2	
การได้เก็บผลไม้บนต้นด้วยตัวเอง	41.3	31.7	25.4	
อื่นๆ.....	25.0	50.0	25.0	
รวม	43.41	37.19	19.40	7.960

5.5.2.5 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้น นักท่องเที่ยวให้ความสนใจด้านสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 82.4 รองลงมาคือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คิดเป็นร้อยละ 77.5 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 48.07 ดังแสดงในตารางที่ 5.24

ตารางที่ 5.24 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว
ภายในชุมชน

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ที่มี อยู่ในชุมชนที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้มาพักและ ท่องเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์	ระดับความพึงพอใจ			$\bar{X}$
	มาก %	ปานกลาง %	น้อย %	
สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้	58.3	34.5	7.1	
อาหารด้านหลังสวน	49.3	47.9	2.8	
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	50.6	40.5	8.9	
ร้านขายของที่ระลึก	22.4	55.1	22.4	
รวม	48.07	42.81	9.12	2.850

5.5.2.6 ด้านตำแหน่งที่ตั้งโฮมสเตย์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ในด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์นักท่องเที่ยว
คิดว่าเหตุผลในด้านที่ตั้งกับการมาเที่ยวโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ให้เหตุผลว่า ตั้งอยู่ใกล้
น้ำตกหลายแห่งเช่น สาลิกา นางรอง วังตระไคร้ คิดเป็นร้อยละ 87.3 ท่าด่านโฮมสเตย์อยู่ใน
จังหวัดนครนายกใกล้กรุงเทพฯ คิดเป็นร้อยละ 86.3 การเดินทางมาท่องเที่ยวสะดวก คิดเป็น
ร้อยละ 82.4 และผลความ พึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตำแหน่งที่ตั้งโฮมสเตย์ อยู่ในระดับ
มากคิดเป็นร้อยละ 70.37 ดังแสดงในตารางที่ 5.25

ตารางที่ 5.25 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านตำแหน่งที่ตั้ง
ของโฮมสเตย์

ด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์	ระดับความพึงพอใจ			
	มาก %	ปานกลาง %	น้อย %	X
ทำด้านโฮมสเตย์อยู่ในจังหวัดนครนายกใกล้ กรุงเทพ	78.4	21.6	0.0	
การเดินทางมาท่องเที่ยวสะดวก	77.4	22.6	0.0	
ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำตกหลายแห่งเช่น สาลิกา นางรอง วังตะไคร้	82.0	16.9	1.1	
มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในจังหวัด นครนายก	65.8	34.2	0.0	
ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ	80.0	20.0	0.0	
การเดินทางมาท่องเที่ยวที่ทำด้านโฮมสเตย์ทำ ให้สะดวกต่อการเดินทางท่องเที่ยวไปยัง จังหวัด อื่นได้ง่าย หรือสะดวกต่อนักท่องเที่ยว ในจังหวัดใกล้เคียงที่ต้องการเดินทางมา ท่องเที่ยว	58.2	34.3	7.5	
ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนสะดวกในการติดต่อ ธนาคาร สถานพยาบาลและหน่วยงานด้าน การท่องเที่ยว	37.3	44.1	18.6	
รวม	70.37	26.48	3.15	5.346

5.5.2.7 ด้านการบริการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักท่องเที่ยวตอบคำถามในด้านการบริการ
ขั้นพื้นฐานที่โฮมสเตย์มีให้แก่นักท่องเที่ยวด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านบ้านพัก ร้อยละ 92.2 ด้านที่นอนร้อยละ 90.2 ด้านห้องน้ำห้องสุขา
ร้อยละ 87.3 ด้านอาหาร (ปริมาณ, ความสะอาด, ความรวดเร็ว, รส) ร้อยละ 85.3 ด้านความ
เป็นมิตรและรอยยิ้มของเจ้าบ้านร้อยละ 82.4 ด้านความปลอดภัยร้อยละ 79.4 ด้านที่มีบริการ
น้อยที่สุดคือด้านความบันเทิงคิดเป็นร้อยละ 52.9 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการ
บริการขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 48.66

ด้านการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับบริการเรื่องข้อมูลด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84.3 รองลงมาคือบริการเรื่องความปลอดภัยคิดเป็นร้อยละ 65.7 และเรื่องความรู้ในการทำสวนผลไม้คิดเป็นร้อยละ 59.8 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 45.80

ด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในด้านการจองเข้าที่พักคิดเป็นร้อยละ 83.3 การต้อนรับเข้าที่พักคิดเป็นร้อยละ 81.4 การเดินทางมาที่พักคิดเป็นร้อยละ 80.4 การติดต่อประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่นักท่องเที่ยวมีความประสงค์จะไปคิดเป็นร้อยละ 70.6 การสนองความต้องการด้านโรงพยาบาล ชนาคกร สถานีอนามัย ไปรษณีย์คิดเป็นร้อยละ 52 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.86 ดังแสดงในตารางที่ 5.26

ตารางที่ 5.26 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านการบริการ

ด้านการบริการ	ระดับความพึงพอใจ			
	มาก%	ปานกลาง%	น้อย%	(X)
การบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว	48.66	45.41	5.92	8.524
การบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	32.87	45.80	21.33	2.914
การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว	51.86	38.56	9.57	3.760

5.5.3 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชนผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณโฮมสเตย์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวทำค่านโฮมสเตย์ได้แก่ น้ำตกนางรองร้อยละ 79.4 น้ำตกสาลิการ้อยละ 77.5 น้ำตกวังตะไคร้ร้อยละ 77.5 เขื่อนคลองท่าด่านร้อยละ 65.7 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เขาใหญ่ร้อยละ 52 แม่น้ำนครนายกร้อยละ 46.1 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ข้างนอกชุมชน หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่บริเวณโฮมสเตย์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวทำค่านโฮมสเตย์ อยู่ในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 46.81 ดังแสดงในตารางที่ 5.27

ตารางที่ 5.27 แสดงระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้าน ทรัพยากรท่องเที่ยว
ภายนอกชุมชน

ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน	ระดับความพึงพอใจ			
	มาก%	ปานกลาง%	น้อย%	$\bar{X}$
น้ำตกนางรอง	44.4	53.1	2.5	
น้ำตกสาริกา	46.8	48.1	5.1	
น้ำตกวังตะไคร้	53.2	40.5	6.3	
เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาใหญ่	47.2	43.4	9.4	
เขื่อนคลองท่าด่าน	43.3	50.7	6.0	
แม่น้ำนครนายก	42.6	38.3	19.1	
รวม	46.81	46.08	7.11	4.206

5.5.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้าน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การศึกษาและวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในการศึกษาในส่วนของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จะใช้สมการ Linear Regression มาวิเคราะห์ โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาคาดว่าตัวแปรที่จะมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้าน ได้แก่

1. การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว (X_1) การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาพักในโฮมสเตย์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อมาเข้าพักในช่วงที่มาท่องเที่ยวในท่าด่านหรือเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยวในบริเวณนั้น แหล่งท่องเที่ยวบริเวณดังกล่าวมีที่พักมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกพัก แต่การพักโฮมสเตย์เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเลือกมาพักปัจจัยการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว จึงน่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2. รูปแบบความเป็นอยู่ (X_2) การพักในชุมชนที่จัดโฮมสเตย์นั้นรูปแบบความเป็นอยู่ น่าจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าพักที่โฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวและมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3. วิถีชีวิตของชุมชน (X_3) การพักในโฮมสเตย์จะมีบรรยากาศในความเป็นชุมชนและบรรยากาศแบบเป็นกันเองการได้เรียนรู้วิถีชีวิตจากชาวบ้านที่นักท่องเที่ยวเข้าพักเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของโฮมสเตย์ ดังนั้นวิถีชีวิตของชุมชนน่าจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4. การบริการ (X4) สถานที่พักแรมที่มีมากมายในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณน้ำตกนางรอง หรือน้ำตกวังตะไคร้ ซึ่งต่างก็พยายามดึงดูดลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่มาพักให้พักกับโรงแรมหรือ รีสอร์ทของตน การบริการก็เป็นวิธีการหนึ่งของผู้ประกอบการด้านที่พักใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น การบริการน่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

5. โปรแกรมการท่องเที่ยว (X5) จุดประสงค์ของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวคือพักผ่อนและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวโปรแกรมการท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสนใจและมีผลต่อความพึงพอใจ

6. ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน (X6) ทำด่านโฮมสเตย์มีเอกลักษณ์เฉพาะคือ เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีสวนผลไม้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก มีธารน้ำที่ไหลมาจากวังตะไคร้ ผ่านมายังด้านหน้าโฮมสเตย์มีการสาธิตการทำกะสลักเหาะไม้ไผ่ เป็นจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

7. ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ (X7) ทำด่านโฮมสเตย์เป็นสถานที่พักที่อยู่ในธรรมชาติติดเขาใหญ่ใกล้น้ำตกติดเขื่อนทำด่าน และอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพ ดังนั้นจึงคาดว่า ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ น่าจะมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

8. ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน (X8) แหล่งท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการดึงดูดหรือสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นน้ำตกต่างหรือเขื่อนคลองทำด่าน ก็น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

สำหรับการศึกษารังนี้ได้อเลือกตัวแปรที่สำคัญ ดังแสดงไว้ในแบบจำลอง ต่อไปนี้

แบบจำลอง

$$P = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + b_8X_8$$

โดยที่

$$P = \text{ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย}$$

ชุมชน

$$X_1 = \text{การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว}$$

$$X_2 = \text{รูปแบบความเป็นอยู่}$$

$$X_3 = \text{วิถีชีวิตของชุมชน}$$

$$X_4 = \text{การบริการ}$$

$$X_5 = \text{โปรแกรมการท่องเที่ยว}$$

$$X_6 = \text{ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน}$$

$$X_7 = \text{ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์}$$

$$X_8 = \text{ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน}$$

ตารางที่ 5.28 สัมประสิทธิ์ของปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่า SE	ค่า T	ค่าSig.T
การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว	2.450	1.053	2.328	0.022*
รูปแบบความเป็นอยู่	0.505	1.129	0.447	0.656
วิถีชีวิตของชุมชน	0.853	1.375	0.620	0.537
การบริการ	2.668	0.967	2.760	0.007*
ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์	0.965	2.789	0.346	0.730
ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.701	1.563	1.728	0.87
โปรแกรมการท่องเที่ยว	3.062	0.722	4.241	0.000*
ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน	2.405	1.666	1.444	0.152

Constant	9.212
R Square	0.858
Adjusted R Square	0.844
Standard Error	6.923
F	65.459
Sig F	0.000

จากตารางที่ 5.28 สามารถพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัวว่าอยู่ในระดับและทิศทางใด ดังนี้

การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว (X_1) ผลการศึกษาพบว่า การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 2.328$ และค่า $\text{Sig } T = 0.022$ ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

รูปแบบความเป็นอยู่ (X_2) ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบความเป็นอยู่ ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.447$

และค่า Sig T = 0.656 เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ รูปแบบความเป็นอยู่ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

วิธีชีวิตของชุมชน (X3) ผลการศึกษาพบว่า วิธีชีวิตของชุมชน ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.620$ และค่า $\text{Sig } T = 0.537$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวกซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ วิธีชีวิตของชุมชน มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

การบริการ (X4) ผลการศึกษา พบว่า การบริการมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 4.241$ และค่า $\text{Sig } T = 0.00$ ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ การบริการมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

โปรแกรมการท่องเที่ยว (X5) ผลการศึกษา พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 2.760$ และค่า $Sig\ T = 0.07$ ถือว่า เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือโปรแกรมการท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน (X6) ผลการศึกษาพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.346$ และค่า Sig $T = 0.730$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ (X7) ผลการศึกษา พบว่า ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 1.728$ และค่า $\text{Sig } T = 0.087$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน (X8) ผลการศึกษา พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว
นอกชุมชน ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย
ชุมชน โดยมีค่า $T = 1.444$ และค่า Sig $T = 0.152$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่

เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

5.5.5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

สมมติฐานที่ 1.1 การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า $T = 2.328$ และค่า $\text{Sig } T = 0.022$ ถือว่าเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.29)

ตารางที่ 5.29 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว	2.45	2.328	0.022

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.2 รูปแบบความเป็นอยู่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า รูปแบบความเป็นอยู่ ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.447$ และค่า $\text{Sig } T = 0.656$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ รูปแบบความเป็นอยู่ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน(รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.30)

ตารางที่ 5.30 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านรูปแบบความเป็นอยู่ ของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อ
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
รูปแบบความเป็นอยู่	0.505	0.447	0.656

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.3 วิถีชีวิตของชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า วิถีชีวิตของชุมชน ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.620$ และค่า $\text{Sig } T = 0.537$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ วิถีชีวิตของชุมชน มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.31)

ตารางที่ 5. 31 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านวิถีชีวิตของชุมชนของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความ
พึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
วิถีชีวิตของชุมชน	0.853	0.620	0.537

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.4 การบริการมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริการ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 4.241$ และค่า $\text{Sig } T = 0.00$ ถือว่า เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่ง

เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ การบริการมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.32)

ตารางที่ 5.32 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านการบริการที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
การบริการ	3.062	4.241	0.00

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.5 โปรแกรมการท่องเที่ยวมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 2.760$ และค่า Sig $T = 0.07$ ถือว่า เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือโปรแกรมการท่องเที่ยว มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.33)

ตารางที่ 5.33 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
โปรแกรมการท่องเที่ยว	2.668	2.760	0.07

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.6 ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 0.346$

และค่า Sig T = 0.730 เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.34)

ตารางที่ 5.34 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน	0.965	0.346	0.730

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.7 ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า T = 1.728 และค่า Sig T = 0.087 เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.35)

ตารางที่ 5.35 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์	2.701	1.728	0.087

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

สมมติฐานที่ 1.8 ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชนมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมีค่า $T = 1.444$ และค่า Sig $T = 0.152$ เป็นตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เป็นตัวแปรที่มีผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน (รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 5.36)

ตารางที่ 5.36 ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน ของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัย	B	t	Sig.
(Constant)	9.212	1.331	0.187
ทรัพยากรการท่องเที่ยวนอกชุมชน	2.405	1.444	0.152

$$R^2 = 0.858 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.844 \quad F = 65.459 \quad P = 0.000$$

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ข้อมูลจากการศึกษา ผู้ศึกษานำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ได้ผลสรุป วิเคราะห์ปัญหา และเสนอแนะดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายกซึ่งเป็นผู้ประกอบการ 4 ราย ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลทั้งหมดทั้ง 4 ราย และนักท่องเที่ยวจำนวน 102 ราย โดยเก็บทุกตัวอย่างที่เข้าพักและใช้บริการโฮมสเตย์และทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนจากภายนอกจำนวน 5 ราย คือ เจ้าหน้าที่องค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่น เกษตรจังหวัดนครนายก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง เขต 8) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง) และเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน(เขื่อนคลองท่าด่าน) ใช้แบบสอบถามและแนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Linear Regression Analysis) สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

6.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 54.9) อายุตั้งแต่ 13 - 67 ปี เป็นอายุ 21 - 45 ปี มากที่สุด การศึกษาอยู่ในระดับอนุปริญญา (ร้อยละ 43.1) ประกอบอาชีพบริษัทเอกชน (ร้อยละ 28.4) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 บาท (ร้อยละ 25.5) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากกรุงเทพ (ร้อยละ 69.6) โดยส่วนมากมาเป็น กลุ่มละ 4 คน (ร้อยละ 15.7) เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนบุคคล (ร้อยละ 90.2) รู้จักทำด่านโฮมสเตย์จากเพื่อนแนะนำ (ร้อยละ 40.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยวอยู่ในโฮมสเตย์ 2 วัน (ร้อยละ 66.7) เหตุผลที่เดินทางมาเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว (ร้อยละ 63.7) ส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวที่ทำ

ด้านโฮมสเตย์เป็นครั้งแรก (ร้อยละ 83.3) และส่วนใหญ่จะติดต่อมาพักผ่านเพื่อน (ร้อยละ 38.2) ความคิดเห็นว่าจะกลับมาพักที่ทำด้านโฮมสเตย์อีกหรือไม่ส่วนใหญ่ตอบว่ากลับมาพักอีก (ร้อยละ 96.1) ส่วนใหญ่เดินทางมาพักในเดือนมกราคม (ร้อยละ 34.3)

6.1.2 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของท่าด้านโฮมสเตย์ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความพึงพอใจในเรื่องการปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเมื่อแรกเข้าพักในระดับมาก (ร้อยละ 46.75) ในเรื่องการปฏิบัติตนในขณะที่นักท่องเที่ยวพักในบ้านในระดับปานกลาง (ร้อยละ 41.10) ในเรื่องการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมร่วมกันที่เกิดขึ้นในบ้านในระดับปานกลาง (ร้อยละ 39.55) ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวร้อยละ 74.5 มีความเห็นว่าท่าด้านโฮมสเตย์เป็นบ้านแบบสมัยใหม่แต่ยังคงแบบบ้านชาวสวนอยู่ และมีระดับความพึงพอใจในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 55.76 นักท่องเที่ยวร้อยละ 68.6 พบว่าใน ตอนเช้าสมาชิกในบ้านได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันคือทำงานบ้านและเข้าสวน นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 44.71 บรรยากาศของความเป็นอยู่รอบ ๆ บ้านเป็นแบบมีความเป็นชนบทคิดเป็นร้อยละ 85.3 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 43.7 เกล็ดลักษณะของท่าด้านโฮมสเตย์คือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคิดเป็นร้อยละ 92.2 นักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 67.66 ด้านวิถีชีวิตชุมชนนักท่องเที่ยวร้อยละ 91.2 มีความคิดเห็นว่าชุมชนเป็นชุมชนที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบทและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 44.70 กิจกรรมในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสัมผัสเป็นแบบมีโอกาสดูysonทนาแลกเปลี่ยนความคิดกับสมาชิกในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 67.6 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 38.19 ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวมีความสนใจโปรแกรมหรือกิจกรรมที่ดึงดูดใจให้มาพักที่ทำด้านโฮมสเตย์มากที่สุดคือ การเล่นน้ำตก ร้อยละ 71.6 และเหตุผลที่นักท่องเที่ยวเลือกมาพักที่ทำด้านโฮมสเตย์ คือ ราคาที่พักที่สมเหตุผล ร้อยละ 86.3 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวในระดับ มากคิดเป็นร้อยละ 43.41 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน นักท่องเที่ยวให้ความสนใจด้านสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 82.4 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 48.07 ด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวคิดว่าเหตุผลในด้านที่ตั้งกับการมาเที่ยวโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ตั้งอยู่ใกล้น้ำตกหลายแห่งเช่น สาริกา นางรอง วังตระไคร้ คิดเป็นร้อยละ 87.3 และ

ผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อตำแหน่งที่ตั้งโฮมสเตย์อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 70.37 ด้านการบริการขั้นพื้นฐานที่โฮมสเตย์มีให้นักท่องเที่ยวในด้านบ้านพักมีมากที่สุด ร้อยละ 92.2 ด้านที่มีบริการน้อยที่สุดคือด้านความบันเทิงคิดเป็นร้อยละ 52.9 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการบริการขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 48.66 ด้านการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับการเรื่องข้อมูลด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84.3 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 45.80 ด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเรื่องการจองเข้าที่พักคิดเป็นร้อยละ 83.3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 51.86

6.1.3 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชนผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกชุมชน หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณโฮมสเตย์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวทำด้านโฮมสเตย์ ได้แก่ น้ำตกนางรองร้อยละ 79.4 และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ข้างนอกชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่บริเวณโฮมสเตย์ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวทำด้านโฮมสเตย์ อยู่ในระดับมากคิดเป็น ร้อยละ 46.81

6.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่ทำด้านโฮมสเตย์จังหวัดนครนายก เพื่อหาว่าปัจจัยตัวใดที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน อันได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน การบริการโปรแกรมการท่องเที่ยวทรัพยากร การท่องเที่ยวภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของทำด้านโฮมสเตย์ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) พบว่า มีปัจจัยสามตัวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

0.05 ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ ดังนี้

$$P = 9.212 + 0.022\text{worm} + 0.007\text{pro} + 0.00\text{ser}$$

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่ทำด้านโฮมสเตย์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนคือปัจจัยภายในได้แก่การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการโปรแกรมการท่องเที่ยวค่าสัมประสิทธิ์ของความพึงพอใจคือ Adjusted R Squares เท่ากับ 0.844 แสดงว่าร้อยละ 8.44 ของปัจจัยภายในมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย ชุมชน

6.3 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์จำนวน 4 หลังและผู้ที่เป็นประธานชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มทำด้านและกลุ่มตำบลหินตั้งโดยใช้หลักการจัดการ 4 m เข้ามาวิเคราะห์

6.3.1 MAN คือ รูปแบบโครงสร้างกลุ่ม และการบริหารงานหน้าที่ต่าง ๆ ของกลุ่ม

รูปแบบของกลุ่มมีสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมกลุ่มเริ่มแรก 23 ราย การดำเนินการรูปแบบของกลุ่มเป็นแบบไม่ซับซ้อนเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน ปัจจุบันเหลือบ้านที่ทำโฮมสเตย์จริง ๆ เพียง 4 หลังเท่านั้นเอง โครงสร้างของกลุ่มจึงเล็กลงและไม่ซับซ้อนการบริหารงานของกลุ่มส่วนใหญ่จึงทำโดยบ้าน 4 หลังซึ่งทั้งหมดก็เป็นพี่น้องกัน 3 หลัง อีกหนึ่งหลังเป็นเพื่อนบ้านที่สนิทกัน

โดยมีสมาชิกในกลุ่มหน้าที่ต่าง ๆ กันคือ ฝ่ายติดต่อลูกค้า/หาลูกค้า ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายการเงิน ฝ่ายติดต่อหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้สมาชิกในกลุ่มยังได้รับ การอบรมด้านต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนา การท่องเที่ยวและเพื่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

6.3.2 MONEY คือ งบประมาณต่าง ๆ และการบริหารรายได้ของกลุ่มรวมทั้งการจัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่ม

กลุ่มเรียกเก็บเงินค่าที่พัก/ ค่าอาหารจากนักท่องเที่ยวรายละ 100 บาท ต่อคนต่อ 1 คืน ค่าอาหาร คนละ 50 บาทในมื้อเช้า และกลางวัน ส่วนมื้อเย็นคนละ 80 เพิ่มขึ้น

นักท่องเที่ยวที่มาพักนักท่องเที่ยวมากมาพัก 1 - 2 คืน ภายใน 1 เดือน คิดเป็นรายได้ตกเดือนละ 4000 บาทต่อผู้ประกอบการ 1 ราย กลุ่มได้ทำเป็นกองทุนให้สมาชิกในกลุ่มกู้ยืมในการพัฒนาบ้านพักของตนเอง

6.3.3 MATERAIL คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวัฒนธรรม จุดขายของกลุ่มโฮมสเตย์

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์คือบรรยากาศธรรมชาติพรรณไม้ต่าง ๆ ในสวนวิถีชีวิตชาวสวนและบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่ราคาถูกช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากที่สุดคือช่วงฤดูฝนและเทศกาลที่หยุดยาว ๆ นักท่องเที่ยวจะมาลองแก่งหรือพักผ่อนแบบสบาย ๆ และหากนักท่องเที่ยวต้องการให้ถ่ายทอดความรู้ เช่น การทำสวน การแกะสลัก เหว้าไม้ไผ่ นวด เกล้าสมาชิกก็ยินดีที่จะถ่ายทอดและแนะนำทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลักลักษณะความเป็นอยู่ของนักท่องเที่ยวก็อยู่แบบชาวบ้านกินนอนและใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านธรรมดาปฏิบัติตนตามกฎหมายและหากผู้มาเยือนไม่เคารพกฎประเพณี วัฒนธรรม อันดีงามสมาชิกหรือเจ้าของบ้านก็จะตักเตือน

สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนได้แก่ไฟฟ้า ประปา ร้านขายของทั่วไปจะขาดเพียงโทรศัพท์สาธารณะในกลุ่มเท่านั้น ความสะดวกในตัวบ้านสำหรับนักท่องเที่ยวนั้นมีพร้อมทุกอย่างป้ายบอกทางเข้าออก หมู่บ้าน ที่กั๊บลับรถ ป้ายที่จอดรถมีเพียงพอและกลุ่มคิดว่าไม่ควรมีมากแล้ว นักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วต้อนรับเขาไม่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวผิดหวังว่าไม่เห็นดีเท่าที่โฆษณาเลย นักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนใหญ่มาจากกรุงเทพและในจังหวัดใกล้เคียงและส่วนใหญ่จะเดินทางกลับมาอีกบางคนมาตั้งแต่เปิดโฮมสเตย์ครั้งแรกปัจจุบันนี้ยังโทรศัพท์คุยติดต่อกันอยู่เลย

6.3.4 MANAGEMENT คือ ด้านการจัดการในด้านการวางแผน การปฏิบัติกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ การติดตามประเมินผล

การจัดการในด้านต่าง ๆ

1. การจัดเตรียมบ้านพักสมาชิกจะจัดเตรียมบ้านพักตามสภาพเดิมที่เป็นอยู่
2. การจัดลำดับบ้านพัก สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวสมาชิก ได้เรียงลำดับการรับนักท่องเที่ยวไว้แล้ว
3. กฎระเบียบของการเข้าพัก ในกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ ซึ่งสมาชิกได้ร่วมกันกำหนด

4. มาตรการรักษาความปลอดภัย สำหรับนักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้านก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพักแรม จะต้องกรอกประวัติให้เป็นข้อมูลก่อน
5. การจัดระเบียบและพัฒนาบ้านพัก และสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านจะมีการกำหนดวันสัมนาสภาพภูมิทัศน์โดยรวมของหมู่บ้านเป็นประจำ
6. การประสานงานร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่มีการประสานงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

6.3.5 การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์ และหน่วยงานผู้สนับสนุนภายนอก ได้แก่

- องค์การบริหารส่วนตำบล
- เกษตรจังหวัดนครนายก
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง เขต 8)
- อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)
- กรมชลประทาน(เขื่อนคลองท่าด่าน)

ผลการศึกษา พบว่า ทุกหน่วยงานมีความเข้าใจและสนับสนุนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยสนับสนุนทั้งเงินทุน การให้ความรู้ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว และคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและจะทำให้ลดการบุกรุกพื้นที่ป่า แต่ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของกรมอุทยานกล่าวว่า การท่องเที่ยวดังกล่าวจะต้องไม่รบกวนในส่วนที่เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือกระทำการละเมิดต่อพื้นที่อนุรักษ์อันจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากร ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นและรักษาสภาพเดิมไว้มากที่สุด อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้แก่นักท่องเที่ยวประสบการณ์ต่างๆ ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 8 เสนอว่าหากประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมก็จะทำให้ผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวไม่ตกอยู่กับใครคนใดคนหนึ่ง แต่จะตกอยู่กับชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรนั่นเองเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดมีความคิดเห็นว่าชุมชนจะเกิดการหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ทำลายเพราะทรัพยากรเหล่านี้จะก่อให้เกิดชุมชนมีรายได้ เจ้าหน้าที่จากเขื่อนคลองท่าด่านมีความคิดเห็นว่าเขื่อนยินดีที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวของ ชุมชนเพราะโดยปกติแล้วเขื่อนก็เป็นอีกหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ในส่วนขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีความคิดเห็นตรงกับหน่วยงานอื่นและยินดีที่จะสนับสนุนซึ่งในขณะนี้ในชุมชนก็มีการรวมกลุ่มในการทำการท่องเที่ยวของชุมชนมีสมาชิกประมาณ 900 คนในชุมชนที่ เข้าร่วมโดยใช้ชื่อกลุ่มว่ากลุ่มส่งเสริมอาชีพการท่องเที่ยวเชิงบริการเขื่อนคลองท่าด่าน

ทำค่าน ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังตารางสรุปการช่วยเหลือในด้านต่างๆจากหน่วยงานภายนอกได้ดังนี้

ตารางที่ 6.1 แสดงลักษณะการช่วยเหลือในด้านต่างๆของหน่วยงานภายนอก

หน่วยงานที่สนับสนุน	ด้านกายภาพ	ด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ด้านการประชาสัมพันธ์
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(เขต8)		√	√
สำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก	√	√	√
กรมชลประทาน (เขื่อนคลองท่าด่าน)		√	√
กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช		√	
องค์การบริหารส่วนตำบล	√		√

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จและก่อให้เกิดชุมชนเกิดรายได้ เกิดการหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นที่เป็นเสมือนหม้อข้าวใหญ่ของชาวบ้านหากว่าถูกทำลายลงชาวบ้านก็หมดหนทางทำกิน แต่ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องประสานความร่วมมือในการช่วยเหลือชุมชนและสนับสนุนให้ชุมชนยืนอยู่ได้ด้วยตัวเองมีความเข้มแข็งก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง

6.4 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ ตั้งอยู่ในตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายกซึ่งห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 80 กิโลเมตร อยู่ห่างจากน้ำตกเหวนรกประมาณ 5 - 6 กิโลเมตร (จากเขื่อนคลองท่าด่าน)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดที่อยู่ใกล้กับท่าด่านโฮมสเตย์ โดยส่วนมากเดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร(ร้อยละ 69.6) และจังหวัดใกล้เคียงกับท่าด่านโฮมสเตย์

จากลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่นักศึกษาได้ข้อมูลระยะทางของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับท่าด่านโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเดินทางไปท่องเที่ยวดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

- เขื่อนคลองท่าด่าน	ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร
- น้ำตกนางรอง	ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร
- น้ำตกสาริกา	ระยะทาง 9 กิโลเมตร
- อุทยานวังตะไคร้	ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร
- น้ำตกเวียงหุบเมย	ระยะทาง 10 กิโลเมตร
- ลัญญลักษณตำบลดินตั่ง	ระยะทาง 12 กิโลเมตร
- อ่างเก็บน้ำคลองสีเสียด	ระยะทาง 15 กิโลเมตร

ข้อมูลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าท่าด่านโฮมสเตย์มีตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมในการทำโฮมสเตย์หรือที่พักของนักท่องเที่ยวเนื่องจากมีตำแหน่งที่เหมาะสมในการพักผ่อนเพราะไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวจากข้อมูลจากการสำรวจโดยตัวนักศึกษาและจากข้อมูลภาพถ่ายและเอกสารการท่องเที่ยว นักศึกษาพบว่าท่าด่านโฮมสเตย์มีปัจจัยทางกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวและเป็นปัจจัยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักยังท่าด่านโฮมสเตย์ เพราะมีลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่าท่าด่านโฮมสเตย์ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีสภาพภูมิอากาศที่ไม่ร้อนอบอ้าวอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 34.39 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.95 องศาเซลเซียส อ้างในบรรยายสรุปองค์การบริหารส่วนตำบลดินตั่ง การเดินทางจากถนนสายหลักสามารถเดินทางได้โดยสะดวก(แสดงดังภาพที่5.1) มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอเนื่องจากอยู่ในพื้นที่การทำเขื่อนชลประทาน (เขื่อนคลองท่าด่าน) ปัจจัยทางกายภาพและองค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนได้

6.5 อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษา ผู้ศึกษานำเสนอโดยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

6.5.1 รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่

ผลจากการศึกษาและสังเกตการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของกลุ่มทำค่านโฮมสเตย์ผู้ศึกษาพบว่า

1) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนทำค่านยังอยู่ในลักษณะต่างกลุ่มต่างทำขาดการเชื่อมโยงและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารจัดการของกลุ่มเป็นไปโดยผู้นำเพียงคนเดียวทำให้เกิดการกระจุกตัวของรายได้ที่มีในกลุ่มโฮมสเตย์ให้อยู่กับกลุ่มของผู้นำกลุ่มเพียงคนเดียวก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดและไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน และชุมชนเองก็ไม่มีจริงจังในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแต่ละฝ่ายในชุมชนต่างต้องการผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่เกิดในชุมชนโดยไม่พยายามที่จะเรียนรู้หรือพัฒนา ชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีเพียงแต่กลุ่มทำค่านโฮมสเตย์ที่พยายามและขอความสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากลุ่มของตัวเองให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต กลุ่มทำค่านโฮมสเตย์ จึงเป็นกลุ่มที่จัดการการท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ ที่พยายามจะผลักดันให้เกิดกลุ่มท่องเที่ยวกลุ่มอื่นเกิดขึ้นในชุมชนมากกว่าที่จะทำกลุ่มให้ใหญ่ขึ้นเมื่อมองจากภายนอกจึงเหมือนเกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างหน่วยงานที่สนับสนุนที่ต้องการให้เกิดกลุ่มที่จัดการการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นกลุ่มเล็กๆ การจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มจึงไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านเกาะปากจั่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวตำบลปลายโพงพาง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยี่สาร การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อการจัดท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผืนป่าตะวันตก และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ของ (สุรเชษฐ์ เศรษฐมาสและดรรชนี เอมพันธ์ 2545 อ้างถึงใน กองอนุรักษ์, 2545: 21) พบว่าในกระบวนการการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการนั้น จำเป็นต้องมีการสำรวจและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนเสียก่อน นอกจากนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการเสนอแนะแนวทางในการจัดการดำเนินการเพื่อแสวงหาประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย กลไกดังกล่าว เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันในชุมชน สร้างความผูกพันในชุมชน ลดความขัดแย้งและสร้างความตระหนักในหน้าที่ร่วมกันที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และสอดคล้องกับ (Selener 1991: 206 อ้างถึง

ในนำชัย ทนุผล และคณะ, 2543: 34) ที่ระบุว่าการศึกษาที่ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทำงานเพื่อผลประโยชน์ชุมชนโดยเป็นกระบวนการตัดสินใจของประชาชนและเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวประชาชนท้องถิ่นเอง ทำให้เกิดอำนาจและการควบคุมกิจกรรมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนในโครงการ ลักษณะการวางแผนงานจะเป็นรูปแบบการวางแผนจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งนับว่าเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ประชาชนพึงปรารถนาที่สุด นอกจากนี้เมื่อนำปัจจัยพื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาพิจารณาควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ พบว่า การล้มสลายของสมาชิกในโฮมสเตย์ที่เคยมีจำนวนมากถึง 23 ราย แต่กลับลดลงเหลือเพียง 9 ราย และ 4 รายในที่สุดอาจเป็นไปได้ดังนี้

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมปัจจัยพื้นฐาน (Key Elements) 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม และรูปแบบการจัดการ (ดังแผนภูมิที่ 2.1) กล่าวคือ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542: 2 - 46)

1) ด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Nature-based) โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่ของแหล่งนั้นเมื่อนำมาอภิปรายควบคู่ไปกับการจัดการการท่องเที่ยวของทำด้านโฮมสเตย์ พบว่า บ้านพักจำนวน 23 หลังที่มีแต่แรกเริ่มนั้นขาดปัจจัยด้านพื้นที่กล่าวคือ การห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวหลักเช่น น้ำตกนางรองหรือบางหลังก็มีสภาพเป็นร้านค้าไม่เหมาะแก่การทำโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสงบในการพักผ่อน การไม่สามารถจัดการด้านความห่างไกลหรือจัดการด้านพื้นที่ได้โฮมสเตย์ที่เกิดขึ้นจึงเลิกกิจการโฮมสเตย์ไปทำให้เหลือจำนวนบ้านพักน้อยลง

2) ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) การจัดการที่ยั่งยืนในที่นี้ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เมื่อนำหัวข้อด้านการจัดการมาพิจารณาจะพบว่าทำด้านโฮมสเตย์มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมเนื่องสมาชิกในกลุ่มเข้าใจเป็นอย่างดีว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวที่ทำด้านแต่ในด้านการจัดการเรื่องการบริหารบ้านพักในการรองรับนักท่องเที่ยวนั้นล้มเหลวเนื่องจากประธานกลุ่มไม่สามารถกระจายนักท่องเที่ยวไปยังบ้านสมาชิกในกลุ่มได้ทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่พอใจและบางรายเลิกทำโฮมสเตย์ไป

3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience)

ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในด้านนี้กลุ่มทำด้านโฮมสเตย์สามารถทำให้นักท่องเที่ยวและสมาชิกในกลุ่มรวมถึงเยาวชนในชุมชนรักและเข้าใจในทรัพยากรที่มีอยู่และช่วยกันอนุรักษ์สถานต่อกิจกรรมได้

4) ด้านการมีส่วนร่วมเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass-roots Level) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านนี้สามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ได้มีการประสานกับกลุ่มอื่นในชุมชนในเรื่องการร่วมมือในการพัฒนาชุมชนร่วมกันเช่นการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนมาขายในโฮมสเตย์เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและถือว่าการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงสรุปได้ว่าการล้มเหลวของการจัดโฮมสเตย์ของตำบลหินตั้งนั้นเกิดจากการที่มีปัจจัยด้านพื้นที่ที่ทำให้ชุมชนไม่สามารถประสานการจัดส่งนักท่องเที่ยวให้บ้านสมาชิกที่เข้าร่วมโฮมสเตย์ได้อย่างทั่วถึงจึงทำให้สมาชิกส่วนใหญ่ต้องเลิกทำโฮมสเตย์ไปในที่สุด ดังนั้นหากต่อไปชุมชนใดจะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนโดยมีรูปแบบแบบโฮมสเตย์ควรต้องนำปัจจัยด้านพื้นที่มาพิจารณาด้วยเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการลดลงของสมาชิกอีก หรือในการหาสมาชิกเข้าร่วมโฮมสเตย์ต้องพิจารณาผู้ที่มีความพร้อมในเรื่องการทำโฮมสเตย์ด้วยเพื่อที่จะได้ทำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2) บทบาทของหน่วยงานภายนอกที่สนับสนุนมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากมีผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การสนับสนุนด้านความรู้ ด้านการบริการนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรจังหวัดที่มีต่อกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ในการให้เงินงบประมาณสนับสนุนในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้ความร่วมมือจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชในการนำเดินป่า ความร่วมมือและการสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนจากกรมชลประทานในการวางแผนและสนับสนุนการท่องเที่ยวบริเวณเขื่อนคลองท่าด่าน ผู้ศึกษาพบว่าส่งผลให้ชุมชนทำด้านโฮมสเตย์มีศักยภาพเพียงพอในการจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันดำรงราชานุภาพ (2542) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ภาคกลาง : กรณีศึกษาหมู่บ้านทรงไทยโคกเกตุ ตำบล ปลายโพรงพาง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น พบว่าบทบาทของเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการมีผลต่อ

ความสำเร็จของการเริ่มต้นเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อภาคราชการสนับสนุน และท้องถิ่นพร้อมระดมสรรพกำลัง กิจกรรมท่องเที่ยวจึงดำเนินไปด้วยดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลภรณ์ บันตลิลี (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีอยู่ 5 องค์ประกอบคือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของชุมชน เชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม และเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจากการศึกษาดังกล่าว พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องของรัฐบาล และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคการคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

6.5.2 ปัจจัยทางกายภาพในพื้นที่ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลโดยเอกสารและลงศึกษาพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้านกายภาพของท่าด่านโฮมสเตย์ในการศึกษาปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนผู้ศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์กายภาพของชุมชนท่าด่านโฮมสเตย์มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนเนื่องจากบริเวณพื้นที่ท่าด่านโฮมสเตย์มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีความเป็นธรรมชาติสูงอุดมด้วยความร่มรื่นจากธรรมชาติต้นไม้และอยู่ใกล้กับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมีอากาศที่สบายตลอดปีไม่มีมลพิษและอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองนครนายกอีกทั้งมีระยะทางที่ไม่ไกลหากเดินทางมาจากกรุงเทพฯ ผู้ศึกษาพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนดังที่วรรณาวงษ์วานิช (2539) อธิบายไว้ในภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้ามากขึ้นเท่าใด ปัจจัยดังกล่าวก็จะมีบทบาทส่งเสริมการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุไรพรรณ ปรางอุตมทรัพย์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่บ่งชี้ถึงศักยภาพของชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ 4 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะพื้นที่ ปัจจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของพนิตดา สิงห์ครา (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนบ้าน ห้วยอีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ผลการศึกษาในเชิงกายภาพพบว่า การที่ชุมชนตั้งอยู่บนที่สูง ทำให้ได้เปรียบในแง่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์ เป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านห้วยอี มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ได้

6.5.3 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครั้งนี้ มีทั้งหมด 2 ตัว คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในประกอบไปด้วย ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์ ด้านวิถีชีวิตชุมชน ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ด้านตำแหน่งที่ตั้งโฮมสเตย์ ด้านการบริการ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

ปัจจัยภายใน

1. ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อภิปรายได้ว่า การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว มีผลต่อการมาท่องเที่ยวและเข้าพักที่ทำด้านโฮมสเตย์และก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการจัดโฮมสเตย์และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นของเจ้าของบ้านการต้อนรับ การมีกิจกรรมร่วมกันกับนักท่องเที่ยว การได้ถามความเป็นมาของเจ้าของบ้านทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกได้ถึงความเป็นกันเองของเจ้าของบ้านการที่นักท่องเที่ยวไม่ได้รู้สึกว่าตนเป็นคนแปลกหน้าที่เข้ามาอาศัยอยู่ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยข้อที่ 8 คือ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ นอกจากนี้ทัศนาว บุญปัญญาโรจน์ (2544: บทคัดย่อ) ได้สรุปถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ดีต้องประกอบด้วยองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และองค์ประกอบด้านเส้นทางคมนาคมเข้าถึง รวมถึงอรรถาธิบายไมตรีการต้อนรับ นักท่องเที่ยวของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ (Powel, อ้างถึงใน ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง 2544: 7) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึงความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข สนุกสนานปราศจากความรู้สึกทุกข์ ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าบุคคลจะได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ในทุกสิ่งที่ต้องการ แต่ความพึงพอใจนั้น จะหมายถึงความสุขที่เกิดจากการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี และเกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลกับการได้รับการตอบสนองและยังสอดคล้องกับแนวคิดของ นิวัติ เรืองพานิช (2529: 5 - 6) ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อม โดยกำหนดความหมายไว้ว่า สภาพแวดล้อมมีผลต่อความรู้สึกพึงพอใจแก่ผู้ที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น ๆ แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมบรรยากาศความอบอุ่นของทำด้านโฮมสเตย์สามารถสร้างความรู้สึกพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

2. ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อภิปรายได้ว่า รูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์ ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่ทำต่านโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของตัวบ้าน ความเป็นอยู่แบบชาวสวน เอกลักษณะของทำต่านโฮมสเตย์ สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวสนใจ แต่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และเมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจในลักษณะแบบบ้านนักท่องเที่ยวพึงพอใจลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้านและตัวบ้านเป็นแบบสมัยใหม่แต่ยังคงแบบบ้านชาวสวนอยู่ ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 55.76 ถึงแม้ว่าในด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของชุมชนไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว แต่เมื่อพิจารณาจากเอกลักษณ์พบว่าเอกลักษณ์ของโฮมสเตย์ทำต่านคือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับสูงนั่นคือร้อยละ 67.66 แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นที่พอใจของนักท่องเที่ยวแต่เนื่องจากผลการศึกษาที่ได้มาจากผลรวมในหัวข้อนั้น ๆ จึงทำให้ผลการศึกษาปัจจัยด้านรูปแบบความเป็นอยู่ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3. ด้านวิถีชีวิตชุมชน พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านวิถีชีวิตชุมชนกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักที่ทำต่านโฮมสเตย์อภิปรายได้ว่า วิถีชีวิตชุมชนไม่ได้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการมาพักที่ทำต่านโฮมสเตย์ รูปแบบสังคมในชุมชนไม่ได้ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาพักที่ทำต่านโฮมสเตย์ รวมทั้งกิจกรรมที่เกิดในชุมชน เช่นการทำกิจกรรมในสวนร่วมกับเจ้าของบ้านก็ไม่มีผลต่อความพึงพอใจทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าทำต่านโฮมสเตย์ตั้งอยู่ในสังคมที่ไม่ไกลจากตัวเมืองมากนักและนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็เดินทางมาจากกรุงเทพและปริมณฑลร้อยละ 90.20 และผลจากการศึกษาก็พบว่าชุมชนมีวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบสังคมชนบทและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจร้อยละ 44.70 ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนใหญ่มักจะคุ้นเคยกับบรรยากาศแบบดังกล่าวจึงไม่ได้เกิดความรู้สึกว่าบรรยากาศของโฮมสเตย์นั้นแตกต่างจากภูมิลำเนาที่นักท่องเที่ยวเดินทางมา

4. ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวของทำต่านโฮมสเตย์ อภิปรายได้ว่า ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีในทำต่านโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของทำต่านโฮมสเตย์ แสดงว่าการที่ราคาที่พักของทำต่านโฮมสเตย์มีราคาที่ถูกลงส่งผลให้นักท่องเที่ยวรู้สึกพึงพอใจและเลือกที่จะมาพักที่ทำต่านโฮมสเตย์ นอกจากนี้เรื่องอาหาร โปรแกรมท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่โฮมสเตย์การเก็บผลไม้ด้วยตัวเอง การขี่จักรยาน การล่องแก่ง ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวของทำต่านโฮมสเตย์ สอดคล้องกับแนวคิดความพึงพอใจของ Wolman (1973: 384) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความสุขความสบายใจที่ได้

เห็นหรือได้ร่วมกิจกรรมและแนวคิดของ (Broom, 1964 อ้างใน สมยศ นาวิการ, 2533: 10) ความพึงพอใจเกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเข้าไปรับรู้แล้วเห็นพอใจและสอดคล้องกับผลการศึกษาของฉัตรสุดา อุ้งเมือง (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว คือปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านร้านอาหาร และปัจจัยด้านสถานที่พักผ่อน และสอดคล้องกับวิจัยของเสาวนีย์ กันทะแสน ที่ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังและความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวกรณีศึกษาหมู่บ้านรวมมิตร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันในทางบวก

5. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว อภิปรายได้ว่า ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวของท่าด่านโฮมสเตย์นักท่องเที่ยวไม่ได้สนใจปัจจัยตัวนี้ในความพึงพอใจในการเลือกที่จะเข้าพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์ ทั้งนี้เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์มีลักษณะแตกต่างกันในช่วงเวลาที่ผู้ศึกษากำลังศึกษาทำการเก็บข้อมูลนั้นอยู่ในช่วงฤดูหนาวนักท่องเที่ยวที่มาพักและเป็นกลุ่มที่ได้ข้อมูลไม่ค่อยได้สัมผัสกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในช่วงดังกล่าวมากนักจึงข้อมูลที่เสนอไปในตารางที่ 5.5 นั้นคือนักท่องเที่ยวจะมาพักมากในช่วงฤดูน้ำหลากที่เหมาะสมแก่การล่องแก่งเล่นน้ำตก ดังนั้นในช่วงที่ทำการศึกษาค้นคว้าได้จากทรัพยากรในชุมชนจึงไม่มีผลมากนักเช่น ลำธารที่ด้านหน้าโฮมสเตย์ก็มีน้ำน้อย ผลไม้ก็อยู่ในช่วงที่กำลังเจริญเติบโตยังเก็บผลผลิตไม่ได้ ของที่ระลึกก็มีน้อยอาจส่งผลให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนไปแต่เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษความพึงพอใจ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้ลำธารด้านหลังสวนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นั้นมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับมาก คือร้อยละ 58.3 ,ร้อยละ 49.3 และร้อยละ 50.6 ส่วนในด้านของร้านขายของที่ระลึกนั้นนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางคือ ร้อยละ 22.4 แสดงให้เห็นว่าแม้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแต่นักท่องเที่ยวก็มีความพอใจมากในเรื่องดังกล่าว

6. ด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์ พบว่า ด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์ ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านตำแหน่งที่ตั้งของโฮมสเตย์ กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว อภิปรายได้ว่า ในด้านตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการศึกษาของฉัตรสุดา อุ้งเมือง (2546: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการท่องเที่ยว คือปัจจัยด้านการคมนาคมที่ เกี่ยวกับความไกลจากตัวเมืองตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้เนื่องจากผลการศึกษาที่ได้พบว่า

เหตุผลหลักที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์เนื่องมาจากมาเพื่อพักผ่อนกับครอบครัวร้อยละ 42.20 และทำกิจกรรมในการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุที่นักท่องเที่ยวไม่ให้ความสำคัญกับในเรื่องตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆของโฮมสเตย์

7. ด้านการบริการ พบว่า ด้านการบริการมีความสัมพันธ์กันระหว่างด้านการบริการกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในการจัดการท่องเที่ยว อภิปรายผลได้ว่า การบริการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในที่นี้คือการบริการขั้นพื้นฐานที่โฮมสเตย์มีบริการ และการบริการข่าวสารด้านการท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆที่มีให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพักจึงรู้สึกว่าคุณค่าหรือได้มากกว่าที่จ่ายเงินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย อบูรณ์ (2541: 49 - 54) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการบริการและการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวมากกว่า การให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่ประชาชนใน ท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหาร และการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ จะมีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยวและไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่าง เครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ และสอดคล้องกับแนวคิดอรรถประโยชน์ของนราทิพย์ ชูติวงศ์ 2536 (อ้างถึงในป้อมศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง 2544: 26) ที่กล่าวไว้ว่า ความพอใจเกิดขึ้นกับผู้บริโภคจากการได้มา ได้ใช้ ได้บริโภค หรือได้ประโยชน์จากสินค้าและบริการ ซึ่งการบริการเป็นไปตามมาตรฐานเรือบรรทุกสินค้า โดย การดัดแปลงพื้นที่บางส่วนของบริษัทเรือบรรทุกสินค้าให้เป็นพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวผลการศึกษา ดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดความพึงพอใจของ วิมลสิทธิ์ ทรัพย์งามกุล (2526: 40) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นการให้ค่าความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการจัดการสภาพแวดล้อมจะแตกต่างกันเช่น ความรู้สึกดี - เลวพอใจ - ไม่พอใจ สนใจ - ไม่สนใจ นอกจากนี้ความมั่นใจ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในขณะที่พัก ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความต้องการ ความตามลำดับขั้นของ Maslow (1954) ในระดับขั้นของความต้องการในความปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และยังสอดคล้องกับแนวความคิดการสร้างคุณภาพการบริการของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) ในด้านความปลอดภัยโดยบริการที่ให้ต้องปราศจากอันตราย ความเสี่ยง และปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ผลการศึกษา ยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวชาวสหราชอาณาจักรต่อการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ของ บุญเลิศ เป้เร้า (2543: บทคัดย่อ) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดในด้านความ

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทยของ ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง (2544: บทคัดย่อ) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทยทุกปัจจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ซึ่งสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างได้รับ คือ ความพึงพอใจในความสุข ความสบาย และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเที่ยวชม

ปัจจัยภายนอก

ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งอภิปรายได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว ไม่ได้มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว แสดงว่าลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายนอกชุมชนไม่ได้มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้และประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้พบเห็น และสัมผัสส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ ต่อทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดที่ (Newman, อ้างถึงในปึงศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, 2544: 21) เสนอไว้ในเรื่อง ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของบุคคล ซึ่งกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพนั้น ศึกษาได้จากการตอบรับซึ่งหมายถึง การรับรู้ และพฤติกรรมที่แสดงออกมา ขณะที่การประเมินความพอใจของบุคคลเกิดจากการรับรู้แล้วเกิดพฤติกรรมการแสดงออกตามมาในลักษณะของความพึงพอใจและการประเมินผลการแสดงออกนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า บุคคล (นักท่องเที่ยว) นั้นมีความพึงพอใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน) นั้นมีความพึงพอใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพมาน้อยเพียงใด

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อปัจจัยภายนอกจะมากน้อยหรือไม่ มีส่วนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ว่ามีสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวหรือไม่ แต่จากความจริงที่ปรากฏนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายนอกชุมชนไม่ได้มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเลย

6.5.4 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่ท่าด่านโฮมสเตย์จังหวัดนครนายก เพื่อหาว่าปัจจัยตัวใดที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน อันได้แก่ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่ นักท่องเที่ยว รูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชน การบริการโปรแกรมการท่องเที่ยวทรัพยากร การท่องเที่ยวภายในชุมชน ตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวภายนอกชุมชน โดยใช้แบบจำลองสมการถดถอยพหุคูณ

(Multiple Linear Regression Analysis) พบว่า มีปัจจัยสามตัวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยวท่องเที่ยว

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวที่ทำด้านโฮมสเตย์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนคือปัจจัยภายในได้แก่การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ โปรแกรมการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้น มีปัจจัย 3 ด้านที่ทำให้ให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและทำให้มาเที่ยวที่ทำด้านโฮมสเตย์อีก แสดงให้เห็นว่าหากชุมชนจัดการการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงปัจจัย 3 ด้านนี้ เพื่อที่ได้นำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ (Dowling, 1995 อ้างถึงใน ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์ 2545: 33) ซึ่งกล่าวว่า หลักการท่องเที่ยว Ecotourism ประกอบด้วย

- 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ คือ ครอบคลุมทั้งด้านชีววิทยา กายภาพ และรวมถึงวัฒนธรรมที่ที่ธรรมชาตินั้นมีอยู่
- 2) รักษาความยั่งยืนของระบบนิเวศ กล่าวคือ มีความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม
- 3) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อม ลักษณะของการศึกษาที่เป็นการศึกษาถึงสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อมรวมถึงสังคมในพื้นที่อันเป็นการเรียนรู้ และคำนึงถึงสภาพแวดล้อม
- 4) ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยว และชุมชนในพื้นที่
- 5) นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ หากนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจแล้วจะเป็นการสร้างโอกาสในระยะยาวแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว

ซึ่งเมื่อพิจารณาในข้อที่ 5 ที่กล่าวว่า หากนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจแล้วการท่องเที่ยวก็จะยั่งยืนจึงสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า มีปัจจัย 3 ด้าน ที่ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจซึ่งเราสามารถนำปัจจัยเหล่านี้ไปดำเนินการต่อเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

6.6 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาทำด้านโฮมสเตย์ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนทำด้าน มีลักษณะการบริหารจัดการภายในชุมชน ขนาดเล็ก โดยมีบุคลากรในท้องถิ่นเป็นผู้ประกอบการ คือ นายประดิษฐ์ สุมณฑา และ

ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเกษตรจังหวัดนครนายก องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กรมชลประทาน โดยมีปัจจัยทางกายภาพที่เหมาะสม ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัย 3 ด้านที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ศึกษาพบว่าหากกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์นำปัจจัยทั้ง 3 มาดัดแปลงและพัฒนาให้ดีขึ้นจนนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจสูง ก็สามารถจะทำให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากว่า ในแต่ละปัจจัยที่ศึกษานั้นจะพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจทั้งสิ้น และการที่นักท่องเที่ยวพอใจก็จะส่งผลให้กลับมาเที่ยวอีกเมื่อนักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีกครั้งก็จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอในชุมชนชาวบ้านในชุมชนก็จะเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ เมื่อชุมชนรู้รายได้เกิดจากการท่องเที่ยวก็จะช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนไว้เพื่อใช้ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีกเมื่อชุมชนรอบๆ อุทยานมีความรักในทรัพยากรท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ ภาระหน้าที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวหรือภาระหน้าที่ในการดูแลป่าของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติก็จะลดลง นอกจากนี้เมื่อนักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะมาพักค้างคืนในสถานที่ธรรมชาติใกล้อุทยานแห่งชาติความต้องการพักในบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ก็น้อยลงจะทำให้ประหยัดงบประมาณในการดูแลเรื่องที่พักของอุทยานด้วย จากการศึกษาทำให้ทราบถึงความพึงพอใจหรือปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการโปรแกรมการท่องเที่ยวมีผลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป็นไปตามแนวคิดของ (Dowling, 1995 อ้างถึงใน ทัดดาว บุญปัญญาโรจน์, 2545: 20) ซึ่งกล่าวว่า หากนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจแล้ว จะเป็นการสร้างโอกาสในระยะยาวแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษาผู้ศึกษาได้พบว่าในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มทำด่านโฮมสเตย์ ผู้ศึกษาพบว่ากลุ่มทำด่านโฮมสเตย์มีการวางกลยุทธ์ และโครงสร้างระบบของกลุ่มรวมทั้งการพัฒนาบุคลากรในกลุ่มให้มีความรู้และพร้อมที่จะพัฒนากลุ่มเสมอสอดคล้องกับแนวคิดของ (Adhikary M. อ้างถึงใน เดชา ไต๋สูงเนิน, 2545: 21) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว (7'S Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ โดยมีหลักในการจัดการท่องเที่ยวแบบอย่างยั่งยืน เป็นหัวข้อต่าง ๆ เมื่อทำการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาทำด่านโฮมสเตย์ โดยผู้ศึกษาได้ดัดแปลงให้ สามารถพิจารณารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดังนี้

1) กลยุทธ์ (Strategy) ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนผู้ศึกษาพบว่ากลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่

เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยว แห่งชาติด้วย เช่น กลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์ต้องมีการจัดการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสามารถหากลยุทธ์ที่เหมาะสมที่นำไปสู่เป้าหมายนั้น

2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กรซึ่งกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์มีการจัดลำดับชั้น และการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม มีการติดต่อดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์กร การท่องเที่ยวระดับชาติ คือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งสำนักงาน เกษตรจังหวัด กรมชลประทาน กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การบริหารส่วน ตำบล โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามี แนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของกระทรวง และสามารถ ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและเป็น รูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ อย่างไรก็ตามองค์กรที่มี ส่วนร่วมก็ยังคงขาดการติดต่อประสานงานที่ดีต่อกัน เพราะการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็ เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจมาคอยควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไป ตามลำดับชั้น มีผู้นำมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญคือการให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ศาลากลางจังหวัด สถานีรถไฟและสถานีขนส่ง

3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไป ถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากร มนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์มีการประสานความร่วมมือกัน และมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. Staff บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆ สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ กลุ่มท่า ด่านโฮมสเตย์ได้คัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความ รับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ โดยเน้นไปที่ กลุ่มเด็กรุ่นใหม่ก็คือลูกหลานของสมาชิกในกลุ่มที่พร้อมที่จะทำงานให้ดีและประสบผลสำเร็จ และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

5. Skill ในการทำงานต้องอาศัยความชำนาญ กลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์มี ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในการทำการเกษตรเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้นัก ท่องเที่ยว ได้ความรู้เข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการทำงาน ดังนั้นกลุ่มท่าด่านจึงทำงานด้านการท่องเที่ยวอย่างมีความรู้และมีทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะ สาขาเพราะธุรกิจด้านการท่องเที่ยวต้องการผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นพิเศษ

6. Style หมายถึง การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน โดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 Autocratic Style หรือ Top down style หมายถึงการสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่างหรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่มักจะชอบมีเหตุผลที่มีส่วนร่วม พูดคุยให้คำและนำมามากกว่า

6.2 Democratic Style หรือ Bottom-up ซึ่งตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก รูปแบบนี้จะเป็นการร่วมกันในการวางแผน การจัดการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักประสบผลสำเร็จในการจัดการโดยการทำงานของกลุ่มทำด้านเป็นแบบ Democratic Style หรือ Bottom-up

7. Share หมายถึง การแบ่งปันการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์ก็ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพาไปดูงานหรือแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มโฮมสเตย์ที่ต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นโดยกลุ่มได้นำข้อมูลต่างๆ มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาทำด้านโฮมสเตย์นั้นมีปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจอยู่ 3 ปัจจัย คือ การสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ และโปรแกรมการท่องเที่ยว ส่วนการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกมีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยทางกายภาพก็มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวแต่ไม่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต้องคำนึงถึงปัจจัยภายในของแหล่งท่องเที่ยว คือปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว การบริการ และโปรแกรมการท่องเที่ยวรวมการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วยว่าเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย

6.7 ข้อเสนอแนะ

6.7.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษาพบว่า

6.7.1.1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ชุมชนทำด้านโฮมสเตย์ยอมรับว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนมีรายได้และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน ถึงแม้กลุ่มทำด้านโฮมสเตย์จะเป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่เล็กแต่ก็เข้มแข็ง แต่ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มเกิดจากการรวมตัวของญาติพี่น้องในกลุ่มจึงเกิดการแตกแยกยาก การที่กลุ่มมีขนาดเล็กทำให้ง่ายต่อการ

พัฒนา หรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มทำ
 คำนวณโสมสเคย์ควรพิจารณาในเรื่องกิจกรรมที่มีในชุมชนจากผลการศึกษาพบว่ากิจกรรมที่
 น่าสนใจเช่นการแกะสลักเห้งไม้ไผ่ไม่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวจึงควรปรับปรุงในระดับพื้นที่
 เช่น การนำการการสลักไม้ไผ่มาสาธิตในชุมชนเลยเพื่อเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้า
 มาร่วมกิจกรรมได้ง่ายขึ้นและในเรื่องของการสนับสนุนในเรื่องการเดินทางของกรมอุทยาน
 แห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืชจากการศึกษาพบว่าอุทยานไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอในการนำเดินป่า
 จึงน่าจะจัดอบรมไกด์เดินป่าที่อบรมโดยอุทยานแห่งชาติและขึ้นทะเบียนไว้กับอุทยานเมื่อทาง
 อุทยานไม่สามารถจัดหาเจ้าหน้าที่มาเดินป่าได้ก็สามารถอนุญาตให้ไกด์ที่ขึ้นทะเบียนไว้เป็น
 ผู้นำชมได้เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนและชาวบ้านอย่างแท้จริงและเป็นการลด
 ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อุทยานได้อีกด้วย นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการ
 บริหารองค์กร คือรูปแบบองค์กรที่ควรบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน เพื่อให้
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนสามารถสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทาง Agenda 21
 ตลอดจนรัฐธรรมนูญแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงควรมีการเสนอรูปแบบ
 การจัดการที่ดีเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถาบันดำรงราชานุภาพ
 สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2543) ได้เสนอ รูปแบบองค์กรที่ควรเข้ามาบริหารจัดการ
 ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นที่น่าจะเป็นไปได้ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

รูปแบบที่หนึ่ง โดยชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้บริหารจัดการ

รูปแบบที่สอง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่ม เป็นผู้บริหาร

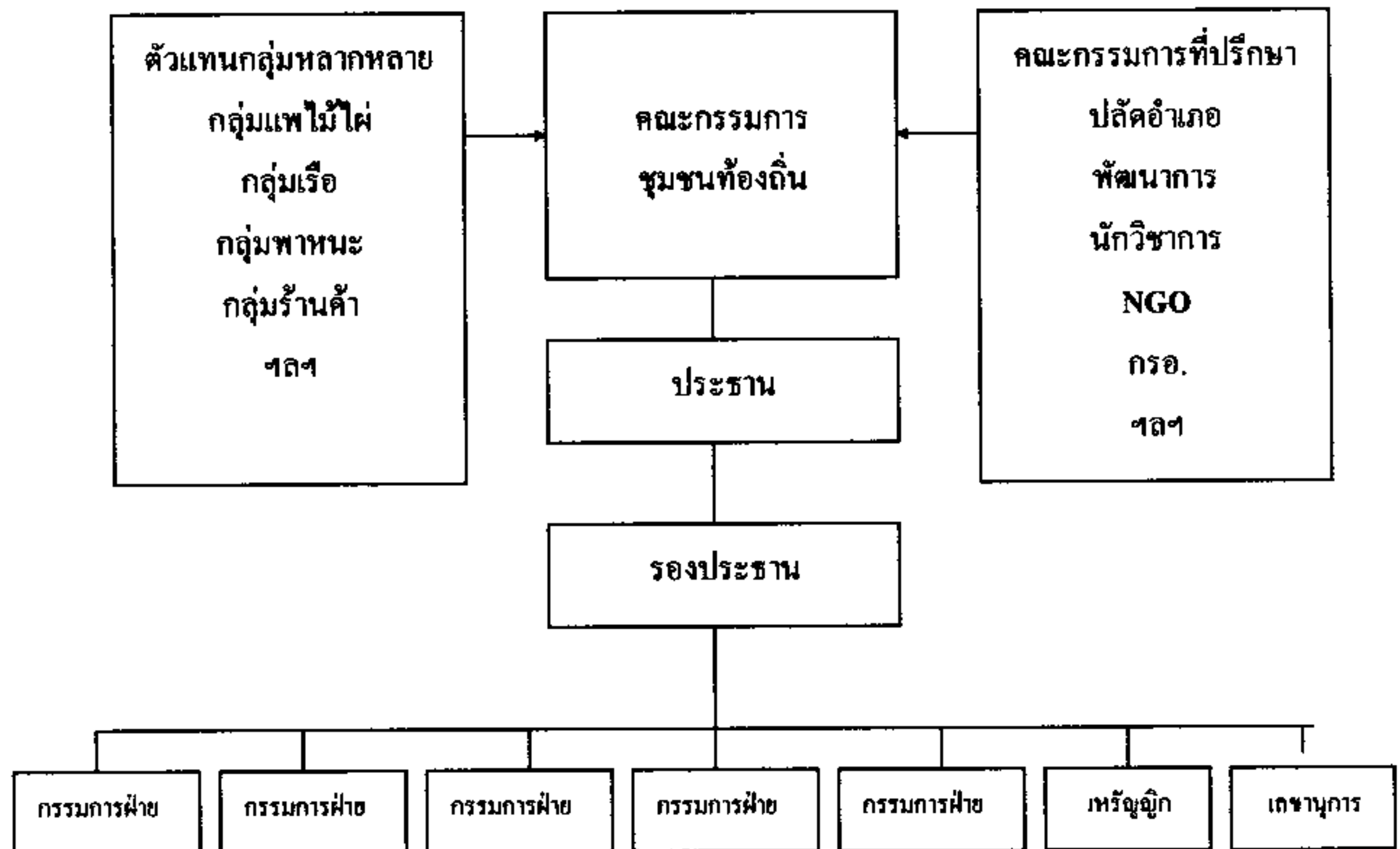
จัดการ

รูปแบบที่หนึ่ง โดยชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ เป็นผู้บริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของตนเองใน
 รูปของคณะกรรมการชุมชนท้องถิ่นที่มีตัวแทนกลุ่มหลายๆกลุ่มและมีคณะที่ปรึกษาให้ความ
 ช่วยเหลือแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่างๆ

คณะกรรมการตามรูปแบบนี้ จะดำเนินการในลักษณะของคณะกรรมการที่มี
 องค์ประกอบของตัวแทนกลุ่มหลากหลายที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นๆ เช่น กลุ่มพาหนะนำเที่ยว (ได้แก่
 แพไม้ไผ่ เรือพาย จักรยานสองล้อ สัตว์เลี้ยงเป็นพาหนะ ฯลฯ) กลุ่มร้านอาหาร/ภัตตาคาร กลุ่ม
 ร้านของที่ระลึกและ/หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มเจ้าของที่พักค้างแรม (ได้แก่ โรงแรม
 บังกะโล Guest-house หรือ Home-stay) ซึ่งตัวแทนกลุ่มหลากหลายเหล่านั้นจะช่วยเป็น
 สื่อกลางระหว่างภาครัฐ คณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่าน่าจะ
 สามารถประสานประโยชน์และความร่วมมือในการบริหารจัดการร่วมกับคณะที่ปรึกษาได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพ โดยคณะที่ปรึกษาอาจจะประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ (เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ปกครองพัฒนากร พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่างๆ นักวิชาการจาก

สถาบันการศึกษาในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ศูนย์/เขตการท่องเที่ยวในพื้นที่และคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน หรือ กรอ. เป็นต้น) และภาคเอกชน โครงสร้างของคณะกรรมการในรูปแบบที่หนึ่งจะมีลักษณะ ดังแผนภูมิที่ 6.1

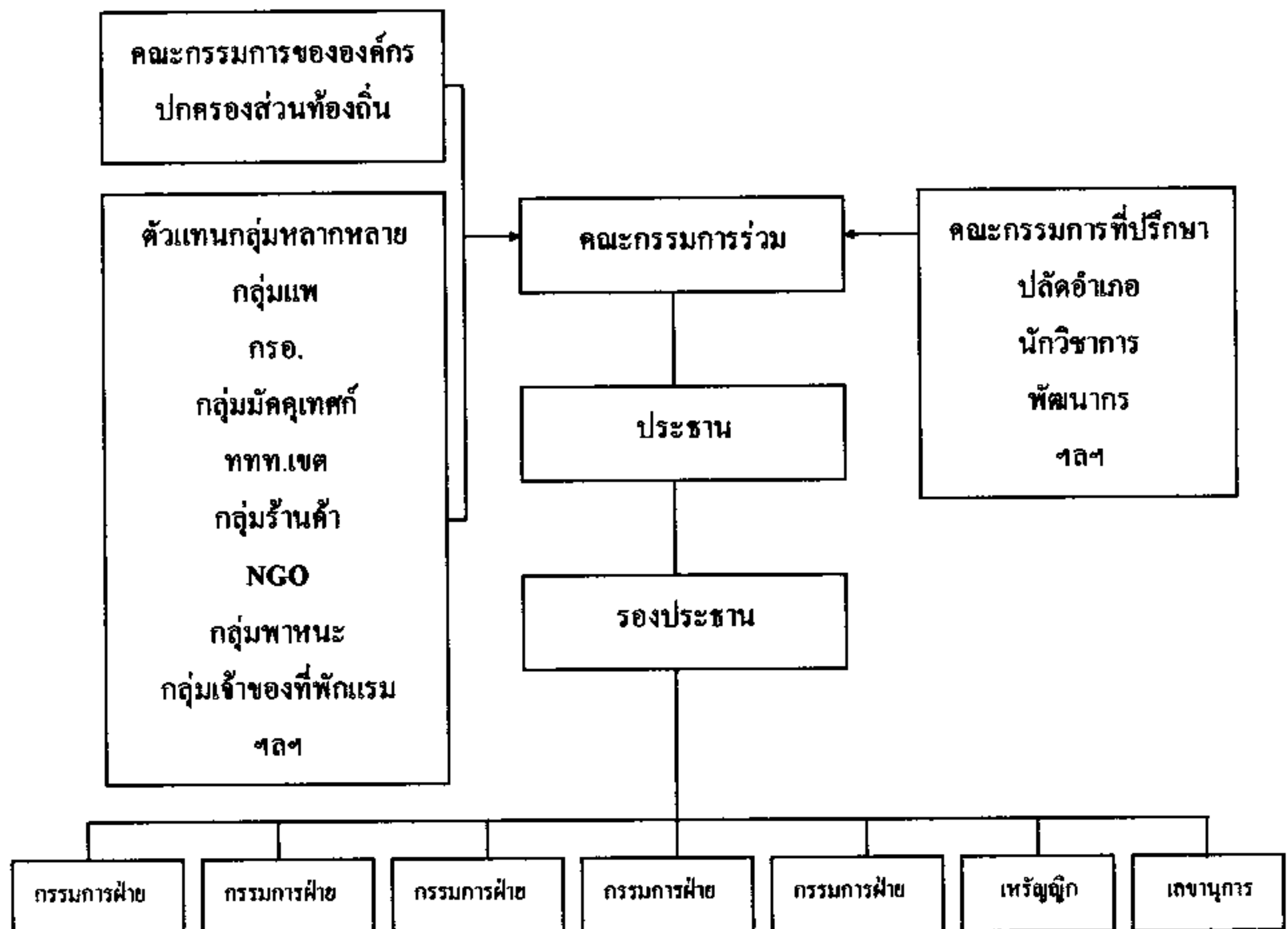

แผนภูมิที่ 6.1 รูปแบบการบริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น
แหล่งที่มา: สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2546.

รูปแบบที่สอง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่ม เป็นผู้บริหารจัดการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ในรูปแบบนี้ ตำบล (อบต.) หรือสภาตำบล (สต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการร่วมกับตัวแทนกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ และมีคณะที่ปรึกษาร่วมให้คำปรึกษาแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเชิงวิชาการ สาขาต่างๆ เช่นเดียวกับรูปแบบที่หนึ่ง

คณะกรรมการร่วมในรูปแบบนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ประสานให้กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกกลุ่มในพื้นที่ มีผู้แทนมาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เพื่อการประสานประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นกับคณะที่ปรึกษา โดยมีรูปแบบตามแผนภูมิที่ 6.2

แผนภูมิที่ 6.2 โครงสร้างคณะกรรมการร่วม
แหล่งที่มา: สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2546.

ในข้อเท็จจริงแล้ว อาจมีคณะกรรมการในรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และปัญหาที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน หากแต่รูปแบบทั้งสองนี้ น่าจะมีความเป็นไปได้ในภาพรวมมากที่สุดเท่านั้น

6.7.1.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ว่าคณะกรรมการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนท้องถิ่นจะเป็นใน รูปแบบที่หนึ่ง หรือรูปแบบที่สอง หรือรูปแบบใดๆ ก็ตาม ก็ควรมีมาตรการดำเนินงานเพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรื่องดังกล่าวของชุมชนท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองวัตถุประสงค์ของการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอแนะมาตรการ เพื่อให้การบริหารจัดการทั้ง 2 รูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ควรมีการประชุมในลักษณะของไตรภาคีหรือพหุภาคีที่เรียกว่า “เวทีสนทนาร่วมของชาวบ้าน” ระหว่างคณะกรรมการ คณะที่ปรึกษา และสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่ม/ฝ่าย แบบพหุภาคี เป็นประจำสม่ำเสมอและต่อเนื่องอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามแบบแผนของระบอบประชาธิปไตย หากแต่เป็นบรรยากาศที่เป็นกันเอง ในลักษณะร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจในประเด็นและปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในพื้นที่ เช่น ผลกระทบของขยะมูลฝอยจากนักท่องเที่ยว และการปรับภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเป็นต้น เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันอย่างแท้จริง

2) ควรกำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในคณะกรรมการให้ชัดเจน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มที่เข้าร่วมด้วย เพื่อจะได้ร่วมมือกันด้วยภารกิจของชุมชนเป็นหลัก ตลอดจนมีจิตสำนึกร่วมให้ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกิดประโยชน์แก่ชุมชนให้มากที่สุด และหากเป็นไปได้ควรจัดสัมมนาร่วมกัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้มีการจัดการอย่างมีส่วนร่วม

3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นแกนหลักในการจัดการประชุม “เวทีสนทนาร่วมของชาวบ้าน” ทั้งในการเชิญบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม การกำหนดประเด็นการสนทนา ตลอดจนการใช้สถานที่ในการประชุม เพื่อการประสานความร่วมมือของชุมชนได้อย่างจริงจัง

4) ควรกำหนดระเบียบข้อบังคับ ที่ได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐระดับพื้นที่ไว้ให้ ชัดเจนและเป็นทางการ เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนต่อการปฏิบัติที่ ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน โดยมีโครงสร้างและระเบียบวิธีการตามลักษณะของกลุ่มหลากหลายที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องหรือเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น มีกลุ่มมัคคุเทศก์ให้ความรู้

เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยกลุ่มตะเกียง หรือกลุ่มแพนหาง มีกลุ่มขายอาหารปลาเพื่อความเพลิดเพลิน กลุ่มขายอาหาร และมีกลุ่มสมุนไพร เป็นต้น

5) ควรมีการระดมทุนเพื่อร่วมจัดทำแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยว ในลักษณะของการร่วมหุ้น หรือเงินค่าสมาชิก เพื่อเป็นกองทุนในการดำเนินการ โดยกำหนดสัดส่วนในการแบ่งปัน ผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรม และโปร่งใส อันจะเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกและตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกัน ตลอดจนการร่วมรักษาประโยชน์ของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นการระดมทุนจากภายในชุมชนนั่นเอง หรือจากหลายฝ่ายตามลักษณะของพหุภาคี และเป็นการประสานความร่วมมือได้อย่างแท้จริง

6) ควรกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไว้ให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจตรงกัน

7) ควรให้มีการพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองในเชิงประวัติศาสตร์ และ/หรือเชิงธรรมชาติ หรือด้านภาษาต่างประเทศ หรือเชิงนิเวศ ฯลฯ เพื่อความเข้าใจถูกต้องและตรงกันอย่างยิ่ง

สรุป รูปแบบองค์กรและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ผู้ศึกษาได้เสนอไว้นี้ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ ที่ชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ อาจนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้บ้าง นั่นก็หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ มีความพร้อมที่จะดำเนินการบริหารจัดการเอง ซึ่งเป็นเป้าประสงค์ของกระทรวงมหาดไทยในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา “ปากท้อง” ของชุมชนท้องถิ่นในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจเช่นปัจจุบันนั่นเอง

6.7.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัย

การศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการปรับปรุงศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

6.7.2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เช่น ความรู้สึกต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนใกล้เคียงที่อยู่รอบโฮมสเตย์

6.7.2.2 ควรศึกษาวิจัยผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนต่ออุทยานแห่งชาติ

6.7.2.3 ควรมีการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติมกับชุมชนอื่น ๆ ที่มีการเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ดีขึ้นต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตารางที่ ก.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม					คำตอบ									
ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว					ระดับความพึงพอใจ									
					ตอบ									
					ไม่ตอบ		รวม		ระดับความพึงพอใจ					
									มาก		ปานกลาง		น้อย	
					จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติต่อท่านเมื่อท่านแรกเข้าพักอย่างไร														
1.1 เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านแสดงท่าทางหรือกริยาที่เป็นมิตรกับ ท่าน					5	4.9	97	95.1	70	72.2	26	26.8	1	1.0
1.2 เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการถามถึงความเป็นมาระหว่างเดินทาง					21	20.6	81	79.4	21	25.9	53	65.4	7	8.6
มา														
1.3 เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านได้แนะนำตนเองแก่ท่าน					22	21.6	80	78.4	33	41.3	34	42.5	13	16.3
1.4 เจ้าของบ้านได้อธิบายระเบียบการเข้าพักและข้อตกลงในการเข้าพักใน					22	21.6	80	78.4	34	42.5	42	52.5	4	5.0
บ้านแก่ท่าน														
รวม					70	17.16	338	82.84	158	46.75	155	45.86	25	7.40

—
X = 3.313

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม		คำตอบ		คำตอบ		คำตอบ		คำตอบ		คำตอบ	
ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว		ระดับความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ	
2. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติตนในขณะที่ท่านพักในบ้านอย่างไรตามที่ท่านได้พบมา	ไม่ตอบ	ตอบ		ตอบ		ตอบ		ตอบ		ตอบ	
		รวม		รวม		รวม		รวม		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2.1 คอยกันตามปกติโดยไม่สนใจท่าน		49	48.0	53	52.0	9	8.8	24	45.3	20	37.7
2.2 ปฏิบัติตนและพูดคุยกับท่านเสมือนหนึ่งว่าท่านเป็นสมาชิกในบ้าน		6	5.9	96	94.1	62	64.6	32	33.3	2	2.1
2.3 ปฏิบัติกิจส่วนตัวโดยไม่เกรงใจท่านเช่นเปลี่ยนเสื้อผ้าการคุยกันเสียงดัง		51	50.0	51	50.0	5	9.8	14	27.5	32	62.7
2.4 รองจนกว่าท่านไม่อยู่ในบ้านจึงจะทำภารกิจส่วนตัว		46	45.1	56	54.9	17	30.4	27	48.2	12	21.4
รวม		152	49.35	256	83.12	93	36.33	97	37.89	66	25.79

—
X = 2.534

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม		คำตอบ									
ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว		ระดับความพึงพอใจ									
3. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมร่วมกันที่เกิดขึ้นในบ้านอย่างไรตามที่ท่านได้พบมา	ไม่ตอบ	ตอบ									
		ระดับความพึงพอใจ									
		รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย			
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3.1 ท่านนั่งดูโทรทัศน์พร้อมกันกับสมาชิกในบ้าน		38	37.3	64	62.7	23	35.9	20	31.3	21	32.8
3.2 ท่านรับประทานอาหารร่วมกันกับสมาชิกในบ้าน		40	39.2	62	60.8	15	24.2	20	32.3	27	43.5
3.3 คนแก่ในบ้านหรือสมาชิกในบ้านเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชนหรือตำนานที่น่าสนใจให้ท่านฟัง		40	39.2	62	60.8	19	30.6	26	41.9	17	27.4
3.4 สันทนาเรื่องต่าง ๆร่วมกัน เช่น เรื่องการงานของท่าน เรื่องครอบครัว		22	21.6	80	78.4	27	33.8	40	50	13	16.3
รวม		140	34.31	268	65.69	84	31.34	106	39.55	78	29.10

$\bar{X} = 2.680$

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม		คำตอบ									
ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์		ระดับความพึงพอใจ									
				ตอบ							
		ไม่ตอบ		รวม		ระดับความพึงพอใจ					
4. ลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้านและตัวบ้านเป็นแบบใด						มาก		ปานกลาง		น้อย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
4.1	เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ไม่เหลือความเป็นชาวสวนแล้ว	56	54.9	46	45.1	9	19.6	24	52.2	13	28.3
4.2	เป็นบ้านแบบสมัยใหม่แต่ยังคงแบบบ้านชาวสวนอยู่	28	25.5	76	74.5	31	40.8	42	55.3	3	3.9
4.3	เป็นบ้านแบบภาคกลางทั่วไปไม่มีเอกลักษณ์หรือลักษณะพิเศษ	47	46.1	55	53.9	10	18.2	36	65.5	9	16.4
4.4	เป็นบ้านแบบภาคกลางที่น่าสนใจและดึงดูดใจให้น่าเข้าพัก	49	48.0	53	52.0	18	34.0	27	50.9	8	15.1
4.5	เป็นบ้านแบบดั้งเดิมคงความเป็นชาวสวนอย่างน่าชื่นชม	54	52.9	48	47.1	13	27.1	26	54.2	9	18.6
$\bar{x} = 2.752$ รวม		232	45.49	278	54.51	81	29.14	155	55.76	42	15.11
5. ในตอนเช้าสมาชิกในบ้านได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันใดบ้าง											
5.1	ใส่บาตรตอนเช้า	68	66.7	34	33.3	5	14.7	8	23.5	21	61.8
5.3	พ่อบ้านจะออกไปสวนหรือไปประกอบอาชีพตามปกติ	34	33.3	68	66.7	17	25.0	35	51.5	15	22.1
5.4	แม่บ้านและสมาชิกทำงานบ้านหรือเข้าสวน	32	31.4	70	68.6	25	35.7	33	47.1	11	15.7
$\bar{X} = 1.976$ รวม		134	44.08	170	55.92	47	27.65	76	44.71	47	27.85

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม
ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์

คำตอบ
ระดับความพึงพอใจ

6. บรรยากาศของความเป็นอยู่รอบ ๆ บ้านเป็นแบบใด	ตอบ									
	ไม่ตอบ		ระดับความพึงพอใจ							
			รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6.1 คล้ายบรรยากาศรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง	42	41.2	60	58.8	24	40.0	29	48.3	7	11.7
6.2 มีความเป็นชนบท	15	14.7	87	85.3	50	57.5	33	37.9	4	4.6
6.3 มีความเป็นสังคมเมืองมาก	61	59.8	41	40.2	9	22.0	15	36.6	17	41.5
6.4 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	98	96.1	4	3.9	1	25.0	2	50.0	1	25.0
$\bar{X} = 1.882$ รวม	216	52.94	192	47.06	84	43.75	79	41.15	29	15.10
7. เอกลักษณ์ของโฮมสเตย์ทำด้านคือข้อใด (ตอบได้มากกว่า1 ข้อ)										
7.1 การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน	32	31.4	70	68.6	48	68.6	21	30.0	1	1.4
7.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	8	7.8	94	92.2	64	68.1	25	26.6	5	5.3
7.3 อื่น ๆ โปรดระบุ.....	99	97.1	3	2.9	1	33.3	2	66.7	0	0.0
$\bar{X} = 1.686$ รวม	139	45.42	167	54.58	113	67.66	48	28.74	6	3.59

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม		คำตอบ									
ด้านวิถีชีวิตชุมชน											
		ตอบ									
		ไม่ตอบ		ระดับความพึงพอใจ							
				รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
9. กิจกรรมในชุมชนที่ท่านสัมผัสเป็นอย่างไร											
9.1 เจ้าของบ้านนำชมวิถีชีวิตของชุมชน		50	49.0	52	51.0	18	34.6	21	40.4	13	25.0
9.2 ท่านได้รับการสอนและดูการสาธิตการแกะสลักเห้งไม้ไผ่		66	64.7	36	35.3	2	5.6	8	22.2	26	72.2
9.3 ท่านได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการทำสวน		62	60.8	40	39.2	7	17.5	11	27.5	22	55.0
9.4 ท่านได้มีโอกาสคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดกับสมาชิกในชุมชน		33	32.4	69	67.6	22	31.9	33	47.8	14	20.3
9.5 ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน		45	44.1	57	55.9	22	38.6	13	22.8	22	38.6
รวม		256	50.02	254	49.80	71	27.95	86	33.86	97	38.19

$\bar{X} = 2.853$

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม	คำตอบ									
	ระดับความพึงพอใจ									
	ตอบ									
	ไม่ตอบ		ระดับความพึงพอใจ							
10. โปรแกรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์			รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10.1 รายการการท่องเที่ยวที่กลุ่มโฮมสเตย์นำเสนอ	42	41.2	60	58.8	23	38.3	26	43.3	11	18.3
10.2 ราคาที่พักที่สมเหตุผล	14	13.7	88	86.3	59	67.0	28	31.8	1	1.1
10.3 ราคาอาหารที่สมเหตุผล	28	27.5	74	72.5	40	54.1	32	43.2	2	2.7
10.4 ราคาการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น อัตราค่าเช่าจักรยาน อัตราการล่องแก่ง ที่สมเหตุผล	47	46.1	55	53.9	28	50.9	25	45.5	2	3.6
10.5 การขี่จักรยาน	33	32.4	69	67.6	40	58.0	25	36.2	4	5.8
10.6 การเดินป่าหรือเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติ	55	53.9	47	46.1	16	34.0	18	38.3	13	27.7
10.7 การตกปลา	63	61.8	39	38.2	8	20.5	11	28.2	20	51.3
10.8 การล่องแก่ง	57	55.9	45	44.1	15	33.3	13	28.9	17	37.8
10.9 การพายเรือ	56	54.9	46	45.1	13	28.3	15	32.6	18	39.1
10.10 การถ่ายรูป	48	47.1	54	52.9	29	53.7	23	42.6	2	3.7
10.11 การเล่นน้ำตก	29	28.4	73	71.6	37	50.7	30	41.1	6	8.2

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม
ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว

คำตอบ
ระดับความพึงพอใจ

11. โปรแกรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักที่ท่าด่าน โฮมสเตย์ (ต่อ)	ไม่ตอบ		ตอบ							
			รวม		ระดับความพึงพอใจ					
					มาก		ปานกลาง		น้อย	
					จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
11.1 การเรียนการแกะสลักเหียงไม้ไผ่	65	63.7	37	36.3	3	8.1	12	32.4	22	59.5
11.2 การได้ทำกิจกรรมร่วมกับชาวสวน	51	50.0	51	50.0	11	21.6	19	37.3	21	41.2
11.3 การได้เก็บผลไม้บนต้นด้วยตัวเอง	39	38.2	63	61.8	26	41.3	20	31.7	16	25.4
11.4 อื่นๆ.....	98	96.1	4	3.9	1	25.0	2	50.0	1	25.0
รวม	725	47.39	805	52.61	349	43.41	299	37.19	156	19.40

$$\bar{X} = 7.960$$

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม
ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน

คำตอบ
ระดับความพึงพอใจ

12. ท่านคิดว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักและท่องเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์	ไม่ตอบ		ตอบ							
			รวม		ระดับความพึงพอใจ					
					มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
12.1 สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้	18	17.6	84	82.4	49	58.3	29	34.5	6	7.1
12.2 ลำธารด้านหลังสวน	31	30.4	71	69.6	35	49.3	34	47.9	2	2.8
12.3 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร	23	22.5	79	77.5	40	50.6	32	40.5	7	8.9
12.4 ร้านขายของที่ระลึก	53	52.0	49	48.0	11	22.4	27	55.1	11	22.4
12.5 อื่น ๆโปรดระบุ.....	100	98.0	2	2.0	2	100.0	0	0.0	0	0.0
รวม	225	44.12	285	55.88	137	48.07	122	42.81	26	9.12

$$\bar{X} = 2.850$$

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม
ด้านการบริการ

คำตอบ
ระดับความพึงพอใจ

14. มีการบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวด้านใดบ้าง	ตอบ									
	ไม่ตอบ		ระดับความพึงพอใจ							
			รวม							
					มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
14.1 อาหาร (ปริมาณ,ความสะอาด,ความรวดเร็ว ,รส)	15	14.7	87	85.3	43	49.4	42	48.3	2	2.3
14.2 บ้านพัก	8	7.8	94	92.2	53	56.4	40	42.6	1	1.1
14.3 ที่นอน	10	9.8	92	90.2	43	46.7	47	51.1	2	2.2
14.4 ห้องน้ำ/ห้องส้วม	13	12.7	89	87.3	45	50.6	42	47.2	2	2.2
14.5 ความปลอดภัย	21	20.6	81	79.4	48	59.3	31	38.3	2	2.5
14.6 การคมนาคม	26	25.5	76	74.5	43	56.6	33	43.4	0	0.0
14.7 ระบบสาธารณูปโภคเบื้องต้น	27	26.5	75	73.5	39	52.0	35	46.7	1	1.3
14.8 ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก	34	33.3	68	66.7	20	29.4	38	55.9	10	14.7
14.9 ความบันเทิงอาทิการเดินร่ำ ดนตรี การแสดงพื้นบ้าน	48	47.1	54	52.9	10	18.5	17	31.5	27	50
14.10 สุขอนามัยชุมชน	41	40.2	61	59.8	19	31.1	38	63.9	3	4.9
14.11 ความเป็นมิตรและรอยยิ้มเจ้าบ้าน	18	17.6	84	82.4	56	66.7	27	32.1	1	1.2

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม ด้านการบริการ	คำตอบ ระดับความพึงพอใจ									
	ไม่ตอบ	ตอบ								
		ระดับความพึงพอใจ								
		รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย		
14. มีการบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวด้านใดบ้าง(ต่อ)	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
14.12 อื่นๆ.....	102	100.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
$\bar{X} = 8.524$ รวม	363	29.7	861	70.3	419	48.66	391	45.41	51	5.92
15. มีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆและมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอะไรบ้าง										
15.1 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว	16	15.7	86	84.3	38	44.2	41	47.7	7	8.1
15.2 ข้อมูลเพื่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	35	34.3	67	65.7	29	43.3	32	47.8	6	9.0
15.3 ความรู้ในการทำสวนส้มโอ สวนผลไม้	41	40.2	61	59.8	14	23.0	28	45.9	19	31.1
15.4 ความรู้ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	42	41.2	60	58.8	13	20.0	29	48.3	29	48.0
15.5 อื่นๆ	101	99.0	101	99	0	0.0	1	100.0	0	0.0
$\bar{X} = 2.914$ รวม	235	38.5	375	61.5	94	32.87	131	45.80	61	21.33

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม ด้านการบริการ	คำตอบ ระดับความพึงพอใจ									
	ไม่ตอบ		ตอบ							
			ระดับความพึงพอใจ							
			รวม		มาก		ปานกลาง		น้อย	
มีการบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวด้านใดบ้าง(ต่อ)	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
16. มีการอำนวยความสะดวกในด้านใดบ้างแก่นักท่องเที่ยว										
16.1 การจองเข้าที่พัก	17	16.7	85	83.3	52	61.2	32	37.6	1	1.2
16.2 การเดินทางมายังที่พัก	20	19.6	82	80.4	50	61.0	32	39.0	0	0.0
16.3 การต้อนรับเข้าที่พัก	19	18.6	83	81.4	59	71.1	21	25.3	3	3.6
16.4 การติดต่อประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่นักท่องเที่ยวมีความ ประสงค์จะไป	30	29.4	72	70.6	24	33.3	37	51.4	11	15.3
16.5 การสนองความต้องการด้านโรงพยาบาล ธนาคาร สถานือนามัย	49	48.8	53	52.0	9	17.0	23	43.4	21	39.6
ไปรษณีย์เป็นต้น										
16.6 อื่นๆ.....	101	99.0	1	1.0	1	100.0	0	0.0	0	0.0
$\bar{X} = 3.760$ รวม	236	38.6	376	61.4	195	51.86	145	38.56	36	9.57

ตารางที่ ก.1 (ต่อ) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อคำถาม
ด้านสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกโฮมสเตย์

คำตอบ
ระดับความพึงพอใจ

17. มีสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณโฮมสเตย์อะไรบ้างที่ดึงดูดใจท่านให้มาเที่ยวทำด้านโฮมสเตย์	ไม่ตอบ		ตอบ							
			รวม		ระดับความพึงพอใจ					
					มาก		ปานกลาง		น้อย	
					จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
17.1 น้ำตกนางรอง	21	20.6	81	79.4	36	44.4	43	53.1	2	2.5
17.2 น้ำตกสาลิกา	23	22.5	79	77.5	37	46.8	38	48.1	4	5.1
17.3 น้ำตกวังตระไคร้	23	22.5	79	77.5	42	53.2	32	40.5	5	6.3
17.4 เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาใหญ่	49	48.0	53	52.0	25	47.2	23	43.4	5	9.4
17.5 เชื้อนคลองท่าด่าน	35	34.3	67	65.7	29	43.3	34	50.7	4	6.0
17.6 แม่น้ำนครนายก	55	53.9	47	46.1	20	42.6	18	38.3	9	19.1
17.7 อื่นๆ โปรดระบุ.....	100	98.0	2	2.0	2	2.0	0	0.0	0	0.0
17.8 ไม่มี	102	100.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	408	50.0	408	50.0	191	46.81	188	46.08	29	7.11

$$\bar{X} = 4.206$$

ภาคผนวก ข

**แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับหน่วยงานที่สนับสนุน
สำหรับเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน(เขื่อนคลองท่าด่าน)**

เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณี ศึกษาท่าด่านโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น
ต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตาม
ความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2
ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเขื่อนคลองท่าด่าน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ชื่อ – นามสกุล

1.2 ตำแหน่ง

1.3 วันที่สัมภาษณ์.....

2. ส่วนที่1 ข้อมูลเกี่ยวกับเขื่อนคลองท่าด่าน

2.1 ประวัติความเป็นมา

2.2 สภาพแวดล้อมของเขื่อนและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ

2.3 ปริมาณนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเข้ามาใช้บริการเข้ามาให้บริการ

3. ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

3.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3.2 ท่านคิดว่าการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยวเองเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

3.3 หากท่านเปิดบริการการท่องเที่ยวท่านมีมาตรการอย่างไรในการรองรับนักท่องเที่ยว

3.4 ท่านเคยประชุมร่วมกันกับกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์บ้างหรือไม่

3.5 หากท่านได้รับเชิญให้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท่าน
คิดว่าท่านจะสามารถเข้าร่วมได้หรือไม่

3.6 ท่านมีการวางแผนช่วยเหลือในด้านที่ท่านรับผิดชอบต่อกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์หรือไม่
อย่างไร

แบบสัมภาษณ์สนทนากลุ่มสำหรับ ผู้ประกอบการ

เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น สำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตามความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความเป็นจริง มากที่สุด แบ่งการสอบถามออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของ
ทำด่านโฮมสเตย์

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1.1 อายุ.....เพศ.....
- 1.2 อาชีพหลัก.....อาชีพเสริม.....
- 1.3 ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน.....
- 1.4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนปี.....
- 1.5 การศึกษาสูงสุด.....
- 1.6 คนในครอบครัวของท่านสามารถใช้ภาษาต่างประเทศได้หรือไม่.....
ถ้าได้กรุณาระบุภาษา.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเพื่อการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของท่านด้าน
โฮมสเตย์

คำชี้แจง แบบสอบถามส่วนที่ 3 สอบถามเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์

2. คำถามในส่วนของ MAN คือ รูปแบบโครงสร้างกลุ่ม และการบริหารงานหน้าที่ต่างๆ ของกลุ่ม

2.1 ความเป็นมาของโครงการ

2.2 รูปแบบกลุ่ม หรือ โครงสร้างของกลุ่ม

2.3 แต่ละคนในกลุ่มใครมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง

- ฝ่ายติดต่อลูกค้า/ หาลูกค้า

- ฝ่ายจัดสถานที่

- ฝ่ายกิจกรรม

- ฝ่ายการเงิน

- ฝ่ายติดต่อหน่วยงานภายนอก

2.4 ท่านเป็นสมาชิกมานานเท่าใด

เพราะเหตุใดท่านจึงเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์

2.5 ท่านมีวิธีการเลือกนักท่องเที่ยวอย่างไร

2.6 ใครเป็นผู้หานักท่องเที่ยวให้ท่าน

2.7 สมาชิกในกลุ่มได้รับการฝึกอบรมด้านการบริการการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

2.8 ท่านอยากให้หน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชนหรือผู้เชี่ยวชาญในการท่องเที่ยวเข้ามาช่วยเหลือท่านในการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ชุมชนของท่านหรือไม่ในด้านใด

2.9. ผู้นำในชุมชนมีบทบาทอย่างไรในการจัดการการท่องเที่ยว

2.10 ท่านเคยอบรมเรื่องระบบนิเวศหรือเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่หากเคยท่านได้รับการอบรมจากหน่วยงานใด

3. คำถามด้าน **MONEY** คือ งบประมาณต่างๆ และการบริหารรายได้ของกลุ่มรวมทั้งการจัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่ม

3.1 ท่านเรียกเก็บเงินค่าที่พัก/ ค่าอาหารจากนักท่องเที่ยวเป็นเงินเท่าไรและเงินที่เก็บนั้นท่านคิดว่าเหมาะสมแล้วหรือไม่

3.2 ท่านหรือชุมชนของท่านเรียกเก็บเงินค่าอาหาร/ที่พักจากนักท่องเที่ยวเป็นมาตรฐานเดียวกันหรือไม่

3.3 นักท่องเที่ยวที่มาพักส่วนมากมาพักกี่คืน.....โดยเฉลี่ยกี่คืน.....ภายใน 1 เดือน คิดเป็นรายได้ตกเดือนละเท่าไร

3.4 กลุ่มของท่านเคยมีปัญหาด้านการแบ่งรายได้หรือไม่และท่านจัดการกับปัญหาเหล่านั้นอย่างไร

3.5 ท่านมีหลักการอย่างไรในการบริหารด้านการเงินของกลุ่ม

3.6 กลุ่มของท่านมีการตั้งกองทุนของกลุ่มหรือไม่

3.7 เงินหรือรายได้ที่เข้ากลุ่มมีการหักเข้ากองทุนกลุ่มหรือไม่

3.8 ฤดูกาลท่องเที่ยวมีผลกับรายได้ของกลุ่มหรือไม่ ในกลุ่มของท่านมีการเตรียมรับมืออย่างไร

3.9 หากการจัดทำโฮมสเตย์ทำรายได้น้อยลงหรือเก็บค่าพักได้น้อยลงท่านคิดว่ากระทบกับครอบครัวท่านหรือไม่

4. คำถามด้าน **MATERIAL** คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวัฒนธรรม จุดขายของกลุ่มโฮมสเตย์

4.1 ช่วงไหนที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากที่สุดมาทำอะไรบ้าง

4.2 หากนักท่องเที่ยวต้องการให้ท่านถ่ายทอดความรู้ เช่น การทำสวน การแกะสลัก เหมืองไม้ไผ่ นวด ท่านยินดีหรือไม่

4.3 หากผู้มาเยือนไม่เคารพกฎ ประเพณี วัฒนธรรม อันดีงามท่านจะอย่างไร

4.4 ท่านคิดว่ากลุ่มของท่านมีความพร้อมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวในเรื่องใดและไม่มีความพร้อมในเรื่องใด

4.5 ท่านคิดว่ากลุ่มของท่านควรควรมีการพัฒนาการจัดการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ในการรองรับนักท่องเที่ยว

4.6 ท่านมีวิธีการใดในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่านให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

4.7 ท่านได้เตรียมตัวเป็นเจ้าบ้านที่ดีอย่างไร

5.6 กลุ่มของท่านมีการร่วมกันวางแผนรองรับการพัฒนาและป้องกันผลกระทบทั้งทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างไร

5.7 หากนักท่องเที่ยวเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุท่านมีการเตรียมการอย่างไร
ความสะดวกในบ้านสำหรับนักท่องเที่ยว

5.8 ท่านต้องการให้ชุมชนของท่านมีการจัดโฮมสเตย์อย่างไร

5.9 ท่านทราบหรือไม่ว่าการท่องเที่ยวที่ไม่มีการระมัดระวังในเรื่องผลกระทบต่างๆจะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสียหายและจะส่งผลถึงกิจการโฮมสเตย์ของท่าน

5.10 ท่านและกลุ่มของท่านได้นำความรู้เกี่ยวกับความสำเร็จหรือ การแก้ปัญหาของชุมชนอื่นๆมาพัฒนาชุมชนของท่านหรือไม่

5.11 กลุ่มของท่านได้มีการติดตามสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในบริการที่ได้ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวหรือไม่

5.12 ท่านและกลุ่มของท่านได้เผยแพร่และหาโอกาสสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีโอกาสก้าวเข้ามาทำงานเพื่อชุมชนและสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนบ้างหรือไม่

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับหน่วยงานที่สนับสนุน

สำหรับเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด

เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาทำดำนโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ
ทั้งสิ้นต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถาม
ตามความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น
3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรในพื้นที่ท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการทำเกษตรในพื้นที่ท่องเที่ยว

1. ประวัติความเป็นมาของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในทำดำนโฮมสเตย์
2. สภาพแวดล้อมปัจจุบันของการทำเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ
3. จำนวนครัวเรือนพื้นที่ ที่ท่านสนับสนุนการท่องเที่ยว
4. แผนงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกรมการเกษตร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
2. ท่านคิดว่าการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยวเองเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
3. ตั้งแต่มีการตั้งโฮมสเตย์ทำดำนปริมาณการขายสินค้าทางการเกษตรเพิ่มขึ้นหรือไม่
4. นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์เคยมาขอข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรกับท่านหรือไม่
5. ท่านคิดว่าโฮมสเตย์เป็นตัวช่วยส่งเสริมการทำเกษตรหรือไม่
6. ท่านเคยประชุมร่วมกันกับกลุ่มทำดำนโฮมสเตย์บ้างหรือไม่

7. ท่านคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อมหรือไม่

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

1. ท่านมีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในการจัดการท่องเที่ยว
2. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหรือไม่อย่างไร
3. ท่านมีการวางแผนช่วยเหลือในด้านที่ท่านรับผิดชอบต่อกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์หรือไม่อย่างไร
4. ที่ผ่านมามีหน่วยงานใดร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมากน้อยเพียงใด
 - ในด้านการจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ในด้านงบประมาณ
 - ในด้านให้ความรู้ อบรมผู้ประกอบการ
 - ในด้านการหาตลาด
 - ในด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - ในด้านบริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - ในด้านการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - ในด้านการประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับหน่วยงานที่สนับสนุน

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล

เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณี ศึกษาทำดำนโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น
ต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตาม
ความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 3
ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ - นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

2. ชื่อ - นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน

1.1 ประวัติความเป็นมาของทำดำน

1.2 ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้าน

- จำนวนประชากร
- ขนาดของครัวเรือน
- ลักษณะการตั้งบ้านเรือน
- เนื้อที่ของหมู่บ้าน
- อาชีพ
- ศาสนา
- ระบบสาธารณูปโภค
- การครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวและการจัดโฮมสเตย์

- 2.1 ท่านคิดอย่างไรต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน
- 2.2 ท่านคิดว่าทำด้านโฮมสเตย์มีความพร้อมหรือยังในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 2.3 ท่านคิดว่าชุมชนจะได้ประโยชน์มากน้อยเพียงใดคุ้มค่าใหม่กับการจัดการท่องเที่ยว
- 2.4 ท่านคิดว่าการติดต่อประสานงานระหว่างท่านและชุมชนโฮมสเตย์ควรมีทิศทางอย่างไร
- 2.5 เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของท่านท่านคิดว่าจะมีการเกิดผลกระทบ
- 2.6 ด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง
 - ด้านเศรษฐกิจในข้อต่อไปนี้
 - การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น
 - การขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น
 - การสร้างสรรค์อาชีพและการจ้างงานในชุมชน
 - การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น
 - ปัญหาราคาครองชีพสูงขึ้น
 - ปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์กันแก่ชุมชนท้องถิ่น
 - ปัญหาราคาที่ดิน
 - ด้านสังคมในข้อต่อไปนี้
 - การเปลี่ยนแปลงแบบแผนประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่น
 - การสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม
 - การสร้างความสะดวกสบายแก่ชุมชนท้องถิ่น
 - การสร้างความสามัคคีแก่ชุมชนท้องถิ่น
 - การป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนในชุมชน
 - ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชนท้องถิ่น
 - ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่นอื่น
 - ปัญหาการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยอันดีของชุมชนท้องถิ่น
 - ปัญหาเพศพาณิชย์ในชุมชนท้องถิ่น
 - ปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว
 - ปัญหาการเกิดอาชญากรรมขึ้นในพื้นที่
 - ปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น

- ด้านวัฒนธรรมในข้อต่อไปนี้
- การใช้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว
- การช่วยฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การสร้างความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจของวัฒนธรรม

แก่ชุมชน ท้องถิ่น

- การร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น
- การส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

ท้องถิ่น

- ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
- ด้านสิ่งแวดล้อมดังข้อต่อไปนี้
- การสร้างความตระหนัก ถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
- การช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
- การศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาการขาดแคลนน้ำของชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาคุณภาพน้ำเสียในชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาระบบนิเวศของพืชและสัตว์สูญหายไปจากชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหาขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลในชุมชนท้องถิ่น
- ปัญหามลภาวะทางเสียงในชุมชนท้องถิ่น

2.6 ทิศนคติของ อบต. ที่มีต่อการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ

2.7 ศักยภาพและข้อจำกัดของอบต.

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน

3.1 แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่

- วิสัยทัศน์ เป้าหมายการพัฒนา ภารกิจหลัก
- การดำเนินการตามแผน
- การจัดแบ่งภารกิจ
- การจัดแบ่งผลประโยชน์และการจัดสรรผลประโยชน์
- การติดตามผล

3.2 บทบาทการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของ อบต.

3.2.1 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์

- 3.2.2 การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 3.2.3 การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 3.2.4 การบริหารแหล่งท่องเที่ยว
- 3.2.5 การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว
- 3.2.6 การส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- 3.2.7 การจัดสาธารณูปโภค
- 3.2.8 การรักษากฎระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว
- 3.2.9 การจัดสรรงบประมาณรายจ่าย
- 3.2.10 การจัดเก็บผลประโยชน์

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ท่านคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนท่านสามารถช่วยส่งเสริมด้านใดได้อีกบ้างนอกจากในส่วนที่ท่านรับผิดชอบ
2. ท่านคิดว่าปัญหาใดที่เป็นอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
3. ท่านอยากให้หน่วยงานใดเข้ามาช่วยท่านดำเนินการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

**แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับหน่วยงานที่สนับสนุน
สำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)**

เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณี ศึกษาทำด้านโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น
ต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตาม
ความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 3
ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ (น้ำตกนางรอง)

1.1 ประวัติความเป็นมา

1.2 สภาพแวดล้อมปัจจุบันของน้ำตกนางรองและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

รับผิดชอบ

1.3 ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ

- นักท่องเที่ยวทั่วไป

- นักท่องเที่ยวที่มาค้างคืน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

2.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

2.2 ท่านคิดว่าการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยวเองเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

2.3 ท่านคิดว่าโฮมสเตย์ช่วยแบ่งเบาภาระในเรื่องที่พักของนักท่องเที่ยวหรือไม่

2.4 ท่านเคยประชุมร่วมกันกับกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์บ้างหรือไม่

2.5 โฮมสเตย์มีผลต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่หรือไม่อย่างไร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

3.1 ท่านมีบทบาทและหน้าที่ในการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของท่าด่านโฮมสเตย์อย่างไร

3.1.1 การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหรือไม่อย่างไร

3.1.2 ท่านมีการวางแผนช่วยเหลือในด้านที่ท่านรับผิดชอบต่อกลุ่มท่าด่านโฮมสเตย์หรือไม่อย่างไร

3.1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวในเขาใหญ่

3.1.4 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

**แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับหน่วยงานที่สนับสนุน
สำหรับเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ภาคกลางเขต 8)**

เรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณี ศึกษาทำค่านโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น
ต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตาม
ความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุด แบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 2
ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์
ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล
ตำแหน่ง
วันที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลความคิดเห็นของหน่วยงานในเรื่องการจัดโฮมสเตย์

- 1.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 1.2 ท่านคิดว่าการให้ชุมชนเป็นผู้จัดการท่องเที่ยวเองเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
- 1.3 ตั้งแต่มีการตั้งโฮมสเตย์ทำค่านปริมาณนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดนครนายก
เพิ่มขึ้นหรือไม่
- 1.4 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักที่โฮมสเตย์เคยมาขอข้อมูลด้านที่พักหรือไม่
- 1.5 ท่านคิดว่าโฮมสเตย์เป็นตัวช่วยลดการท่องเที่ยวที่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่
- 1.6 ท่านเคยประชุมร่วมกันกับกลุ่มทำค่านโฮมสเตย์บ้างหรือไม่
- 1.7 เคยมีการร้องเรียนเกี่ยวกับการจัดโฮมสเตย์ที่ทำค่านหรือไม่
- 1.8 ท่านคิดว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีผลกระทบด้านใดบ้าง
และท่านมีส่วนร่วมในการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไร

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

- 2.1 ท่านมีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
- 2.2 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนหรือไม่อย่างไร
- 2.3 ท่านมีการวางแผนช่วยเหลือในด้านที่ท่านรับผิดชอบต่อกลุ่มทำด้านโฮมสเตย์หรือไม่อย่างไร
- 2.4 ที่ผ่านมามีคนได้ร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมากน้อยเพียงใด
- 2.5 โฮมสเตย์มีผลกระทบกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ไหม

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

**แบบสอบถามเพื่อการทำวิทยานิพนธ์
สำหรับนักท่องเที่ยว**

เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน:กรณีศึกษาทำดำนโฮมสเตย์
ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

.....

คำชี้แจง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงวิชาการ ผลการศึกษาไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น
ต่อผู้ให้ข้อมูล แต่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในอนาคต จึงขอให้ท่านกรุณาตอบคำถามตาม
ความเห็นที่แท้จริงเพื่อผลการศึกษาจะตรงกับความจริงมากที่สุดแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
โดยชุมชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนและข้อมูลด้านความพึงพอใจของ
นักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศโดยชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและข้อมูลด้านความ
พึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

1) ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

() 1. ชาย

() 2. หญิง

2. อายุ.....

3. ระดับการศึกษา

() 1. ต่ำกว่าประถมศึกษา

() 2. ประถมศึกษา

() 3. มัธยมศึกษา/เทียบเท่า

() 4. มัธยมปลาย/เทียบเท่า

() 5. อนุปริญญา/เทียบเท่า

() 6. ปริญญาตรี/เทียบเท่า

() 7. สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

() 1. นักเรียน/นักศึกษา

() 2. ราชการ/รัฐวิสาหกิจ

() 3. บริษัทเอกชน

() 4. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

() 5. เกษตรกร

() 6. รับจ้างทั่วไป

() 7. แม่บ้าน

() 8. ว่างาน

() 9. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

5. รายได้ต่อเดือน.....บาท
6. ท่านเดินทางมาจากจังหวัดใด.....
7. ท่านเดินทางมากี่คน.....
8. ท่านเดินทางมาโดย () 1. รถยนต์ส่วนบุคคล () 2. รถตู้เช่า () 3. รถบัส
() 4. จักรยานยนต์ () 5. จักรยาน () 6. รถโดยสารท้องถิ่น
9. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว.....
10. ท่านมาเที่ยวที่ทำด่านโฮมสเตย์เป็นครั้งที่.....
11. ท่านติดต่อมาพักที่ทำด่านโฮมสเตย์ผ่านใคร
() 1. เพื่อน () 2. ผู้นำชุมชน(คุณประติษฐ์ สุนันทา)
() 3. เจ้าของบ้านพักโดยตรง () 4. บริษัททัวร์ () 5. อื่นๆโปรดระบุ.....
12. ท่านจะกลับมาพักที่ทำด่านโฮมสเตย์อีกหรือไม่ () 1. ใช่ () 2. ไม่ใช่
13. เหตุผลที่ท่านเดินทางมาพักและท่องเที่ยวในทำด่านโฮมสเตย์
☐ เพื่อพักผ่อนกับครอบครัว
☐ เพื่อสัมมนา
☐ ต้องการความสงบ
☐ สัมพันธ์กับเพื่อนๆ
☐ มีกิจกรรมที่ทำทำให้ทำ ☐ อื่นๆโปรดระบุ.....
14. ท่านรู้จักทำด่านโฮมสเตย์ได้อย่างไร
☐ นิตยสารการท่องเที่ยว ☐ เว็บไซต์ ☐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
☐ แผ่นพับ ☐ เพื่อนแนะนำ ☐ ที่ทำงาน
☐ ป้ายโฆษณาริมทาง ☐ โทรทัศน์ ☐ วิทยุ
☐ หนังสือพิมพ์ ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายในของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

จงทำเครื่องหมาย / หน้าช่อง ☐ ที่ตรงกับความจริงตามที่ท่านได้รับการบริการจาก

โฮมสเตย์และทำเครื่องหมาย / ในช่องที่แสดงระดับความพึงพอใจของท่านเมื่อท่านได้รับการ

ด้านการสร้างบรรยากาศให้เกิดความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติต่อท่านเมื่อท่านแรกเข้าพักอย่างไร			
☐ เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านแสดงท่าทางหรือกริยาที่เป็นมิตรกับท่าน			
☐ เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการถามถึงความเป็นมาระหว่างเดินทางมา			
☐ เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านได้แนะนำตนเองแก่ท่าน			
☐ เจ้าของบ้านได้อธิบายระเบียบการเข้าพักและข้อตกลงในการเข้าพักในบ้านแก่ท่าน			
2. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านปฏิบัติตนในขณะที่ท่านพักในบ้านอย่างไรตามที่ท่านได้พบมา			
☐ คอยกันตามปกติโดยไม่สนใจท่าน			
☐ ปฏิบัติตนและพูดคุยกับท่านเสมือนหนึ่งว่าท่านเป็นสมาชิกในบ้าน			
☐ ปฏิบัติกิจส่วนตัวโดยไม่เกรงใจท่านเช่นเปลี่ยนเสื้อผ้าการคุยกันเสียงดัง			
☐ รอจนกว่าท่านไม่อยู่ในบ้านจึงจะทำภารกิจส่วนตัว			
3. เจ้าของบ้านและสมาชิกในบ้านมีการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมร่วมกันที่เกิดขึ้นในบ้านอย่างไรตามที่ท่านได้พบมา			
☐ ท่านนั่งดูโทรทัศน์พร้อมกันกับสมาชิกในบ้าน			
☐ ท่านรับประทานอาหารร่วมกันกับสมาชิกในบ้าน			
☐ คนแก่ในบ้านหรือสมาชิกในบ้านเล่าเรื่องความเป็นมาของชุมชนหรือตำนานที่น่าสนใจให้ท่านฟัง			
☐ สนทนาเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น เรื่องการงานของท่าน เรื่องครอบครัว			

ด้านรูปแบบความเป็นอยู่ของโฮมสเตย์	ระดับความพึงพอใจ		
1. ลักษณะความเป็นอยู่ของสมาชิกในบ้านและตัวบ้านเป็นแบบใด	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ เป็นบ้านแบบสมัยใหม่ไม่เหลือความเป็นชาวสวนแล้ว			
☐ เป็นบ้านแบบสมัยใหม่แต่ยังคงแบบบ้านชาวสวนอยู่			
☐ เป็นบ้านแบบภาคกลางทั่วไปไม่มีเอกลักษณ์หรือลักษณะพิเศษ			
☐ เป็นบ้านแบบภาคกลางที่น่าสนใจและดึงดูดใจให้น่าเข้าพัก			
☐ เป็นบ้านแบบดั้งเดิมคงความเป็นชาวสวนอย่างน่าชื่นชม			
2. ในตอนเช้าสมาชิกในบ้านได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
☐ ใส่บาตรตอนเช้า			
☐ พ่อบ้านจะออกไปสวนหรือไปประกอบอาชีพตามปกติ			
☐ แม่บ้านและสมาชิกทำงานบ้านหรือเข้าสวน			
3. บรรยากาศของความเป็นอยู่รอบ ๆ บ้านเป็นแบบใด			
☐ คล้ายบรรยากาศรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง			
☐ มีความเป็นชนบท			
☐ มีความเป็นสังคมเมืองมาก			
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....			
4. เกร็ดลักษณะของโฮมสเตย์ทำด้านคือข้อใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)			
☐ การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมของชุมชน			
☐ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร			
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....			

ด้านวิถีชีวิตชุมชน	ระดับความพึงพอใจ		
1. ชุมชนมีวิถีชีวิตอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ เรียบง่ายแบบสังคมชนบท			
☐ เป็นสังคมที่คอยช่วยเหลือกัน			
☐ เป็นสังคมที่แยกเดี่ยวจากสังคมอื่น			
☐ เป็นสังคมที่เห็นแก่ตัวมุ่งเน้นแต่หาผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยว			
☐ มีการแต่งกายที่เรียบง่ายแบบชาวสวนทั่วไป			
2. กิจกรรมในชุมชนที่ท่านสัมผัสเป็นอย่างไร			
☐ เจ้าของบ้านนำชมวิถีชีวิตของชุมชน			
☐ ท่านได้รับการสอนและดูการสาธิตการแกะสลักเห้งไม้ไผ่			
☐ ท่านได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการทำสวน			
☐ ท่านได้มีโอกาสคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดกับสมาชิกในชุมชน			
☐ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน			
ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ		
โปรแกรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ รายการการท่องเที่ยวที่กลุ่มโฮมสเตย์นำเสนอ			
☐ ราคาที่พักที่สมเหตุผล			
☐ ราคาอาหารที่สมเหตุผล			
☐ ราคาการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เช่นอัตราค่าเช่าจักรยาน อัตราการล่องแก่ง ที่สมเหตุผล			
☐ การขี่จักรยาน			
☐ การเดินป่าหรือเดินเส้นทางศึกษาธรรมชาติ			
☐ การตกปลา			
☐ การล่องแก่ง			
☐ การพายเรือ			
☐ การถ่ายรูป			
☐ การเล่นน้ำตก			

ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยว	ระดับความพึงพอใจ		
โปรแกรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักที่ท่าด่านโฮมสเตย์	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ การเรียนการแกะสลักเห้งไม้ไผ่			
☐ การได้ทำกิจกรรมร่วมกับชาวสวน			
☐ การได้เก็บผลไม้บนต้นด้วยตัวเอง			
☐ อื่นๆ.....			

ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน	ระดับความพึงพอใจ		
ท่านคิดว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวอะไรบ้างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ท่านมาพักและท่องเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชนเช่น สวนผลไม้			
☐ ลำธารด้านหลังสวน			
☐ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร			
☐ ร้านขายของที่ระลึก			
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....			

ด้านตำแหน่งที่ตั้งของท่าด่านโฮมสเตย์	ระดับความพึงพอใจ		
ท่านคิดว่าอะไรบ้างเป็นเหตุผลที่ท่านมาเที่ยวโฮมสเตย์	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ ท่าด่านโฮมสเตย์อยู่ในจังหวัดนครนายกใกล้กรุงเทพฯ			
☐ การเดินทางมาท่องเที่ยวสะดวก			
☐ ตั้งอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเช่น สาลิกา นางรอง วังตระไคร้			
☐ มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในจังหวัดนครนายก			
☐ ตั้งอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ			
☐ การเดินทางมาท่องเที่ยวที่ท่าด่านโฮมสเตย์ทำให้สะดวกต่อการเดินทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัด อื่นได้ง่าย หรือสะดวกต่อนักท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยว			
☐ ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนสะดวกในการติดต่อ ธนาคาร สถานพยาบาล และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว			

ด้านการบริการ	ระดับความพึงพอใจ		
1.มีการบริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวด้านใดบ้าง	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ อาหาร (ปริมาณ,ความสะอาด,ความรวดเร็ว ,รส)			
☐ บ้านพัก			
☐ ที่นอน			
☐ ห้องน้ำ/ห้องส้วม			
☐ ความปลอดภัย			
☐ การคมนาคม			
☐ ระบบสาธารณูปโภคเบื้องต้น			
☐ ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายของที่ระลึก			
☐ ความบันเทิงอาทิการเล่นรำ ดนตรี การแสดงพื้นบ้าน			
☐ สุขอนามัยชุมชน			
☐ ความเป็นมิตรและรอยยิ้มเจ้าบ้าน			
☐ อื่นๆ.....			
2. มีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอะไรบ้าง			
☐ ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว			
☐ ข้อมูลเพื่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว			
☐ ความรู้ในการทำสวนส้มโอ สวนผลไม้			
☐ ความรู้ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น			
☐ อื่นๆ			
3. มีการอำนวยความสะดวกในด้านใดบ้างแก่นักท่องเที่ยว			
☐ การจองเข้าที่พัก			
☐ การเดินทางมายังที่พัก			
☐ การต้อนรับเข้าที่พัก			

ด้านการบริการ	ระดับความพึงพอใจ		
(ต่อ) มีการอำนวยความสะดวกในด้านใดบ้างแก่นักท่องเที่ยว	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ การติดต่อประสานงานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่นักท่องเที่ยวมีความประสงค์จะไป			
☐ การสนองความต้องการด้านโรงพยาบาล ธนาคาร สถานีอนามัย ไปรษณีย์ เป็นต้น			
☐ อื่นๆ.....			

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกของการประกอบการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย / หน้าข้อที่ตรงกับความเป็นจริง และทำเครื่องหมาย / ในช่องที่แสดงระดับความพึงพอใจของท่านในสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกชุมชน

ด้านสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกโฮมสเตย์	ระดับความดึงดูดใจ		
มีสถานที่ท่องเที่ยวข้างนอกชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณโฮมสเตย์อะไรบ้างที่ดึงดูดใจท่านให้มาเที่ยวทำด้านโฮมสเตย์	มาก	ปานกลาง	น้อย
☐ น้ำตกนางรอง			
☐ น้ำตกสาลิกา			
☐ น้ำตกวังตระไคร้			
☐ เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาใหญ่			
☐ เขื่อนคลองท่าด่าน			
☐ แม่น้ำนครนายก			
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....			
☐ ไม่มี			

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

1. ท่านคิดว่าท่าด่านโฮมสเตย์ควรมีการจัดการอย่างไรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าท่าด่านโฮมสเตย์ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. 2544. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา
จังหวัดนครนายก**. กรุงเทพมหานคร.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2546. **ข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร.
- กรุณา เดชาดิวงษ์ ณ อยุธยา. 2537. **โฮมสเตย์: รูปแบบการท่องเที่ยวแนวใหม่**.
รายงานการศึกษาวិชาการสื่อสารนวัตกรม คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **สรุปแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด
ภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. **คู่มือท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวดอย**. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันวิจัยชาวเขา. กรมประชาสงเคราะห์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2543. **แผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ**.
กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**.
กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. **เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545**.
กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546. **สรุปกิจกรรมปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ**.
กรุงเทพมหานคร.
- เกรียง ฐิติจำเริญพร. 2545. **บ้านพักแรม: HOMESTAY:CHAMBRE D'HOTE. จุลสารการ
ท่องเที่ยว**. (กรกฎาคม – กันยายน): 4 - 8.
- คมสัน วาฤทธิ. 2545. **ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ :**
กรณีศึกษาชุมชนลำน้ำว่า อ.แม่จริม จ.น่าน. วิทยาศาสตร์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนนาค ดันติเสรี. 2546. **ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์: กรณีศึกษา ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. 2544. **จัดโฮมสเตย์อย่างไรไม่ให้ผิดทาง. จุลสารการท่องเที่ยว**.
(กรกฎาคม – กันยายน): 43 - 49.

- ชูวิทย์ ศิริเวชกุล. 2545. การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดการHomestay. จุลสารการท่องเที่ยว. (เมษายน – มิถุนายน): 52 - 56.
- ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์. 2544. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาการจัดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชา ศิริรัตนสุวรรณ. 2545. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวใน อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. สารนิพนธ์สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทัศนาว บุญปัญญาโรจน์. 2545. แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานภูชี้ฟ้าตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. การค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ท่าฉนวนโฮมสเตย์. 2546. ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยว. (อัดสำเนา).
- ทรงชัย สันติวงษ์. 2545. การจัดการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีชัย รัตนซ้อน. 2542. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล และคณะ. 2543. รายงานผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านแม่โป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิภาพร โชติสุตเสนห์. 2545. ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2529. ภูมิศาสตร์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บรรยงค์ โตจินดา. 2545. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ เปเร้ว. 2543. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวสหราชอาณาจักรต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเวศ วะสี. 2544. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว. (กรกฎาคม - กันยายน): 5

- ป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง. 2544. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทย**. การค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจนา สวนศรี. 2546. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร.
- พนิตดา สิงห์ครา. 2544. **ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยอีในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภักดี รัตนผล. 2544. **การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โครงการกองทุนเพื่อพัฒนาสังคมโดยสถาบันราชภัฏเชียงราย. (อัคราเนนา)
- มธุรส ปราบไพร. 2544. **โฮมสเตย์กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. จุลสารการท่องเที่ยว. (ตุลาคม – ธันวาคม): 49 - 54.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คณะวนศาสตร์. 2543. **ร่างรายงานฉบับสุดท้ายโครงการศึกษาเพื่อจัดทำรายละเอียดโครงการตามร่างแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะสังคมศาสตร์. 2541. **รายงานขั้นสุดท้ายการศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือตอนบน**. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันดำรงราชานุภาพ. 2541. **โครงการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร.
- มิสรา สามารถ. 2543. **รายงานผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร: แอล. ที. เพรส
- ยศ สันตสมบัติ. 2544. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัชพร วงศาโรจน์. 2546. **กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “หลักการพัฒนาท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”**. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วรรณพร วณิชชานุกุล และคณะ. 2541. **รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

- วรรณ วทวณิช. 2539. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- วิมลสิทธิ์ ทรายวงศ์กุล. 2526. **พฤติกรรมมนุษย์กับการจัดการสภาพแวดล้อม**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์. 2541. **ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการ
พัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัด
เชียงใหม่**. วิทยาสตรปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีระชัย มงคลพันธุ์. 2542. **ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้า
ร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอสี
จังหวัดลำพูน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร:
ธีระฟิล์มและโซเท็กซี.
- ศิลปวัฒนธรรม. 2546. **การท่องเที่ยวแนวใหม่**. 2 (ธันวาคม): 84.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2543. **รายงานผลการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น
ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพมหานคร: แอล.ที.
เพรส.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2544. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาเพื่อ
จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549)**. กรุงเทพมหานคร:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. **รายงานขั้นสุดท้ายเพื่อกำหนด
นโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร.
- สมคิด บางโม. 2546. **องค์การและการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- สมชาย เดชะพรหมพันธ์ และคณะ. 2545. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการบริหาร
และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ. 2544. **การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา
บ้านแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุทิพย์ อบอูน. 2541. **การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ศึกษาเฉพาะกรณีเส้นทางสายน้ำลำน้ำกก. จุลสารการท่องเที่ยว**.
(กรกฎาคม – กันยายน 2542): 49 – 54.

- สุพัตรา กลับดี. 2545. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณีการล่องเรือที่ตลาดริมน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม**. สารนิพนธ์สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาณี โกทองคำ. 2543. **นโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. สารนิพนธ์สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุรัสวดี อาสาสรรพกิจ. 2542. **การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง. 2546. **บรรยายสรุปการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลหินตั้ง**. (อัดสำเนา).
- อิทธิฤทธิ์ พลังธีรสิน. 2542. **ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง จังหวัดตาก**. สารนิพนธ์สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุไรพรรณ ปรางอุดมทรัพย์. 2544. **ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. 2545. **การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย**. **จุลสารการท่องเที่ยว**. (ตุลาคม – ธันวาคม): 38 - 53.
- Broom, H. Victor. 1970. **Industrial Social Psychology in Management and Motivation**. Harmonworth: Penquin.
- Maslow. 1994. **Motivation and Personality**. New York: Mc graw - Hill.
- Wolman, Benjamin. 1973. **Personal: The Human Problems of Management**. Englewood Cliffs: Prentice - Hall.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ — นามสกุล

นางสาวทองยูน บุตรโสภา

ประวัติการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
สถาบันราชภัฏธนบุรี ปีการศึกษา 2541

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ 1 ระดับ 4

วิทยาลัยพลศึกษากรุงเทพ

มัคคุเทศก์อิสระ บริษัทวีคเอนท์ทัวร์ แอนด์ คาร์โก